

Projekt

Strategia Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój do roku 2020

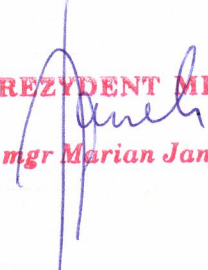

Program rozwoju

Diagnoza strategiczna

Metodologia procesu planowania
strategicznego

PREZYDENT MIASTA

mgr Marian Janecki

Strategia Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój do roku 2020

Program rozwoju

Spis treści

1. Wprowadzenie.....	5
1.1 Struktura Strategii	6
1.2 Procedura opracowania programu.....	6
2. Wyniki diagnozy strategicznej.....	9
2.1 Analiza źródeł wtórnych – synteza	9
2.2 Analiza SWOT	12
2.3 Kluczowe problemy strategiczne	15
3. Główne założenia rozwoju	17
3.1 Misja	17
3.2 Wizja.....	18
3.3 Struktura koncepcji rozwoju	18
3.4 Cele strategiczne	21
4. Wymiar operacyjny wdrażania programu	29
4.1 Projekty kluczowe.....	30
4.2 Cele i programy operacyjne	31
4.3 Matryca programu rozwoju miasta Jastrzębie-Zdrój.....	41
5. Zgodność programu z innymi dokumentami strategicznymi	42
6. System wdrażania i komunikacji Strategii	45
6.1 Projektowany system wdrażania – zarządzanie strategią	45
6.2 Strategiczne wyzwania zarządzania Miastem Jastrzębie-Zdrój.....	47
6.3 Komunikacja społeczna Strategii	49
6.3 Monitorowanie, ewaluacja i system aktualizacji strategii	50
Spis rysunków	53
Spis tabel	53

1. Wprowadzenie

Strategia Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój do roku 2020 jest podstawową deklaracją samorządu, w której formułuje on swoją wizję miasta i wyznacza kierunki oraz metody rozwoju społeczno-gospodarczego. Strategia jest efektem połączenia prac warsztatowych, eksperckich i badań społecznych. Przyjęty program działania jest spójny z opracowaniami szczebla regionalnego oraz krajowego. Założono, że koherentność poszczególnych planowanych działań z możliwością wykorzystania zewnętrznego finansowania będzie warunkować skuteczny i kompleksowy system wdrażania strategii. Podstawą prawną dla opracowania i wdrażania Strategii Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój do roku 2020 jest Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r., która w artykule 18 ust. 2, pkt 6 wskazuje na kompetencje Rady Miasta w zakresie uchwalania planów gospodarczych. Ustawa pozostawia samorządom dowolność w kwestii metody i formy opracowania tego rodzaju dokumentu. Działania, których celem było opracowanie strategii podjęto w styczniu 2013 roku. 24 stycznia 2013 r. Rada Miasta Jastrzębie-Zdrój przyjęła uchwałę w sprawie przystąpienia do opracowania strategii rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój. W ramach działań wykonawczych zawarto umowę ze Stowarzyszeniem Wspierania Inicjatyw Gospodarczych DELTA PARTNER z Cieszyna, któremu powierzono koordynację prac nad opracowaniem strategii. Istotą strategii jest wyznaczenie głównych, najważniejszych kierunków działań krótko- i długofalowych oraz opisanie sposobu ich realizacji. Strategia ma być zatem kompleksowym dokumentem wspomagającym zarządzanie miastem. Głównym elementem przygotowań strategii były spotkania warsztatowe oraz prace Zespołu Sterującego, w których udział wzięli Radni, przedstawiciele Urzędu Miasta oraz instytucji samorządowych, przedstawiciele organizacji społecznych i sektora biznesu, przedsiębiorcy, mieszkańcy, a także moderatorzy ze strony SWIG DELTA PARTNER. Zawarte w niniejszym programie zapisy wynikają zatem wprost z postulatów i ocen sformułowanych przez liderów społeczności lokalnej Jastrzębia-Zdroju. Strategia Rozwoju Miasta Jastrzębia-Zdrój do 2020 roku, zgodnie z oczekiwaniami samorządu, ma stanowić „nowe otwarcie” z punktu widzenia rozwoju miasta. Strategia proponuje nowy sposób myślenia o mieście w ramach 3 obszarów (Przestrzeń / Gospodarka / Wspólnota)

i podejmuje wyzwanie „dokończenia miasta niedokończonego”, zarówno w sensie technicznym jak i społecznym.

1.1 Struktura Strategii

Strategia Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój do roku 2020 składa się z następujących dokumentów:

- Metodologia procesu planowania strategicznego,
- Diagnoza strategiczna,
- niniejszy Program rozwoju.

Opracowania te stanowią integralne elementy Strategii, stąd aby uzyskać pełny obraz procesu planistycznego należy rozpatrywać je łącznie. W tym sensie prezentowany program rozwoju miasta stanowi dokument wynikowy – tj. opiera się na konkluzjach w zakresie oceny sytuacji w mieście, perspektyw rozwoju, potencjału miasta, a także barier, które mogą hamować zmiany. Proces planowania strategicznego obejmował także wykorzystanie dostępnych analiz i opracowań dotyczących Jastrzębia-Zdroju, w tym w szczególności raportów opublikowanych w ramach projektu „Jastrzębie-Zdrój 2015. Potencjał gospodarczy i trendy rozwojowe”.

Niniejszy program jest zatem kluczowym dokumentem z punktu widzenia rozwoju miasta. Zawiera z jednej strony syntezę wyników prac diagnostycznych w formie analizy SWOT, z drugiej strony definiuje wizję rozwoju miasta oraz cele strategiczne, a także określa wymiar operacyjny – tzn. zawiera rekomendacje w zakresie kierunków interwencji i zaangażowania jastrzębskiego samorządu jako podmiotu odpowiedzialnego za wdrażanie strategii.

1.2 Procedura opracowania programu

Zawartość niniejszego programu jest wynikiem zastosowania metodologii, która obejmowała 3 kluczowe elementy:

- Uczestnictwo liderów społeczności lokalnej Jastrzębia-Zdroju w cyklu moderowanych warsztatów strategicznych, w ramach których identyfikowano potencjał miasta i bariery rozwojowe, a także analizowano możliwości rozwoju. Każdy z warsztatów został podsumowany w formie notatki, zawierającej istotne oceny obecnej sytuacji w mieście oraz sformułowane podczas dyskusji koncepcje zmian.

- W ramach prac Zespołu Sterującego identyfikowano kluczowe uwarunkowania rozwoju miasta, a także wyznaczono kierunki rozwoju w sensie horyzontalnym. Zespół Sterujący korzystał z wyników uzyskanych w ramach warsztatów strategicznych, których analiza była przyczynkiem do dyskusji na temat wizji rozwoju miasta. Efektem prac Zespołu Sterującego była matryca rozwoju Jastrzębia-Zdroju, która została zamieszczona w niniejszym opracowaniu w rozdziale 4.3.
- Ostateczne sformułowanie treści strategii zostało dokonane w ramach prac eksperckich, w oparciu o przegląd wyników uzyskanych w ramach warsztatów strategicznych oraz prac Zespołu Sterującego. Ten etap procedury miał charakter syntetyczny i został zrealizowany przez niezależnych ekspertów zewnętrznych. Oceny i koncepcje rozwoju sformułowane w ramach warsztatów i spotkań Zespołu Strategicznego zostały usystematyzowane oraz zweryfikowane w kontekście analiz prowadzonych metodą *desk research*, a także dostępnymi wynikami badań społecznych. Na tej podstawie opracowano ostateczną treść programu.

2. Wyniki diagnozy strategicznej

2.1 Analiza źródeł wtórnych – synteza

Na podstawie danych statystycznych oraz informacji pochodzących z dokumentów analitycznych dotyczących miasta można uzyskać obraz Jastrzębia-Zdroju, jako ośrodka o dużym potencjale rozwojowym. Do uwarunkowań, które decydują o tej ocenie, trzeba zaliczyć silną gospodarkę miasta, opartą na przemyśle wydobywczym (górnictwo węgla kamiennego). Jastrzębska Spółka Węglowa S.A. jest największym i cenionym pracodawcą w regionie, a także podmiotem skutecznie działającym na globalnym rynku paliw energetycznych (Grupa Kapitałowa JSW jest największym na świecie producentem wysokiej jakości węgla koksowego i znaczącym producentem koksu w skali Unii Europejskiej). Kondycja ekonomiczna spółki mocno oddziałuje na sytuację społeczno-ekonomiczną miasta i regionu, więc dobre w ostatnich latach wyniki finansowe jastrzębskiej spółki wpływają pozytywnie na lokalną koniunkturę. Trzeba też zaznaczyć, że warunki konkurencyjne w których funkcjonuje GK JSW oraz gorszy wynik finansowy w pierwszym półroczu 2013 roku automatycznie powodują, że Grupa realizuje politykę oszczędności, co skutkuje również większą ostrożnością przy angażowaniu się w projekty rozwojowe czy społeczne. Sytuacja ta wskazuje, że lokalna struktura społeczno-gospodarcza Jastrzębia-Zdroju jest silnie uzależniona od aktualnej koniunktury na rynkach, na których operuje GK JSW.

Równocześnie samorząd Jastrzębie-Zdrój cały czas aktywnie działa w celu przyciągnięcia inwestycji z sektora produkcyjnego oraz wyspecjalizowanych usług, w czym pomocne jest usytuowanie w Jastrzębiu-Zdroju podstrefy Jastrzębsko-Żorskiej Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej S.A. Strefa posiada zdolność przyciągania inwestorów, jednakże miasto, które uzależnione jest od produkcji węgla postrzegane jest raczej jako miasto górnicze, co przekłada się na trudności w pozyskaniu dużego i ważnego inwestora spoza tej branży. Inną przyczyną braku zainteresowania inwestorów lokowaniem projektów inwestycyjnych w Jastrzębiu-Zdroju są dane wskazujące na potencjalnie wysokie koszty związane z zatrudnieniem (statystycznie wysokie zarobki na terenie miasta). Monokultura przemysłowa wpływa także na występowanie znaczących dysproporcji na rynku pracy – poziom aktywności zawodowej kobiet jest znacznie niższy niż mężczyzn. Przy tym stopa bezrobocia ogółem pozostaje mniejsza

na poziomie miasta niż ma to miejsce w województwie śląskim – wskaźnik bezrobocia rejestrowanego na koniec czerwca 2013 r. wynosił 6,8% i lokuje Jastrzębie-Zdrój w grupie miast o najniższym poziomie bezrobocia (wskaźnik opisuje stosunek procentowy liczby zarejestrowanych bezrobotnych do liczby ludności w wieku produkcyjnym). Jako że w ostatnich latach bezrobocie w Jastrzębiu-Zdroju dotyczy głównie osób młodych, z punktu widzenia obecnej struktury gospodarki istotne są możliwości kształcenia zawodowego i dostosowanie oferty edukacyjnej do aktualnych i prognozowanych potrzeb rynku pracy. W wyniku reformy górnictwa i dobrych warunków do inwestowania, miasto zmienia swoje oblicze i rozwijają się w nim nowe branże. Szczególnie pożądanym dla gospodarki Jastrzębia-Zdroju jest rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, w tym tych kooperujących z sektorem wydobywczym. Wskaźnik przedsiębiorczości w Jastrzębiu-Zdroju jest jednym z najniższych w kraju, a aktywność gospodarcza mieszkańców – najniższa w województwie śląskim.

Z uwagi na specyficzny charakter Jastrzębia-Zdroju, obszar miasta nie jest szczególnie istotny z punktu widzenia powiązań przyrodniczych. Turystyka nie stanowi tu też ważnej gałęzi gospodarki. Co prawda od kilku lat zauważalnie spadają wielkości zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego substancjami toksycznymi, jednak tylko dzielnice takie jak np. Ruptawa i Bzie Zameckie nie zostały uprzemysłowione, ani silnie zurbanizowane i są atrakcyjnym miejscem do wypoczynku i rekreacji. Na terenie miasta Jastrzębia-Zdroju stale prowadzony jest monitoring różnych elementów środowiska. Działania władz nastawione są na ograniczenie negatywnego wpływu głównie górnictwa węgla kamiennego na tereny przyległe do kopalń oraz na teren całego miasta.

Jednym z poważniejszych problemów jest systematyczny i dynamiczny spadek liczby ludności, spowodowany ujemnym bilansem migracji mieszkańców, jak również zjawisko wzrostu odsetka ludności w wieku nieprodukcyjnym w porównaniu do osób w wieku produkcyjnym.

Poza czynnikami ekonomicznymi wpływ na zamieszkiwanie w danym miejscu ma infrastruktura mieszkaniowa, która na terenie miasta jest względnie dobrze rozwinięta, choć trzeba zaznaczyć zróżnicowany stan techniczny oraz stopień wyposażenia budynków. Zasoby mieszkaniowe w zakresie zabudowy wielorodzinnej w Jastrzębiu-Zdroju wymagają licznych prac modernizacyjnych, zaś wiek budynków pozwala sądzić, iż zapotrzebowanie na działania remontowo-modernizacyjne będzie stopniowo wzrastało. Istniejąca struktura

funkcjonalno–przestrzenna oraz właścicielska śródmiejskiej części Jastrzębia-Zdroju, nie przynosi ewidentnych rozwiązań, które pozwoliłyby na ukształtowanie jednej, centralnej przestrzeni publicznej.

Przeprowadzona diagnoza wykazała również poprawę warunków bezpieczeństwa w mieście. Najwięcej popełnianych przestępstw dotyczy kradzieży oraz kradzieży połączonych z włamaniem, lecz w roku 2012 po raz pierwszy od pięciu lat zanotowano spadek tych wszczętych w tym zakresie postępowań. Maleje także ilość pobić (w tym wśród młodzieży), jak również ilość nietrzeźwych kierujących na drogach miasta. Trzeba jednak zaznaczyć, że statystyki publikowane przez Wojewódzką Komendę Policji w Katowicach wskazują na spadek liczby przestępstw w regionie poczynając już od roku 2011. Można więc skonstatować, że poprawa stanu bezpieczeństwa w Jastrzębiu-Zdroju jest procesem mniej dynamicznym niż ma to miejsce na innych obszarach województwa śląskiego.

W Jastrzębiu-Zdroju funkcjonują liczne placówki kulturalne, które zaspokajają potrzeby kulturalne mieszkańców, pomagają w rozwijaniu się młodym artystom i stwarzają dogodne warunki dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego. Jastrzębie-Zdrój posiada także wieloletnie i bogate tradycje sportowe. Działają tu kluby sportowe, które trwale wpisały się w historię miasta dzięki znaczącym osiągnięciom na arenie krajowej i międzynarodowej. W ostatnich latach sukcesywnie wzrasta też liczba organizacji pozarządowych. Na uwagę zasługuje funkcjonowanie organizacji pozarządowych działających w dziedzinie sportu (kluby sportowe działają w głównej mierze w oparciu o profesjonalną bazę sportową na terenie miasta). W ostatnich latach jastrzębskie NGO wspierane są przez takie podmioty, jak Jastrzębskie Centrum Organizacji Pozarządowych i działający w nim Inkubator Ekonomii Społecznej Subregionu Zachodniego. Społeczność Jastrzębia-Zdroju wykazuje niską, aczkolwiek stale rosnącą aktywność w zakresie frekwencji wyborczej, która jest podstawowym wskaźnikiem partycypacji obywatelskiej.

W ciągu ostatnich 10 lat można zaobserwować bardzo wysoką dynamikę wzrostu dochodów budżetu jastrzębskiego samorządu, co niewątpliwie stwarza warunki dla podejmowania ważnych projektów rozwojowych. Pod względem poziomu zamożności samorząd Miasta Jastrzębia-Zdrój prezentuje dobrą pozycję w stosunku do ościennych jednostek samorządu terytorialnego. Miasto posiada również bogatą ofertę inwestycyjną. Przygraniczne położenie,

dobrze połączenia z głównymi miastami Górnego Śląska, bliskość zjazdu z budowanej Autostrady A1, a także korzystne regulacje prawa lokalnego (m.in. w zakresie miejscowego planu zagospodarowania) sprawiają, że Jastrzębie-Zdrój jest miastem o rosnącym potencjale gospodarczym, co stanowi dobrą prognozę dla jego rozwoju.

2.2 Analiza SWOT

Przeprowadzona w ramach procesu planowania strategicznego analiza SWOT opiera się na następujących kluczowych źródłach:

- Wyniki prac zespołów eksperckich (tzw. „warsztaty strategiczne”),
- Syntetyczne ujęcie analizy danych pochodzących ze źródeł wtórnych.

Dodatkowo w ramach prac nad strategią dokonano przeglądu analizy SWOT, która została opracowana na potrzeby sporządzenia strategii rozwoju w 2009 roku. Dodatkowo analiza SWOT wykorzystuje dane zawarte w opracowaniu „Jastrzębie-Zdrój 2015. Raport syntetyczny”.

Tabela 1 Mocne i słabe strony miasta

Mocne strony	Słabe strony
– Dobry stan finansów miasta, brak zadłużenia – Wysoki poziom zamożności mieszkańców miasta – Stabilna sytuacja na lokalnym rynku pracy – Wydajny system komunikacyjny dla transportu drogowego w układzie regionalnym i krajowym (A1, DK 81, DW 933) – Dostępność terenów inwestycyjnych – Efektywna gospodarka komunalna w zakresie utrzymania czystości w przestrzeni miasta – Wydajny wewnętrzny układ komunikacyjny – Wysoki poziom rozwoju sportu wyczynowego (sukcesy drużyn siatkarskich i hokejowych i ich znaczny udział w promocji miasta) – „zielone Jastrzębie”	– Najniższy w województwie wskaźnik przedsiębiorczości (liczba zarejestrowanych firm na 10 tys. mieszkańców) – Niski poziom współpracy samorządu z organizacjami społecznymi (w tym niski poziom środków przeznaczanych na realizację zadań publicznych przez organizacje pożytku publicznego) – Syndrom „miasta niedokończonego”, które w początkowej fazie (lata 60. i 70.) rozwijało się w formule ścisłego planowania, które na przestrzeni kolejnych dekad nie były kontynuowane i nie zostało zastąpione przez nowe spójne koncepcje zagospodarowania przestrzennego – Niewystarczająca współpraca samorządu i JSW S.A. – Niska efektywność działania instytucji otoczenia biznesu, a szczególności na rzecz

– Stabilizacja społeczno-gospodarcza gwarantowana działalnością GK JSW. – Aktywne instytucje samorządowe (w dziedzinie kultury, sportu i rekreacji, opieki społecznej) – Bogata oferta w zakresie produktów kulturowych (wydarzeń, programów cyklicznych) – Bogata oferta w zakresie sportu i rekreacji (imprezy, programy cykliczne) – Silne poczucie tożsamości i wspólnoty w sołectwach (wysoka frekwencja wyborcza i aktywność lokalna) – Aktywność samorządu w zakresie pozyskiwania zewnętrznego finansowania projektów – Niski poziom bezrobocia – Wysoki potencjał placówek edukacyjnych i osiągnięcia uczniów, w szczególności na poziomie ponadgimnazjalnym – Dostępność możliwości kształcenia na poziomie wyższym, w szczególności działalność Zamiejscowego Ośrodka Dydaktycznego Akademii Górniczo-Hutniczej – Wysoki potencjał promocyjny (Porozumienie Jastrzębskie i „wolne soboty”, sukcesy sportowe) – Dostępność terenów dla kreowania przestrzeni spotkań mieszkańców, rekreacji i wypoczynku (jary, tereny uzdrowiska, OWN) – Aktywność spółdzielni mieszkaniowych w zakresie warunków technicznych budynków mieszkalnych i ich otoczenia – Dostępność wielofunkcyjnej i nowoczesnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej – Wysoka generalna ocena jakości usług publicznych i poziomu życia w mieście w badaniach mieszkańców	promocji inwestycyjnej i wsparcia przedsiębiorczości – Niedostateczna współpraca placówek edukacyjnych z innymi podmiotami (w obszarze kultury, sportu i rekreacji, bezpieczeństwa i zabezpieczenia socjalnego) – Nasilanie się zjawisk patogenicznych (grupy młodzieży na klatkach schodowych, „młodzi emeryci”) – Niskie zainteresowanie mieszkańców miasta ofertą w zakresie kultury – Niskie zainteresowanie mieszkańców ofertą programową w zakresie sportu i rekreacji – Niski poziom integracji i więzi wspólnoty mieszkańców Jastrzębia-Zdroju, słabe poczucie tożsamości wynikające z uwarunkowań historii najnowszej – Relatywnie niski poziom wydatków na inwestycje w infrastrukturę techniczną (37. pozycja w rankingu miast powiatowych obejmującym 47 samorządów)* – Utrzymujące się zjawisko depopulacji miasta (zgodnie z prognozami w 2015 roku w Jastrzębiu-Zdroju będzie mieszkać nieco ponad 88 tys. osób podczas gdy w 1998 roku populacja przekraczała 102 tys. osób)* – Brak dostępu do komunikacji kolejowej (zarówno w wymiarze wewnątrz- jak i międzyregionalnym) – Niski poziom tzw. partnerstwa lokalnego – trwałej współpracy samorządu, organizacji społecznych i liderów biznesu – Niska ocena miasta jako miejsca pracy i rozrywki pracy wykazana w badaniach społecznych mieszkańców Jastrzębia-Zdroju – Degradacja publicznych przestrzeni centrów osiedli (obiekty i mała infrastruktura nie spełniają wymaganych funkcji społecznych, usługowo-handlowych)

* <http://www.wspolnota.org.pl/archiwum/kategorie/rankingi/>

* http://jz2015.pl/sites/jz2015.pl/files/users/user3/JZ2015_Raport%20syntetyczny.pdf

– Relatywnie niskie koszty komunalne dla mieszkańców* – Wysoki poziom dostępność sieci szerokopasmowej na terenie miasta	– Słaba tkanka symboliczna miasta (przestrzenie publiczne, poziom upowszechnienia treści związanych z tożsamością miasta)

W ramach analizy SWOT standardową procedurą jest także ocena szans i zagrożeń zewnętrznych z punktu widzenia rozwoju danej organizacji czy jednostki. W tabeli poniżej wskazano czynniki, które występują niezależnie od działań samorządu, lecz stanowią jednocześnie konkretne uwarunkowania dla projektowanego w niniejszej strategii zakresu interwencji jastrzębskiego samorządu.

Tabela 2 Szanse i zagrożenia dla rozwoju miasta

Szanse	Zagrożenia
– Przygraniczne położenie oraz możliwości rozwoju współpracy, w szczególności w sferze gospodarki, przedsiębiorczości, handlu i usług – Możliwości stymulowania rozwoju gospodarki opartej na wiedzy w oparciu o partnerskie przedsięwzięcia samorządu, instytucji otoczenia biznesu, przemysłu wydobywczego (JSW) i szkolnictwa wyższego (AGH) – Gospodarcze wykorzystanie przebiegu autostrady A1 oraz bezpośredniej bliskości największego węzła autostradowego w Polsce (Gliwice-Sośnica) – Wzrost znaczenia Jastrzębia-Zdroju jako centrum funkcjonalnego mikroregionu (w tym w zakresie usług i handlu, kultury, rozrywki, sportu i rekreacji) – Wykorzystanie potencjału kobiet na rynku pracy (w tym w zakresie rozwoju usług) – Dogodne warunki dla tworzenia policentrycznej i spójnej przestrzeni miasta z precyzyjnym określeniem funkcji oraz oferty dla poszczególnych centrów	– Zagrożenie wzrostem depopulacji miasta (wysoki odsetek młodych kobiet deklarujących możliwość opuszczenia Jastrzębia-Zdroju) – Utrzymujący się kryzys w gospodarce światowej, mający bezpośrednie przełożenie na dekonstrukcję w górnictwie węgla kamiennego oraz kondycję ekonomiczną GK JSW – Utrzymujący się brak zainteresowania inwestorów zewnętrznych (krajowych i zagranicznych) realizacją projektów na dostępnych terenach w Jastrzębiu-Zdroju – Brak efektywnego wsparcia ze strony samorządu województwa i administracji centralnej dla projektów uruchomienia komunikacji kolejowej w Jastrzębiu-Zdroju – Pogłębienie się kryzysu gospodarczego w kraju, wzrost bezrobocia i spadek przychodów budżetu samorządu – Dalszy wzrost obciążenia samorządów (nowe zakresy zadań) bez zapewnienia wystarczających środków

* http://katowice.gazeta.pl/katowice/1,35063,13739034,Ktore_z_naszychmiastjestnajdrozszeRANKING.html

– Bliskość przebiegu magistrali kolejowej E 65 i C-E 65 – stacja graniczna w Zebrzydowicach (magistrala tworzy VI Europejski Korytarz Transportowy łączący państwa nadbałtyckie z krajami położonymi nad Morzem Adriatyckim i na Bałkanach)*	– Drenaż kapitału ludzkiego przez większe ośrodki miejskie (głównie Aglomeracja Górnośląska, Kraków, Wrocław, Warszawa) – zjawisko dotyczy głównie ludzi młodych, którzy nie widzą perspektyw rozwoju zawodowego w Jastrzębiu-Zdroju – Wyraźne rozbieżności pomiędzy oczekiwaniami pracodawców w odniesieniu do poszukiwanych pracowników (fachowcy z kwalifikacjami zawodowymi), a preferencjami edukacyjnymi młodzieży (wykształcenie wyższe) – Spadek przychodów budżetu miasta generowanych z udziału w podatkach dochodowych stanowiących dochód budżet wynikający z depopulacji miasta

2.3 Kluczowe problemy strategiczne

Powyższa analiza SWOT, a także diagnoza przeprowadzona metodą *desk research* pozwoliły na zidentyfikowanie kluczowych problemów strategicznych (KPS) w odniesieniu do obecnej sytuacji w Jastrzębiu-Zdroju oraz potencjalnych scenariuszy zmian sytuacji społeczno-gospodarczej w mieście. Określenie kluczowych problemów strategicznych ułatwia w dalszej kolejności definiowanie celów rozwojowych, które zostaną wyznaczone nie tylko w sensie pozytywnym (co chcemy osiągnąć), ale też w kontekście barier (wymiar negatywny). Podobnie jak w przypadku analizy SWOT kolejność wskazań nie ma znaczenia, wszystkie KPS mają tę samą rangę.

- Brak przejrzystego i funkcjonalnego układu urbanistycznego, w tym brak przestrzeni „centralnych”, które tworzą warunki dla efektywnego stymulowania integracji i wzmacniania społeczności mieszkańców miasta.

---

* Trwają prace projektowe związane z modernizacją linii i dostosowania jej do obsługi ruchu pociągów z prędkością minimalną 160 km/h <http://drogi.inzynieria.com/cat/26/art/37188/pkp-planuje-modernizacje-stacji-kolejowych-na-linii-e65-ce65>

- Niski poziom dywersyfikacji lokalnej struktury gospodarczej (monokultura przemysłu wydobywczego determinująca niski poziom aktywności gospodarczej mieszkańców – przedsiębiorczości).
- Zjawisko „szkoły zamkniętej”, której uczniowie i nauczyciele nie biorą aktywnego udziału w życiu miasta, w tym nie korzystają z oferty kulturalnej, sportowo-rekreacyjnej. Szkoły nie kształtują postaw aktywnego uczestnictwa i zaangażowania w życie miasta, co może w kolejnych latach skutkować utrwaleniem nawyków związanych z biernością mieszkańców.
- Słabe poczucie więzi i tożsamości mieszkańców Jastrzębia-Zdroju skutkujące niskim poziomem aktywności społecznej oraz brakiem zainteresowania dla programów kulturalnych, edukacyjnych, sportowo-rekreacyjnych.
- Niski poziom wykorzystania potencjału inwestycyjnego oraz możliwości dla rozwoju nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy na bazie współpracy samorządu, sektora przemysłu wydobywczego oraz sektora szkolnictwa wyższego.
- Nasilające się zjawisko wykluczenia społecznego kobiet, w szczególności w kontekście dostępności zatrudnienia na zmaskulinizowanym rynku pracy.
- Wysoka dynamika depopulacji miasta oraz wysoki odsetek deklaracji młodych ludzi (w szczególności kobiet) wskazujących na gotowość do migracji. Znaczny spadek liczby mieszkańców jest poważnym zagrożeniem pociągając za sobą spadek przychodów podatkowych budżetu miasta, przy rosnącym poziomie kosztów związanych z utrzymaniem nowej i modernizowanej infrastruktury.

3. Główne założenia rozwoju

Zaprezentowane w niniejszym rozdziale misja i wizja rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój wyznaczają horyzont strategiczny w sensie aspiracji lokalnej społeczności i władz samorządowych. Misja i wizja zawierają ogólny obraz miasta w roku 2020 oraz wskazanie na wartości, które będą kluczowe dla podejmowanych przez samorząd interwencji i zmian.

W tym sensie misja wyznacza również rolę samorządu, jako kluczowego podmiotu odpowiedzialnego za wdrożenie niniejszego programu strategicznego. Biorąc pod uwagę pierwotne przesłanki formułowania misji wyznacza ona *de facto* sens i cel działania samorządu lokalnego. Misja w ramach niniejszej strategii stanowi swoistą deklarację zaangażowania samorządu i jest tym samym jego odpowiedzią na wyniki prac warsztatowych oraz badań społecznych przeprowadzonych w ramach projektu „Jastrzębie-Zdrój 2015”. Zapisana poniżej misja dla Jastrzębia-Zdroju jest wypowiedzianym wprost zobowiązaniem samorządu do przyjęcia określonej formuły działania, uwzględniającej szczególne zaangażowanie w obszarach, które wynikają postulatów sformułowanych przez mieszkańców w ramach otwartych spotkań, w których udział brali liderzy lokalnej społeczności, a także kompleksowych badań społecznych.

3.1 Misja

Samorząd Jastrzębia-Zdroju będzie aktywnie działał na rzecz podnoszenia jakości życia w mieście, wspierając proces budowy trwałej wspólnoty aktywnych mieszkańców. Jastrzębski samorząd wspiera i stymuluje rozwój społeczno-gospodarczy tworząc przestrzenie dla współpracy sektora publicznego i prywatnego, przemysłu, przedsiębiorców, nauki i edukacji, a także organizacji społecznych. Nadrzędne założenia w ramach działań podejmowanych na rzecz rozwoju miasta obejmują tworzenie dogodnych warunków dla pracy i wypoczynku, życia rodzinnego oraz aktywności zawodowej i społecznej, edukacji oraz godnego starzenia. W centrum wszystkich wymiarów zaangażowania jastrzębskiego samorządu znajdują się mieszkańcy miasta, zarówno w sensie indywidualnym jak i grup, które tworzą. Jastrzębie-Zdrój jako samorząd – organizacja mieszkańców – koncentruje się na zaspokajaniu potrzeb

i rozwiązywaniu problemów ludzi i organizacji oraz tworzeniu warunków dla urzeczywistniania marzeń i planów członków lokalnej wspólnoty.

3.2 Wizja

Jastrzębski samorząd jako organizacja mieszkańców podejmuje wyzwanie nowego otwarcia w ramach aktywnego kreowania rozwoju miasta. Jastrzębie-Zdrój w 2020 roku będzie miastem sukcesu, wygodnego i dostatniego życia, dobrej pracy i odpoczynku. Obraz Jastrzębia-Zdroju w roku 2020, który wyznacza też strategiczny cel dla wszystkich działań podejmowanych przez samorząd, obejmuje dynamiczną gospodarkę lokalną, której filarem jest górnictwo, lecz która rozwija się w oparciu o naukę i innowacje, także dzięki przedsiębiorczości oraz inwestycjom zewnętrznym. Jastrzębie-Zdrój w perspektywie 2020 roku jest miastem spójnym i kompletnym, w którym życie koncentruje się wokół atrakcyjnych przestrzeni spotkań oraz które gwarantuje wydajny i dostępny system komunikacyjny. Jastrzębie-Zdrój będzie przede wszystkim wspólnotą mieszkańców, którzy aktywnie kreują jego teraźniejszość w oparciu o coraz silniejsze więzi oraz poczucie tożsamości. Na tym fundamencie możliwe będzie kreowanie pozycji Jastrzębia-Zdroju jako centrum funkcjonalnego zarówno w wymiarze regionalnym jak i transgranicznym.

3.3 Struktura koncepcji rozwoju

Strategia rozwoju miasta, aby mogła stanowić narzędzie dla skutecznego zarządzania zmianą i stymulowania rozwoju, musi odnosić się treściowo do konkretnych obszarów lub dziedzin, które zostały uznane za kluczowe z punktu widzenia zaspokajania potrzeb mieszkańców. Obszary te są często nazywane „domenami planowania strategicznego”, a ich wyodrębnienie jest kluczowe z punktu widzenia struktury programu rozwoju, a także jego ostatecznej zawartości. W ramach prac nad strategią rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój zdecydowano wyznaczyć następujące domeny planowania:

- Przestrzeń

W ramach strategii przestrzeń rozumiana jest szeroko, obejmując wszystkie aspekty życia mieszkańców w sensie otoczenia – zarówno przestrzeni publicznych jak i prywatnych, systemu komunikacji, podstawowych urządzeń infrastruktury technicznej i społecznej.

– **Gospodarka**

W ramach domeny projektowano rozwój miasta w zakresie wykorzystania potencjału przemysłowego, rozwoju przedsiębiorczości, zasobów ludzkich. Istotnym elementem strategicznym jest przesunięcie akcentu rozwojowego z rozwoju przedsiębiorczości na gospodarkę opartą na wiedzy i innowacjach oraz upatrywanie szans dla rozwoju przedsiębiorczości właśnie w tym kontekście.

– **Wspólnota**

Domena obejmuje całość zagadnień, które koncentrują się wokół mieszkańców i ich grup, a także wartości, które decydują o potencjale lokalnej społeczności. Kontekst domeny wyznacza z jednej strony potrzeba rozwoju kapitału społecznego, z drugiej zaś budowanie silnej tożsamości lokalnej.

Struktura koncepcji strategicznej Jastrzębia-Zdroju jest prosta i jednocześnie kompletna – domeny planowania strategicznego wyznaczają obszary, które rozpatrywane łącznie pozwalają myśleć o przyszłym rozwoju miasta jako całości.

Rysunek 1 Struktura domen planowania strategicznego

W pierwszej fazie prac nad programem rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój koncepcja strategiczna obejmowała również wyodrębniony zakres związany z nowoczesnym zarządzaniem. Jednak w toku prac uznano, że ten zakres tematyczny ma z jednej strony charakter „narzędziowy”, a z drugiej strony horyzontalny. Stąd cele i założenia wzmocnienia systemu zarządzania w mieście trzeba rozpatrywać raczej w kontekście zapewnienia optymalnych warunków i środków dla urzeczywistnienia wizji miasta, niż jako samoistne cele rozwojowe. To podejście zostało przyjęte jako najbardziej adekwatne i jako takie zostało wykorzystane na potrzeby struktury programu. W tym sensie też operacyjny wymiar działań związanych ze wzmocnieniem efektywności zarządzania został zaprezentowany w rozdziałach związanych z systemem wdrażania strategii.

Rysunek 2 Poprawa zarządzania jako aspekt horyzontalny dla domen planowania strategicznego

Wyznaczone obszary planowania strategicznego – domeny strategiczne, są kompletne. Dają możliwość przyporządkowania każdego z działań podejmowanych przez samorząd do jednej z domen, a co za tym idzie do konkretnego celu strategicznego. Z tego punktu widzenia strategia rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój zyskuje całkiem nową jakość, jej przyjęcie będzie pozwalało na spojrzenie i ocenę każdego z działań jastrzębskich instytucji samorządowych przez pryzmat realizacji założeń jednej z 3 domen strategicznych lub horyzontalnego obszaru „Zarządzanie”.

3.4 Cele strategiczne

Określenie wizji jest zarazem ogólną charakterystyką oddziaływań wdrożenia niniejszego programu. Można zaryzykować tezę, że przyjęcie do realizacji określonych tu założeń strategicznych pozwoli skutecznie zmieniać miasto tak, aby postulatywny charakter wizji stał się opisem rzeczywistej kondycji Jastrzębia-Zdroju w 2020 roku.

Wizja definiuje tym samym obszar dla określenia celów strategicznych, co oznacza określenie głównych kierunków działania, na których będzie koncentrować się aktywność jastrzębskiego samorządu w okresie obowiązywania niniejszej strategii.

Rysunek 3 Cele strategiczne Miasta Jastrzębie-Zdrój do 2020 roku

Zdefiniowane powyżej cele strategiczne na pierwszy rzut oka mogą wydawać się trywialne i oczywiste. Fakt, że w 3 krótkich sformułowaniach wyznaczono kluczowe kierunki rozwoju miasta, wynika z potrzeby prostoty i zwięzłości programu, także w sensie możliwości ich komunikowania. Jednocześnie cele strategiczne spełniają warunek „pojemności” – tj. w ich ramach zawarto wszystkie istotne aspekty dynamiki rozwojowej Jastrzębia-Zdroju. Poniżej szczegółowo zaprezentowano zawartość treściową poszczególnych celów strategicznych, co jest równoznaczne z ostatecznym określeniem zakresu programu.

Cel strategiczny 1

Spójna i funkcjonalna przestrzeń – miasto multicentryczne

Jastrzębie-Zdrój bywa celnie określane mianem „miasta niedokończonego”. Faktem jest, że plan urbanistyczny, który był realizowany i obejmował w zasadzie tworzenie tkanki miasta od podstaw, został zrealizowany częściowo. Osiedla, nazywane teraz „blokowiskami”, dały przestrzeń mieszkalną dla kilkudziesięciu tysięcy mieszkańców. Nie stworzono jednak przestrzeni publicznych dedykowanych życiu społecznemu i kulturalnemu. W strukturze urbanistycznej miasta nie można obecnie wskazać punktów, które pełniłyby funkcje śródmiejskie. Analiza obecnych warunków zagospodarowania przestrzennego (a także stosunków własnościowych) nakazuje definiować docelową strukturę urbanistyczną miasta w kształcie multicentrycznym. Oznacza to, że w ramach celu strategicznego zakłada się stworzenie 2 lub 3 tzw. „przestrzeni spotkań”, które będą w pełni realizować funkcje niezależnych, kompletnych centrów. Dodatkowo niezwykle istotne jest uruchomienie wielofunkcyjnych „centrów osiedlowych”, w których dostępne będą szeroko pojęte usługi (publiczne, komercyjne) dla mieszkańców poszczególnych osiedli, a także które będą wyposażone w infrastrukturę rekreacji i wypoczynku, itp. Generalnie cel strategiczny obejmuje osiągnięcie do roku 2020 wydajnego z punktu widzenia funkcjonalności ładu urbanistycznego w Jastrzębiu-Zdroju.

Cel strategiczny obejmuje również poprawę wydajności systemu komunikacyjnego zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i zewnętrznym. Zawiera się tu także rozwój infrastruktury transportowej, jak i optymalizacja transportu publicznego. Jednym z ważnych elementów w odniesieniu do systemu komunikacji jest uruchomienie połączeń kolejowych dostępnych dla mieszkańców Jastrzębia-Zdroju. Z punktu widzenia jakości usług publicznych kolej zapewnia jakość i komfort nieporównywalny z innymi formami transportu zbiorowego, stąd jej dostępność jest ważna, jeśli Jastrzębie-Zdrój ma być miastem gwarantującym najwyższy standard jakości życia.

Przyjazną przestrzeń miejską trzeba oczywiście rozpatrywać także w kontekście stanu środowiska naturalnego. Mimo, że Jastrzębie-Zdrój jest miastem przemysłowym, to jednym

z jego walorów jest względnie dobry stan środowiska przyrodniczego (między innymi wysoki współczynnik powierzchni biologicznie czynnych – terenów zielonych). Pożądane w ramach celu strategicznego obszary interwencji obejmują ochronę powietrza i ograniczenie emisji, zwiększenie efektywności energetycznej, uzupełnienie systemu w ramach gospodarki wodno-ściekowej, systematyczną rewitalizację zieleni, zwiększenie zakresu wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz zakończenie procesu usuwania azbestu. Stan środowiska naturalnego jest podstawowym elementem przestrzeni miasta, które wprost wpływa na jakość życia mieszkańców, poziom zdrowia ludności. Jest to tym samym niezwykle ważnym składnikiem celu strategicznego.

Mówiąc o spójnej i funkcjonalnej tkance miejskiej warto podjąć stania o to, aby poszczególne przestrzenie publiczne i obiekty zaskakiwały czymś więcej niż tylko realizacją swoich podstawowych funkcji. Estetyka nowoczesnych miast europejskich opiera się na wykorzystaniu wzornictwa i łączy niekonwencjonalne formy z innowacyjną wielofunkcyjnością. Wykorzystanie *designu* w przestrzeniach publicznych Jastrzębia-Zdroju pozwoli na kreowanie niepowtarzalnych elementów, które z jednej strony będą integrować mieszkańców, z drugiej strony będą zaś miały wartość promocyjną, przyczyniając się do wzrostu rozpoznawalności miasta.

Pozostałe ważne obszary, które dopełniają zawartość 1. celu strategicznego to tworzenie warunków dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego oraz rewitalizacja terenów zdegradowanych. Rewitalizacja Jastrzębia-Zdroju koncentruje się na terenach dawnego uzdrowiska (lokalizacja jednego z głównych centrów miasta), a także na obiektach przemysłowych i kompleksach wielorodzinnych budynków mieszkalnych. Zagwarantowanie pełnej dostępności sieci szerokopasmowej na terenie miasta jest natomiast oczywistym wyznacznikiem nowoczesnego i przyjaznego mieszkańcom miasta.

Realizacja celu strategicznego 1. polega także na wdrożeniu działań, które zostały (lub zostaną) zawarte w branżowych programach o charakterze strategicznym. Chodzi tu głównie o Program Ochrony Środowiska dla miasta Jastrzębie-Zdrój, Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Miasta Jastrzębie-Zdrój, Lokalny Program Rewitalizacji, Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych. Ważne jest, aby

aktualizacje bądź nowe opracowania programowe w tym zakresie ściśle odwoływały się do koncepcji strategicznej zawartej w niniejszym programie.

Struktura gospodarki Jastrzębia-Zdroju jest zdominowana przez przemysł wydobywczy.

Cel strategiczny 2

Wzrost i dywersyfikacja lokalnej gospodarki

Wysokie zarobki w górnictwie oraz stabilność zatrudnienia determinują niską aktywność gospodarczą mieszkańców i jeden z niższych w kraju wskaźnik przedsiębiorczości. Obecność Grupy Kapitałowej JSW jest oczywiście ogromnym potencjałem miasta, stąd też kondycja Grupy jest jednym z najważniejszych czynników, który będzie wpływał na sytuację społeczno-gospodarczą w Jastrzębiu-Zdroju. W ramach celu strategicznego jastrzębski samorząd będzie oczywiście podejmował wszystkie możliwe działania, aby w ramach swoich kompetencji tworzyć dogodne warunki dla rozwoju GK JSW. Jednocześnie GK JSW i wchodzące w jej skład przedsiębiorstwa identyfikowane są jako kluczowi partnerzy dla projektów stymulujących rozwój gospodarki opartej na wiedzy (GOW). Działalność AGH w Jastrzębiu-Zdroju stwarza możliwości dla działań w zakresie badań przemysłowych, natomiast firmy z GK JSW są naturalnym odbiorcą wyników badań, umożliwiając realizację tzw. prac rozwojowych oraz komercjalizację. Samorząd może tworzyć struktury, w ramach których opisana wyżej koncepcja przyjmie formę efektywnego programu badań i rozwoju (B+R).

Uruchomienie centrum B+R+I (badania, rozwój, innowacje) będzie także stymulować rozwój przedsiębiorczości. Można się spodziewać, że firmy powstające w takim otoczeniu będą miały wysoki potencjał w sensie kompetencji i specjalistycznych zasobów. Z uwagi na trwałe zjawisko niskiego poziomu aktywności gospodarczej mieszkańców inspirowanie powstania nawet niewielu firm o wysokim potencjale innowacyjnym należy potraktować jako jedno z podstawowych wyzwań w ramach 2. Celu strategicznego. Nie znaczy to, że należy ograniczyć zakres działań związanych z promocją przedsiębiorczości (np. edukacja w ramach programów dydaktycznych, szkolenia adresowane do ściśle zdefiniowanych grup docelowych, np. kobiet, wsparcie dla mikroprzedsiębiorstw działających w sektorze handlu). Program promocji przedsiębiorczości ma fundamentalne znaczenie dla lokalnego kapitału społecznego, trzeba go jednak konstruować tak, aby jego odbiorcami były grupy, co do których można oczekiwać,

że wykorzystają nabyte umiejętności w realnych działaniach. Konieczne jest zatem ściśle monitorowanie efektywności programu oraz dbałość o właściwe metody rekrutacji uczestników poszczególnych działań. Należy uwzględnić grupy zagrożone wykluczeniem na rynku pracy, które stanowią równocześnie ważny element kapitału społecznego (także z punktu widzenia inwestorów) – chodzi tu głównie o kobiety.

Innym czynnikiem, który będzie kluczowy z punktu widzenia sukcesu gospodarki Jastrzębia-Zdroju jest skuteczność systemu przyciągania inwestycji zewnętrznych. System ten składa się z takich elementów jak identyfikacja i przygotowanie terenów inwestycyjnych, szeroko rozumiany marketing obejmujący działania *stricte* promocyjne, a także jakość procesów bezpośredniej obsługi inwestorów. Samorząd Jastrzębia-Zdroju stoi tu przed trudnym wyzwaniem przełamania utrwalonego wizerunku miasta, który eksponuje szkody górnicze oraz wysokie wynagrodzenia. 2. cel strategiczny wymaga zatem rzeczywistych projektów wdrożonych przez inwestorów zewnętrznych, co jest tożsame z napływem kapitału zewnętrznego do Jastrzębia-Zdroju, a także tworzeniem nowych miejsc pracy. Jedną z szans dla wykorzystania potencjału inwestycyjnego miasta jest przyciągnięcie inwestorów, którzy operują w łańcuchach powiązań z przemysłem wydobywczym. Bliskość przedsiębiorstw z Grupy Kapitałowej JSW może być ważnym czynnikiem

Z punktu widzenia rozwoju gospodarki miasta ważne jest zapewnienie warunków dla rozwoju przedsiębiorstw działających w ramach GK JSW, lecz nie zajmujących się bezpośrednio wydobywaniem. Strategia GK JSW zakłada, że niektóre z tych firm, w tym te działające w Jastrzębiu-Zdroju, dysponują potencjałem, aby samodzielnie konkurować zwiększając sprzedaż na rzecz odbiorców spoza GK. Wsparcie jastrzębskiego samorządu dla tego kierunku rozwoju spółek wchodzących w skład GK JSW może przyjąć różnorodne formy, zarówno w zakresie zapewnienia nowych lokalizacji dla rozwoju, ale także w odniesieniu do procesów przygotowania odpowiednich zasobów ludzkich, niezbędnych dla ekspansji tych przedsiębiorstw.

Innym elementem, który może przynieść dywersyfikację struktury gospodarczej Jastrzębia-Zdroju może być rozwój przedsiębiorstw społecznych, w tym spółdzielni socjalnych. Działalność tego typu jest mocno promowana przez Komisję Europejską i polskie instytucje

rządowe, co stwarza również dogodne możliwości dla finansowania tych działań w pierwszych okresach, gdy nie osiągną one jeszcze stabilnej pozycji konkurencyjnej.

Kolejnym elementem istotnym z punktu widzenia wzmacniania konkurencyjności jastrzębskiej gospodarki jest też wsparcie dla kreowania tzw. społecznego kapitału rozwoju^{*}. Strategicznym wyzwaniem jest w tym przypadku budowa nowoczesnego systemu edukacji zarówno w wymiarze oświatowym jak różnych form kształcenia ustawicznego. Z punktu widzenia rozwoju gospodarczego rozwój edukacji będzie uwzględniał identyfikowanie i zaspokajanie potrzeb pracodawców, jak również aspiracje i potencjał mieszkańców, w tym młodzieży, ale także osób dorosłych, grup 50+. Kompleksowe podejście do stymulowania rozwoju gospodarczego Miasta Jastrzębie-Zdrój wymaga także uwzględnienia w ramach celu strategicznego takich kierunków jak promocja współpracy transgranicznej w wymiarze gospodarczym, cyfryzacja, wsparcie instytucji otoczenia biznesu, rozwój infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, promocja budownictwa jednorodzinnego.

Cel strategiczny 3

Aktywni mieszkańcy tworzący silną, zintegrowaną wspólnotę

Jastrzębie-Zdrój obchodzi w 2013 roku 50-lecie nadania praw miejskich. Dane historyczne w zakresie demografii miasta jasno obrazują, że tkanka społeczna miasta była w ponad 80% prostym odwzorowaniem siły roboczej, której zapewnienie wymagało migracji ponad 80 tys. osób. W 1961 roku Jastrzębie-Zdrój miało nieco ponad 3 tys. mieszkańców, prace przygotowawcze związane z uruchomieniem wydobywania węgla w roku spowodowały wzrost liczby mieszkańców do 12 tys. w roku 1968. Uruchomienie wydobywania węgla w kolejnych kopalniach wiązało się ze wzrostem zapotrzebowania na zasoby ludzkie. Liczba mieszkańców Jastrzębia-Zdroju w 1976 roku przekroczyła 92 tys., co oznacza osiągnięcie pułapu porównywalnego do sytuacji w 2013 roku. Można zatem powiedzieć, że struktura społeczna Jastrzębia-Zdroju została zbudowana w latach 1968 – 1976 i była zdominowana przez

---

^{*} Społeczny kapitał rozwoju jako czynnik decydujący o konkurencyjności gospodarki w wymiarze lokalnym, regionalnym jest jednym z podstawowych uwarunkowań rozwojowych wskazanych w „Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”.

robotników, którzy podejmowali pracę w kopalniach. Warto chyba zaznaczyć, że migracja do Jastrzębia-Zdroju tylko w niewielkim stopniu była migracją w ramach ówczesnego województwa katowickiego. Robotnicy, którzy tworzyli społeczność Jastrzębia-Zdroju pochodzili praktycznie ze wszystkich regionów Polski, w dużej mierze ze wsi. Geneza kształtowania się społeczności lokalnej Jastrzębia-Zdroju determinuje niski poziom poczucia tożsamości i więzi we wspólnocie lokalnej, co przekłada się na niski poziom aktywności mieszkańców. Stymulowanie zaangażowania mieszkańców w działalność społeczną, w szczególności w ramach organizacji pozarządowych, jest podstawowym warunkiem budowania tożsamości lokalnej wspólnoty. Samorząd musi angażować się w kreowanie treści, które będą następnie zawarte w działaniach podejmowanych przez organizacje pożytku publicznego. Wzmocnienie sektora pozarządowego może zostać osiągnięte również dzięki zwiększeniu zaangażowania JSW S.A. we wsparcie projektów organizacji społecznych w ramach polityki społecznej odpowiedzialności biznesu. W tym sensie Miasto Jastrzębie-Zdrój i JSW S.A. oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych mogą tworzyć trwałą koalicję na rzecz wsparcia procesów budowy aktywnej wspólnoty lokalnej. Innym aspektem celu strategicznego jest rozwijanie zawartości przestrzeni symbolicznej miasta. Treści symboliczne – pomniki, tablice, inne formy pamiątek i znaków – mają wypełniać treścią definiowane na nowo przestrzenie publiczne. Innym wyzwaniem jest zwiększenie poziomu zaangażowania i uczestnictwa mieszkańców w kulturze, sporcie i rekreacji oraz innych elementach oferty udostępnianej przez instytucje samorządowe oraz organizacje pozarządowe. Zmiana utrwalonych nawyków dorosłych mieszkańców miasta, których bierność jest w głównej mierze konsekwencją pochodzenia społecznego, może być trudne, należy zatem promować zaangażowanie w życie miasta oraz aktywne postawy u dzieci i młodzieży, wykorzystując do tego działalność programową placówek edukacyjnych. Jest zresztą kluczowym wyzwaniem, które stoi przed jastrzębskim samorządem, aby opracować i wdrożyć nowy standard działania placówek edukacyjnych, który będzie promował aktywne uczestnictwo szkół w wydarzeniach odbywających się na terenie miasta.

W ramach celu strategicznego zakłada się także wzmocnienie kapitału społecznego miasta poprzez realizację programów rewitalizacji społecznej, nowoczesnych projektów edukacyjnych i szkoleniowych, w tym adresowanych do grup zagrożonych wykluczeniem

społecznym (m. in. kobiet). Ważne jest aby instytucje samorządowe ściśle współpracowały w tym zakresie z organizacjami pozarządowymi, co pozwoli skutecznie identyfikować potrzeby odbiorców tych działań oraz zoptymalizować wykorzystywane narzędzia i metody.

Jako fundamentalną zasadę, która pozwoli skutecznie wzmocnić wspólnotę mieszkańców Jastrzębia-Zdroju, trzeba uznać partnerstwo międzysektorowe. Konkretnie przedsięwzięcia trzeba przygotowywać tak, aby były realizowane w formie optymalnych konsorcjów, do których przystępują instytucje samorządowe, organizacje pozarządowe, pracodawcy – sektor biznesu (zarówno przemysłu jak i MSP), szkoły wyższe, instytucje otoczenia biznesu, instytucje szkoleniowe, itp.

Cel strategiczny 3. zakłada systematyczną realizację zadań zawartych w branżowych dokumentach strategicznych i programowych takich jak Strategia rozwiązywania problemów społecznych Jastrzębia Zdroju, Program „Rodzina 3+”, Gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, Gminny program przeciwdziałania narkomanii. Zaleca się aby w ramach aktualizacji programów branżowych ściśle uwzględniać kierunki rozwoju zawarte w niniejszej strategii.

4. Wymiar operacyjny wdrażania programu

Zaprezentowana powyżej koncepcja rozwojowa obejmująca wizję miasta Jastrzębie-Zdrój w 2020 roku oraz cele strategiczne, które równocześnie definiują obszary planowania rozwoju, wyznacza przestrzeń dla sformułowania strategicznych planów operacyjnych. Obejmują one tzw. cele operacyjne w ramach obszarów interwencji (tożsamy z zakresem celów strategicznych) oraz ich uszczegółowienie w postaci rekomendacji wdrożeniowych odnoszących się do działań, projektów lub programów, których realizacja pozwoli na osiągnięcie danego celu. Konkretna treść definiująca zakres pożądanej interwencji publicznej stanowi co do zasady wynik prac warsztatowych oraz eksperckich, przy czym cele operacyjne stanowią w znacznej mierze wynik konsultacji społecznych oraz potrzeb zidentyfikowanych przez liderów instytucji, organizacji i przedsiębiorstw działających w Jastrzębiu-Zdroju.

W ramach planów operacyjnych wyodrębniono zestaw tzw. projektów kluczowych, których implementacja jest szczególnie istotna z punktu widzenia osiągnięcia zakładanych celów strategicznych. Projekty kluczowe obejmują zarówno zadania inwestycyjne, jak również pozainwestycyjne formy aktywności samorządu, które w znaczący sposób mają przyczynić się do osiągnięcia widocznej zmiany społeczno-gospodarczej w kontekście wizji Jastrzębia-Zdroju 2020. W kontekście zarządzania procesem wdrażania strategii projekty kluczowe, jako odrębne zadania, wymagają również wyodrębnionych procedur przygotowania do realizacji oraz monitorowania. Jako zadania o znaczeniu strategicznym powinny być nadzorowane bezpośrednio przez Prezydenta Miasta.

Plany operacyjne w ramach niniejszej strategii mają charakter „otwarty” tzn. definiują rekomendowane kierunki interwencji, co oznacza że określenie zakresu poszczególnych zadań w ramach danego celu operacyjnego pozostaje w kompetencjach struktur oddelegowanych do ich realizacji i będzie znajdować wyraz w planach rocznych (w tym budżecie) i programach branżowych. Daje to jastrzębskiemu samorządowi możliwość elastycznego działania w kontekście dynamicznie zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych, w tym pojawiających się możliwości pozyskiwania funduszy zewnętrznych ze źródeł krajowych i zagranicznych.

4.1 Projekty kluczowe

1.	Budowa Południowej Obwodnicy Miasta – zadanie pozwoli na dopełnienie układu komunikacyjnego opartego na 2 obwodnicach, które zapewnią obsługę tranzytu oraz dostępność węzła autostradowego „Mszana”. Inwestycja zasadniczo zwiększy wydajność układu drogowego miasta. Projekt wpisuje się w realizację celów strategicznych 1. i 2.
2.	Rewitalizacja społeczno-gospodarcza obszarów miejskich w Jastrzębiu-Zdroju (Ośrodek Wypoczynku Niedzielnego oraz Jar Południowy, które docelowo stanowią również podstawowe elementy multicentrycznej koncepcji rozwoju tkanki miejskiej Jastrzębia-Zdroju. Projekt wpisuje się w realizację celów strategicznych 1. i 3.
3.	Stworzenie wielofunkcyjnej przestrzeni publicznej w rejonie ulic Sybiraków i Północnej, która będzie jednym z 3 podstawowych elementów multicentrycznej koncepcji rozwoju tkanki miejskiej Jastrzębia-Zdroju. Z uwagi na fakt, że teren objęty projektem jest własnością inwestora zewnętrznego, rolą samorządu jest wypracowanie i zastosowanie optymalnej formuły prawno-organizacyjnej dla skutecznej implementacji zadania. Projekt wpisuje się w realizację celów strategicznych 1. i 3.
4.	Uruchomienie Subregionalnego Centrum Nauki, Innowacji i Biznesu jako sekwencji komplementarnych projektów w ramach optymalnych partnerstw oraz finansowanych przy wykorzystaniu środków zewnętrznych w ramach różnych programów pomocowych. Projekt wpisuje się w realizację celów strategicznych 2. i 3.
5.	Uruchomienie bezpośredniego połączenia kolejowego Jastrzębia-Zdroju z Aglomeracją Górnośląską. Zadanie nie leży w zakresie kompetencji jastrzębskiego samorządu, jednak zostało zapisane jako kluczowe z uwagi na fundamentalne znaczenie dla jakości życia w mieście. Niniejszy zapis obliuguje samorząd Jastrzębia-Zdroju do podjęcia wszelkich możliwych działań wspierających projekt i aktywnego lobbingu na rzecz realizacji zadania. Projekt wpisuje się w realizację 1. celu strategicznego.

4.2 Cele i programy operacyjne

Cel strategiczny 1**Spójna i funkcjonalna przestrzeń – miasto multientryczne**

1.1	Budowa spójnego układu urbanistycznego o charakterze multientrycznym, który opiera się na kluczowych „przestrzeniach spotkań”: plac w rejonie ul. Sybiraków, Park Zdrojowy, Jar Południowy, a także na systemie tzw. „minicentrów” osiedlowych oraz stref rekreacji i wypoczynku.
1.2	Zapewnienie wydajnego i bezpiecznego systemu komunikacji wewnętrznej, w szczególności w zakresie spójności systemu drogowego. Zakłada się koncentrację na realizacji projektów kompleksowej modernizacji ciągów drogowych i w miarę możliwości odejście od modelu remontów bieżących.
1.3	Zapewnienie dostępności rozwijającego się układu komunikacyjnego w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym. W ramach celu operacyjnego zakłada się zaangażowanie jastrzębskiego samorządu w projekty budowy i modernizacji dróg o znaczeniu ponadlokalnym.
1.4	Poprawa jakości i dostępności oraz dywersyfikacja transportu publicznego, w szczególności systematyczna optymalizacja systemu transportu na terenie miasta, powiązanie systemu z połączeniami kolejowymi z Zebrzydowic, realizacja działań zgodnie z projektem kluczowym nr 5.

1.5	Rozwój infrastruktury społecznej. W ramach celu operacyjnego zakłada się modernizację bazy placówek edukacyjnych (przedszkola i szkoły), ochrony zdrowia, sportu i rekreacji, pomocy społecznej i mieszkalnictwa socjalnego oraz bazy placówek opiekuńczych i bezpieczeństwa. Zakłada się również poprawę wyposażenia tych placówek, tak aby zapewnić warunki dla świadczenia najwyższej jakości usług publicznych we wskazanych wyżej obszarach.
1.6	Rozwój infrastruktury technicznej – w tym w szczególności rozwój sieci wodno-kanalizacyjnej, systemu kanalizacji deszczowej, zapewnienie wydajnego i bezpiecznego systemu gospodarki odpadami, efektywny system zaopatrzenia w energię.
1.7	Zachowanie i poprawa stanu środowiska naturalnego obejmujące efektywną ochronę powietrza i ograniczenie niskiej emisji, zwiększenie efektywności energetycznej, rewitalizację przestrzeni zielonych, odnawialne źródła energii i niskoemisyjny transport publiczny, nowoczesne systemy gospodarki odpadami (w tym usuwanie azbestu). Opracowanie i realizacja planów branżowych w odniesieniu do ochrony środowiska (np. Program Gospodarki Niskoemisyjnej).
1.8	Tworzenie dogodnych warunków dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego i cyfryzacji (wspieranie infrastruktury szerokopasmowej na terenie całego miasta, w szczególności w sołectwach), wzmocnienie wyposażenia jednostek samorządowych w zakresie sprzętu komputerowego i urządzeń peryferyjnych.
1.9	Rewitalizacja techniczna obiektów i terenów zdegradowanych (dotyczy w szczególności terenów po dawnym uzdrowisku, zdegradowanej tkanki osiedli, terenów przemysłowych, Ośrodka Wypoczynku Niedzielnego)

1.10	Wprowadzanie unikatowych elementów w tkankę miejską (głównie w zakresie małej architektury), wykorzystanie <i>designu</i> dla zwiększenia atrakcyjności przestrzeni publicznych.
1.11	Kompleksowy program wprowadzania treści symbolicznych w przestrzenie publiczne miasta (w wymiarze materialnym). Cel operacyjny jest komplementarny do celu 3.4 i obejmuje w szczególności pomniki, tablice pamiątkowe, nazewnictwo tworzonych placów, skwerów, itp.
1.12	Rozwój warunków infrastrukturalnych na potrzeby rozwoju współpracy transgranicznej (zarówno w wymiarze społecznym – kulturalnym, edukacyjnym, sportowo-rekreacyjnym, jak i gospodarczym). Działania infrastrukturalne powinny korespondować z działaniami o charakterze „miękkim” związanymi z ofertą w ramach tworzenia transgranicznego centrum funkcjonalnego.
1.13	Rozwój infrastruktury na potrzeby wzmocnienia potencjału inwestycyjnego miasta – kompleksowe uzbrojenie terenów inwestycyjnych (w tym przemysłowych).

Cel strategiczny 2 Wzrost i dywersyfikacja lokalnej gospodarki

2.1	Stworzenie warunków dla rozwoju gospodarki opartej na wiedzy zarówno w wymiarze infrastrukturalnym jak i programowym oraz instytucjonalnym. Realizacja projektu kluczowego nr 4 wraz z opracowaniem koncepcji funkcjonalnej oraz przygotowaniem i wdrożeniem programu działań komplementarnych (w tym programów rekomendowanych w ramach 3. celu strategicznego).
2.2	Efektywne wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości, w szczególności inkubacja nowych firm o wysokim potencjale innowacyjnym w ramach działań komplementarnych do projektu kluczowego nr 4. W ramach celu operacyjnego zakłada się współpracę ze szkołami ponadgimnazjalnymi na terenie miasta oraz szkołami wyższymi, a także firmami z GK JSW.
2.3	Skuteczna promocja inwestycyjna i obsługa inwestorów. W ramach celu operacyjnego zakłada się opracowanie dedykowanego programu promocji miasta obejmującej promocję inwestycyjną. Promocja inwestycyjna opiera się na potencjale wynikającym z przebiegu autostrady A1 oraz możliwościach kooperacji z przemysłem wydobywczym.
2.4	Rozwój systemu edukacji wraz ze ścisłym dopasowaniem do potrzeb lokalnego rynku pracy. Ścisła współpraca i systematyczna komunikacja kluczowych aktorów: publicznych służb zatrudnienia, pracodawców, szkół, organizacji pozarządowych, instytucji szkoleniowych.
2.5	Stymulowanie rozwoju budownictwa jednorodzinnego w granicach administracyjnych miasta (np. poprzez odpowiednie kształtowanie planu zagospodarowania przestrzennego oraz ulgi podatkowe). Dodatkowo cel operacyjny daje możliwości pobudzenia rozwoju sektora MŚP działających w branży budowlanej i branżach pokrewnych.

2.6	Aktywne działania na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego w zakresie kompetencji cyfrowych na potrzeby rynku pracy. Cel operacyjny powiązany z działaniami podejmowanymi w ramach 3. celu strategicznego. Działania należy kierować do różnych grup społecznych (głównie uwzględniając osoby starsze, kobiety).
2.7	Promocja aktywności kobiet na rynku pracy oraz dedykowane wsparcie dla przedsiębiorczości kobiet. Wymagana jest realizacja kompleksowych programów aktywizacji, obejmujących także wsparcie pomostowe w ramach inkubacji nowych firm, spółdzielni socjalnych lub innych form ekonomii społecznej. Jednocześnie zakłada się, że instytucje rynku pracy zaktywizują współpracę z potencjalnymi pracodawcami (także inwestorami).
2.8	Promocja ekonomii społecznej jako formy aktywności gospodarczej. Zakłada się ścisłą współpracę z organizacjami pożytku publicznego, które działają na rzecz promocji i inkubowania przedsiębiorstw społecznych.
2.9	Wsparcie rozwoju i profesjonalizacji instytucji otoczenia biznesu oraz wzrost wykorzystania potencjału podstrefy Jastrzębsko-Żorskiej KSSE S.A. Działania samorządu skupiają się na stworzeniu warunków dla aktywności wysokiej klasy organizacji wspierających zarówno rozwój przedsiębiorczości jak i procesy inwestycyjne.
2.10	Rozwój infrastruktury technicznej (w tym komunikacyjnej) i zapewnienie optymalnych warunków dla rozwoju biznesu i przemysłu. Zakres zbieżny z zawartością celów operacyjnych 1.2 i 1.3 oraz projektu kluczowego 1.

2.11	Budowa struktur współpracy i komunikacji samorządu, sektora przedsiębiorstw, w tym przemysłu, instytucji otoczenia biznesu. W ramach celu operacyjnego zakłada się integrację środowiska przedsiębiorstw (np. w formie rady biznesu) oraz zaangażowanie w te działania przedstawicieli GK JSW.
2.12	Tworzenie warunków dla dynamicznego rozwoju współpracy transgranicznej w wymiarze gospodarczym oraz wykorzystanie współpracy międzynarodowej dla stymulowania rozwoju jastrzębskich firm (np. współpraca w ramach sieci miast partnerskich).
2.13	Cyfryzacja administracji, która pozwoli na poprawę sprawności obsługi firm i obywateli, a także przyniesie wymierne korzyści dzięki oszczędnościom zasobów czasu zarówno po stronie dostawców jak i odbiorców usług publicznych.
2.14	Zapewnienie dogodnych warunków dla stabilnego działania i rozwoju mikroprzedsiębiorstw działających w sektorze handlu. Budowa nowoczesnych i funkcjonalnych przestrzeni targowisk miejskich oraz ich promocja, także w wymiarze transgranicznym.
2.15	Wzmocnienie zakresu i jakości programów edukacyjnych na rzecz przedsiębiorczości (w szczególności realizacja lub wsparcie działań adresowanych do grup, w których można oczekiwać rzeczywistych oddziaływań w formie podjęcia działalności gospodarczej, kobiet, grup 50+).

Cel strategiczny 3**Aktywni mieszkańcy tworzący silną, zintegrowaną wspólnotę**

3.1	Systematyczna realizacja wewnętrznego programu promocji miasta (program adresowany do mieszkańców, koncentruje się upowszechnianiu i utrwalaniu treści, które odnoszą się do tożsamości Jastrzębia-Zdroju). Rekomenduje się opracowanie branżowej strategii promocji miasta, zawierającej komponenty tożsamości marki i promocji inwestycyjnej.
3.2	Zwiększenie zakresu współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi. Zwiększenie zakresu zaangażowania samorządu w kreowanie obszarów aktywności organizacji społeczeństwa obywatelskiego – w szczególności promocja obszarów tematycznych działania związanych z tożsamością miasta.
3.3	Budowa szerokiego partnerstwa na rzecz aktywizacji społeczności lokalnych – w szczególności współpraca z JSW S.A. na rzecz zwiększenia zakresu i efektywności wsparcia dla inicjatyw społecznych. Realizacja wspólnych programów wzmacniania jastrzębskiej tożsamości w oparciu o górnictwo (np. przeglądy filmów, promocje książek, ekspozycje poświęcone historii górnictwa i górników w Jastrzębiu-Zdroju)
3.4	Tworzenie warstwy symbolicznej Jastrzębia-Zdroju w wymiarze materialnym i duchowym, stanowiącej ważny element przestrzeni publicznych w mieście, a także istotną zawartość treści upowszechnianych przez samorząd i inne instytucje społeczne. Warstwa symboliczna wyznaczając będzie ważny kontekst życia społecznego wspólnoty lokalnej.
3.5	Zwiększenie kompetencji mieszkańców miasta w zakresie technologii informacyjnych i komunikacyjnych, w tym w szczególności grup zagrożonych wykluczeniem cyfrowym (seniorzy i 50+, kobiety, bezrobotni). Programy w tym obszarze tematycznym należy traktować jako bezpośrednio komplementarne do projektu kluczowego 2.

3.6	Rewitalizacja społeczna realizowana komplementarnie i równolegle do projektów infrastrukturalnych. W ramach rewitalizacji społecznej wymagana jest współpraca różnych organizacji i środowisk inicjowana przez instytucje samorządowe. Rewitalizacja społeczna osiedli mieszkaniowych skupiać się będzie na liderach młodzieżowych grup rówieśniczych, co pozwoli osiągnąć także wymierne efekty w zakresie bezpieczeństwa.
3.7	Kompleksowe programy wsparcia i aktywizacji adresowane do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym kobiet, bezrobotnych, niepełnosprawnych, itp. W szczególności realizacja programów na rzecz zatrudnienia, wykorzystujących nowoczesne metody (np. <i>coaching</i>, <i>mentoring</i>), bazujących na potrzebach rynku pracy oraz diagnozie potrzeb w grupach docelowych. W ramach programów wsparcia należy uwzględnić zakresy związane z umiejętnościami społecznymi i interpersonalnymi.
3.8	Wprowadzenie nowych standardów w ramach działania placówek edukacyjnych, które będą oparte o ścisłą współpracę szkoły i innych podmiotów działających na terenie miasta (bibliotek, ośrodka kultury, ośrodka sportu i rekreacji, etc.). Otwarcie szkół w sensie kształtowania postaw i nawyków aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym miasta.
3.9	Wzmocnienie atrakcyjności oferty edukacyjnej w Jastrzębiu-Zdroju w tym w zakresie programów realizowanych przez jednostki oświatowe na terenie miasta, a także promocja programów kształcenia ustawicznego realizowanego zarówno przez instytucje samorządowe jak i organizacje prywatne (w szczególności pozarządowe). Rewaloryzacja, rozwój i promocja systemu kształcenia zawodowego w powiązaniu z potrzebami rynku pracy.

3.10	Zwiększenie skuteczności działania systemu pomocy społecznej oraz poprawa bezpieczeństwa dzięki wprowadzeniu standardu systematycznej współpracy placówek edukacyjnych i pomocowych, policji i straży miejskiej, organizacji pozarządowych i innych. Regularna wymiana informacji oraz podejmowanie wspólnych interwencji będzie skutkować znaczącą poprawą efektywności podejmowanych działań, nie generując równocześnie dodatkowych kosztów.
3.11	Promocja i zwiększenie dostępności do specjalistycznych usług społecznych, w tym w szczególności na potrzeby rewitalizacji społecznej, profilaktyki zdrowia oraz projektów na rzecz grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Inicjowanie przez samorząd wdrażania rozwiązań innowacyjnych w zakresie kapitału społecznego, w tym realizacja projektów w formule partnerstwa JST – NGO.
3.12	Systematyczny rozwój oferty w zakresie produktów kulturowych, w tym np. duże wydarzenia rozrywkowe, a także oferty w zakresie sportu i rekreacji. Ważne jest, aby zwiększyć efektywność promocji tych wydarzeń, tak aby zwiększyć uczestnictwo mieszkańców w życiu społecznym miasta.
3.13	Kreowanie pozycji Jastrzębia-Zdroju jako centrum funkcjonalnego także w wymiarze transgranicznym (w szczególności poprzez wspieranie współpracy transgranicznej społeczności lokalnych).

4.3 Matryca programu rozwoju miasta Jastrzębie-Zdrój

	Przestrzeń	Gospodarka	Wspólnota	Zarządzanie
Przedsiębiorczość / innowacje	- Tworzenie dogodnych warunków dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego i cyfryzacji - Wprowadzenie <i>designu</i> w przestrzenie publiczne miasta	- Stworzenie warunków dla rozwoju gospodarki opartej na wiedzy - Wsparcie rozwoju i profesjonalizacji instytucji otoczenia biznesu	- Promocja innowacji społecznych, w tym w szczególności na potrzeby rewitalizacji społecznej - Aktywizacja gospodarcza grup wiekowych 50+ i seniorów (wykorzystanie doświadczenia życiowego na rzecz przedsiębiorczości) - Aktywizacja kobiet w zakresie przedsiębiorczości (w tym w kierunku usług w branżach perspektywicznych – zdrowie, uroda, fitness, usługi opiekuńcze)	- Zwiększenie efektywności kompleksowych działań na rzecz pozyskiwania inwestycji zewnętrznych (przygotowanie terenów, - Wyodrębnienie struktury (na wzór centrów obsługi inwestorów) odpowiedzialnej za działania w zakresie budowania atrakcyjności inwestycyjnej (w sensie przygotowania terenów, promocji inwestycyjnej, obsługi inwestorów) - Stworzenie warunków dla działalności specjalistycznych instytucji otoczenia biznesu, posiadających kompetencje w zakresie promocji innowacji, wsparcia projektów badawczo-rozwojowych
Jakość życia	- Wydajny system komunikacji samochodowej i transportu publicznego - Rozwój infrastruktury technicznej - Zachowanie i poprawa stanu środowiska naturalnego - Rewitalizacja techniczna obiektów i terenów zdegradowanych	- Skuteczna promocja inwestycyjna i obsługa inwestorów - Rozwój infrastruktury technicznej (w tym komunikacyjnej) - Budowa struktur współpracy i komunikacji na rzecz rozwoju gospodarczego - Cyfryzacja administracji	- Wprowadzenie nowych standardów w ramach działania placówek edukacyjnych - Program promocji marki miasta adresowany do mieszkańców - Budowa trwałej i efektywnej koalicji na rzecz systemu pomocy społecznej i bezpieczeństwa	- Cyfryzacja (<i>front office / back office</i>) - Zarządzanie projektowe w instytucjach samorządowych - <i>Public relations</i> Jastrzębia-Zdrój w wymiarze wewnętrznym (promocja adresowana do grupy mieszkańców miasta)
Kapitał społeczny	- Budowa spójnego układu urbanistycznego o charakterze multientrycznym - Rozwój infrastruktury społecznej - Treści symboliczne w przestrzeniach publicznych	- Wsparcie i promocja przedsiębiorczości, w tym przedsiębiorczości kobiet - Rozwój systemu edukacji wraz ze ścisłym dopasowaniem do potrzeb lokalnego rynku pracy - Aktywne działania na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego w zakresie kompetencji cyfrowych - Promocja ekonomii społecznej - Zapewnienie dogodnych warunków dla stabilnego działania i rozwoju mikroprzedsiębiorstw działających w sektorze handlu - Wzmocnienie zakresu i jakości programów edukacyjnych na rzecz przedsiębiorczości	- Zwiększenie zakresu współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi - Rewitalizacja społeczna realizowana komplementarnie i równolegle do projektów infrastrukturalnych	- Nowe standardy zarządzania w oświacie: - Aktywne uczestnictwo, - Współpraca z instytucjami miejskimi w zakresie kultury, sportu i rekreacji - Budżet partycypacyjny - Zwiększenie zakresu współpracy z organizacjami pozarządowymi - Projekty partnerskie miasta i organizacji pozarządowych

5. Zgodność programu z innymi dokumentami strategicznymi

Strategię można uznać za zintegrowaną, gdy jest zgodna z innymi wieloletnimi planami rozwoju dla danego kraju, regionu, a także uprzednio zatwierdzonymi przez samorząd dokumentami planistycznymi. Strategia rozwoju musi wyrażać główne założenia rozwojowe tych dokumentów poprzez konkretne propozycje projektów i rozwiązań, uwzględniając jednocześnie specyfikę, przewagi i ograniczenia gminy, której ma służyć. Poniżej wymieniono dokumenty planistyczne, z którymi zgodne jest niniejsze opracowanie. Przedstawiono również podstawowe trendy i prognozy, jakie zostały uwzględnione przy definiowaniu poszczególnych celów strategicznych, operacyjnych oraz określaniu konkretnych zadań.

Założenia makro:

Strategia Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój do roku 2020 jest komplementarna w odniesieniu do następujących dokumentów o charakterze programowym i strategicznym obowiązujących (lub znajdujących się w fazie konsultacji) na poziomie wspólnotowym, krajowym i regionalnym:

- Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu,
- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności,
- Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo,
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030,
- Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”,
- Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020,
- Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku),
- Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko. Perspektywa 2020 r.,
- Strategia Sprawne Państwo 2020,
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 – Regiony, Miasta, Obszary wiejskie,

- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020,
- Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022,
- Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”,
- Strategii Rozwoju Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego,
- Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020,
- Projekt Szczegółowego Opisu Priorytetów RPO WSL 2014–2020
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego (w szczególności z jego zmianami przyjętymi uchwałą Nr/III/1/2010 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 22 września 2010 roku).

Szczególną uwagę zwracano także na prognozy oraz trendy o charakterze ponadlokalnym:

- Możliwości absorpcji środków pomocowych pochodzących z funduszy strukturalnych UE;
- Prognozy wzrostu gospodarczego w Polsce;
- Możliwości wystąpienia zjawiska deficytu siły roboczej (w szczególności osób młodych – trwałe, niekorzystne tendencje demograficzne);
- Rozwój w kierunku społeczeństwa informacyjnego – możliwości i wyzwania związane z komputeryzacją i Internetem;
- Systematyczna poprawa jakości drogowych szlaków komunikacyjnych, jak również tendencji skierowanej na odnowienie transportu kolejowego na terenie województwa śląskiego.

Założenia mikro:

Wykorzystano również następujące dokumenty o zasięgu lokalnym:

- Lokalny Program Rewitalizacji Jastrzębia-Zdroju na lata 2008 – 2015 (z uzupełnieniami),
- Lokalny Program Działania na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Jastrzębiu Zdroju na lata 2009 - 2013,

- Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych będących własnością bądź w użytkowaniu Jastrzębskiego Zakładu Wodociągów i Kanalizacji S.A. na lata 2010 - 2015,
- Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie,
- Strategia rozwiązywania problemów społecznych Jastrzębia Zdroju na lata 2011-2015,
- Program „Rodzina 3+” na terenie miasta Jastrzębie-Zdrój,
- Program Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi (...),
- Program Ochrony Zdrowia Psychicznego do 2015 roku,
- Gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych na rok 2013,
- Gminny program przeciwdziałania narkomanii na 2013 rok,
- Program Ochrony Środowiska dla miasta Jastrzębie-Zdrój z perspektywą do roku 2015,
- Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Miasta Jastrzębie-Zdrój na lata 2010 do 2015 z perspektywą do roku 2032,
- Strategia Rozwoju Miasta Jastrzębie Zdrój do roku 2015,
- Plan Gospodarki Odpadami dla Miasta Jastrzębie Zdrój.

6. System wdrażania i komunikacji Strategii

6.1 Projektowany system wdrażania – zarządzanie strategią

System wdrażania Strategii Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój do 2020 r. obejmuje szereg procesów, które wymagają zaangażowania różnych instytucji i struktur organizacyjnych. System zarządzania strategią opiera się w wymiarze ogólnym na trzech głównych elementach:

- formułowanie strategii,
- wdrażanie strategii,
- monitoring rezultatów i warunków wdrażania strategii.

Poniższy rysunek przedstawia zależności pomiędzy głównymi wymiarami zarządzania strategią:

Rysunek 4 Poziomy zarządzania strategią

Kluczowe procesy związane z systemem wdrażania programu oraz wytyczne odnoszące się do odpowiedzialności za ich uruchamianie i realizację, zaprezentowano poniżej:

- Przygotowanie projektu Strategii oraz projektów zmian w Strategii – Prezydent Miasta przy współpracy struktur Urzędu Miasta Jastrzębie-Zdrój w uzgodnieniu z Radą Miasta

(zmiany zapisów w dokumencie także w oparciu o uzasadnione wnioski organizacji społecznych, mieszkańców).

- Wybór zadań do realizacji w ramach Strategii – Prezydent przy współpracy struktur Urzędu Miasta i instytucji samorządowych.
- Nawiązywanie współpracy z partnerami dla realizacji działań i projektów wymagających zaangażowania innych organizacji i instytucji (administracji różnego szczebla, organizacji społecznych, przedsiębiorstw z sektora biznesu, uczelni wyższych, instytucji otoczenia biznesu) oraz działania lobbingowe na rzecz strategicznych kierunków rozwoju w wymiarze ponadlokalnym – Prezydent Miasta.
- Opracowanie rocznych i wieloletnich programów branżowych oraz inwestycyjnych, w ramach których będą realizowane cele strategiczne i operacyjne programu rozwoju – wyspecjalizowane komórki Urzędu Miasta, inne instytucje samorządowe (jednostki organizacyjne).
- Zatwierdzanie i zapewnienie finansowania dla rocznych oraz wieloletnich programów branżowych i inwestycyjnych, w ramach których będą realizowane cele strategiczne i operacyjne programu rozwoju – merytoryczne komórki Urzędu Miasta, Rada Miasta Jastrzębie-Zdrój.
- Zabezpieczenie środków w budżecie na realizację zadań wynikających z celów operacyjnych poprzez umieszczenie konkretnych zadań w budżecie oraz Wieloletniej Prognozie Finansowej – Skarbnik Miasta, Prezydent Miasta, Rada Miasta,
- Przygotowanie wniosków o uzyskanie finansowania zewnętrznego dla projektów wynikających z założeń strategii – Prezydent przy zaangażowaniu struktur Urzędu Miasta, jednostki organizacyjne.
- Monitoring realizacji strategii w systemie rocznym – wydział merytoryczny ds. realizacji strategii w ramach struktury Urzędu Miasta przy współpracy innych Wydziałów / Biur.
- Realizacja przeglądów strategicznych – Prezydent przy zaangażowaniu struktur Urzędu Miasta (wydział merytoryczny ds. realizacji strategii w ramach struktury Urzędu Miasta przy współpracy innych Wydziałów / Biur).
- Nadzór nad realizacją projektów, rozliczenia, raporty – merytoryczne komórki Urzędu Miasta,

- Ewaluacja osiągania poszczególnych celów operacyjnych – Urząd Miasta, Prezydent Miasta, Rada Miasta, kierujący jednostkami podległymi w ramach struktury jastrzębskiego samorządu.

Należy przyjąć, że w procesy na poziomie wdrażania Strategii w sensie operacyjnym (tj. zadań, projektów lub programów, które wynikają z celów strategicznych), w zależności od specyfiki przedsięwzięć, będą zaangażowane różne organy, jednostki i instytucje samorządowe Miasta Jastrzębia-Zdrój, w tym spółki handlowe lub jednostki organizacyjne miasta.

6.2 Strategiczne wyzwania zarządzania Miastem Jastrzębie-Zdrój

Matryca programu rozwoju zawarta w rozdziale 4.3 zawiera w ostatniej kolumnie wskazania dotyczące zwiększenia efektywności zarządzania miastem w sensie struktur samorządowych. Ten obszar oddziaływania w ramach strategii został ujęty w niniejszym rozdziale w formule wyodrębnionej sekwencji działań, których wspólnym założeniem jest poprawa jakości zarządzania, oraz świadczenia usług publicznych w ramach jastrzębskich struktur samorządowych. Przyjęto, że jest to zakres „wewnętrzny”, który odnosi się narzędzi wykorzystywanych na potrzeby zarządzania strategicznego i jest w pewnym sensie wtórny wobec 3 kluczowych obszarów planowania strategicznego, gdzie wyznaczone cele strategiczne mają charakter „zewnętrzny” (tj. wyznaczają kierunki realnych zmian w mieście). Należy w tym miejscu brać pod uwagę oczywiste ograniczenia, które wynikają ze zwiększającego się systematycznie zakresu zadań nakładanych na samorządy przez administrację centralną, co nie zawsze idzie w parze z zapewnieniem wystarczających środków finansowych na wypełnienie tych obowiązków. Samorząd musi zatem poszukiwać własnych źródeł finansowania realizacji zadań i obowiązków – w tym przypadku zwiększenie wydajności procesów zarządzania może wpłynąć także na zwiększenie efektywności zarządzania finansami jastrzębskiego samorządu. Główne kierunki wzmocnienia systemu zarządzania obejmują cyfryzację, zarządzanie projektowe, standardy współpracy instytucjonalnej, zarządzanie w promocji, nowe narzędzia zarządzania finansami miasta*, partnerstwo międzysektorowe, monitoring usług publicznych.

---

* Przykłady efektywnego wykorzystania tych narzędzi są obecnie szeroko promowane w najważniejszych publikacjach w zakresie nowoczesnego zarządzania w JST (*Zarządzanie w samorządzie terytorialnym*, E. Wojciechowski, Wydawnictwo Difin 2012, *Zarządzanie w samorządzie terytorialnym. Najlepsze praktyki*, pod

Tabela 3 Program rozwoju w obszarze zarządzania w strukturach samorządowych

Celem strategicznym Miasta Jastrzębie-Zdrój w obszarze zarządzania jest podniesienie sprawności i skuteczności jastrzębskiej administracji oraz wzmocnienie efektywności komunikacji w relacjach z mieszkańcami, organizacjami oraz wewnątrz struktur samorządowych.	
Z.1	Cyfryzacja jastrzębskiego samorządu – zwiększenie poziomu dostępności i wykorzystania publicznych usług cyfrowych, zwiększenie wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych w ramach procesów i procedur realizowanych przez instytucje samorządowe (<i>front office / back office</i>). Systematyczne podnoszenie kompetencji cyfrowych pracowników instytucji samorządowych w Jastrzębiu-Zdroju.
Z.2	Zwiększenie zakresu zastosowania metod zarządzania projektowego w instytucjach samorządowych w Jastrzębiu-Zdroju. Wdrożenie systemu regulacji wewnętrznych umożliwiających realizowanie działań w sposób zorganizowany oraz systematyczne doskonalenie umiejętności i kompetencji pracowników samorządowych w zakresie zarządzania projektowego.
Z.3	Wypracowanie i wdrożenie nowych standardów współpracy jednostek samorządowych na terenie miasta. Budowa trwałych mechanizmów komunikacji i współpracy w obrębie systemu zabezpieczenia socjalnego i bezpieczeństwa mieszkańców. Aktywne uczestnictwo jednostek oświatowych w działaniach programowych realizowanych przez instytucje miejskie w zakresie kultury, sportu, rekreacji, aktywizacji społecznej.
Z.4	Efektywna promocja Jastrzębia-Zdroju w wymiarze wewnętrznym i zewnętrznym. Opracowanie strategii promocji miasta uwzględniającej aspekty promocji inwestycyjnej. Budowa marki Jastrzębie-Zdrój wraz ze stworzeniem nowoczesnego systemu komunikacji wizualnej.
Z.5	Wykorzystanie nowych metod w zakresie zarządzania finansami miasta. Wprowadzenie elementów budżetu zadaniowego (działanie komplementarne do stosowania zarządzania projektowego) oraz budżetu partycypacyjnego (w ramach integracji wspólnoty mieszkańców – działanie spójne z założeniami celu strategicznego nr 3).

Z.6	Zwiększenie zakresu partnerstwa międzysektorowego na rzecz realizacji projektów (obejmuje współpracę z sektorem biznesu, w tym partnerstwo publiczno-prywatne, nowe formy współpracy z JSW S.A., partnerstwo projektowe i wdrażanie nowych form działań w ramach programów współpracy z organizacjami pożytku publicznego). Partnerstwo jako zasada działania obejmuje również rozwój systemu obsługi inwestorów zewnętrznych.
Z.7	Wdrożenie systemu monitoringu jakości i dostępności usług publicznych oraz analizy tzw. luki jakościowej (tzw. barometr społeczny). Opracowanie metodologii badań oraz systematyczna realizacja oceny efektywności systemu świadczenia usług publicznych. Rekomendowane jest wykorzystanie dobrych praktyk (np. Centrum Badania Jakości Życia powołane przez poznański samorząd [*]).

6.3 Komunikacja społeczna Strategii

W ramach upowszechniania Strategii Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój do roku 2020 podjęte zostaną następujące działania:

- Umieszczenie strategii na stronie www.jastrzebie.pl oraz pełnej wersji w Biuletynie Informacji Publicznej,
- Zamieszczenie na tablicy ogłoszeń w Urzędzie Miasta, informacji o przyjęciu Strategii, warunkach jej dostępności,
- Informowanie o zawartych w dokumencie planach inwestycyjnych na zebraniach sołeckich, osiedlowych i innych spotkaniach mieszkańców,
- Zapewnienie możliwości zapoznania się przez mieszkańców z treścią dokumentu poprzez udostępnienie go w Biurze Rady Miasta,
- Przed uchwaleniem strategii przez Radę zostaną przeprowadzone otwarte konsultacje społeczne projektu uchwały w formie *on-line*.

Wszystkie zmiany Strategii będą publikowane w Biuletynie Informacji Publicznej.

Samorząd Miasta Jastrzębie-Zdrój będzie w sposób otwarty podchodził do projektów zgłaszanych przez podmioty prywatne oraz organizacje pozarządowe, fundacje, stowarzyszenia, kościoły i związki wyznaniowe, mogące pozytywnie wpłynąć na osiągnięcie celów rozwojowych miasta. Współpraca z wyżej wymienionymi podmiotami życia społecznego

^{*} <http://www.poznan.pl/mim/cbjz/>

będzie inicjowana poprzez organizację spotkań z mieszkańcami, podczas których przedstawiciele Rady Miasta i Urzędu Miasta prezentować będą możliwości współpracy w nadchodzącym okresie. Inicjatorem współpracy mogą być również mieszkańcy, organizacje, przedsiębiorstwa i instytucje działające na terenie Miasta Jastrzębie-Zdrój. Propozycje wspólnej realizacji przedsięwzięć mogą być kierowane do samorządu w trybie ciągłym, zarówno poprzez zwrócenie się na piśmie, jak i w czasie spotkań z władzami miasta.

6.3 Monitorowanie, ewaluacja i system aktualizacji strategii

Procedurę monitorowania ewaluacji Strategii Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój do roku 2020 obejmuje następujące procedury:

- Monitoring bieżący w okresach rocznych. Celem tej procedury jest uzyskanie kompletnej informacji nt. zadań, które zostały przyjęte do realizacji (zarówno na poziomie przygotowania koncepcyjnego i projektowego jak i na poziomie wdrożeniowym). Koncepcja zarządzania strategicznego zakłada, że działania rozwojowe podejmowane przez Miasto Jastrzębie-Zdrój w latach 2014 – 2020 będą każdorazowo przyporządkowane do zdefiniowanych celów strategicznych. Stąd wynikiem monitoringu prowadzonego w systemie rocznym będzie zestawienie zadań (zarówno infrastrukturalnych jak nieinwestycyjnych), których realizacja została podjęta w ramach każdego z celów strategicznych. Wymagane jest zatem, aby na etapie podejmowania przez jednostki jastrzębskiego samorządu konkretnych zadań były one przyporządkowane do celów strategicznych i operacyjnych. Najprostszą formą jest opatrzenie każdorazowo danego zadania symbolem wiążącym zadanie z danym celem strategicznym oraz celem operacyjnym.

Tabela 4 System przyporządkowania zadań do celów strategicznych

Cel strategiczny		Symbol
1	Spójna i funkcjonalna przestrzeń – miasto multientryczne	P
2	Wzrost i dywersyfikacja lokalnej gospodarki	G
3	Aktywni mieszkańcy tworzący silną wspólnotę	W

Zestawienie zadań oznaczonych odpowiednim symbolem sporządzone zostanie przez wydziały merytoryczne Urzędu Miasta, przy czym obejmować ono będzie również zadania realizowane przez jednostki organizacyjne nadzorowane przez te wydziały. Zestawienie będzie przekładane do wydziału merytorycznego ds. realizacji strategii w ramach struktury Urzędu Miasta w terminie do końca pierwszego kwartału każdego kolejnego roku.

Produktem monitoringu w systemie rocznym będą zestawienia w następującej formie:

Tabela 5 Schemat zestawienia zadań na potrzeby monitoringu rocznego

P	G	W
Cel operacyjny 1.1	Cel operacyjny 2.1	Cel operacyjny 3.1
Zadanie ...	Zadanie...	Zadanie...
...	...	...
Cel operacyjny 1.2	Cel operacyjny 2.2	Cel operacyjny 3.2
Zadanie ...	Zadanie...	Zadanie...
...	...	...
Cel operacyjny ...	Cel operacyjny ...	Cel operacyjny ...
Zadanie ...	Zadanie...	Zadanie...
...	...	...

Prezydent przedkłada Radzie Miasta informację w zakresie monitoringu w systemie rocznym.

- Przeglądy strategiczne – ewaluacja. Rekomenduje się przeprowadzenie dwóch przeglądów strategicznych w okresie obowiązywania strategii – w 2016 i 2019 roku. Wynikiem przeprowadzenia przeglądu będzie szczegółowe sprawozdanie zawierające podsumowanie zestawień wyników uzyskanych w ramach monitoringu (informacje roczne) wraz z oceną poziomu realizacji poszczególnych celów operacyjnych i strategicznych. Przeglądy strategicznej spełniają *de facto* warunki tzw. ewaluacji *mid-*

term, której celem jest obiektywna krytyka pierwszych wyników wdrażania programu, co pozwala ocenić również jakość samego systemu wdrażania i monitorowania. Przeglądy strategiczne mają na celu uzyskanie odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób założenia i cele przekładane są na działania oraz wskazanie konieczności dokonania korekt (aktualizacji). W ramach przeglądów strategicznych dokonywana jest także aktualizacja danych zawartych w analizie źródeł wtórnych stanowiącej jeden z elementów strategii*.

Raporty z przeglądów strategicznych są prezentowane Radzie Miasta przez Prezydenta Miasta Jastrzębie-Zdrój wraz z rekomendacjami korekt, aktualizacji, uzupełnienia zawartości programu rozwoju.

Zmiany w Strategii Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój dokonywane będą uchwałą Rady Miasta na wniosek Prezydenta. Przed podjęciem uchwały wymagane jest wydanie stosownej opinii przez komisję branżową.

Ocena realizacji strategii na podstawie danych zawartych w przeglądach strategicznych zostanie dokonana w latach 2016 i 2019. Jej celem będzie porównanie założonych w strategii oddziaływań i efektów jej wdrażania z faktycznie osiągniętymi efektami. Na tej podstawie formułowane będą zalecenia na kolejne lata wdrażania Strategii. Ocena dokonywana będzie przez Prezydenta Miasta we współpracy z właściwymi wydziałami Urzędu Miasta, które przedstawią ją do przyjęcia Radzie Miasta.

Ocena końcowa zostanie przeprowadzona po zakończeniu całego okresu, w jakim realizowane mają być zadania ujęte w strategii. Wnioski z oceny (przy wykorzystaniu narzędzi stosowanych w ramach przeglądów strategicznych) posłużą jako rekomendacje dla planowania rozwoju w następnym okresie planowania strategicznego..

---

* por.: http://www.ewaluacja.gov.pl/slownik/Strony/slownik_ewaluacja_mid_term.aspx

Spis rysunków

<i>Rysunek 1 Struktura domen planowania strategicznego.....</i>	<i>19</i>
<i>Rysunek 2 Poprawa zarządzania jako aspekt horyzontalny dla domen planowania strategicznego .....</i>	<i>20</i>
<i>Rysunek 3 Cele strategiczne Miasta Jastrzębie-Zdrój do 2020 roku.....</i>	<i>21</i>
<i>Rysunek 4 Poziomy zarządzania strategią .....</i>	<i>45</i>

Spis tabel

<i>Tabela 1 Mocne i słabe strony miasta.....</i>	<i>12</i>
<i>Tabela 2 Szanse i zagrożenia dla rozwoju miasta .....</i>	<i>14</i>
<i>Tabela 3 Program rozwoju w obszarze zarządzania w strukturach samorządowych .....</i>	<i>48</i>
<i>Tabela 4 System przyporządkowania zadań do celów strategicznych .....</i>	<i>50</i>
<i>Tabela 5 Schemat zestawienia zadań na potrzeby monitoringu rocznego .....</i>	<i>51</i>

Strategia Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój do roku 2020

Diagnoza strategiczna

Jastrzębie-Zdrój, 2013 r.

Spis treści

1. Uwarunkowania lokalizacyjne i historyczne miasta	5
2. Warunki geograficzne i zagospodarowanie przestrzenne	7
3. Potencjał demograficzny.....	13
4. Bezpieczeństwo	17
5. Przemysł i potencjał gospodarczy	21
6. Rynek pracy	27
7. Wynagrodzenia.....	29
8. Bezrobocie i pomoc społeczna	31
9. Opieka społeczna i ochrona zdrowia	35
10. Oświata i kultura	37
11. Sport.....	45
12. Atrakcyjność turystyczna	49
13. Infrastruktura komunikacyjna i techniczna.....	51
14. Infrastruktura mieszkaniowa	55
15. Aktywność lokalna.....	59
16. Budżet samorządowy i inwestycje	65
Spis tabel.....	71
Spis wykresów	71

1. Uwarunkowania lokalizacyjne i historyczne miasta

Jastrzębie-Zdrój zajmuje powierzchnię 8 533 ha. Położone jest w południowej części województwa śląskiego, w podregionie rybnickim, około 370 km od Warszawy, 55 km od Katowic, przy drodze wojewódzkiej nr 933 Racibórz - Jastrzębie-Zdrój – Pszczyna - Oświęcim, 10 km od drogi krajowej nr 81 Katowice-Wisła. W bezpośrednim sąsiedztwie miasta znajdować się będzie zjazd z budowanej autostrady A1. Jastrzębie-Zdrój leży niedaleko granicy państwa z Republiką Czeską. Wg Statutu Miasta jego jednostkami pomocniczymi są osiedla (Barbary, Arki Bożka, Bogoczowiec, Chrobrego, Gwarków, Morcinka, Pionierów, Jastrzębie Górne i Dolne, Przyjaźń, Staszica, Tuwima, 1000-lecia Szeroka, Zdrój, Żłote Łany, Zofiówka), a także sołectwa (Bzie, Borynia, Moszczenica, Skrzeczkowice, Ruptawa, Szeroka). Jastrzębie-Zdrój, jako miasto na prawach powiatu, stanowi odrębną jednostkę statystyczną na poziomie NUTS 4 (*Nomenclature of Units for Territorial Statistics*).

Pod względem geograficznym miasto położone jest w południowej części Wyżyny Śląskiej, na Płaskowyżu Rybnickim, oddzielającym Kotlinę Raciborską od Kotliny Oświęcimskiej. Obszar płaskowyżu odznacza się urozmaiconą, pagórkowatą rzeźbą terenu. Miasto posiada również bardzo dobre połączenie komunikacyjne i niewielką odległość od popularnych miejscowości wypoczynkowych w Beskidach, co dla mieszkańców Jastrzębia-Zdroju oraz osób odwiedzających miasto stanowi istotny element przemawiający za jego atrakcyjnością. Prawa miejskie Jastrzębie otrzymało stosunkowo niedawno, bo w 1963 roku (w 2013 r. obchodzi jubileusz 50-lecia nadania praw miejskich). Sama miejscowość, funkcjonująca w okresie kolonizacji na prawie magdeburskim pod nazwą Hermansdorf, istnieje jednak dużo dłużej. Rozwój Jastrzębia związany był ściśle z odkryciem źródeł solankowych i powstaniem uzdrowiska. W 1862r. został otwarty Dom Zdrojowy zlokalizowany w Parku Zdrojowym, którego rozwój przerwał wybuch II Wojny Światowej. Obecny, przemysłowy charakter, miasto zawdzięcza intensywnym badaniom geologicznym prowadzonym od 1951 roku, w wyniku których odkryto bogate złoża węgla kamiennego. W roku 1962 oddano do użytku pierwszą z kopalń (kolejne 4 do 1974 r.), a istniejące wciąż uzdrowisko stopniowo zaczęło podupadać. Obecnie jednak, w wyniku reformy górnictwa i dobrych warunków do inwestowania, miasto

zmienia swoje oblicze i rozwijają się w nim nowe branże, takie jak produkcja artykułów spożywczych, materiałów budowlanych, przetwórstwo tworzyw sztucznych.

2. Warunki geograficzne i zagospodarowanie przestrzenne

Z uwagi na specyficzny, górniczy charakter Jastrzębia-Zdroju, obszar miasta nie jest szczególnie istotny z punktu widzenia powiązań przyrodniczych w skali kraju czy nawet regionu. Znajduje się poza krajowymi sieciami ekologicznymi ECONET oraz Natura 2000.

Jastrzębie-Zdrój położone jest na Płaskowyżu Rybnickim, na styku odmiennych krajobrazowo jednostek fizyczno-geograficznych, przez co ukształtowanie terenu jest znacząco różne w południowej (gdzie występują liczne sieci rzeczne, bogate urzeźbienie form krajobrazu, zróżnicowanie wysokości względnej oraz szereg gatunków roślin i zwierząt podlegających ochronie prawnej lub rzadkich) i północnej części miasta, którą tworzą głównie obszary zurbanizowane oraz przekształcone przez działalność górniczą. Część zachodnia miasta opada tarasowo w kierunku doliny Olzy, a w części wschodniej przechodzi w krajobraz szeroki i płaski, opadający do doliny Wisły. Większa część miasta leży na terenie pagórkowatym o przebiegu równoleżnikowym, na wyniesieniach nie przekraczających 290 m n.p.m.

Centrum miasta zbudowane zostało na miejscu pól uprawnych, łąk i stawów hodowlanych często oddzielonych jarami i lasami. Pozostałości takiego krajobrazu w centrum zachowały się m.in. przy ul. Cieszyńskiej, gdzie znajduje się Ośrodek Wypoczynku Niedzielnego. Na terenie miasta istnieje również cenny Park Zdrojowy z ponad 70 gatunkami drzew. Zachowały się także fragmenty lasów, w tym lasy Kyndra (181 ha) i Pastuszyniec (na terenie miasta 47 ha), będące niegdyś częścią lasów beskidzkich. Prócz tych dwóch, w mieście znajdują się jeszcze zwarte kompleksy leśne: Biadoszek (110 ha), Dębina (48 ha) i Ruptawiec (36 ha). Kompleksy leśne zajmują w sumie ok. 8% obszaru miasta. Na ogólną powierzchnię 623 ha - 314 ha, to lasy Skarbu Państwa, w tym 297 ha administrowanych przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe - Nadleśnictwo Rybnik. Pozostałe 309 ha stanowią: lasy prywatne (230 ha), komunalne - miejskie (49 ha) oraz innych osób prawnych (30 ha). Zdecydowana większość lasów nie przedstawia większych walorów przyrodniczych. Jednak niektóre fragmenty zachowały się w stanie zbliżonym do naturalnego. W wielu miejscach istnieją również zalesione jary, a także aleje dębowe – fragmenty dawnych traktów. W Jastrzębiu-Zdroju znajdują się 23 pomniki przyrody.

Jastrzębie-Zdrój leży w obrębie podsudeckiej dzielnicy klimatycznej - klimat charakteryzuje się dużą zmiennością, na co znaczny wpływ ma bliskość Bramy Morawskiej oraz zalesionego kompleksu Beskidu Śląskiego i lasów rybnicko-pszczyńskich. W Jastrzębiu-Zdroju głównymi źródłami zanieczyszczenia powietrza są elektrociepłownie: „Zofiówka” i „Moszczenica”, wykorzystujące jako paliwo miał węglowy oraz gaz pochodzący z odmetanowania kopalń, Jastrzębska Spółka Węglowa S.A. – KWK „Borynia-Zofiówka-Jastrzębie” oraz indywidualne kotłownie. Co prawda od kilku lat zauważalnie spadają wielkości zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego substancjami toksycznymi pochodzącymi z rodzimych źródeł, jednak za istotny należy uznać udział zanieczyszczeń pochodzących z Republiki Czeskiej, szczególnie w zakresie NO₂ (dominuje napływ głównie ze strony Detmarovic).

W mieście swoje źródła ma 8 rzek i cieków wodnych: Jastrzębianka, Ruptawka, Gmyrdek, Pszczyńska, Pająkówka, Bzianka, Dębinka i Cisówka. Przez Jastrzębie-Zdrój przebiega także dział wodny I rzędu Wisła – Odra. Zbiorniki wodne znajdujące się na obszarze miasta są głównie pochodzenia przemysłowego – wypełnione wodą zapadliska górnicze, a także osadnie wód dołowych i poflotacyjnych. Część z nich została zagospodarowana na stawy rybne, w których żyją gatunki ryb, takich jak np. karp, karaś, lin, wzdregę, szczupak, sandacz i ukleja. Oprócz nich, na powierzchni ok. 23 ha, założone zostały, głównie przez rolników, hodowlane stawy rybne.

Głównym źródłem zanieczyszczenia wód przepływających przez miasto są ścieki bytowe, komunalne, przemysłowe i wody opadowe. Największy udział w zanieczyszczeniu wód mają te pierwsze. Są one oczyszczane w oczyszczalniach ścieków funkcjonujących na terenie miasta (obecnie dwie oczyszczalnie: „Ruptawa” i „Dolna”). Do oczyszczalni tych spływa poprzez system kolektorów około 83% wytworzonych ścieków. Pozostałe ścieki częściowo oczyszczane są w indywidualnych systemach oczyszczania ścieków (oczyszczalnie przydomowe), gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych lub odprowadzane są bezpośrednio do środowiska (stanowiąc zagrożenie dla czystości wód powierzchniowych i podziemnych).

Miejską faunę charakteryzuje występowanie pospolitych gatunków zwierząt, takich jak jeże i wiewiórki, a także ptaki gnieźdzące się: sroki, sójki, dzięcioły pstre, sierpówki, kawki, kosy, szpaki oraz bażanty, a okresowo jemiołuszki, gawrony i kukułki. Poza terenami miejskich osiedli i ich otoczenia można zaś spotkać: zające, lisy, sarny, ptaki gnieźdzące się: czajki,

sieweczki (na terenach zdegradowanych przez przemysł), łyski, krzyżówki, perkozy dwuczube, perkozy zauszniaki, łabędzie nieme, jastrzębie oraz pustułki. Zanikającym gatunkiem są dzierlatki. W czystych wodach i w ich pobliżu żyją płazy: traszka zwyczajna, ropucha szara, ropucha zielona, rzekotka drzewna i kumak górski oraz gady: jaszczurka zwinka, padalec zwyczajny i zaskroniec zwyczajny. W mieście występują również gatunki ginące, uznane za zagrożone na terenie Górnego Śląska. Są to ptaki: brzegówka, dzięcioł zielonosiwy, kłaskawka, pleszka, pokłaskwa, potrzuszcz, świerszczak, turkawka, zimorodek i błotniak stawowy oraz ssaki: orzesznica, wiewiórka i gronostaj.

Budowa osiedli i rozpoczęcie wydobywania węgla kamiennego, a co za tym idzie powstawanie i powiększanie się osadników i hałd, sprawiły, że środowisko przyrodnicze Jastrzębia-Zdroju znacznie straciło na jakości. Na skutek prac geologicznych, a następnie budowy kopalń i intensywnej eksploatacji wysokiej jakości węgla koksującego, doszło do naruszenia struktury i równowagi środowiska naturalnego człowieka oraz utraty przez miasto walorów uzdrowiskowych. Na terenie miasta duża część powierzchni zajęta jest pod składowiska odpadów górniczych (ok. 230 ha), trzy z nich o łącznej powierzchni 189 ha (Pochwacie, Borynia-Jar, Kościelnik) są w dalszym ciągu eksploatowane. Tylko dzielnice takie jak np. Ruptawa i Bzie Zameckie nie zostały uprzemysłowione, ani silnie zurbanizowane i są atrakcyjnym miejscem do wypoczynku i rekreacji. Na terenie miasta Jastrzębia-Zdroju stale prowadzony jest monitoring różnych elementów środowiska. Działania władz nastawione są na ograniczenie negatywnego wpływu głównie górnictwa węgla kamiennego na tereny przyległe do kopalń oraz na teren całego miasta.

Na terenie miasta Jastrzębie-Zdrój zostały wyznaczone następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

- Strefa S01 - Bzie Górne - folwark przy ul. Rolniczej,
- Strefa S02 - Bzie Zameckie - cmentarz przy ul. Cichej,
- Strefa S03 - Bzie Zameckie - dwór obronny przy ul. Klubowej,
- Strefa S04 - Borynia - pałac przy ul. Zamkowej,
- Strefa S05 - Borynia - Folwark i zespół zabudowy mieszkaniowej przy ul. Powstańców Śląskich,
- Strefa S06 - Jastrzębie Górne - Kościół Św. Katarzyny przy ul. św. Katarzyny,

- Strefa S07 - Jastrzębie-Zdrój - stare uzdrowisko przy ul. 1 Maja,
- Strefa S08 - Moszczenica - Kościół Matki Boskiej Różańcowej przy ul. Kościelnej,
- Strefa S09 - Moszczenica - Zespół zabudowy mieszkaniowej przy ul. Armii Krajowej,
- Strefa S01 - Ruptawa – Kościół Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny, ul. ks. E. Płonki,
- Strefa S11 - Ruptawa - Kościół ewangelicko-augsburski przy ul. Cieszyńskiej,
- Strefa S12 - Szeroka - Kościół Wszystkich Świętych oraz folwark przy ul. Gagarina.

Na terenie Miasta Jastrzębie-Zdrój znajdują się również zabytki, które zostały wpisane do rejestru zabytków Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków. Prezentuje je poniższa tabela.

Tabela 1 Zabytki Jastrzębia-Zdroju w rejestrze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków

Lp.	Adres	Obiekt	numer rejestru zabytków, data wpisu
1.	Jastrzębie-Zdrój Borynia ulica Zamkowa 5	Pałac z XVIII wieku, klasycystyczny. Granice obejmują całość obiektu i najbliższe otoczenie.	A/565/66 5 II 1966
2.	Jastrzębie-Zdrój Szeroka ulica Powstańców Śl.	Kościół parafialny pod wezwaniem Wszystkich Świętych z XVIII/XIX wieku barokowo-klasycystyczny. Granice obejmują całość obiektu i najbliższe otoczenie.	A/571/66 5 II 1966
3.	Jastrzębie-Zdrój Szeroka ulica Powstańców Śl.	Kapliczka przydrożna z XVIII wieku, późnobarokowa z elementami klasycystycznymi.	A/572/66 5 II 1966
4.	Jastrzębie-Zdrój Jastrzębie Górne ulica św. Katarzyny	Kościół parafialny pod wezwaniem świętej Katarzyny z XIX wieku, barokowo-klasycystyczny. Granice obejmują całość obiektu w ramach ogrodzenia i wyposażenie wnętrza.	A/737/66 5 VIII 1966
5.	Jastrzębie-Zdrój ulica księdza biskupa Bednorza 1A	Kościół parafialny pod wezwaniem świętej Barbary z XVII wieku, przeniesiony z Wodzisławia Śląskiego Jedłownika. Granice obejmują całość obiektu w ramach ogrodzenia i wyposażenie wnętrza.	A/738/666 5 VIII 1966
6.	Jastrzębie-Zdrój Bzie Zameckie ulica Zamkowa	Dwór obronny z XVII wieku, późnorenesansowy. Granice obejmują całość obiektu i resztki dawnego założenia parkowego.	A/736/66 5 VIII 1966
7.	Jastrzębie-Zdrój ulica 1 Maja 32	Budynek Sądu Rejonowego, wzniesiony na początku XX w., bez wyraźnych cech stylowych. Granice ochrony obejmują cały budynek.	A/1468/92 23 VI 1992

8.	Jastrzębie-Zdrój ulica 1 Maja i Witczaka	Zespół uzdrowiskowy, którego integralnymi elementami są: Park zdrojowy z elementami małej architektury oraz budynkami: 1. dom zdrojowy (ulica Witczaka 5) 2. Łazienki II (ulica Witczaka 3) 3. Łazienki I (ulica Witczaka 4) 4. budynek mieszkalny, tzw. Masnówka (ulica Witczaka 3A) 5. klasztor (ulica 1 Maja 34A) 6. dom uzdrowiskowy (obecnie kościół parafialny pod wezwaniem Najświętszego Serca Pana Jezusa i dom parafialny) – ulica 1 Maja 36 7. szpital (ulica 1 Maja 34) 8. pijalnia wód 9. muszla koncertowa 10. działka po dawnym sanatorium Górnik 11. Zespół uzdrowiskowy założony został około 1860 roku przez hrabiego Feliksa Königsdorffa. Granice ochrony obejmują cały teren parku w ramach działek wymienionych w decyzji.	A/1524/93 30 IV 1993
9.	Jastrzębie-Zdrój ulica 1 Maja 49	Budynek sanatorium <i>Dąbrówka</i> (obecnie hotel <i>Dąbrówka</i>) oraz jego najbliższe otoczenie w ramach działki.	A/149/05 16 VIII 2005
10.	Jastrzębie-Zdrój ul. Cicha/Świerczewskie go	Rzeźba św. Jana Nepomucena z XVIII wieku, wykonana z piaskowca	B/205/11 25 II 2011

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Katowicach

Co zaś tyczy się dalszego rozwoju obszaru miasta, w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Jastrzębie-Zdrój wyznaczono następujące kierunki polityki przestrzennej:

1. **Zahamowanie rozpraszania zabudowy na terenach rolniczych o charakterze podmiejskim i wiejskim** oraz kształtowania się nadmiernie wydłużonych pasm zabudowy wzdłuż dróg.
2. **Zachowanie w kształtujących się pasmowych układach zabudowy korytarzy terenów otwartych, umożliwiających lokalizację dróg i sieci infrastruktury technicznej oraz zapewnienie powiązań ekologicznych pomiędzy terenami otwartymi.** Powinno to doprowadzić do ukształtowania się różnej wielkości, relatywnie zwartych przestrzennie, gniazdowych zespołów zabudowy.

3. **Rewitalizacja i humanizacja zespołów zabudowy w obrębie strefy Centrum**, z dominacją zabudowy osiedlowej wielorodzinnej, oraz wobec osiedli peryferyjnych, zlokalizowanych w sąsiedztwie kopalń węgla kamiennego, w ramach Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich.
4. **Kształtowanie sieci lokalnych (osiedlowych lub wspólnych dla kilku osiedli) przestrzeni publicznych, niezbędnych dla prawidłowego funkcjonowania tychże zespołów zabudowy.** Podstawowym problemem Jastrzębia-Zdroju jest fakt, że istniejąca struktura funkcjonalno – przestrzenna śródmiejskiej części Jastrzębia-Zdroju, uniemożliwia ukształtowanie jednej, centralnej, wspólnej przestrzeni publicznej, cechującej się wszystkimi nieodzownymi dla niej atrybutami (centralne położenie, odpowiednio duża powierzchnia, koncentracja usług o znaczeniu ogólnomiejskim, powszechna akceptacja znaczenia takiego miejsca).
5. **Rewitalizacja terenów przemysłowych zlikwidowanej kopalni „Moszczenica”,** zakładając ukształtowanie z izolowanego dotychczas obszaru kopalni nowej usługowo – produkcyjnej części miasta.

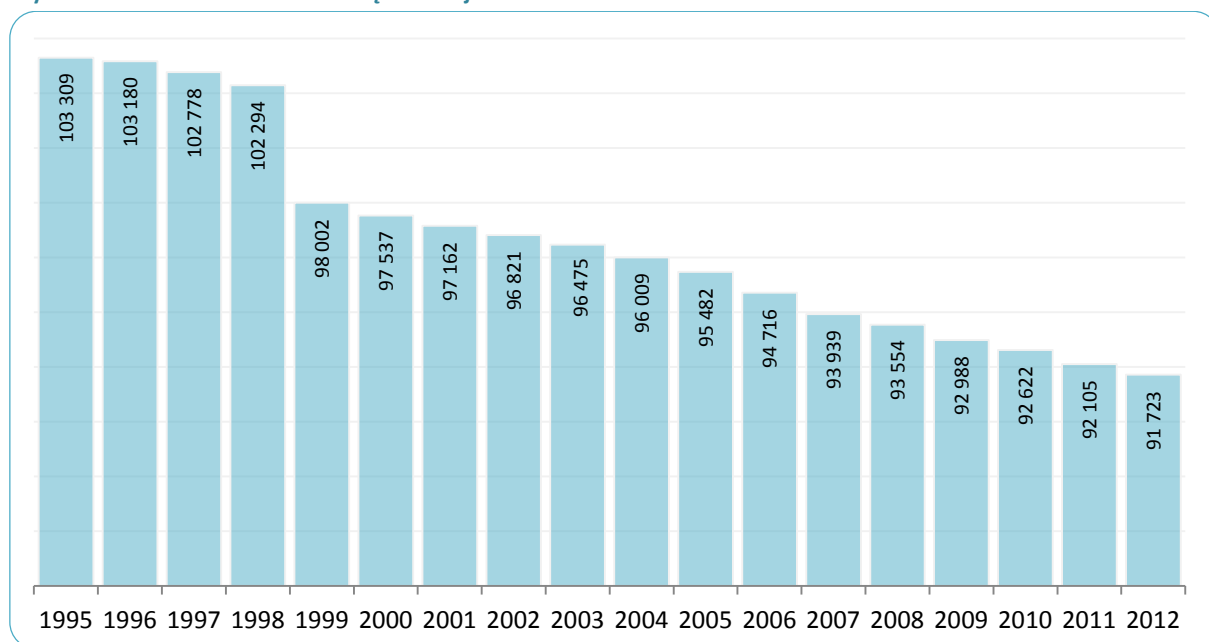
W studium określono kierunki zmian w strukturze przestrzennej miasta zapewniające możliwość lokalizacji działalności usługowych i produkcyjnych w szeregu innych rejonach miasta, w szczególności położonych w sąsiedztwie planowanej drogi głównej południowej oraz w obrębie specjalnych stref ekonomicznych. Ponadto, zakłada się możliwość realizacji nieuciążliwych działalności usługowych lub produkcyjnych w obrębie terenów zabudowy mieszkaniowej pod warunkiem dysponowania przez inwestora odpowiedniej wielkości terenem.

3. Potencjał demograficzny

Według danych GUS liczba mieszkańców Jastrzębia-Zdroju na koniec grudnia 2012 r. wyniosła 91 723 (faktyczne miejsce zamieszkania). Liczba ludności w mieście systematycznie i dynamicznie spada. W 1995 roku miasto zamieszkiwało 103 309 mieszkańców. Oznacza to, że w przeciągu ostatnich 17 lat liczba mieszkańców miasta spadła o 11 586 osób.

Wykres 1 Liczba mieszkańców Jastrzębia-Zdroju w latach 1995-2012

Źródło: GUS

Przyczyną stałego spadku ludności miasta Jastrzębie-Zdrój jest ujemny bilans migracji mieszkańców, ponieważ miasto notuje stały dodatni przyrost naturalny (różnica między liczbą urodzeń żywych, a liczbą zgonów w danym okresie). W latach 1995 – 2012 Jastrzębie-Zdrój zanotowało przyrost naturalny ponad 6 tys. osób, co przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2 Przyrost naturalny Jastrzębia-Zdroju w latach 1995-2012

rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	saldo
ogółem	718	688	627	541	385	406	303	324	256	+ 6 539
rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
ogółem	268	264	276	314	362	257	276	183	91	

Źródło: GUS

Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności w Jastrzębiu-Zdroju jest ujemne i w 2011 roku wyniosło -7,58. Bilans migracji w latach 1995 – 2012 jest również zdecydowanie ujemny (więcej osób dokonuje wymeldowania, niż melduje się w Referacie Ewidencji Ludności Urzędu Miasta Jastrzębie-Zdrój). Na przestrzeni tych lat bilans migracji (osoby meldujące się odjąć osoby, które dokonały wymeldowania) wynosi (minus) 14 496 osób. Saldo migracji dla Jastrzębia-Zdroju przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3 Saldo migracji miasta Jastrzębie-Zdrój w latach 1998-2012

rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ogółem	-799	-876	-955	-1 092	-1 044	-836	-714	-717	-707
rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	saldo
ogółem	-904	-709	-990	-1 072	-855	-724	-802	-700	-14 496

Źródło: GUS

Analiza danych dotyczących struktury wieku mieszkańców Jastrzębia-Zdroju wskazuje przewagę osób będących w wieku od 40 do 44 lat (8,2 % populacji miasta). Są to z pewnością osoby z tzw. wyżu demograficznego lat 70 w Jastrzębiu-Zdroju.

Struktura wieku mieszkańców Jastrzębia-Zdroju wykazuje zbliżone tendencje w porównaniu do otoczenia (podregion, województwo, kraj). Zauważalny jest niższy niż w województwie śląskim odsetek mieszkańców w wieku produkcyjnym, natomiast odsetek mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym jest wyższy od wskaźnika wojewódzkiego i krajowego (co koreluje z dodatnim saldem).

Poza tendencją systematycznego i dynamicznego spadku liczby mieszkańców miasta, widać też wyraźnie zjawisko „starzenia się” lokalnej społeczności. Z roku na rok wzrasta w mieście odsetek ludności w wieku nieprodukcyjnym w porównaniu do osób w wieku produkcyjnym. Podczas gdy w roku 2009 ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym stanowiła 54,6%, w roku 2011 procent ten wyniósł już 58,2. Ten tzw. wskaźnik obciążenia demograficznego dla Jastrzębia-Zdroju jest mniej korzystny w porównaniu do wskaźnika z podregionu rybnickiego, województwa i kraju. Strukturę ludności Jastrzębia-Zdroju według „produktywności wieku” w 2012 roku na tle podregionu, województwa i kraju przedstawia poniższe zestawienie.

Tabela 4 Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w 2012 r. - porównanie

Ludność w %	Jastrzębie-Zdrój	podregion rybnicki*	województwo śląskie	Polska
wiek przedprodukcyjny (0-17lat)	18,3 %	18,1%	17%	18,3%
wiek produkcyjny (18-59/64 lata)	62,5 %	64,7%	64,3%	63,9%
wiek poprodukcyjny (60/65 i więcej lat)	19,1 %	17,3%	18,7%	17,8%
* powiaty ziemskie: raciborski, rybnicki, wodzisławski oraz miasta na prawach powiatu: Żory, Rybnik, Jastrzębie-Zdrój				

Źródło: GUS

4. Bezpieczeństwo

Do podstawowych zbiorowych potrzeb społecznych tworzących warunki rozwoju i funkcjonowania lokalnej społeczności należą bezpieczeństwo, porządek i ład publiczny. Jednym ze zjawisk społecznych, które podobnie jak większość miast, dotyczą również Jastrzębie-Zdrój, jest jednak występująca przestępczość.

Poziom zagrożenia przestępczością jest wartością zmienną, której struktura i dynamika zależy od wielu czynników. Istotna jest tu natychmiastowa reakcja na wszelkiego rodzaju nowe trendy przestępcze oraz sprawdzone postępowanie w przypadku znanych już kategorii przestępstw. Poniżej przedstawiono najważniejsze, najbardziej istotne kategorie przestępczości, obrazujące wyniki uzyskane na terenie miasta Jastrzębie-Zdrój, ze szczególnym uwzględnieniem przestępczości nieletnich.

Tabela 5 Przestępstwa w Jastrzębiu-Zdroju w latach 2008 – 2012 (w tym czyny nieletnich)

Rok	2008		2009		2010		2011		2012	
Kategoria przestępstwa	ogółem	nieletni	ogółem	nieletni	ogółem	nieletni	ogółem	nieletni	ogółem	nieletni
Kradzieże	512	26	511	21	506	18	572	16	453	19
Kradzieże z włamaniem	336	42	379	67	362	13	366	13	349	32
Rozboje	41	9	49	11	59	11	40	17	31	7
Uszkodzenia ciała	44	10	51	13	51	6	40	9	40	9
Pobicia	53	8	56	13	75	28	47	12	28	4
Zniszczenie mienia	228	12	296	9	258	9	279	7	243	14

Przestępstwa narkotykowe	149	31	173	72	190	20	163	36	251	143
Oszustwa	29	0	50	1	247	0	56	0	91	1
Nietrzeźwi kierujący	368	1	332	1	320	0	290	1	198	0
Przeciwko funkcjonariuszom	101	10	105	14	114	12	114	12	128	10

Źródło: Komenda Miejska Policji w Jastrzębiu-Zdroju

Jak wynika z powyższego zestawienia najczęściej popełnianych przestępstw dotyczy kradzieży oraz kradzieży połączonych z włamaniem. Tendencja ta nie zmienia się od lat, choć w roku 2012 po raz pierwszy od pięciu lat zanotowano spadek popełnianych kradzieży. Zmalała również ilość pobić (w tym wśród młodzieży), jak również ilość nietrzeźwych kierujących na drogach miasta, co jest związane zarówno z rosnącą świadomością społeczeństwa na temat bezpieczeństwa, jak i działaniami policji w tym obszarze. W ostatnich latach największym, bo stale pogłębiającym się problemem, staje się przestępczość narkotykowa. Dotyczy ona w coraz większym stopniu nieletnich (jest to zdecydowanie najczęściej popełniane przestępstwo w tej grupie). Stanowi to z pewnością bardzo alarmujący symptom. Najczęstszymi miejscami ich dystrybucji są klatki schodowe niektórych bloków, dyskoteki, kompleksy handlowe czy szkoły gimnazjalne i ponadgimnazjalne. Niepokojącym zjawiskiem jest również wzrost popełnianych różnego rodzaju oszustw, jak i przestępstw przeciwko funkcjonariuszom.

Ważnym aspektem w kontekście bezpieczeństwa mieszkańców jest również występowanie niebezpiecznych zdarzeń drogowych. Na liczbę zdarzeń drogowych oraz ich negatywnych skutków istotnie wpływa jakość infrastruktury drogowej, dostosowanie układu komunikacyjnego do zagrożeń oraz skuteczne działania policji. W tym zakresie, dla poprawy bezpieczeństwa na jastrzębskich drogach, policja systematycznie monitoruje stan bezpieczeństwa, skutecznie ograniczając przestępstwa i wykroczenia popełniane przez uczestników ruchu drogowego.

Poniżej zaprezentowano dynamikę występowania niebezpiecznych zdarzeń drogowych w Jastrzębiu-Zdroju (dane za ostatnie 5 lat, od lipca 2008 r.).

Tabela 6 Zdarzenia drogowe w Jastrzębiu-Zdroju w latach 2008-2013

Rok wystąpienia zdarzenia	Liczba zdarzeń	Liczba wypadków	Liczba zabitych	Liczba rannych	Liczba kolizji
2013 (stan na koniec VI 2013)	367	34	1	50	333
2012	751	97	3	112	654
2011	738	100	4	102	638
2010	842	103	0	112	739
2009	796	106	8	133	690
2008 (od VII do XII)	415	67	2	82	348

Źródło: Komenda Miejska Policji w Jastrzębiu-Zdroju

Z danych KMP w Jastrzębiu-Zdroju wynika, że największa ilość niebezpiecznych zdarzeń drogowych występuje na ulicach: Pszczyńskiej, Piłsudskiego i Cieszyńskiej. Są to jedne z głównych ulic biegnących przez miasto, na których ruch samochodowy jest największy. Zarówno liczba wypadków, jak i kolizji, na przestrzeni ostatnich lat nie podlega znacznym wahaniom (z wyjątkiem roku 2010, kiedy liczba kolizji była większa, ale z kolei nie odnotowano żadnych zabitych). Częstą przyczyną wypadków i kolizji jest niedostosowanie prędkości do warunków ruchu, brawura na drodze (agresja i wysoka ocena swoich umiejętności). Bardzo częstą przyczyną wypadków i kolizji jest też niewłaściwa i niedostateczna infrastruktura drogowa oraz alkohol i lekceważenie przepisów ruchu drogowego.

5. Przemysł i potencjał gospodarczy

Szczególną, charakterystyczną cechą gospodarki miasta jest dominacja przemysłu wydobywczego – górnictwa węgla kamiennego. W tym zakresie należy jednoznacznie wyeksponować dominujący podmiot gospodarczy, czyli Jastrzębską Spółkę Węglową S.A. która posiada siedzibę oraz prowadzi działalność w Jastrzębiu-Zdroju. JSW S.A. jest największym w Unii Europejskiej producentem węgla koksującego.

JSW S.A. została utworzona 1 kwietnia 1993 roku. W jej skład weszło siedem samodzielnie funkcjonujących przedsiębiorstw górniczych, które przekształcono w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa. W 2011 r. Spółka zadebiutowała na giełdzie papierów wartościowych. Aktualnie w strukturach JSW S.A. znajdują się 4 kopalnie węgla kamiennego: Borynia-Zofiówka-Jastrzębie, Budryk, Krupiński i Pniówek, w których wydobywany jest węgiel koksowy i węgiel do celów energetycznych oraz Zakład Logistyki Materiałowej. Do większych spółek powiązanych kapitałowo z JSW S.A. należą: Koksownia Przyjaźń S.A., Kombinat Koksochemiczny „Zabrze” S.A., Wałbrzyskie Zakłady Koksownicze „Victoria” S.A., Spółka Energetyczna „Jastrzębie” S.A., Jastrzębskie Zakłady Remontowe Sp. z o.o., Jastrzębska Spółka Kolejowa Sp. z o.o. oraz Polski Koks S.A.

W 2012 r. w kopalniach JSW S.A. wydobyto 9,5 mln t węgla koksowego (w tym 7,7 mln t koksowego typu 35) oraz 4,0 mln t węgla do celów energetycznych. W 2012 roku w koksowniach należących do JSW S.A. wyprodukowano 3,8 mln t koksu. Załoga Jastrzębskiej Spółki Węglowej to obecnie 22678 osób (stan na dzień 31 grudnia 2012 r.), z czego pod ziemią pracuje 18067 osób, natomiast na powierzchni 4611¹.

---

¹ Dane pozyskane z oficjalnej strony internetowej JSW S.A. (www.jsw.pl)

Tabela 7 Wskaźniki wyników finansowych Jastrzębskiej Spółki Węglowej S.A. (w mln zł)

	2008	2009	2010	2011*	2012
Przychody ze sprzedaży	7 646,1	4 470,1	7 288,9	9 376,8	8 821,0
Zysk brutto ze sprzedaży	2 057,3	152,5	2 562,0	3 409,7	2 435,2
Zysk netto	806,0	669,1	1 501,9	2 086,0	988,1

Źródło: Prospekt emisyjny JSW S.A. *dane przekształcone po korekcie

Jastrzębska Spółka Węglowa S.A. jest największym i cenionym pracodawcą w regionie. Spółka i firmy działające w ramach Grupy Kapitałowej odgrywają więc kluczową rolę w odniesieniu do stabilizacji społeczno-ekonomicznej dla dużej grupy mieszkańców Jastrzębia-Zdroju oraz szerzej – regionu. Kondycja ekonomiczna JSW S.A. mocno oddziałuje na sytuację społeczno-gospodarczą w mieście, w tym koreluje z lokalnym popytem wewnętrznym (a zatem ma wpływ na warunki działania innych podmiotów gospodarczych) oraz warunkami działania samorządu. To drugie odniesienie można obserwować także bezpośrednio – poprzez relację podatkową JSW S.A. z przychodami budżetu Miasta. Stąd dobre w ostatnich latach wyniki finansowe jastrzębskiej spółki wpływają pozytywnie na lokalną koniunkturę. Należy zaznaczyć, że w mieście operuje duża grupa firm, których działalność związana jest z bezpośrednią obsługą JSW S.A.

Tabela 8 Wyniki JSW S.A. w odniesieniu do dochodów miasta Jastrzębie-Zdrój (2008-2011, mln zł)

	2008	2009	2010	2011*	2012
Przychody ze sprzedaży i zysk Jastrzębskiej Spółki Węglowej S.A.					
Przychody ze sprzedaży	7 646,1	4 470,1	7 288,9	9 376,8	8 821,0
Zysk brutto ze sprzedaży	2 057,3	152,5	2 562,0	3 409,7	2 435,2
Zysk netto	806,0	669,1	1.501,9	2 086,0	988,1
Nabycie wartości niematerialnych i aktywów trwałych	1 124,2	941,5	782,2	1 291,0	1 829,5
Dochody budżetu Miasta Jastrzębie-Zdrój					
Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek od osób prawnych	4,3	10,6	14,1	22,6	bd
Wpływy z opłaty eksploatacyjnej od przedsiębiorstw górniczych węgla kamiennego	5,1	3,3	3,8	3,7	bd

*dane za I kwartał 2011 r.

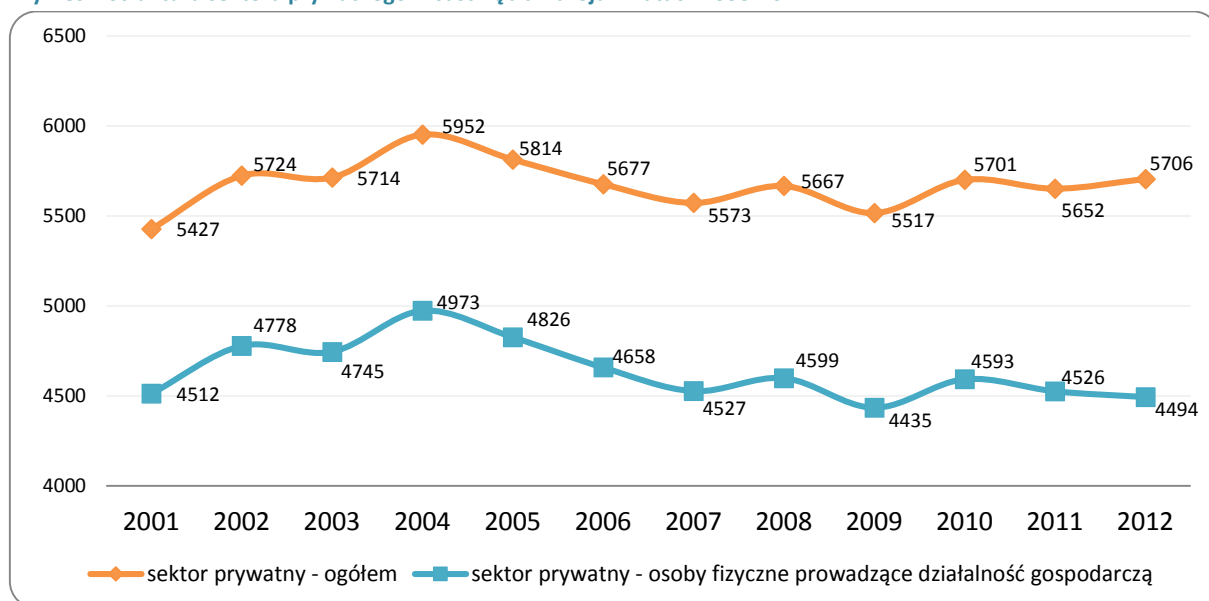
Źródło: Prospekt emisyjny JSW S.A., GUS

Ponadto w Sołectwie Bzie powstaje obecnie nowy szyb, który pozwoli dotrzeć do jednego z największych złóż węgla w Europie. Eksperci przewidują, że zasoby węgla wystarczą do 2100 roku, gdyż znajduje się tu 13 hektarów, tj. około 200 milionów ton węgla najlepszej jakości.

Poza obecnością podmiotów związanych z przemysłem węgla kamiennego miasto aktywnie działa w celu przyciągnięcia inwestycji z sektora produkcyjnego oraz wyspecjalizowanych usług. Zmiany te wspomaga usytuowanie w Jastrzębiu-Zdroju podstrefy Jastrzębsko-Żorskiej Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej S.A. Strefa posiada zdolność przyciągania inwestorów, jednakże miasto jest uzależnione od produkcji węgla i raczej będzie postrzegane jako miasto górnicze, co przekłada się na trudności w pozyskaniu dużego i ważnego inwestora spoza branży górniczej.

W zakresie przedsiębiorczości działają znaczące przedsiębiorstwa operujące w różnych branżach. Można wymienić tu Prymat Sp. z o.o., ELPLAST+ Sp. z o.o., Jastrzębskie Zakłady Remontowe Sp. z o.o., Centralne Laboratorium Pomiarowo-Badawcze Spółka z o.o., Spółka Energetyczna JASTRZĘBIE S.A., Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Górnictwo ROW-JAS Sp. z o.o.

Wykres 2 Struktura sektora prywatnego w Jastrzębiu-Zdroju w latach 1995-2012

Źródło: GUS

W Jastrzębiu-Zdroju 62% ludności czynnej zawodowo zatrudnionej jest w przemyśle i budownictwie. Biorąc pod uwagę wielkość zatrudnienia przedsiębiorstw, Jastrzębie-Zdrój należy do miast charakteryzujących się większym niż w otoczeniu odsetkiem średnich i dużych przedsiębiorstw. W Jastrzębiu-Zdroju odsetek przedsiębiorstw zatrudniających

powyżej 50 pracowników wynosi 1,45% ogółu, natomiast w podregionie rybnickim 0,98%, a w województwie śląskim tylko 0,95%.

Tabela 9 Podmioty gospodarcze według klas wielkości zatrudnienia stan na rok 2012

	Jastrzębie-Zdrój		podregion rybnicki		woj. śląskie	
	liczba	odsetek	liczba	odsetek	liczba	odsetek
ogółem	5 947	100%	49 143	100%	453 496	100%
0 – 9 pracowników	5 565	93,58%	46 406	94,43%	429 909	94,80%
10 – 49 pracowników	296	4,98%	2 257	4,59%	19 302	4,26%
50 – 249 pracowników	73	1,23%	430	0,87%	3 708	0,82%
250 – 999 pracowników	9	0,15%	42	0,09%	500	0,11%
1000 i więcej pracowników	4	0,07%	8	0,02%	77	0,02%

Źródło: GUS

Na kształt i wielkość lokalnego rynku pracy ma wpływ liczba podmiotów gospodarczych i osób w nich zatrudnionych. Szczególnie ważny dla rozwoju gospodarczego miasta jest rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, a wśród nich dynamika zmian liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

Poziom przedsiębiorczości w Jastrzębiu-Zdroju jest niestety niski. Aktywność gospodarcza mieszkańców, biorąc pod uwagę liczbę zakładanych przez nich firm, jest najniższa w województwie śląskim.

Tabela 10 Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON – porównanie, stan na 2012 r.

Obszar	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	Jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności
Jastrzębie-Zdrój	648	59	53
Katowice	1 434	119	70
Rybnik	950	70	54
Żory	856	70	56
Cieszyn	1 474	148	95

Wodzisław Śląski	812	80	52
podregion rybnicki	768	62	48
województwo śląskie	987	83	61
Polska	1 032	93	65

Źródło: GUS

Niechlubne, ostatnie spośród 65 polskich miast na prawach powiatu (stan na koniec 2012 roku) zajmuje miasto Jastrzębie-Zdrój w statystykach biorąc pod uwagę liczbę podmiotów w rejestrze REGON na 10 tys. ludności. Miasto cechuje bardzo niska liczba podmiotów gospodarki narodowej na 10 tys. mieszkańców, która wynosi 648. Dla porównania w woj. śląskim wynosi 987. Jednym z powodów są funkcjonujące na terenie miasta kopalnie węgla kamiennego, zaliczane do kategorii dużych przedsiębiorstw. Ponadto w 2012 r. zanotowano niski przyrost podmiotów gospodarki narodowej. W Jastrzębiu-Zdroju dynamika przyrostu podmiotów gospodarczych jest bardzo statyczna.

Na obszarze Jastrzębia-Zdroju funkcjonuje podstrefa jastrzębsko-żorska Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, która została utworzona w celu wsparcia i przyspieszenia procesów restrukturyzacyjnych oraz stworzenia nowych miejsc pracy w regionie katowickim. Na terenie miasta znajduje się też Jastrzębska Strefa Aktywności Gospodarczej. Powstała ona w lipcu 2000 roku w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, której udziałowcami są miasto Jastrzębie-Zdrój oraz Jastrzębska Spółka Węglowa S.A. Przedmiotem działalności JSAG sp. z o.o. było zagospodarowanie majątku poprodukcyjnego likwidowanych kopalń i terenów przemysłowych.

6. Rynek pracy

Zgodnie z danymi Powiatowego Urzędu Pracy w Jastrzębiu-Zdroju na koniec I kwartału 2013 r. bez pracy pozostawało 3 995 bezrobotnych, z czego większość, bo 2 445 osób stanowiły kobiety. Stopa bezrobocia na koniec stycznia 2013 roku wyniosła 9,2.

Według danych GUS na koniec 2011 r. liczba pracujących mieszkańców Jastrzębia-Zdroju wyniosła 31,4 tys. (bez podmiotów zatrudniających do 9 osób). Stanowi to 34,1% populacji miasta wynoszącej w 2011 r. 92,1 tys. mieszkańców.

Występują znaczące dysproporcje na rynku pracy w kontekście równości szans kobiet i mężczyzn. Spośród pracujących aż 68% to mężczyźni, a 32% kobiety. Poziom aktywności zawodowej kobiet jest zatem znacznie niższy niż mężczyzn. Głównym czynnikiem wpływającym na dyskryminację kobiet na rynku pracy jest monokultura przemysłowa (górnictwo) oraz upadek gałęzi przemysłu wykorzystujących przede wszystkim zasób pracy kobiet (np. dziewiarstwo). W pewnej mierze trudniejsza sytuacja kobiet wynika z innych czynników jak np. tradycyjny śląski wzorzec rodziny z przypisanymi rolami kobiet (prowadzenie domu) i mężczyzn (praca zarobkowa), które nadal służą do uzasadniania asymetrycznego udziału kobiet i mężczyzn w rynku pracy².

Tabela 11 Pracujący w głównym miejscu pracy w Jastrzębiu-Zdroju wg płci w latach 1995-2003

Pracujący wg płci	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ogółem	39049	38431	37871	35221	31941	29435	29128	28539	28041
mężczyźni	26789	26194	25847	23323	20626	19046	18988	19043	19120
% ogółu	69	68	68	66	65	65	65	67	68
kobiety	12260	12237	12024	11898	11315	10389	10140	9 496	8 921
% ogółu	31	32	32	34	35	35	35	33	32

Dane bez uwzględnienia podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji, bez zatrudnionych poza granicami kraju, źródło: GUS.

² „Kobiety na rynku pracy w województwie śląskim. Informacja statystyczna”. Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach, Katowice, czerwiec 2009 r., str. 2.

Tabela 12 Pracujący w głównym miejscu pracy w Jastrzębiu-Zdroju wg płci w latach 2004-2011

Pracujący wg płci	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ogółem	28 704	30 255	30 768	30 653	31 290	29 921	30 414	31 385
mężczyźni	20 108	21 130	21 687	21 516	21 706	20 223	20 714	21 436
% ogółu	70	70	70	70	69	68	68	68
kobiety	8 596	9 125	9 081	9 137	9 584	9 698	9 700	9 949
% ogółu	30	30	30	30	31	32	32	32

Dane bez uwzględnienia podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji, bez zatrudnionych poza granicami kraju, źródło: GUS.

Tabela 13 Odsetek pracujących w Jastrzębiu-Zdroju z podziałem na płeć (1995-2011, średnia z okresu)

Odsetek pracujących mężczyzn	Odsetek pracujących kobiet
67,9%	32,1%

Źródło: opracowanie własne

W Jastrzębiu-Zdroju zauważalna jest duża zbieżność pomiędzy poziomem zatrudnienia w przemyśle i budownictwie a poziomem bezrobocia. Im wyższe zatrudnienie w przemyśle, tym niższy jest poziom bezrobocia wśród mieszkańców.

7. Wynagrodzenia

Jastrzębie-Zdrój należy do tych miast w Polsce, gdzie statystycznie zarabia się najwięcej. Zgodnie z danymi GUS przeciętne wynagrodzenie brutto w Jastrzębiu-Zdroju jest zdecydowanie wyższe niż np. w mieście stołecznym Warszawie.

Tabela 14 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej 2011 r.

Polska	100,0%
Powiat miasto Kraków	102,7%
Powiat miasto Płock	122,2%
Powiat miasto stołeczne Warszawa	136,2%
Powiat miasto Katowice	138,3%
Powiat lubiński	173,3%
Powiat miasto Jastrzębie-Zdrój	174,5%

Źródło: GUS

Statystyczne średnie zarobki mieszkańców Jastrzębia-Zdroju są więc bardzo wysokie (znacznie wyższe niż średnie wynagrodzenia w kraju). Przeciętne miesięczne wynagrodzenie na koniec 2011 roku w Jastrzębiu-Zdroju wyniosło 6 324,79 zł, podczas gdy w Polsce 3 625,21 zł. Jednocześnie w Warszawie średnie wynagrodzenie kształtowało się na poziomie 4 936,36 zł. W związku z charakterystyczną cechą gospodarki miasta, którą jest dominacja przemysłu wydobywczego, inną ważną informacją dotyczącą zarobków w Jastrzębiu-Zdroju są dane dotyczące wynagrodzeń w JSW S.A. Pracownik Spółki zarabiał w 2012 r. średnio 7 914,36 zł brutto miesięcznie (łącznie z wszelkiego rodzaju nagrodami rocznymi i premiami) i było to wynagrodzenie wyższe o 5,4% od średniego wynagrodzenia w roku 2011 (7 505,39 zł). Jednocześnie przeciętne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw (bez nagród z zysku) wyniosło w 2012 r., wg danych GUS, 3722,28 zł. Oznacza to, że średnia płaca w JSW S.A. jest ponad dwukrotnie wyższa niż przeciętne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw w Polsce. Z kolei w latach 2000-2011 płace w JSW S.A. zwiększały się średnio o 7,6% rocznie, czyli znacznie powyżej inflacji, która wyniosła w tym okresie średnio 3,5% rocznie.

8. Bezrobocie i pomoc społeczna

Na koniec marca 2013 roku liczba bezrobotnych w Jastrzębiu-Zdroju wyniosła 3 995 osób, spośród których 1 550 (38,8%) stanowili mężczyźni, a 2 445 (61,2%) kobiety. Na przestrzeni lat od 2004 do 2008 roku, w Jastrzębiu-Zdroju systematycznie malała liczba bezrobotnych. Miało to związek zarówno z migracjami mieszkańców, jak i otwartym rynkiem pracy po wejściu Polski do Unii Europejskiej. Tendencja ta została zatrzymana i od 2009 roku do dnia dzisiejszego liczba osób bezrobotnych kształtuje się na poziomie nieco poniżej 4 tys. osób.

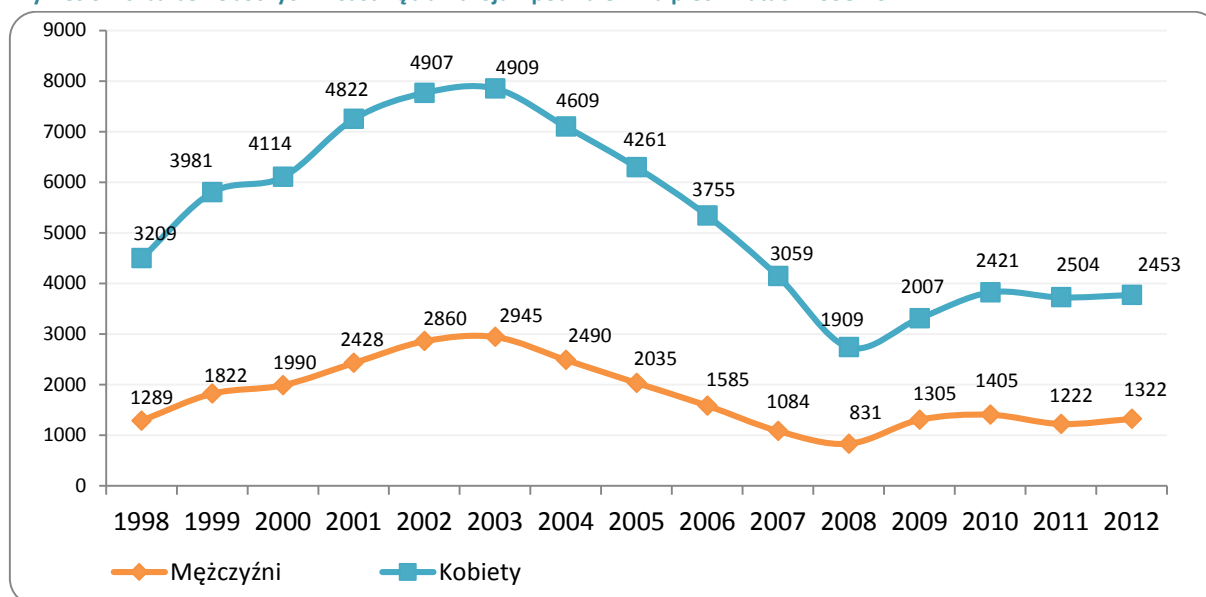
Tabela 15 Liczba bezrobotnych w Jastrzębiu-Zdroju w latach 1998-2013

Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
liczba bezrobotnych	4 498	5 803	6 104	7 250	7 767	7 854	7 099	6 296
% mężczyzn	28,7	31,4	32,6	33,5	36,8	37,5	35,1	32,3
% kobiet	71,3	68,6	67,4	66,5	63,2	62,5	64,9	67,7
Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013*
liczba bezrobotnych	5 340	4 143	2 740	3 312	3 826	3 726	3 775	3 995
% mężczyzn	29,7	26,2	18,5	39,4	36,7	32,8	35,0	38,8
% kobiet	70,3	73,8	42,4	60,6	63,3	67,2	65,0	61,2

Źródło: GUS, *stan na 31.03.2013r., dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy

Bezrobocie w Jastrzębiu-Zdroju dotyczy głównie kobiet. W latach 1998-2012 kobiety zawsze stanowiły większość osób bezrobotnych. Warto podkreślić, że w 2012 r. w województwie śląskim kobiety stanowiły średnio 54,7% bezrobotnych, natomiast w Jastrzębiu-Zdroju aż 65,0%.

Wykres 3 Liczba bezrobotnych w Jastrzębie-Zdroju z podziałem na płeć w latach 1998-2012

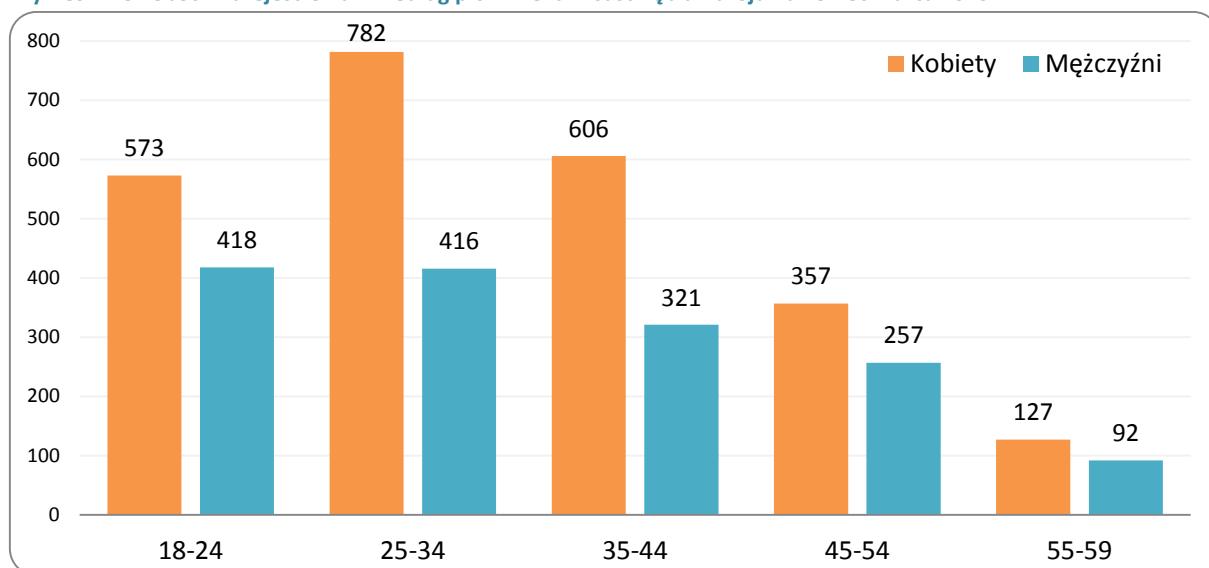

Źródło: GUS

Według danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Jastrzębie-Zdroju wskaźnik bezrobocia (stosunek liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych do liczby ludności w wieku produkcyjnym) na koniec stycznia 2013 roku wyniosła 9,2%. Dla porównania stopa bezrobocia w województwie śląskim w analogicznym okresie wyniosła 11,9%.

Bezrobocie w Jastrzębie-Zdroju dotyczy głównie osób młodych. Bezrobotni do 25 roku życia stanowią zgodnie z danymi PUP aż 24,8% ogółu, natomiast aż 54,8% bezrobotnych to osoby do 34 roku życia. Brak pracy dla młodych ludzi jest zjawiskiem powszechnym. Według danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Katowicach na koniec marca 2013 r. w województwie śląskim 47,0% bezrobotnych to osoby do 34 roku życia. W Jastrzębie-Zdroju skutki bezrobocia są odczuwane głównie przez kobiety. Na koniec grudnia 2011 roku w Jastrzębie-Zdroju 61,2% osób bezrobotnych to kobiety.

Wykres 4 Bezrobotni zarejestrowani według płci i wieku w Jastrzębie-Zdroju na koniec marca 2013

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach

Mimo, że liczba osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym na koniec marca 2013 roku wyniosła 405, to stanowią oni jedynie 10,1% bezrobotnych. Wykształcenie wyższe daje największe szanse na zatrudnienie. Osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej stanowią największą 29,4% grupę bezrobotnych. Znaczna przewaga bezrobotnych kobiet nad liczbą bezrobotnych mężczyzn występuje w grupach posiadających wykształcenie wyższe, policealne i średnie zawodowe oraz średnie ogólnokształcące.

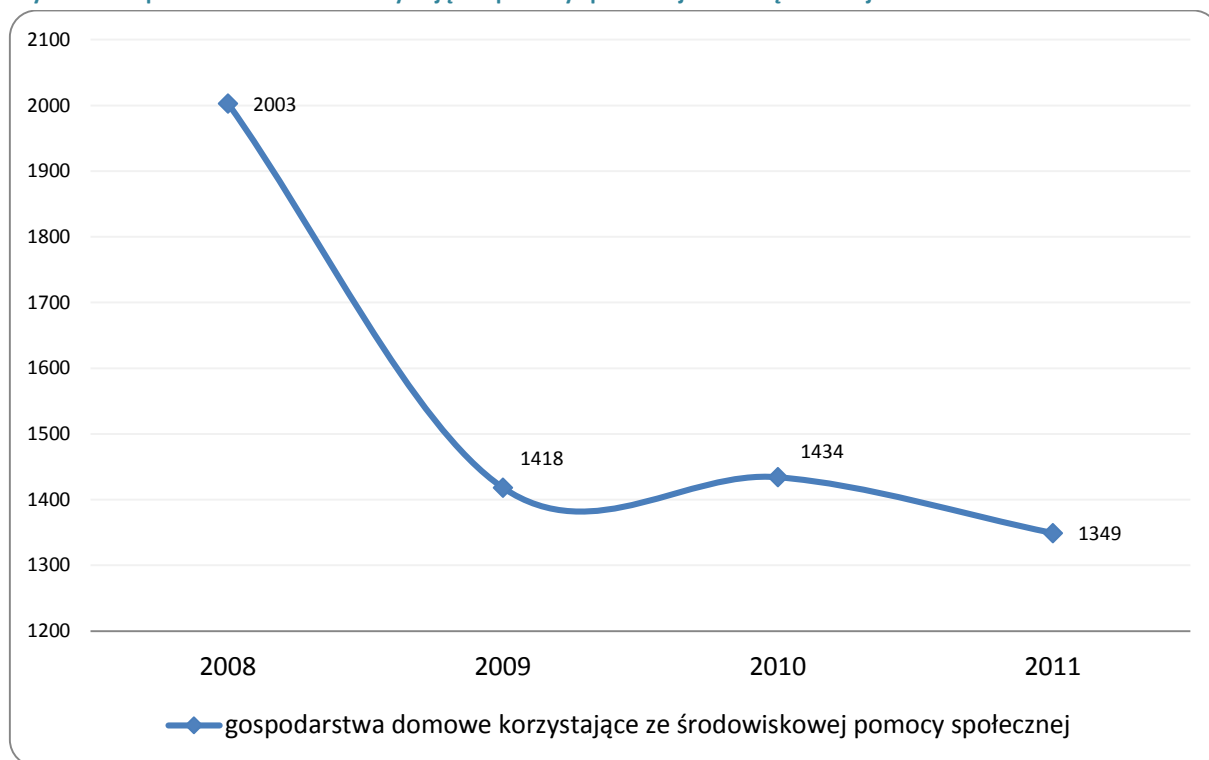

9. Opieka społeczna i ochrona zdrowia

Pozostawanie bez pracy pociąga za sobą często drastyczny spadek poziomu dochodów dla rodziny, a tym samym obniżenie poziomu bezpieczeństwa socjalnego. Opieką społeczną w Mieście zajmuje się Ośrodek Pomocy Społecznej.

Według danych GUS w 2011 roku liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej wyniosła 1349 (zamieszkiwało w nich 3066 osób). Liczba ta znacznie spadła w stosunku do ostatnich lat.

Wykres 5 Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej w Jastrzębiu-Zdroju w latach 2008-2011

Źródło: GUS

Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej plasował miasto Jastrzębie-Zdrój na 6. pozycji spośród 65 ówczesnych miast na prawach powiatu w kraju, ze wskaźnikiem 3,3% w stosunku do ogółu ludności. Z kolei 1599 rodzin w Jastrzębiu-Zdroju otrzymało zasiłki rodzinne na dzieci.

Opiekę nad najmłodszymi dziećmi zapewnia funkcjonujący w mieście publiczny żłobek oraz 1 klub dziecięcy. W 2012 roku dysponowały one łącznie 120 miejscami. Najwięcej (62)

przebywało w nich dzieci dwuletnich. Dla starszych dzieci i młodzieży funkcjonowało 5 placówek wsparcia dziennego, z których w 2012 roku korzystało 278 dzieci.

Dla osób starszych i chorych pomoc świadczy zaś utworzony w 1995 roku Dom Pomocy Społecznej „Dar Serca”, działający jako jednostka budżetowa Miasta Jastrzębie-Zdrój. Celem Domu jest świadczenie usług bytowych, opiekuńczych i wspomagających. Na początku 2013 roku zamieszkiwało w nim na stałe 37 mieszkańców.

Zarówno dochody, jak i wydatki budżetu Miasta Jastrzębie-Zdrój w dziale „Pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej” w ciągu ostatnich lat spadają. Dochody spadły z 6,3% w 2009 roku do 5,8% w roku 2011, zaś w tym samym czasie wydatki z poziomu 15,7% do 12,7%. Trzon służby zdrowia stanowi Wojewódzki Szpital Specjalistyczny nr 2, który jako wysokospecjalistyczna placówka ochrony zdrowia posiada bogato wyposażone zaplecze diagnostyczno-terapeutyczne, dostępne zarówno w oddziałach, jak i w Poradniach Specjalistycznych, Zakładzie Diagnostyki Obrazowej oraz w innych pracowniach diagnostycznych. Działa tutaj także Wojewódzki Szpital Rehabilitacyjny dla Dzieci, posiadający poradnię oraz dwa oddziały rehabilitacyjne (zakres usług medycznych obejmuje także tzw. wczesną interwencję dla dzieci do 18. miesiąca życia), a także Szpital Dziecięcy im. Janusza Korczaka.

Zgodnie z danymi GUS za 2012 rok, miasto dysponowało bazą 620 łóżek szpitalnych oraz funkcjonowało w nim łącznie 51 placówek opieki zdrowotnej, w tym 49 niepublicznych. Na koniec 2012 roku działały w mieście 23 apteki ogólnodostępne – na jedną aptekę ogólnodostępną przypadało w tym roku 3 988 mieszkańców tj. 9% ogółu ludności.

10. Oświata i kultura

W roku szkolnym 2011/2012 liczba dzieci w wieku 3-6 lat wyniosła 3806, z czego 71% uczęszczało do placówek wychowania przedszkolnego. W 2011 roku liczba dzieci przypadająca na miejsce w przedszkolu była wysoka i wynosiła 115 dzieci na 100 miejsc. Zmiany w liczbie uczniów w poszczególnych latach prezentuje poniższa tabela:

Tabela 16 Liczba dzieci i młodzieży uczęszczająca do placówek edukacyjnych w Jastrzębiu-Zdroju

Wskaźniki opisujące system edukacyjny	2009/10	2010/11	2011/12
Placówki wychowania przedszkolnego	25	25	25
w tym przedszkola	23	23	23
Miejsca w przedszkolach	2260	2295	2339
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego	2468	2648	2728
w tym w przedszkolach	2434	2613	2691
Szkoły podstawowe	20	20	19
w tym specjalne	3	3	3
Uczniowie szkół podstawowych	5498	5299	5160
Szkoły gimnazjalne	16	17	17
w tym specjalne	3	3	3
Uczniowie szkół gimnazjalnych	3454	3312	3129
Szkoły ponadgimnazjalne:			
zasadnicze szkoły zawodowe	5	6	6
licea ogólnokształcące	17	18	19
licea profilowane	1	1	-
technika i ogólnokształcące szkoły artystyczne	12	12	14
szkoły policealne	14	17	14

Źródło: GUS

Obecnie w Jastrzębiu-Zdroju oświatę tworzą publiczne, jak i niepubliczne placówki dydaktyczne. Zgodnie z danymi Urzędu Miasta Jastrzębie-Zdrój na koniec marca 2011 roku liczba szkół i placówek publicznych i niepublicznych w Jastrzębiu-Zdroju wyniosła 144. Łączna liczba oddziałów wyniosła 847, w których uczyło się 18233 uczniów.

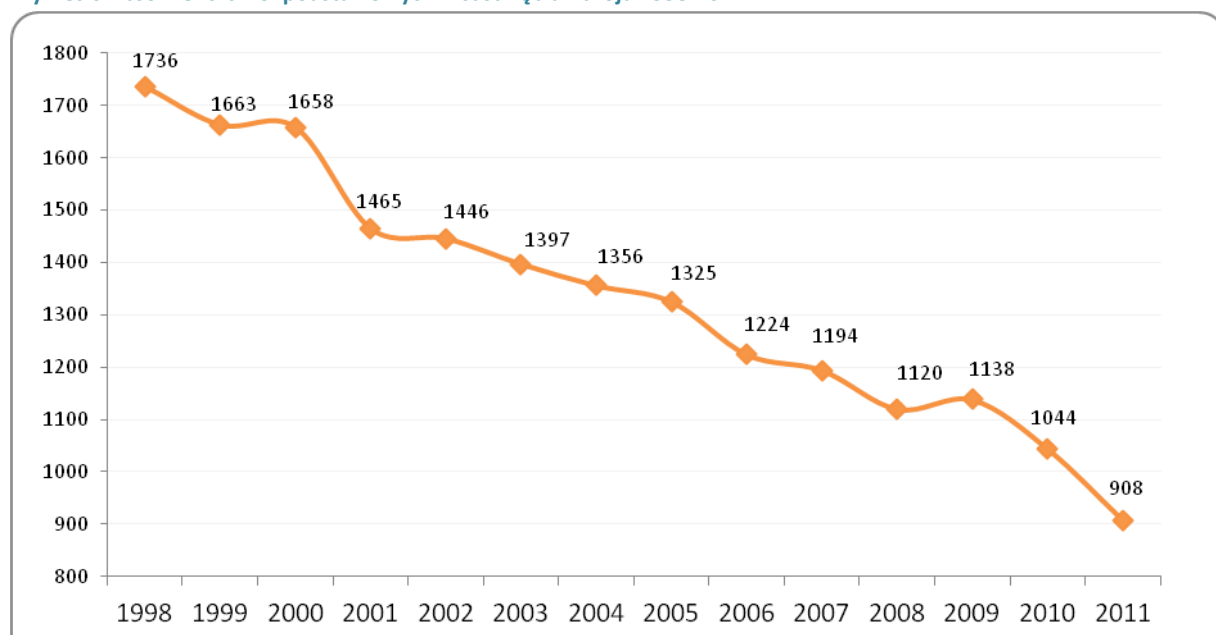
Dane szczegółowe (szkoły i placówki publiczne) w Jastrzębiu-Zdroju przedstawiają się następująco:

- 23 przedszkola + dwa oddziały przedszkolne funkcjonujące przy szkołach podstawowych (SP 15 i SP 23 w ZS 10) – liczba uczniów: 2712, liczba oddziałów: 121.
- 18 szkół podstawowych - liczba uczniów: 5282, liczba oddziałów: 258.
- 15 gimnazjów – liczba uczniów: 3267, liczba oddziałów: 137 (uwzględniono gimnazjum dla dorosłych w ZS nr 7 oraz gimnazjum w Zespole Szkół Sióstr Salezjanek).
- 31 szkół ponadgimnazjalnych – liczba uczniów: 4324, liczba oddziałów 192 (uwzględniono technika uzupełniające dla dorosłych, szkołę policealną oraz liceum w Zespole Sióstr Salezjanek).
- Centrum Kształcenia Praktycznego.
- Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych - liczba słuchaczy: 105, liczba oddziałów: 9.
- Międzyszkolny Ośrodek Sportowy.
- Poradnia Psychologiczna – Pedagogiczna.

Ponadto funkcjonują tutaj 2 szkoły publiczne (gimnazjum i liceum ogólnokształcące) prowadzone przez osoby prawne inne niż jednostka samorządu terytorialnego i 31 szkół i placówek niepublicznych prowadzonych przez osoby prawne inne niż jednostka samorządu terytorialnego i osoby fizyczne. W Jastrzębiu-Zdroju działają też prywatne przedszkola, liczne szkoły językowe, Centrum Nauki Biznesu „Żak” i Centrum Kształcenia Praktycznego, szkoła muzyczna Yamaha, a także Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia. Prowadzi ona nauczanie na wszystkich instrumentach, z wyjątkiem organów i harfy w zindywidualizowanym procesie nauczania oraz działalność koncertową.

Liczba absolwentów szkół podstawowych ma tendencję zdecydowanie malejącą. W 1998 roku szkoły podstawowe kończyło 1763 absolwentów, a w 2010 już tylko 1044.

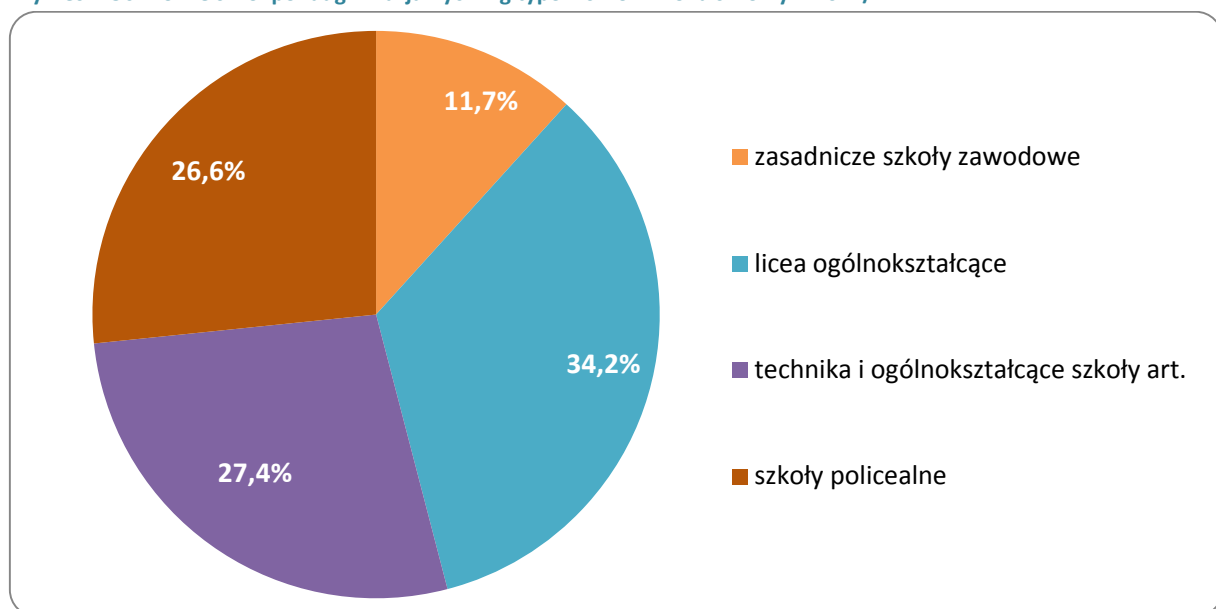
Wykres 6 Absolwenci szkół podstawowych w Jastrzębiu-Zdroju 1998-2011

Źródło: GUS

Spośród szkół ponadgimnazjalnych, największą popularnością w roku szkolnym 2011/12 cieszyły się licea ogólnokształcące. Procent uczniów poszczególnych typów szkół przedstawia poniższy wykres.

Wykres 7 Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych wg typów szkół w roku szkolnym 2011/12

Źródło: GUS

Z punktu widzenia obecnej struktury gospodarki istotne są możliwości kształcenia zawodowego, które obecnie oferują placówki z Jastrzębia-Zdroju przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 17 Rodzaje zawodów, które można uzyskać w placówkach oświatowych w Jastrzębiu-Zdroju

Nazwa szkoły	Zawód, który można uzyskać
Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 2 w Zespole Szkół Handlowych	• sprzedawca
Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 1 w Zespole Szkół nr 2	• kucharz
Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 3 w Zespole Szkół Zawodowych	• górnik eksploatacji podziemnej • ślusarz • elektryk • mechanik pojazdów samochodowych • fryzjer • piekarz • cukiernik • lakiernik • blacharz samochodowy • monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie • murarz tynkarz • klasa wielozawodowa
Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 4 Specjalna w Zespole Szkół nr 9	• kucharz małej gastronomii • piekarz • stolarz
Technikum nr 3 w Zespole Szkół Handlowych	• technik handlowiec • technik obsługi turystycznej • technik organizacji reklamy
Technikum nr 1 w Zespole Szkół nr 2	• technik żywienia i usług gastronomicznych • technik ekonomista • technik logistyk • technik hotelarstwa
Technikum nr 2 w Zespole Szkół nr 5	• technik mechanik • technik informatyk
Technikum nr 4 w Zespole Szkół nr 6	• technik analityk • technik mechatronik • technik elektryk • technik górnictwa podziemnego • technik informatyk

Źródło: Oferta szkół ponadgimnazjalnych w Jastrzębiu-Zdroju

Najstarszą uczelnią wyższą w Jastrzębiu-Zdroju jest otwarte w 1992 roku Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych, które obecnie prowadzi nauczanie języka francuskiego, angielskiego i niemieckiego. Wszystkie przedmioty wykładane są przez nauczycieli akademickich, pochodzących w znacznej mierze z Uniwersytetu Śląskiego.

W 1998 roku otwarto drugą w Jastrzębiu-Zdroju uczelnię wyższą – wydział zamiejscowy Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jego siedziba pierwotnie miała miejsce w trzech budynkach, z czego główną był posanatoryjny obiekt Sanatorium Spółki Brackiej, który po gruntownej modernizacji został zaopatrzony w dwie kompletnie wyposażone sale wykładowe, cztery kompletnie wyposażone sale do prowadzenia ćwiczeń i konserwatoriów, pracownię informatyczną, laboratorium fizyczne i elektroniczne, a także pomieszczenia administracyjno-biurowe. W roku szkolnym 1998/1999 rozpoczęto studia na wydziałach matematyki, fizyki i chemii, wydziale pedagogiczno-artystycznym oraz wydziale zarządzania. Na potrzeby osób starszych uruchomiono Uniwersytet Trzeciego Wieku działający przy Uniwersytecie Śląskim. W 2009 roku z powodu bardzo słabego naboru na studia wydział zamiejscowy Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach został zlikwidowany. Uniwersytet Trzeciego Wieku (UTW) przy Uniwersytecie Śląskim - grupa w Jastrzębiu-Zdroju działa jednak w dalszym ciągu, wspomagana przez formy pracy Miejskiej Biblioteki Publicznej w Jastrzębiu-Zdroju, w której budynku odbywa się wiele regularnych zajęć. Aktualnie na zajęcia uczęszcza 380 osób. Bardzo ważnym elementem uzupełniającym wykłady są wyjazdy naukowe połączone z wykładami na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie.

W 2006 roku otwarto kolejną uczelnię wyższą – Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Obecnie prowadzi on rekrutację na wydział górnictwa i geoinżynierii, kierunek górnictwo i geologia. W 2006 roku został otwarty Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach, który z powodu niżu demograficznego został jednak zlikwidowany w 2010 roku.

Oprócz jednostek zapewniających uzyskanie ogólnej wiedzy w wyżej wymienionych placówkach oświatowych, istnieje w mieście szereg placówek pozaszkolnych. Są to między innymi liczne kluby sportowe, wśród nich jest Międzyszkolny Ośrodek Sportowy (istniejący od 1992 roku jako placówka wychowania pozaszkolnego o charakterze specjalistycznym), a także wyspecjalizowana placówka resortu oświaty – Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna.

Strategia Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój do 2015 roku zakłada, że głównym celem miasta w dziedzinie edukacji jest rozszerzenie oferty edukacyjno - oświatowej i dostosowanie jej do aktualnych i prognozowanych potrzeb rynku pracy, położenie szczególnego nacisku na rozwój kształcenia ustawicznego, kształcenia na odległość (e-learning) oraz rozwój szkolnictwa zawodowego.

W Jastrzębiu-Zdroju funkcjonują nie tylko liczne placówki oświatowe, ale również kulturalne. W 2012 roku w mieście działało łącznie 9 placówek kulturalnych, takich jak domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice. Zorganizowano w nich 227 różnorodnych wydarzeń i imprez tematycznych, które przyciągnęły 21 072 uczestników. W ramach ich struktur działało 12 zespołów artystycznych oraz 9 kół tematycznych, mających w swych szeregach 149 członków.

Działający w Jastrzębiu-Zdroju od 1987 roku Miejski Ośrodek Kultury zaspokaja potrzeby kulturalne i zagospodarowuje czas wolny mieszkańcom miasta. Pomaga w rozwijaniu i spełnianiu się młodym artystom i stwarza dogodne warunki dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego. Organizuje różnorodne imprezy kulturalne: festiwale, koncerty, spektakle teatralne czy konkursy oraz prowadzi działalność wystawienniczą i stałe formy aktywności kulturalnej, takie jak: kursy, sekcje, koła zainteresowań, zespoły artystyczne, warsztaty. MOK prowadzi także działalność w zakresie kinematografii.

W budynku MOK przy Al. Piłsudskiego funkcjonuje Centrum Kultury Filmowej z Kinem Centrum, w którym prócz wyświetlania filmów odbywają się również spektakle, występy muzyczne czy kabaretowe. Posiada ono salę dużą oraz studyjną.

W ramach ośrodka kultury działają kluby: Metronom (plastyczny) oraz Kaktus (taniec, śpiew), Modelarnia, jak również świetlice młodzieżowe: Astra, Iskierka, Kanon, Nastolatek, Promyk, Stryzek i Skarbnik. Funkcjonuje również Galeria Historii Miasta oraz Dom Zdrojowy z salą teatralną i galerią sztuki. Na terenie miasta znajduje się także 9 galerii sztuki, prezentujących zmienne ekspozycje. Większość z nich stanowią galerie należące do Miejskiego Ośrodka Kultury oraz Miejskiej Biblioteki Publicznej. Galerie przedstawiają ekspozycje historyczne, regionalne oraz współczesne.

Miejska Biblioteka Publiczna powstała w 1948 roku. Zaopatrzona jest w 420 tysięcy woluminów księgozbioru, 300 tytułów czasopism oraz ponad 23 tys. zbiorów specjalnych.

W jej ramach funkcjonuje wypożyczalnia literatury dla dzieci, wypożyczalnia literatury dla dorosłych, wypożyczalnia zbiorów muzyczno-fonograficznych oraz czytelnia internetowa. Biblioteka posiada 11 filii. W jej głównym budynku znajdują się ponadto dwie galerie sztuki, centrum europejskie, dział informacyjno-bibliograficzny oraz wypożyczalnia muzyczno-fonograficzna. Skorzystać można tu z katalogów: centralnego, alfabetycznego oraz elektronicznego. Poza tym biblioteka prowadzi spotkania autorskie, wykłady czy kursy językowe. Biblioteka umożliwia również skorzystanie z kawiarenki „Pod Sową”.

Działa tutaj również Universitas Litterarum (biblioteka uniwersytecka), która powstała w 2006 roku na potrzeby trzech uczelni wyższych – Akademii Górniczo-Hutniczej, Akademii Wychowania Fizycznego oraz Uniwersytetu Śląskiego. Mieści się ona w budynku „Masnówka” w Parku Zdrojowym, a ze specjalistycznego księgozbioru korzystają głównie studenci AGH oraz UŚ. Biblioteka wyposażona jest w specjalistyczny księgozbiór z zakresu pedagogiki i górnictwa liczący 4 tys. książek oraz 70 tytułów czasopism bieżących i archiwalnych z zakresu pedagogiki i górnictwa. Uzupełnieniem tej oferty jest kartoteka zagadnieniowa z dziedziny pedagogiki. Biblioteka oferuje także 14 stanowisk komputerowych z dostępem do Internetu oraz bezpłatny bezprzewodowy dostęp do Internetu. Działa tu także galeria i kawiarenka „Da Vinci”.

Miasto Jastrzębie-Zdrój nie ma własnego, państwowego muzeum (ze względu na dawną przynależność rejonową Jastrzębia do powiatu wodzisławskiego), a wiele jego zabytków znajduje się obecnie w Pałacu Dietrichsteinów - Muzeum Regionalnym w Wodzisławiu Śląskim. Działalność muzealna prowadzona jest jednak m.in. w sołectwie Moszczenica, gdzie mieści się szkolne muzeum gromadzące pamiątki po prof. Rudolfie Ranozku i inne, związane z tym sołectwem. W budynku dawnych Łazienek II w Parku Zdrojowym funkcjonuje zaś Galeria Historii Miasta, w której wystawiane są zmienne i stałe ekspozycje dotyczące historii i kultury Jastrzębia-Zdroju oraz Śląska. Placówka ta wydaje też kwartalnik „Biuletyn Galerii Historii Miasta”. Ponadto do 2008 roku działało w Jastrzębiu-Szerokiej największe w Europie muzeum dzwonków, liczące około 2,7 tys. eksponatów. Po śmierci właściciela, ks. Antoniego Łatko, zbiory zostały przekazane przez jego spadkobierców do klasztoru Sióstr Matki Bożej Loretańskiej w Warszawie-Rembertowie.

Z czasów miasta-uzdrowiska jednym z najważniejszych zabytków miasta jest pochodzący z drugiej połowy XIX wieku Dom Zdrojowy, zbudowany w tzw. „szwajcarskim” stylu architektonicznym, usytuowany w środkowej części Parku Zdrojowego. Podjęto też plany rozbudowy niewielkiej wtedy miejscowości uzdrowskiej do 100-tysięcznego miasta. Wskutek działalności górniczej nastąpił jednak zanik źródeł solankowych i ostatecznie w roku 1994 uzdrowisko zakończyło swoją działalność, a budynek Domu Zdrojowego został przejęty przez Gminę i przekazany Miejskiemu Ośrodkowi Kultury z przeznaczeniem na działalność kulturalną. W roku 1998 Dom Zdrojowy poddano generalnemu remontowi.

Unikatową kompozycję stanowi górujący na niewielkim wzniesieniu z otaczającym zespołem zieleni parkowej Pałac w Boryni, wybudowany w drugiej połowie XVIII wieku. Został on poddany gruntownej renowacji w 2009 r. i w 2013 r. zaadaptowany na elegancki hotel, dostępny także dla zwiedzających.

Do najcenniejszych zabytków Jastrzębia-Zdroju należą również Kościół św. Barbary i Józefa, który prawdopodobnie został zbudowany w 1345 roku, w Jedłowniku - dzielnicy Wodzisławia Śląskiego, a przeniesiony do Jastrzębia-Zdroju. Obiekt ten posiada wielką wartość artystyczną i historyczną, o dużym znaczeniu dla kultury polskiej. Ponadto na uwagę zasługują Sanktuarium Opatrzności Bożej (Kościół pw. św. Katarzyny i Opatrzności Bożej), Kościół pw. Wszystkich Świętych, wybudowany w stylu późnorenansowym Dwór obronny w Bziu, kompleks Parku Zdrojowego wraz z zabudowaniami uzdrowskimi: budynkami Zespołu Łazienek I, II i III, który może pochwalić się bogactwem sprowadzonych gatunków roślin oraz zabytkową gruntownie odremontowaną Pijalnią wód (wzniesioną w roku 1861). Do znanych zabytków miasta zaliczają się również Masnówka - obiekt wybudowany w celu pełnienia funkcji siedziby Zarządu Uzdrowiska w roku 1912, muszla koncertowa, a także budynek leczniczy Ewangelickiego Zakładu dla Dzieci Chorych Betania III (obecnie Hotel „Dąbrówka”) oraz Zakład Sanatoryjny dla dzieci im. Najświętszej Marii Panny.

11. Sport

Jastrzębie-Zdrój posiada długie tradycje sportowe. Można tu wskazać na działające w mieście od dziesięcioleci kluby sportowe, które wpisały się w jego historię wieloma osiągnięciami na arenie krajowej. Takim klubem jest np. założony w 1949 roku klub siatkarski funkcjonujący dziś pod nazwą „Jastrzębski Węgiel”, który od 1997 r. występuje w polskiej ekstraklasie siatkówki mężczyzn (Plus liga). Klub zdobył łącznie 6 medali mistrzostw Polski: 1 złoty, 2 srebrne i 3 brązowe. Największym miejskim piłkarskim klubem sportowym jest zaś funkcjonujący dziś pod nazwą „GKS 1962 Jastrzębie” założony w 1962 roku, który od sezonu 2011/2012 gra w IV lidze (jako dawne GKS Jastrzębie występował w 1 lidze). W mieście działa również klub hokejowy „JKH GKS Jastrzębie”, który od sezonu 2008/2009 występuje w ekstralidze polskiego hokeja (klub w sezonie 2012/2013 zdobył tytuł wicemistrza Polski oraz Puchar Polski) oraz takie kluby sportowe jak: BKS Jastrzębie (boks), UKH Białe Jastrzębie-Zdrój (hokej na lodzie kobiet), Międzyszkolny Ośrodek Sportowy Jastrzębie, LKS Granica Ruptawa (piłka nożna), LZS Zryw Bzie (piłka nożna), LKS Żar Szeroka (piłka nożna), Jastrzębski Klub Tenisa Stołowego, Koka Jastrzębie (judo), Klub Piłki Ręcznej, UKS ROMI Jastrzębie (piłka ręczna dziewcząt) oraz Jastrzębski Koszykarski Klub Sportowy (koszykówka dziewcząt).

Łącznie w Jastrzębiu-Zdroju działają 24 kluby sportowe (dane GUS, stan na 2010 r.), które zrzeszają w sumie 1 606 członków. Ćwiczyło w nich 1 465 osób, z czego w większości była to młodzież do 18 roku życia (1 032 osób), a kobiety stanowiły tylko 362 ćwiczących. W ramach 28 sekcji sportowych pracowało 30 trenerów, 35 instruktorów sportowych oraz 20 innych osób prowadzących zajęcia sportowe.

Główną instytucją sportową w Jastrzębiu-Zdroju jest Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji powstały w 1991 roku. MOSiR jest jednostką organizacyjną działającą na terenie całego miasta. Jako jednostka organizacyjna miasta, realizując zadania własne gminy wykonuje wiele zadań, aby zaspokoić preferencje mieszkańców w zakresie upowszechniania kultury fizycznej, sportu i rekreacji. Głównym obszarem zadań tej instytucji jest organizacja imprez sportowo-rekreacyjnych, a także współpraca z klubami i organizacjami młodzieżowymi. Organizacji masowych imprez sportowo - rekreacyjnych, sprzyja istnienie szerokiej bazy, na którą składają się obiekty sportowe (usytuowane w różnych częściach miasta), zarządzane przez MOSiR.

Ośrodek regularnie organizuje rozgrywki w czterech dyscyplinach sportowych:

- Miejskiej Ligi Siatkówki Amatorów,
- Grand Prix Miejskiej Ligi Piłki Halowej,
- Miejskiej Indywidualnej Ligi Tenisa Stołowego,
- Jastrzębskiej Ligi Szachowej.

Obiektami sportowymi należącymi do Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji są:

- stadion miejski przy ul. Harcerskiej - na którym zamontowano prawie 6 tysięcy siedzisk plastikowych, położony w centrum miasta, wielofunkcyjny (płyta trawiasta, rozbudowane zaplecze z salą gimnastyczną, sauną i siłownią), mieszczący pomieszczenia biurowe MOSiR oraz jastrzębskich klubów i organizacji sportowych,
- stadion przy ul. Kościelnej – przebudowany na przełomie 2010 i 2011 roku. Kompleks sportowy to przede wszystkim miejsce treningów i rozgrywek zawodników Szkółki Piłkarskiej MOSiR i MKS GKS Jastrzębie, odbywają się tam również spartakiady zakładów pracy oraz imprezy osiedlowe,
- kompleks sportowy „Omega” przy ulicy Harcerskiej, w skład którego wchodzi: hala sportowa o wymiarach 22m x 48m i widownią na 450 osób, część hotelowa dla 50 osób, kawiarnia z salą bankietową na 80 osób. Odbywają się tam Turnieje Tenisa Stołowego, Turniej Bezpieczeństwa w Ruchu Drogowym, Grand Prix Miejskiej Ligi Piłki Halowej, imprezy sportowe o randze ogólnopolskiej i międzynarodowej w judo oraz inne imprezy rekreacyjne, „Giełda Szkół” dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych oraz zajęcia wychowania fizycznego dla uczniów jastrzębskich szkół oraz treningi zawodników Szkółki Piłkarskiej MOSiR i Jastrzębskiego Klubu Tenisa Stołowego,
- kryta pływalnia „Laguna” przy ul. Opolskiej – udostępniana dzieciom i młodzieży z jastrzębskich szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych w ramach zajęć wychowania fizycznego oraz zawodnikom na treningi KDP „NAUTILUS” i „H₂O” oraz mieszkańcom. Organizowane są w niej kursy Ratownika Wodnego oraz rekreacyjne zajęcia w wodzie Aqua Aerobic dla kobiet,
- lodowisko „Jastor” przy ul. Leśnej – kompleksowo zmodernizowane, całkowita powierzchnia hali lodowiska wraz z zapleczem wynosi ponad 4 tys. m². Obiekt posiada 1600 miejsc siedzących oraz 300 miejsc stojących, składa się z płyty lodowiska

o wymiarach 60m x 30m, 8 szatni z pełnym wyposażeniem, wypożyczalni łyżew ze szlifiernią, kawiarni, sklepiku sportowego. Na terenie obiektu odbywają się mecze i turnieje międzypaństwowe, rozgrywki ekstraklasy Jastrzębskiego Klubu Hokejowego GKS Jastrzębie, ćwiczą młodzieżowe drużyny hokejowe oraz amatorzy hokeja na lodzie, odbywają się też ślizgawki ogólnodostępne,

- boisko sportowe do piłki nożnej przy ul. Katowickiej – wybudowane w ramach programu „Blisko Boisko”, o wymiarach 34 x 66 m, w tym pole gry ma wymiary 30 x 60 m, o nawierzchni z trawy sztucznej. Na obiekcie odbywają się treningi i rozgrywki zawodników Szkoły Piłkarskiej MOSiR. W czasie roku szkolnego na boisku prowadzone są zajęcia wychowania fizycznego dla uczniów jastrzębskich szkół,
- zespół boisk sportowych ORLIK 2012 przy ul. Warszawskiej - w tym boisko do piłki nożnej o wymiarach 30,0 m x 62,0 m, boisko wielofunkcyjne o wymiarach 19,1 m x 32,1 m, z zaadaptowanymi pomieszczeniami szkoły na zaplecze szatniowe i sanitarno-higieniczne, dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- boisko ORLIK 2012 przy ul. Staszica – w tym boisko do piłki nożnej o wymiarach: 30,0 m x 62,0 m, boisko wielofunkcyjne o wymiarach 19,1 m x 32,10 m, boisko do piłki plażowej o wymiarach 14,0 m x 22,00 m, bieżnia oraz rozbieg i skocznia w dal oraz kort tenisowy,
- kąpielisko „Zdrój” przy ul. Witczaka – nowoczesny obiekt zawiera basen pływacki i rekreacyjny wraz z atrakcjami wodnymi oraz brodzik dla dzieci i zaplecze z przebieralniami, pomieszczenie administracyjne, kawiarnie z tarasem, budynek technologiczny oraz dwa boiska do siatkówki plażowej. Obiekt jest podgrzewany, a na terenie kąpieliska znajduje się również plac zabaw dla dzieci wyposażony w zjeżdżalnię, huśtawki oraz inne atrakcje. Latem na terenie ośrodka organizowane są cykliczne zawody Grand Prix Jastrzębia Zdroju w Siatkówce Plażowej i Regionalne Mistrzostwa Miast Śląska w Siatkówce Plażowej oraz różnego rodzaju imprezy, a w okresie zimowym z kąpieliska korzysta Klub Morsów „Biały Miś”.

Ponadto w mieście znajdują się hala sportowa (dzielnica Szeroka) oraz hala widowiskowo-sportowa przy ul. Leśnej. Hala widowiskowo-sportowa w Jastrzębiu-Zdroju została kompletnie odnowiona w 2011 roku, na co część środków pozyskano z RPO WSL 2007-2013. Posiada

boisko (którego płyta główna ma wymiary 46,0m x 27,2m, a wysokość 12,8m, czym spełnia wymagania Światowej Federacji Siatkówki) oraz dwie trybuny, pod którymi znajdują się trzy kondygnacje nadziemne, stanowiące zaplecze (w tym sale ćwiczeń - rozgrzewek, szatnie dla zawodników i sędziów, pokoje służb medycznych, prasy, biura zawodów, magazyny i pomieszczenia techniczne, toalety i szatnie dla kibiców, sala konferencyjna, pomieszczenia biurowe i medyczne). Odbývają się w niej duże imprezy sportowe, okolicznościowe i koncerty. Hala posiada zaplecze parkingowe na 130 samochodów. We wrześniu 2012 r. przedsięwzięcie „Modernizacja, nadbudowa i rozbudowa hali widowiskowo-sportowej w Jastrzębiu-Zdroju przy ul. Jana Pawła II” zostało uhonorowane nagrodą I stopnia w kategorii „obiekty sportowe” w konkursie „Budowa Roku 2011” (organizowanym przez Polski Związek Inżynierów i Techników Budownictwa).

W mieście działa również klub bejsbolowy „MKS Jastrzęb”, którego zawodnicy są jednymi z najlepszych graczy w 1 lidze grupy południowej.

Dla amatorów wspinaczki w Jastrzębiu-Zdroju funkcjonuje także, zarządzana przez Klub Wysokogórski Jastrzębie Zdrój, ścianka wspinaczkowa, o powierzchni 200 m². Zawodniczk i zawodnicy KW Jastrzębie Zdrój w 2010 roku wchodzili w skład kadry narodowej wspinaczki sportowej PZA.

12. Atrakcyjność turystyczna

W Jastrzębiu-Zdroju turystyka nie stanowi ważnej gałęzi gospodarki. W 2012 r. działały tu 3 turystyczne obiekty noclegowe całoroczne, posiadające 91 miejsc. Skorzystało z nich 4 535 osób, w tym 307 turystów zagranicznych. Znajdują się tu też obiekty hotelowe, w których w 2012 roku (wg danych GUS) udzielono 6 179 noclegów Polakom oraz 584 turystom zagranicznym. Ponadto w mieście można skorzystać z kwater prywatnych, pokoi gościnnych oraz noclegów pracowniczych.

Atrakcjami turystycznymi miasta są m.in. opisane wcześniej klasycystyczny pałac w dzielnicy Borynia oraz zabytkowe kościoły, takie jak drewniany kościół św. Barbary i Józefa, kościół pw. Wszystkich Świętych oraz Sanktuarium Opatrzności Bożej. Szczególną atrakcją jest Park Zdrojowy, stanowiący o rozwiniętych tradycjach uzdrowiskowych miasta. Turystyka uzdrowiskowa w Jastrzębiu-Zdroju szczyci się bogatą historią, toteż zwłaszcza w Parku spotkać można liczne świadectwa dawnej wspaniałości uzdrowiska, wśród których zaszczytne miejsce zajmują zabytki starej infrastruktury i architektury zdrojowej oraz pensjonatowej. Tradycje te wzbogaca współczesność, wyróżniając się organizacją na tym terenie licznych imprez artystycznych. Park Zdrojowy w oparciu o swą historię może stanowić jedną z najbardziej rozpoznawalnych atrakcji turystycznych w Jastrzębiu-Zdroju.

W mieście działa Galeria Historii Miasta pełniąca funkcje muzeum. Przy KWK Zofiówka znajduje się pomnik Solidarności, wybudowany na pamiątkę wydarzeń z 1980 roku na terenie kopalni „Manifest lipcowy”. Licznie występują także pomniki oraz kapliczki przydrożne. W mieście działa ponadto oddział PTTK.

Przez miasto poprowadzone są następujące szlaki turystyczne:

- Szlak im. Powstańców Śląskich (18,40 km) - trasa: Szeroka – Godów,
- Szlak Zebrzydowski (9,80 km) - trasa: Zebrzydowice – Bzie Zameckie,
- Jastrzębski Szlak Krajoznawczy im. Jerzego Fudzińskiego (35,90 km) - trasa: Zebrzydowice – Turza Śląska,
- Szlak im. Ewakuacji Więźniów Oświęcimskich (91 km) - trasa: Oświęcim – Wodzisław Śląski.

oraz trasy rowerowe:

- EuroVelo 4 (EV 4) – Szlak Europy Centralnej - trasa dociera do miasta od strony Gołkowic i przechodzi przez następujące części miasta: sołectwo Moszczenica, osiedle Zdrój, centrum, las Kyndra i sołectwo Bzie,
- czerwona trasa rowerowa nr 24 (Pętla rowerowa Euroregionu Śląsk Cieszyński),
- zielona trasa rowerowa nr 13 - Rybnik - Jastrzębie-Zdrój - Ustroń (82 km),
- niebieska trasa rowerowa nr 279 - Jastrzębie-Zdrój - Strumień (23 km),
- żółta trasa rowerowa nr 271 - Jastrzębie-Zdrój - Zebrzydowice (28 km).

Miasto znajduje się również na Szlaku Architektury Drewnianej województwa śląskiego, który obejmuje zabytkowe obiekty i zespoły architektury drewnianej: kościoły, kaplice, dzwonnice, chałupy, karczmy, leśniczówki, pałacyk myśliwski, skanseny i obiekty gospodarcze – młyn wodny i spichlerze. Znajdujący się tu kościół świętych Barbary i Józefa objęty jest Pętlą rybnicką tego Szlaku.

13. Infrastruktura komunikacyjna i techniczna

Infrastrukturę miasta można ująć w dwie podstawowe kategorie:

- infrastrukturę służącą komunikacji,
- infrastrukturę służącą zaopatrzeniu w media.

Infrastruktura drogowa w Jastrzębiu-Zdroju jest w dobrym stanie, ale wymaga ciągłego rozwoju i usprawnienia ze względu na niewystarczającą przepustowość (zwłaszcza podczas szczytu komunikacyjnego). Według danych GUS na koniec 2011 r. w Jastrzębiu-Zdroju zarejestrowanych było 48 650 pojazdów samochodowych.

Drogowa infrastruktura komunikacyjna Miasta składa się z trzech rodzajów dróg:

- wojewódzkie – łącznie 18,0 km (droga nr 933: Racibórz- Wodzisław Śląski - Jastrzębie-Zdrój – Pszczyna oraz droga nr 937 Jastrzębie Zdrój – Cieszyn);
- powiatowe - 61,5 km;
- gminne – 227,4 km o nawierzchni twardej i 33,7 km o nawierzchni gruntowej.

Aktualnie w bezpośredniej bliskości granic miasta trwa budowa odcinka autostrady A1 docelowo w relacji Świerklany - Gorzyczki. Obecnie budowany jest ostatni obiekt mostowy na odcinku A1 między węzłem Świerklany pod Wodzisławiem Śląskim a węzłem Mszana pod Jastrzębiem-Zdrojem (pozostałe obiekty oraz sama konstrukcja autostrady na tym odcinku są gotowe, bądź na ukończeniu). Zdaniem GDDKiA przewidywany termin dopuszczenia do ruchu odcinka Świerklany - Gorzyczki to pierwsza połowa 2014 r.

Ponadto prowadzona jest budowa obwodnicy Jastrzębia-Zdroju, pod nazwą „Budowa Drogi Głównej Południowej na odcinku od DW 933 – ul. Pszczyńska w Jastrzębiu-Zdroju do węzła autostrady A1 w Mszanie”. Dzięki realizacji inwestycji miasto będzie doskonale skomunikowane z drogami krajowymi i międzynarodowymi. „Droga Główna Południowa” połączy miasto bezpośrednio z budowaną autostradą A1 i drogami krajowymi w południowej części województwa śląskiego.

Warto zauważyć, że w zakresie komunikacji Jastrzębie-Zdrój nie posiada pasażerskiej komunikacji kolejowej – linia 159 została zamknięta w roku 2001. Działają natomiast niezależne linie górniczego transportu kolejowego.

Na terenie miasta Jastrzębie-Zdrój funkcjonuje komunikacja miejska łącząca ze sobą poszczególne sołectwa i osiedla. Ponadto, uruchomione są połączenia z okolicznymi miejscowościami: Wodzisławiem Śląskim, Rybnikiem, Żorami i Zebrzydowicami. Głównym środkiem transportu komunikacji pasażerskiej są autobusy, a także szczególnie rozwijające się w ostatnich latach linie tzw. „busów”. Poza przedsiębiorstwami z grupy PKS, które obsługują połączenia z wieloma ośrodkami południowej Polski, główne przedsiębiorstwa obsługujące transport zbiorowy to: TRAVEL-BUS, TRANS-BUS, DRABAS, R-bus, Paw-bus, Linea - Trans, Bus Brothers.

Poza układem komunikacji miejskiej Jastrzębie-Zdrój dysponuje również bardzo dobrze rozwiniętą infrastrukturą techniczną. W 2011 roku, wg danych GUS, w mieście działało 10 kotłowni, długość sieci ciepłej przesyłowej wynosiła 51,8 km, a długość sieci ciepłej przyłączy do budynków i innych obiektów 37,6 km. Kubatura budynków ogrzewanych centralnie wyniosła w sumie 7 598,0 dam³, w tym budynków mieszkalnych 6 151,0 dam³. W większości są to budynki mieszkalne spółdzielni mieszkaniowych (5 489,0 dam³), w mniejszym stopniu budynki mieszkalne komunalne (545,0 dam³) i prywatne (117,0 dam³). Większość energii ciepłej sprzedawana jest do budynków mieszkalnych (80%), mniejsza część do urzędów i innych instytucji. Głównym dostawcą energii ciepłej w Jastrzębiu-Zdroju jest Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej S.A. (którego głównym właścicielem od końca 2011 r. jest Spółka Energetyczna „Jastrzębie” S.A. z siedzibą w Jastrzębiu-Zdroju, posiadająca 85% akcji przedsiębiorstwa), zaś źródłami ciepła elektrociepłownie: Zofiówka oraz Moszczenica. Spółka Energetyczna „Jastrzębie” S.A. należy ponadto do grupy kapitałowej Jastrzębskiej Spółki Węglowej S.A., która jest drugim dostawcą energii ciepłej, ze źródłem na terenie KWK Borynia.

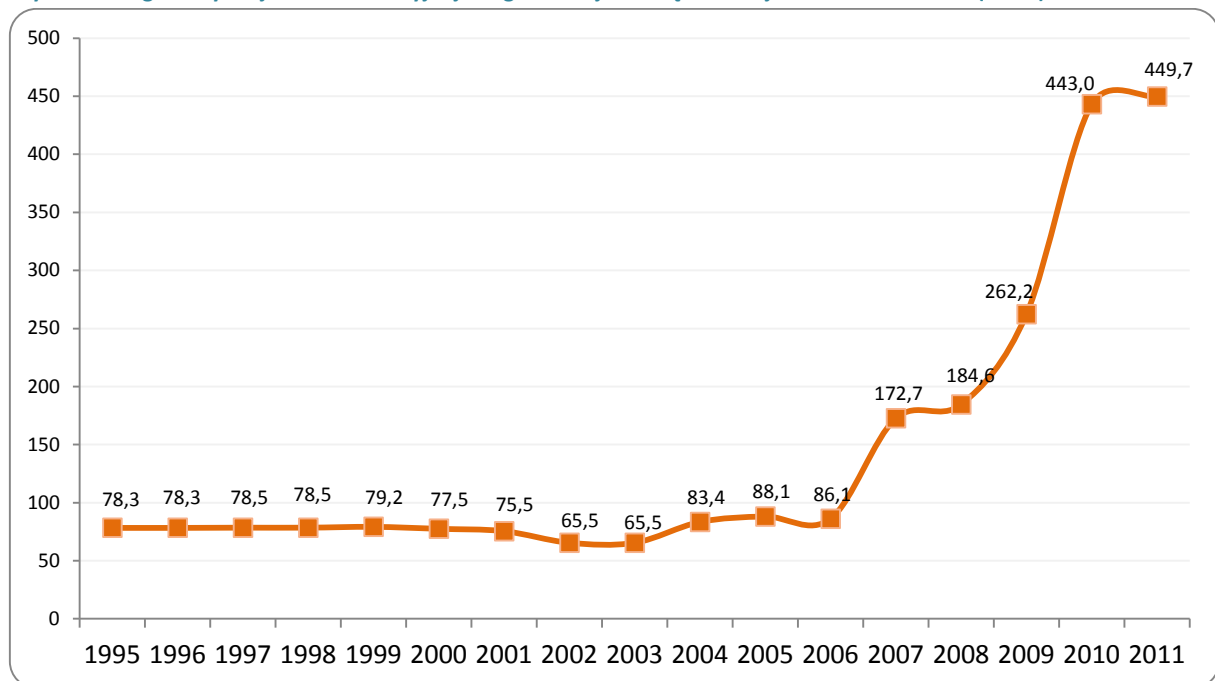
Energia elektryczna odbierana jest w mieście przez 35 330 odbiorców, a jej zużycie wyniosło w 2011 roku 62 250 MWh (zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu na 1 mieszkańca to 673,7 kWh). Sieć energetyczna na terenie miasta podlega systematycznej modernizacji i rozbudowie, dzięki czemu obecnie można ją uznać za dostosowaną do potrzeb i potencjału miasta.

Skanalizowanie Miasta Jastrzębie-Zdrój należy rozpatrywać jako obszar, który wraz z Gminami Mszana i Godów tworzą Aglomerację Jastrzębie-Zdrój. Gminą wiodącą w Aglomeracji jest

Miasto Jastrzębie-Zdrój. W 2010 roku na obszarze aglomeracji została zrealizowana inwestycja w zakresie porządkowania gospodarki ściekowej (84% dofinansowania ze środków Funduszu Spójności), która zapewniła 100% skanalizowania obszaru. Na koniec 2011 roku liczba osób korzystających z kanalizacji sanitarnej w Aglomeracji Jastrzębie-Zdrój wynosiła 90 440 osób (tj. 93 % ludności aglomeracji) z czego na obszarze Miasta Jastrzębie-Zdrój liczba osób korzystających z kanalizacji sanitarnej wynosiła 82 400 osób. Do roku 2015 planuje się podłączyć 100% mieszkańców na obszarze Aglomeracji Jastrzębie-Zdrój. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej na obszarze Aglomeracji Jastrzębie-Zdrój wynosiła w 2011 roku 442,7 km (z czego na terenie Miasta Jastrzębie-Zdrój 255,7 km), zaś podłączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania było 7 152 szt. W 2011 roku z obszaru aglomeracji odprowadzono i oczyszczono zgodnie z dyrektywami UE 3 848 721 m³ ścieków. Skanalizowanie Aglomeracji Jastrzębie-Zdrój spełnia wymogi Dyrektyw Unii Europejskiej w zakresie ochrony środowiska.

Wykres 8 Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w Aglomeracji Jastrzębie-Zdrój w latach 1995-2011 (w km)

Źródło: Dane własne Jastrzębskiego Zakładu Wodociągów i Kanalizacji S.A.

Zwodociągowanie Miasta Jastrzębie-Zdrój kształtuje się następująco. W roku 2011 100% mieszkańców (tj. 89 850 osób) miało dostęp do sieci wodociągowej. Długość czynnej sieci wynosi 524,6 km, zaś podłączeń prowadzących do odbiorców wody pitnej 8 032. W mieście działają 3 przedsiębiorstwa świadczące usługi wodociągowe (dostarczające wodę). Wodociągi

sprzedają w czasie doby 13,5 dam³ wody, z czego 7,6 dam³ gospodarstwom domowym (tj. w ciągu roku 2 765,0 dam³). Daje to przełożenie 31,0 m³ wody z sieci wodociągowej na jednego mieszkańca rocznie.

Podmiotem odpowiedzialnym za gospodarkę wodno-ściekową na terenie miasta jest Jastrzębski Zakład Wodociągów i Kanalizacji S.A., który powstał w 1994 roku w wyniku podziału PWiK w Wodzisławiu Śląskim, co umożliwiło bardziej efektywną gospodarkę wodną na terenie miasta. Zarządza on siecią wodociągową, siecią kanalizacyjną, pompowniami wody, przepompowniami i dwoma oczyszczalniami ścieków.

81,8% mieszkańców Jastrzębia-Zdroju ma dostęp do instalacji gazowej (75 070 osób w 25 315 gospodarstwach domowych, z czego 1 058 gospodarstw ogrzewa mieszkania gazem, zużywając przy tym 1 156,8 tys. m³ gazu). Długość czynnej sieci gazowej w mieście wynosi 249 861 m, a czynnych przyłączy do budynków mieszkalnych i niemieskalnych jest 3 906. Rocznie w mieście zużywa się 7 849,50 tys. m³. Na jednego mieszkańca rocznie zużywane jest 85,0 m³ gazu z sieci (oraz 104,6 m³ na jednego korzystającego ogółem). Górnośląski Operator Systemu Dystrybucyjnego Sp. z o.o., który wchodzi w skład Grupy Kapitałowej Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo (PGNiG) zajmuje się techniczną dystrybucją gazu w Jastrzębiu-Zdroju.

14. Infrastruktura mieszkaniowa

Na terenie miasta Jastrzębie-Zdrój wyróżnić można 2 zasadnicze rodzaje zabudowy:

- zabudowa wielorodzinna – obejmująca głównie bloki wielorodzinne zbudowane na osiedlach mieszkaniowych, najczęściej 10-piętrowe, zlokalizowane w znacznej mierze w centrum miasta oraz na terenach przyległych do kopalń,
- zabudowa niska – domy jednorodzinne, wolnostojące, zabudowa występująca głównie na terenach sołectw należących do Gminy.

Wg danych GUS, na terenie miasta Jastrzębie-Zdrój znajduje się 31 342 mieszkań (dane za 2010 rok). Infrastrukturę mieszkaniową na terenie miasta można więc uznać za dobrze rozwiniętą, a zarazem bardzo zróżnicowaną. Niejednolity jest stan techniczny oraz stopień wyposażenia budynków. Zgodnie z danymi GUS 99% mieszkań posiada jednak podłączenie do wodociągu, 98,2% łazienkę, a 98,1% centralne ogrzewanie.

W większości przypadków, za zarządzanie i utrzymanie pod względem technicznym wielorodzinnych bloków mieszkaniowych odpowiedzialne są spółdzielnie mieszkaniowe. Do największych działających w mieście spółdzielni należą:

- *Spółdzielnia Mieszkaniowa "JAS-MOS"* – posiadająca 112 budynków, 6 020 lokali. Zarządza budynkami o zróżnicowanej konstrukcji, wielkopłytowymi, wielkoblokowymi, monolitycznymi, wykonanymi w technologii tradycyjnej. Są to budynki posiadające instalację elektryczną, wodną, kanalizacyjną, gazową, centralnego ogrzewania oraz AZART. 18 budynków 11-kondygnacyjnych posiada windy.
- *Górnicza Spółdzielnia Mieszkaniowa* – posiadająca 97 budynków, 7 305 lokali. Budynki o zróżnicowanej konstrukcji i roku budowy, począwszy od małych budynków w technologii tradycyjnej o kubaturze 2-3 tys. m³, do bardzo dużych obiektów wielkopłytowych o kubaturze 70 tys. m³. Obiekty te pochodzą z lat 1966-1991. Wszystkie posiadają wewnętrzną instalację wodociągową i kanalizacyjną, centralnego ogrzewania zasilaną w ciepło z miejskiego systemu ciepłowniczego za pośrednictwem stacji wymienników oraz instalację elektryczną.
- *Spółdzielnia Mieszkaniowa „Nowa”* – która posiada 83 budynki. Są to budynki zróżnicowane konstrukcyjnie i wielkościowo, wyposażone w wodociąg sieciowy,

kanalizację, ustęp spłukiwany, łazienkę, gaz przewodowy oraz centralne ogrzewanie.

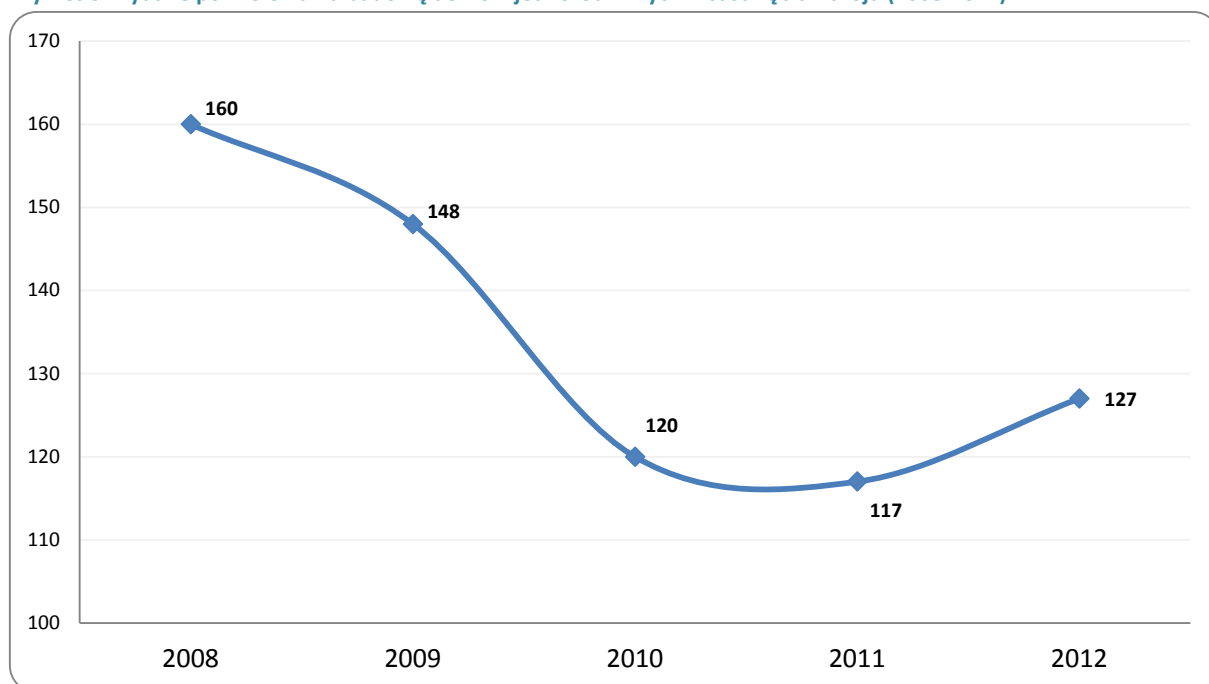
Spółdzielnia posiada także 9 pawilonów handlowo-usługowych.

Działania podejmowane na terenie miasta przez spółdzielnie mieszkaniowe w zakresie remontów nie są wystarczające, przez co zasoby mieszkaniowe w Jastrzębiu-Zdroju wymagają licznych prac modernizacyjnych. Do szczególnie ważnych należą te z zakresu usuwania elementów azbestowych z budynków, ich termomodernizacji oraz remonty instalacji: elektrycznej, sanitarnej i CO. Wiek budynków (zazwyczaj około 30-40 lat) pozwala sądzić, iż zapotrzebowanie na działania remontowo-modernizacyjne będzie stopniowo wzrastało.

Łączna powierzchnia użytkowa mieszkań w Jastrzębiu-Zdroju wynosi 2 107 362 m², co daje średnią powierzchnię mieszkania na poziomie 67,24 m². Spółdzielnie mieszkaniowe nie podejmują działań inwestycyjnych, które przekładałyby się na zwiększenie zasobów mieszkaniowych miasta. Dynamika budownictwa w ostatnich latach wykazuje więc tendencję spadkową. Podczas gdy w 2005 roku wskaźnik liczby oddanych mieszkań na 1 tys. mieszkańców wynosił 2,1, w roku 2010 było to już tylko 1,2 mieszkania.

W zakresie budynków zbiorowego zamieszkania, liczba wydanych pozwoleń na ich budowę w ostatnich latach była bardzo niska. Jedno takie pozwolenie wydano w 2008 roku, następnie wydano 7 pozwoleń na budowę budynku o 2 mieszkaniach (tzw. bliźniak) w roku 2011 oraz 6 pozwoleń na budowę budynku o 2 mieszkaniach (tzw. bliźniak) i 1 pozwolenie na budowę budynku wielorodzinnego (12 mieszkań) w roku 2012. W ostatnich pięciu latach rozwój budownictwa jednorodzinnego w mieście uległ zdecydowanemu spadkowi, co znajdowało odzwierciedlenie w liczbie wydanych przez Urząd Miasta w Jastrzębiu-Zdroju pozwoleń na budowę. W roku 2012 pierwszy raz od pięciu lat nastąpił wzrost wydanych pozwoleń w zakresie budynków mieszkalnych jednorodzinnych.

Wykres 9 Wydane pozwolenia na budowę domów jednorodzinnych w Jastrzębiu-Zdroju (2008-2012)

Źródło: UM Jastrzębie-Zdrój

Miejski Zarząd Nieruchomości, do którego zadań należy w szczególności gospodarowanie gminnym zasobem nieruchomości, posiada następujące zasoby mieszkań komunalnych:

- Budynki Wspólnot Mieszkaniowych - 81 budynków,
- Budynki mieszkalne gminne - 16 budynków,
- Budynki mieszkalne socjalne - 14 budynków.

Wszystkie lokale mieszkalne posiadają centralne lub lokalne systemy ogrzewania i są w stanie technicznym zadowalającym, aczkolwiek wymagają remontów.

Ponadto w Jastrzębiu-Zdroju prowadzi działalność Jastrzębskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego „Daszek” sp. z o.o., które dysponuje 178 mieszkaniami o łącznej powierzchni 9 165 m². Do dzisiaj Spółka zrealizowała 5 inwestycji finansowanych głównie ze środków Krajowego Funduszu Mieszkaniowego. Jedynym Udziałowcem Spółki jest Miasto Jastrzębie-Zdrój.

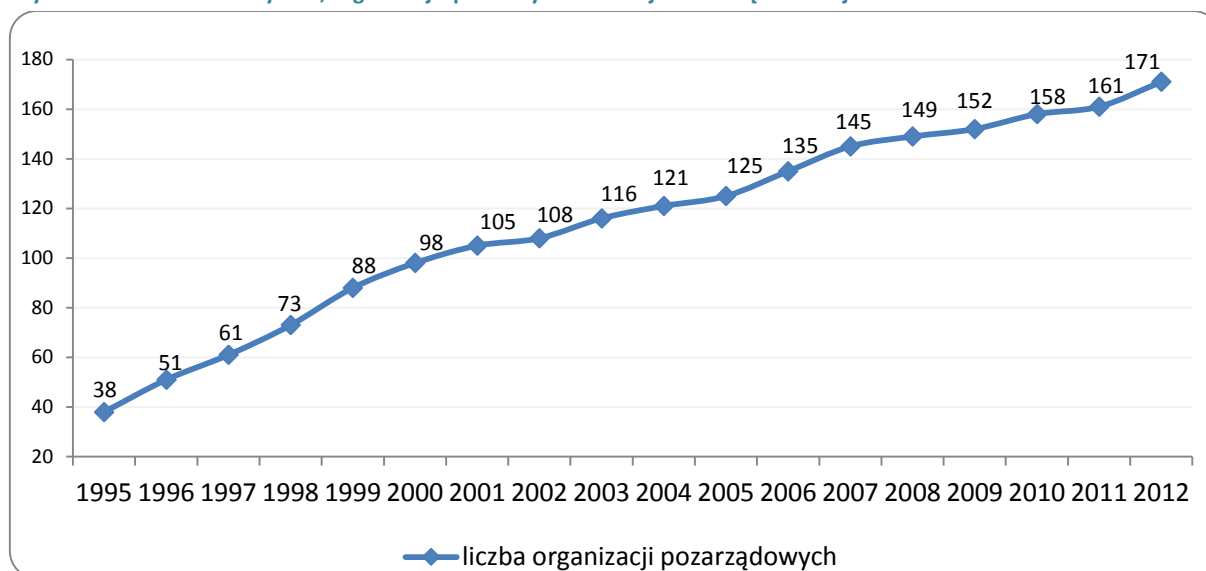
15. Aktywność lokalna

Liczba działających na terenie danej gminy czy miejscowości organizacji pozarządowych jest wskaźnikiem aktywności danej społeczności. Najczęściej spotykaną formą organizacji pozarządowej jest stowarzyszenie. W najszerszym znaczeniu stowarzyszenie to dobrowolne zrzeszenie ludzi w formie organizacji dla osiągnięcia wspólnymi siłami i środkami określonego celu. Ponadto do organizacji pozarządowych zaliczamy fundacje, organizacje sportowe, parafie, związki zawodowe, kółka rolnicze itp.

Organizacje pozarządowe są ważnym elementem wpływającym na rozwój lokalny. Związane jest to z pełnieniem przez nie funkcji integracyjnej w społecznościach lokalnych, czyli udziale w procesie budowania więzi społecznych, zbliżania jednostek i społeczności lokalnych.

W ostatnich latach w Jastrzębiu-Zdroju liczba organizacji pozarządowych sukcesywnie wzrasta. Dynamika tego wzrostu jest względnie wysoka – od 2009 roku przybyło w mieście 19 NGO. Zgodnie z danymi GUS w 2012 roku działało tu 171 organizacji społecznych (w tym 159 stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz 12 fundacji). W szczególności w mieście aktywne są stowarzyszenia.

Wykres 10 Liczba stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji w Jastrzębiu-Zdroju w latach 1995-2012

Źródło: GUS

Jastrzębie-Zdrój jest miastem znanym przede wszystkim z takich dyscyplin sportowych, jak siatkówka oraz hokej. Na uwagę zasługuje zatem funkcjonowanie organizacji pozarządowych

działających w dziedzinie sportu. Są to przede wszystkim KS Borynia (prowadzi KS Jastrzębski Węgiel S.A.), JKH GKS Jastrzębie oraz liczne kluby piłkarskie. Kluby sportowe działają w głównej mierze, w oparciu o profesjonalną bazę sportową na terenie miasta. Jastrzębskie organizacje działają również w wielu innych obszarach. Poza sportem do najważniejszych należy bezpieczeństwo publiczne (6 ochotniczych straży pożarnych), kultura, opieka społeczna, wsparcie chorych i niepełnosprawnych oraz religia (16 kościołów i związków wyznaniowych). Spośród 171 organizacji pozarządowych zarejestrowanych w Jastrzębiu-Zdroju nie wszystkie działają aktywnie. Podobnie jak ma to miejsce w całym kraju, część z nich mimo pozostawania w rejestrze nie podejmuje obecnie żadnych działań.

Jastrzębskie organizacje pozyskują środki finansowe, realizują ważne społecznie projekty. Do najistotniejszych barier w rozwoju fundacji i stowarzyszeń należy brak środków finansowych na działalność statutową, nadmiernie rozbudowane przepisy prawne oraz brak wolontariuszy. Miasto Jastrzębie-Zdrój podejmuje współpracę z organizacjami pozarządowymi działającymi na jego terenie, której zasadny regulują roczne „Programy współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”. Zapisy Programu określają zasady i formy współpracy w wymiarze finansowym oraz pozafinansowym, terminy i obszary, w których zostaną ogłoszone otwarte konkursy ofert wraz z ogólną kwotą zaplanowaną na ich realizację. W Programie zawarto zasady powoływania i działania komisji konkursowych opiniujących wnioski w ramach otwartych konkursów ofert. Współpraca Miasta z NGO przybiera formę finansową (zlecenie zadań publicznych w trybie otwartego konkursu ofert, pożyczki na realizację zadań w przypadku prefinansowania projektów) oraz pozafinansową, w tym:

- wsparcie merytoryczne i infrastrukturalne organizacji pozarządowych i podmiotów pożytku publicznego,
- prowadzenie i aktualizacja serwisu informacyjnego na stronie internetowej Urzędu Miasta www.jastrzebie.pl,
- przekazywanie informacji o realizacji zadań publicznych,
- prowadzenie elektronicznej bazy danych NGO i podmiotów pożytku publicznego,

- konsultowanie dokumentów strategicznych i uchwał Rady Miasta dotyczących działalności statutowej organizacji pozarządowych i podmiotów pożytku publicznego,
- tworzenie wspólnych zespołów o charakterze inicjatywnym i doradczym,
- podejmowanie inicjatyw integrujących organizacje pozarządowe i podmioty pożytku publicznego wokół zadań ważnych dla lokalnego środowiska,
- wspieranie organizacji posiadających status pożytku publicznego w realizacji kampanii informacyjno-promocyjnej służącej pozyskiwaniu środków w ramach mechanizmu 1%,
- wzajemnie informowanie się o planowanych kierunkach działalności,
- organizacja lub współudział w organizowaniu szkoleń, konferencji, spotkań,
- prowadzenie działalności doradczej związanej z funkcjonowaniem organizacji pozarządowych.

W Mieście funkcjonuje również Jastrzębskie Centrum Organizacji Pozarządowych. Swoje działania kieruje do organizacji pozarządowych i podmiotów pożytku publicznego, grup nieformalnych i grup inicjatywnych działających w obszarze pożytku publicznego. W Jastrzębskim Centrum Organizacji Pozarządowych utworzono ponadto (w partnerstwie z Miastem Żory) biuro Inkubatora Społecznej Przedsiębiorczości w ramach projektu „Inkubator Społecznej Przedsiębiorczości Województwa Śląskiego” (projekt finansowany jest ze środków Unii Europejskiej). Inkubator wspiera rozwój sektora ekonomii społecznej. Miasto Jastrzębie-Zdrój przystąpiło również do realizacji projektu partnerskiego pn. „Inkubator Ekonomii Społecznej Subregionu Zachodniego” (realizowanego od 1 listopada 2012 r. do 30 czerwca 2015 r.), którego liderem jest stowarzyszenie Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS, zaś pozostałymi partnerami Miasto Żory - Żorskie Centrum Organizacji Pozarządowych, Miasto Rybnik, Powiat rybnicki, Powiat wodzisławski i Powiat raciborski. W ramach partnerstwa w Jastrzębskim Centrum Organizacji Pozarządowych przy ul. Wrzosowej 12 A utworzono Inkubator Ekonomii Społecznej Subregionu Zachodniego, który świadczy bezpłatne formy wsparcia jak: doradztwo bieżące i specjalistyczne, szkolenia, działania wspierające lokalne partnerstwa na rzecz ekonomii społecznej. Uczestnikami przedsięwzięcia mogą być podmioty ekonomii społecznej oraz osoby fizyczne zainteresowane działalnością w obszarze ekonomii społecznej z subregionu zachodniego województwa śląskiego.

W Jastrzębiu-Zdroju funkcjonuje także Zespół Konsultacyjny ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi, w skład którego wchodzi 11 osób: 2 radnych Rady Miasta Jastrzębie-Zdrój, pracownik Urzędu Miasta, 8 przedstawicieli organizacji pozarządowych działających na rzecz Miasta.

W 2012 roku w Mieście przeprowadzono 7 otwartych konkursów dla NGO. I tak na zadania związane z poszczególnymi obszarami wsparcia przeznaczono:

- kultura – 34 tys. złotych w ramach 4 dotacji,
- upowszechnianie kultury fizycznej i krajoznawstwa – 396,5 tys. zł (dofinansowano 29 ofert),
- ochrona i promocja zdrowia – 23 299 zł w ramach 4 dotacji,
- przeciwdziałania i profilaktyki problemów alkoholowych – 2 oferty na łączną sumę 88 616 zł,
- zwalczanie patologii społecznych - 9 300 zł otrzymała jedna organizacja,
- edukacja – dofinansowano 3 oferty na łączną kwotę 5 800 zł,
- pomoc społeczna i wyrównywanie szans – 50 500 zł w ramach jednej dotacji.

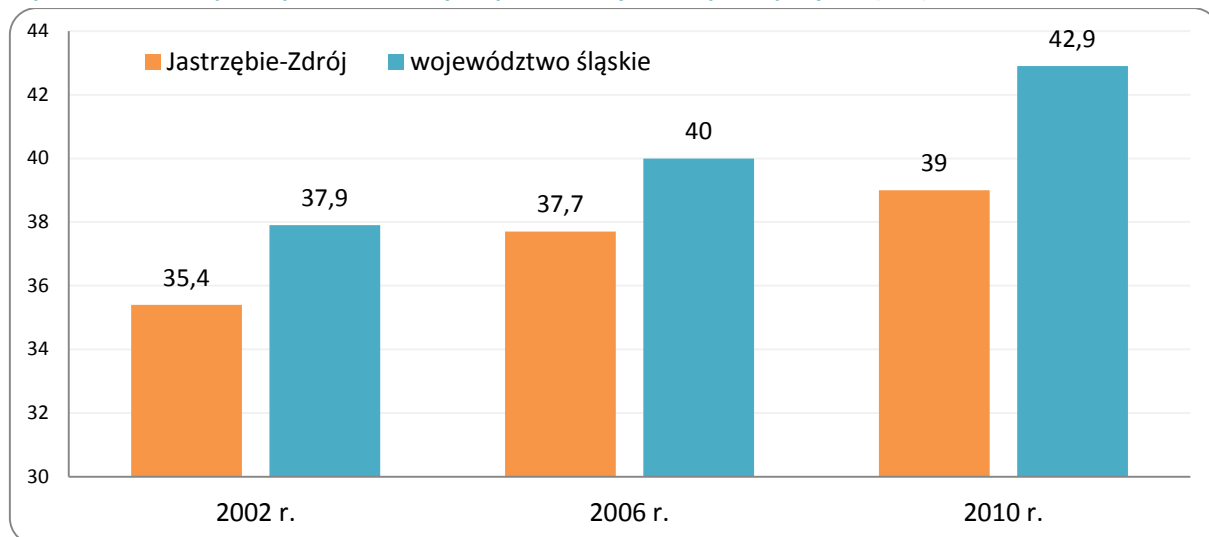
Ponadto w ramach tzw. „małych grantów” dotacje zostały przyznane w dziedzinach: ochrony środowiska (łącznie 34 360 zł), szkolenia sportowego dzieci i młodzieży oraz organizacji imprez sportowych (6 376 zł), a także kultury (łącznie 26 379,5 zł).

Wartość środków, które miasto Jastrzębie-Zdrój przeznacza na współpracę z NGO realizowaną w formie zlecania zadań publicznych na podstawie przepisów Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie kształtuje się na średnim poziomie, porównywalnie z miastami ościennymi. Samorząd stanowi główne źródło finansowania działalności organizacji pozarządowych, jednak coraz częściej sięgają one po środki zewnętrzne w porównaniu z latami ubiegłymi.

Społeczność Jastrzębia-Zdroju wykazuje niską, aczkolwiek stale rosnącą aktywność w zakresie frekwencji wyborczej, która jest podstawowym wskaźnikiem partycypacji obywatelskiej. W ostatnich wyborach samorządowych w 2010 roku w głosowaniu do Rady Miasta w Jastrzębiu-Zdroju głosowało 39% uprawnionych do głosowania mieszkańców miasta (28,5 tys. z 73,2 tys. uprawnionych). Jest to wynik bardzo zbliżony do średniej dla miast na prawach powiatu w województwie śląskim wynoszącej 39,1 %, jednak na poziomie

województwa frekwencja wyborcza wyniosła 42,9%. Frekwencja w wyborach samorządowych w Jastrzębiu-Zdroju jest więc niska, co obrazuje kolejny wykres.

Wykres 11 Frekwencja w wyborach samorządowych w Jastrzębiu-Zdroju i woj. śląskim (w %)

Źródło: Państwowa Komisja Wyborcza (www.pkw.gov.pl)

Poziom rozwoju społeczeństwa obywatelskiego kształtuje się więc na średnim poziomie. Sposobem na wzmocnienie obywatelskie społeczności lokalnej są dobrze działające organizacje pozarządowe. Już obecnie jastrzębskie organizacje uczestniczą w ważnych wydarzeniach kulturalnych, edukacyjnych, sportowych czy zdrowotnych, a współpraca samorządu z NGO stała się tradycją wypracowaną na podstawie lat ubiegłych.

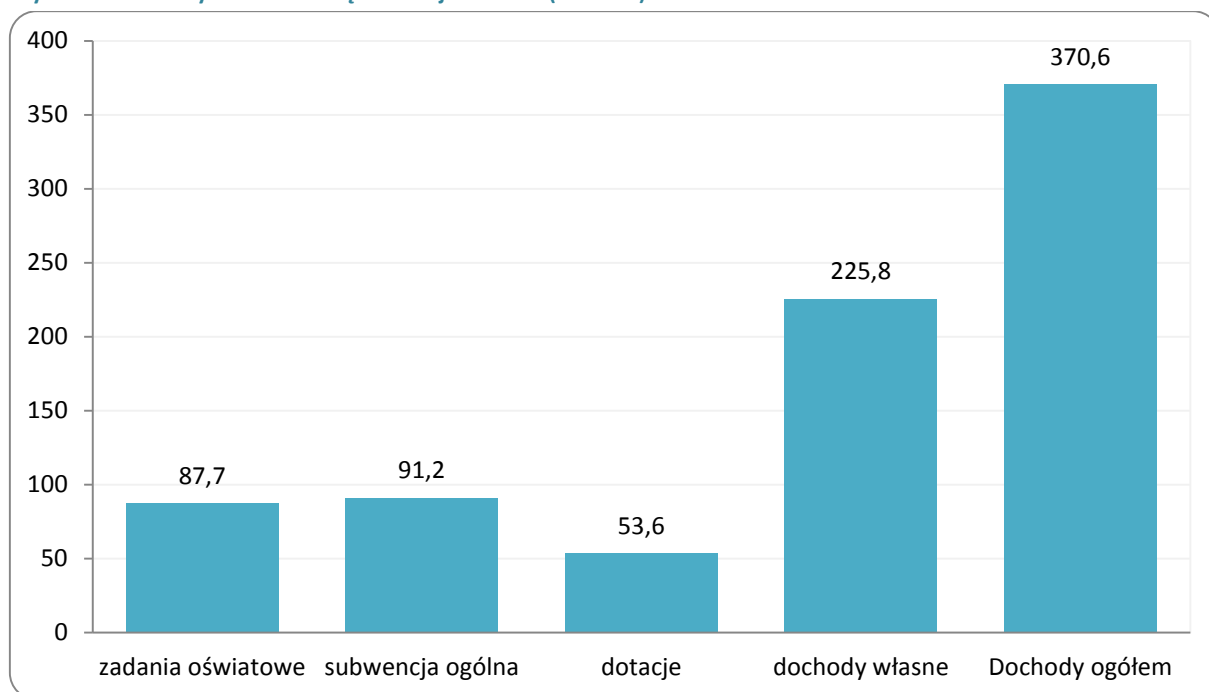

16. Budżet samorządowy i inwestycje

W ciągu ostatnich 10 lat można zaobserwować bardzo wysoką dynamikę wzrostu dochodów budżetu jastrzębskiego samorządu. Jest ona oczywiście ściśle powiązana ze wzrostem wydatków (w dużej mierze koszty są generowane w miarę wzrostu zakresu obowiązków delegowanych i nakładanych na samorządy lokalne przez administrację centralną lub regionalną). Jednak od 2007 w Jastrzębiu-Zdroju można regularnie obserwować nadwyżkę dochodów nad wydatkami, co niewątpliwie stwarza szeroką przestrzeń dla podejmowania przez samorząd różnorodnych projektów rozwojowych.

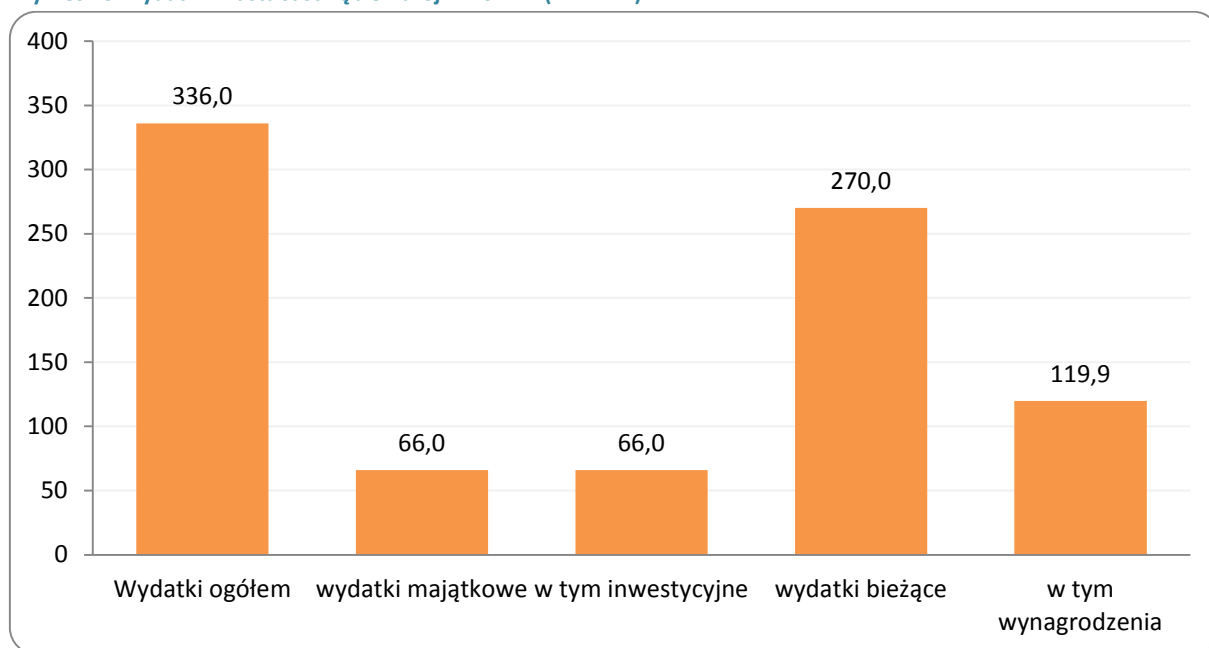
W 2011 roku relacja wyniku budżetu miasta do dochodów ogółem wynosiła 0,09. Poniżej zaprezentowano dochody i wydatki budżetu Miasta Jastrzębie-Zdrój wg rodzajów w 2011 r.

Wykres 12 Dochody Miasta Jastrzębie-Zdrój w 2011 r. (w mln zł)

Źródło: GUS

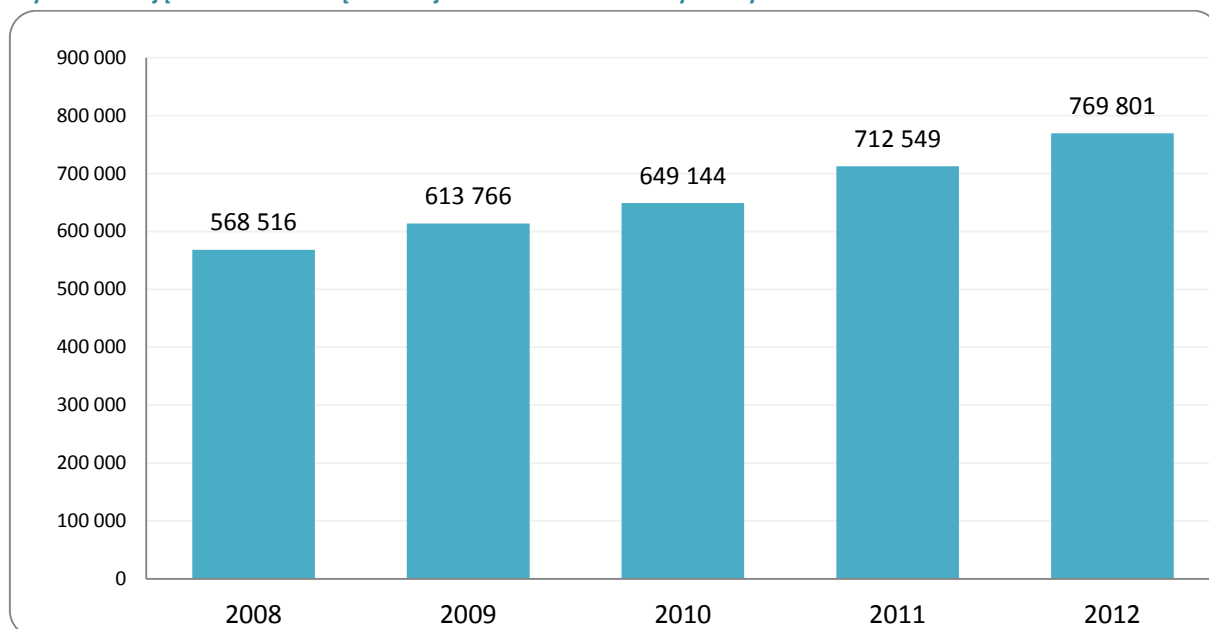
Wykres 13 Wydatki Miasta Jastrzębie-Zdrój w 2011 r. (w mln zł)

źródło: GUS

Stan majątku Miasta na koniec roku 2012 roku w stosunku do stanu z dnia 31 grudnia 2011 roku był wyższy o około 8,04 %, co w ujęciu wartościowym wskazuje, że nastąpił wzrost o kwotę 57 252 tys. zł. Wzrost ten nastąpił w grupie aktywów trwałych, natomiast niewielki spadek odnotowany został w grupie zapasów jako składnika aktywów obrotowych.

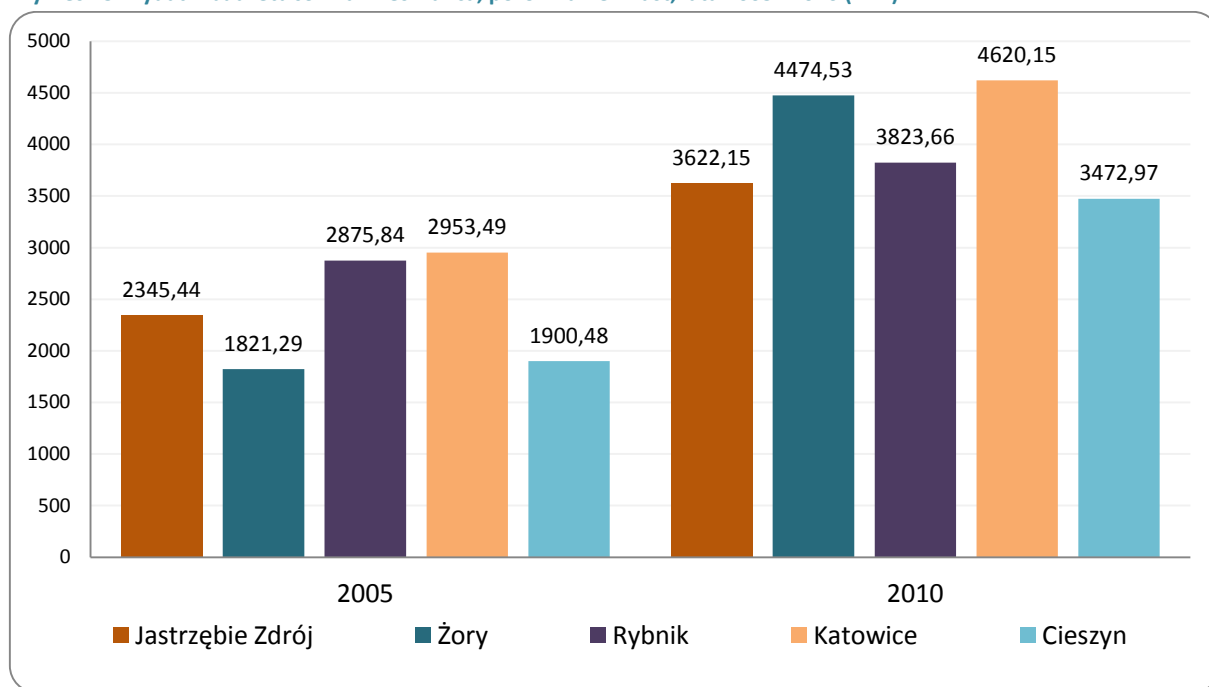
Wykres 14 Majątek Miasta Jastrzębie-Zdrój w latach 2008-2012 w tys. złotych.

Źródło: UM Jastrzębie-Zdrój

Pod względem poziomu zamożności samorząd Miasta Jastrzębia-Zdrój prezentuje dobrą pozycję w stosunku do ościennych jednostek samorządu terytorialnego. Jednym z ważnych współczynników, za pomocą których można dokonywać porównań poziomu zamożności danej JST jest wartość budżetu w przeliczeniu na 1 mieszkańca danej jednostki. W przypadku Jastrzębia-Zdroju zestawienie z innymi wybranymi jednostkami prezentuje poniższy wykres.

Wykres 15 Wydatki budżetu JST na mieszkańca, porównanie miast, lata 2005 i 2010 (w zł)

źródło: GUS

Z powyższego wykresu wyraźnie widać, że poziom wydatków budżetu miasta na mieszkańca Jastrzębie-Zdrój zanotował znaczny wzrost w stosunku do lat ubiegłych. Dodać należy, że miasto prowadzi zrównoważoną politykę finansową. Jednym z jej efektów jest dobry stan finansów miasta. Lokalny samorząd dysponuje stabilnym i zrównoważonym budżetem, prowadzi stosunkowo rygorystyczną politykę kontroli wydatków oraz zadłużenia. Polityka ta pozwala równocześnie na bezpieczną realizację szeregu inwestycji infrastrukturalnych, których celem jest poprawa warunków inwestycyjnych i jakości życia mieszkańców. Elementem wyróżniającym miasto Jastrzębie-Zdrój w otoczeniu jest jego brak zadłużenia. Samorząd Jastrzębia-Zdroju wykazuje dużą aktywność w zakresie realizacji inwestycji infrastrukturalnych, w tym tych współfinansowanych w ramach funduszy pomocowych Unii Europejskiej. Poniższe zestawienie pokazuje wartość zaangażowanych w projekty

inwestycyjne środków, ze wskazaniem funduszy pomocowych w Jastrzębiu-Zdroju w 2011 roku.

Tabela 18 Wartość projektów współfinansowanych przez UE w Jastrzębiu-Zdroju (na koniec 2011 r.)

Wartość projektów w ramach NSRO 2007 – 2013 w Mieście Jastrzębie-Zdrój, dofinansowanie UE i wartość środków na mieszkańca miasta	ogółem	w tym dofinansowanie ze środków UE	na 1 mieszkańca
	w mln zł		w zł
Programy operacyjne ogółem	357,2	174,7	3866
w tym:			
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	-	-	x
Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka	125,4	34,2	1357
Program Operacyjny Kapitał Ludzki	22,5	19,1	243
Regionalny Program Operacyjny Województw Śląskiego	209,3	121,4	2265

Źródło: GUS, * Dane szacunkowe; miejsce realizacji projektu zgodnie z umową o dofinansowanie; dane dotyczą podpisanych umów o dofinansowanie; bez środków Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna

Miasto posiada również bogatą ofertę inwestycyjną. W Urzędzie Miasta funkcjonuje Punkt Obsługi Inwestora, gdzie specjalista ds. obsługi organizuje spotkania i konsultacje branżowe oraz opracowuje dostosowaną do indywidualnych potrzeb ścieżkę obsługi inwestora. Na inwestorów czekają tereny położone w strefach ekonomicznych: Katowickiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej i Jastrzębskiej Strefie Aktywności Gospodarczej (powstałej w 2000 r. w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, której udziałowcami są miasto Jastrzębie-Zdrój oraz Jastrzębska Spółka Węglowa S.A.), gdzie nowo tworzone inwestycje korzystają z ulg i zwolnień od podatków:

- Oferta nr 1 KSSE Pole Ruptawa (tereny przeznaczone są na rozwój przemysłu i usług, powierzchnia całkowita 5,15 ha, odległość obszaru od planowanego zjazdu z autostrady A1 wynosi ok. 6 km),
- Oferta nr 2 KSSE Pole Bzie (tereny przeznaczone są na rozwój przemysłu i usług, obszar całkowity 5,91 ha, o bardzo dobrej dostępności komunikacyjnej, w pobliżu drogi nr

933 Pszczyna-Pawłowice-Jastrzębie-Zdrój - Wodzisław Śląski. Odległość obszaru od planowanego zjazdu z autostrady A1 wynosi ok. 8 km),

- Oferta nr 3 SRK Moszczenica (obszar produkcyjno-usługowy usytuowany w odległości ok. 3,5 km od budowanego węzła autostrady A1, o powierzchni całkowitej 5,9908 ha)
- Oferta nr 4 KSSE pole Moszczenica (obszar usytuowany w odległości ok. 3,5 km od budowanego węzła autostrady A1, Całkowita powierzchnia terenu produkcyjno-usługowego - 5,0946 ha).

Ponadto działalność przedsiębiorców w Jastrzębiu-Zdroju wspierają Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. i Fundacja Jastrzębski Inkubator Przedsiębiorczości. Informacji zainteresowanym założeniem własnej działalności gospodarczej udziela zaś Gminne Centrum Informacji. Przygraniczne położenie, dobre połączenia z głównymi miastami Górnego Śląska, bliskość zjazdu z budowanej Autostrady A1, a także korzystne regulacje prawa lokalnego (m.in. w zakresie miejscowego planu zagospodarowania) sprawiają, że Jastrzębie-Zdrój jest miastem o rosnącym potencjale gospodarczym.

Spis tabel

Tabela 1 Zabytki Jastrzębia-Zdroju w rejestrze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków	10
Tabela 2 Przyrost naturalny Jastrzębia-Zdroju w latach 1995-2012.....	14
Tabela 3 Saldo migracji miasta Jastrzębie-Zdrój w latach 1998-2012.....	14
Tabela 4 Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w 2012 r. - porównanie	15
Tabela 5 Przestępstwa w Jastrzębiu-Zdroju w latach 2008 – 2012 (w tym czyny nieletnich).....	17
Tabela 6 Zdarzenia drogowe w Jastrzębiu-Zdroju w latach 2008-2013	19
Tabela 7 Wskaźniki wyników finansowych Jastrzębskiej Spółki Węglowej S.A. (w mln zł)	22
Tabela 8 Wyniki JSW S.A. w odniesieniu do dochodów miasta Jastrzębie-Zdrój (2008-2011, mln zł).....	22
Tabela 9 Podmioty gospodarcze według klas wielkości zatrudnienia stan na rok 2012.....	24
Tabela 10 Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON – porównanie, stan na 2012 r.....	24
Tabela 11 Pracujący w głównym miejscu pracy w Jastrzębiu-Zdroju wg płci w latach 1995-2003.....	27
Tabela 12 Pracujący w głównym miejscu pracy w Jastrzębiu-Zdroju wg płci w latach 2004-2011.....	28
Tabela 13 Odsetek pracujących w Jastrzębiu-Zdroju z podziałem na płeć (1995-2011, średnia z okresu).....	28
Tabela 14 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej 2011 r.	29
Tabela 15 Liczba bezrobotnych w Jastrzębiu-Zdroju w latach 1998-2013	31
Tabela 16 Liczba dzieci i młodzieży uczęszczająca do placówek edukacyjnych w Jastrzębiu-Zdroju	37
Tabela 17 Rodzaje zawodów, które można uzyskać w placówkach oświatowych w Jastrzębiu-Zdroju.....	40
Tabela 18 Wartość projektów współfinansowanych przez UE w Jastrzębiu-Zdroju (na koniec 2011 r.).....	68

Spis wykresów

Wykres 1 Liczba mieszkańców Jastrzębia-Zdroju w latach 1995-2012.....	13
Wykres 2 Struktura sektora prywatnego w Jastrzębiu-Zdroju w latach 1995-2012	23
Wykres 3 Liczba bezrobotnych w Jastrzębiu-Zdroju z podziałem na płeć w latach 1998-2012.....	32
Wykres 4 Bezrobotni zarejestrowani według płci i wieku w Jastrzębiu-Zdroju na koniec marca 2013.....	33
Wykres 5 Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej w Jastrzębiu-Zdroju w latach 2008-2011	35
Wykres 6 Absolwenci szkół podstawowych w Jastrzębiu-Zdroju 1998-2011	39
Wykres 7 Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych wg typów szkół w roku szkolnym 2011/12	39
Wykres 8 Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w Aglomeracji Jastrzębie-Zdrój w latach 1995-2011 (w km)	53
Wykres 9 Wydane pozwolenia na budowę domów jednorodzinnych w Jastrzębiu-Zdroju (2008-2012)	57
Wykres 10 Liczba stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji w Jastrzębiu-Zdroju w latach 1995-2012	59
Wykres 11 Frekwencja w wyborach samorządowych w Jastrzębiu-Zdroju i woj. śląskim (w %).....	63
Wykres 12 Dochody Miasta Jastrzębie-Zdrój w 2011 r. (w mln zł).....	65
Wykres 13 Wydatki Miasta Jastrzębie-Zdrój w 2011 r. (w mln zł)	66
Wykres 14 Majątek Miasta Jastrzębie-Zdrój w latach 2008-2012 w tys. złotych.	66
Wykres 15 Wydatki budżetu JST na mieszkańca, porównanie miast, lata 2005 i 2010 (w zł).....	67

Strategia Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój do roku 2020

Diagnoza strategiczna

Jastrzębie-Zdrój, 2013 r.

Spis treści

1. Uwarunkowania lokalizacyjne i historyczne miasta	5
2. Warunki geograficzne i zagospodarowanie przestrzenne	7
3. Potencjał demograficzny.....	13
4. Bezpieczeństwo	17
5. Przemysł i potencjał gospodarczy	21
6. Rynek pracy	27
7. Wynagrodzenia.....	29
8. Bezrobocie i pomoc społeczna	31
9. Opieka społeczna i ochrona zdrowia	35
10. Oświata i kultura	37
11. Sport.....	45
12. Atrakcyjność turystyczna	49
13. Infrastruktura komunikacyjna i techniczna.....	51
14. Infrastruktura mieszkaniowa	55
15. Aktywność lokalna.....	59
16. Budżet samorządowy i inwestycje	65
Spis tabel.....	71
Spis wykresów	71

1. Uwarunkowania lokalizacyjne i historyczne miasta

Jastrzębie-Zdrój zajmuje powierzchnię 8 533 ha. Położone jest w południowej części województwa śląskiego, w podregionie rybnickim, około 370 km od Warszawy, 55 km od Katowic, przy drodze wojewódzkiej nr 933 Racibórz - Jastrzębie-Zdrój – Pszczyna - Oświęcim, 10 km od drogi krajowej nr 81 Katowice-Wisła. W bezpośrednim sąsiedztwie miasta znajdować się będzie zjazd z budowanej autostrady A1. Jastrzębie-Zdrój leży niedaleko granicy państwa z Republiką Czeską. Wg Statutu Miasta jego jednostkami pomocniczymi są osiedla (Barbary, Arki Bożka, Bogoczowiec, Chrobrego, Gwarków, Morcinka, Pionierów, Jastrzębie Górne i Dolne, Przyjaźń, Staszica, Tuwima, 1000-lecia Szeroka, Zdrój, Żłote Łany, Zofiówka), a także sołectwa (Bzie, Borynia, Moszczenica, Skrzeczkowice, Ruptawa, Szeroka). Jastrzębie-Zdrój, jako miasto na prawach powiatu, stanowi odrębną jednostkę statystyczną na poziomie NUTS 4 (*Nomenclature of Units for Territorial Statistics*).

Pod względem geograficznym miasto położone jest w południowej części Wyżyny Śląskiej, na Płaskowyżu Rybnickim, oddzielającym Kotlinę Raciborską od Kotliny Oświęcimskiej. Obszar płaskowyżu odznacza się urozmaiconą, pagórkowatą rzeźbą terenu. Miasto posiada również bardzo dobre połączenie komunikacyjne i niewielką odległość od popularnych miejscowości wypoczynkowych w Beskidach, co dla mieszkańców Jastrzębia-Zdroju oraz osób odwiedzających miasto stanowi istotny element przemawiający za jego atrakcyjnością. Prawa miejskie Jastrzębie otrzymało stosunkowo niedawno, bo w 1963 roku (w 2013 r. obchodzi jubileusz 50-lecia nadania praw miejskich). Sama miejscowość, funkcjonująca w okresie kolonizacji na prawie magdeburskim pod nazwą Hermansdorf, istnieje jednak dużo dłużej. Rozwój Jastrzębia związany był ściśle z odkryciem źródeł solankowych i powstaniem uzdrowiska. W 1862r. został otwarty Dom Zdrojowy zlokalizowany w Parku Zdrojowym, którego rozwój przerwał wybuch II Wojny Światowej. Obecny, przemysłowy charakter, miasto zawdzięcza intensywnym badaniom geologicznym prowadzonym od 1951 roku, w wyniku których odkryto bogate złoża węgla kamiennego. W roku 1962 oddano do użytku pierwszą z kopalń (kolejne 4 do 1974 r.), a istniejące wciąż uzdrowisko stopniowo zaczęło podupadać. Obecnie jednak, w wyniku reformy górnictwa i dobrych warunków do inwestowania, miasto

zmienia swoje oblicze i rozwijają się w nim nowe branże, takie jak produkcja artykułów spożywczych, materiałów budowlanych, przetwórstwo tworzyw sztucznych.

2. Warunki geograficzne i zagospodarowanie przestrzenne

Z uwagi na specyficzny, górniczy charakter Jastrzębia-Zdroju, obszar miasta nie jest szczególnie istotny z punktu widzenia powiązań przyrodniczych w skali kraju czy nawet regionu. Znajduje się poza krajowymi sieciami ekologicznymi ECONET oraz Natura 2000.

Jastrzębie-Zdrój położone jest na Płaskowyżu Rybnickim, na styku odmiennych krajobrazowo jednostek fizyczno-geograficznych, przez co ukształtowanie terenu jest znacząco różne w południowej (gdzie występują liczne sieci rzeczne, bogate urzeźbienie form krajobrazu, zróżnicowanie wysokości względnej oraz szereg gatunków roślin i zwierząt podlegających ochronie prawnej lub rzadkich) i północnej części miasta, którą tworzą głównie obszary zurbanizowane oraz przekształcone przez działalność górniczą. Część zachodnia miasta opada tarasowo w kierunku doliny Olzy, a w części wschodniej przechodzi w krajobraz szeroki i płaski, opadający do doliny Wisły. Większa część miasta leży na terenie pagórkowatym o przebiegu równoleżnikowym, na wyniesieniach nie przekraczających 290 m n.p.m.

Centrum miasta zbudowane zostało na miejscu pól uprawnych, łąk i stawów hodowlanych często oddzielonych jarami i lasami. Pozostałości takiego krajobrazu w centrum zachowały się m.in. przy ul. Cieszyńskiej, gdzie znajduje się Ośrodek Wypoczynku Niedzielnego. Na terenie miasta istnieje również cenny Park Zdrojowy z ponad 70 gatunkami drzew. Zachowały się także fragmenty lasów, w tym lasy Kyndra (181 ha) i Pastuszyniec (na terenie miasta 47 ha), będące niegdyś częścią lasów beskidzkich. Prócz tych dwóch, w mieście znajdują się jeszcze zwarte kompleksy leśne: Biadoszek (110 ha), Dębina (48 ha) i Ruptawiec (36 ha). Kompleksy leśne zajmują w sumie ok. 8% obszaru miasta. Na ogólną powierzchnię 623 ha - 314 ha, to lasy Skarbu Państwa, w tym 297 ha administrowanych przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe - Nadleśnictwo Rybnik. Pozostałe 309 ha stanowią: lasy prywatne (230 ha), komunalne - miejskie (49 ha) oraz innych osób prawnych (30 ha). Zdecydowana większość lasów nie przedstawia większych walorów przyrodniczych. Jednak niektóre fragmenty zachowały się w stanie zbliżonym do naturalnego. W wielu miejscach istnieją również zalesione jary, a także aleje dębowe – fragmenty dawnych traktów. W Jastrzębiu-Zdroju znajdują się 23 pomniki przyrody.

Jastrzębie-Zdrój leży w obrębie podsudeckiej dzielnicy klimatycznej - klimat charakteryzuje się dużą zmiennością, na co znaczny wpływ ma bliskość Bramy Morawskiej oraz zalesionego kompleksu Beskidu Śląskiego i lasów rybnicko-pszczyńskich. W Jastrzębiu-Zdroju głównymi źródłami zanieczyszczenia powietrza są elektrociepłownie: „Zofiówka” i „Moszczenica”, wykorzystujące jako paliwo miał węglowy oraz gaz pochodzący z odmetanowania kopalń, Jastrzębska Spółka Węglowa S.A. – KWK „Borynia-Zofiówka-Jastrzębie” oraz indywidualne kotłownie. Co prawda od kilku lat zauważalnie spadają wielkości zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego substancjami toksycznymi pochodzącymi z rodzimych źródeł, jednak za istotny należy uznać udział zanieczyszczeń pochodzących z Republiki Czeskiej, szczególnie w zakresie NO₂ (dominuje napływ głównie ze strony Detmarovic).

W mieście swoje źródła ma 8 rzek i cieków wodnych: Jastrzębianka, Ruptawka, Gmyrdek, Pszczyńska, Pająkówka, Bzianka, Dębinka i Cisówka. Przez Jastrzębie-Zdrój przebiega także dział wodny I rzędu Wisła – Odra. Zbiorniki wodne znajdujące się na obszarze miasta są głównie pochodzenia przemysłowego – wypełnione wodą zapadliska górnicze, a także osadnie wód dołowych i poflotacyjnych. Część z nich została zagospodarowana na stawy rybne, w których żyją gatunki ryb, takich jak np. karp, karaś, lin, wzdregę, szczupak, sandacz i ukleja. Oprócz nich, na powierzchni ok. 23 ha, założone zostały, głównie przez rolników, hodowlane stawy rybne.

Głównym źródłem zanieczyszczenia wód przepływających przez miasto są ścieki bytowe, komunalne, przemysłowe i wody opadowe. Największy udział w zanieczyszczeniu wód mają te pierwsze. Są one oczyszczane w oczyszczalniach ścieków funkcjonujących na terenie miasta (obecnie dwie oczyszczalnie: „Ruptawa” i „Dolna”). Do oczyszczalni tych spływa poprzez system kolektorów około 83% wytworzonych ścieków. Pozostałe ścieki częściowo oczyszczane są w indywidualnych systemach oczyszczania ścieków (oczyszczalnie przydomowe), gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych lub odprowadzane są bezpośrednio do środowiska (stanowiąc zagrożenie dla czystości wód powierzchniowych i podziemnych).

Miejską faunę charakteryzuje występowanie pospolitych gatunków zwierząt, takich jak jeże i wiewiórki, a także ptaki gnieźdzące się: sroki, sójki, dzięcioły pstre, sierpówki, kawki, kosy, szpaki oraz bażanty, a okresowo jemiołuszki, gawrony i kukułki. Poza terenami miejskich osiedli i ich otoczenia można zaś spotkać: zające, lisy, sarny, ptaki gnieźdzące się: czajki,

sieweczki (na terenach zdegradowanych przez przemysł), łyski, krzyżówki, perkozy dwuczube, perkozy zauszniaki, łabędzie nieme, jastrzębie oraz pustułki. Zanikającym gatunkiem są dzierlatki. W czystych wodach i w ich pobliżu żyją płazy: traszka zwyczajna, ropucha szara, ropucha zielona, rzekotka drzewna i kumak górski oraz gady: jaszczurka zwinka, padalec zwyczajny i zaskroniec zwyczajny. W mieście występują również gatunki ginące, uznane za zagrożone na terenie Górnego Śląska. Są to ptaki: brzegówka, dzięcioł zielonosiwy, kłaskawka, pleszka, pokłaskwa, potrzuszcz, świerszczak, turkawka, zimorodek i błotniak stawowy oraz ssaki: orzesznica, wiewiórka i gronostaj.

Budowa osiedli i rozpoczęcie wydobywania węgla kamiennego, a co za tym idzie powstawanie i powiększanie się osadników i hałd, sprawiły, że środowisko przyrodnicze Jastrzębia-Zdroju znacznie straciło na jakości. Na skutek prac geologicznych, a następnie budowy kopalń i intensywnej eksploatacji wysokiej jakości węgla koksującego, doszło do naruszenia struktury i równowagi środowiska naturalnego człowieka oraz utraty przez miasto walorów uzdrowiskowych. Na terenie miasta duża część powierzchni zajęta jest pod składowiska odpadów górniczych (ok. 230 ha), trzy z nich o łącznej powierzchni 189 ha (Pochwacie, Borynia-Jar, Kościelniok) są w dalszym ciągu eksploatowane. Tylko dzielnice takie jak np. Ruptawa i Bzie Zameckie nie zostały uprzemysłowione, ani silnie zurbanizowane i są atrakcyjnym miejscem do wypoczynku i rekreacji. Na terenie miasta Jastrzębia-Zdroju stale prowadzony jest monitoring różnych elementów środowiska. Działania władz nastawione są na ograniczenie negatywnego wpływu głównie górnictwa węgla kamiennego na tereny przyległe do kopalń oraz na teren całego miasta.

Na terenie miasta Jastrzębie-Zdrój zostały wyznaczone następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

- Strefa S01 - Bzie Górne - folwark przy ul. Rolniczej,
- Strefa S02 - Bzie Zameckie - cmentarz przy ul. Cichej,
- Strefa S03 - Bzie Zameckie - dwór obronny przy ul. Klubowej,
- Strefa S04 - Borynia - pałac przy ul. Zamkowej,
- Strefa S05 - Borynia - Folwark i zespół zabudowy mieszkaniowej przy ul. Powstańców Śląskich,
- Strefa S06 - Jastrzębie Górne - Kościół Św. Katarzyny przy ul. św. Katarzyny,

- Strefa S07 - Jastrzębie-Zdrój - stare uzdrowisko przy ul. 1 Maja,
- Strefa S08 - Moszczenica - Kościół Matki Boskiej Różańcowej przy ul. Kościelnej,
- Strefa S09 - Moszczenica - Zespół zabudowy mieszkaniowej przy ul. Armii Krajowej,
- Strefa S01 - Ruptawa – Kościół Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny, ul. ks. E. Płonki,
- Strefa S11 - Ruptawa - Kościół ewangelicko-augsburski przy ul. Cieszyńskiej,
- Strefa S12 - Szeroka - Kościół Wszystkich Świętych oraz folwark przy ul. Gagarina.

Na terenie Miasta Jastrzębie-Zdrój znajdują się również zabytki, które zostały wpisane do rejestru zabytków Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków. Prezentuje je poniższa tabela.

Tabela 1 Zabytki Jastrzębia-Zdroju w rejestrze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków

Lp.	Adres	Obiekt	numer rejestru zabytków, data wpisu
1.	Jastrzębie-Zdrój Borynia ulica Zamkowa 5	Pałac z XVIII wieku, klasycystyczny. Granice obejmują całość obiektu i najbliższe otoczenie.	A/565/66 5 II 1966
2.	Jastrzębie-Zdrój Szeroka ulica Powstańców Śl.	Kościół parafialny pod wezwaniem Wszystkich Świętych z XVIII/XIX wieku barokowo-klasycystyczny. Granice obejmują całość obiektu i najbliższe otoczenie.	A/571/66 5 II 1966
3.	Jastrzębie-Zdrój Szeroka ulica Powstańców Śl.	Kapliczka przydrożna z XVIII wieku, późnobarokowa z elementami klasycystycznymi.	A/572/66 5 II 1966
4.	Jastrzębie-Zdrój Jastrzębie Górne ulica św. Katarzyny	Kościół parafialny pod wezwaniem świętej Katarzyny z XIX wieku, barokowo-klasycystyczny. Granice obejmują całość obiektu w ramach ogrodzenia i wyposażenie wnętrza.	A/737/66 5 VIII 1966
5.	Jastrzębie-Zdrój ulica księdza biskupa Bednorza 1A	Kościół parafialny pod wezwaniem świętej Barbary z XVII wieku, przeniesiony z Wodzisławia Śląskiego Jedłownika. Granice obejmują całość obiektu w ramach ogrodzenia i wyposażenie wnętrza.	A/738/666 5 VIII 1966
6.	Jastrzębie-Zdrój Bzie Zameckie ulica Zamkowa	Dwór obronny z XVII wieku, późnorenesansowy. Granice obejmują całość obiektu i resztki dawnego założenia parkowego.	A/736/66 5 VIII 1966
7.	Jastrzębie-Zdrój ulica 1 Maja 32	Budynek Sądu Rejonowego, wzniesiony na początku XX w., bez wyraźnych cech stylowych. Granice ochrony obejmują cały budynek.	A/1468/92 23 VI 1992

8.	Jastrzębie-Zdrój ulica 1 Maja i Witczaka	Zespół uzdrowiskowy, którego integralnymi elementami są: Park zdrojowy z elementami małej architektury oraz budynkami: 1. dom zdrojowy (ulica Witczaka 5) 2. Łazienki II (ulica Witczaka 3) 3. Łazienki I (ulica Witczaka 4) 4. budynek mieszkalny, tzw. Masnówka (ulica Witczaka 3A) 5. klasztor (ulica 1 Maja 34A) 6. dom uzdrowiskowy (obecnie kościół parafialny pod wezwaniem Najświętszego Serca Pana Jezusa i dom parafialny) – ulica 1 Maja 36 7. szpital (ulica 1 Maja 34) 8. pijalnia wód 9. muszla koncertowa 10. działka po dawnym sanatorium Górnik 11. Zespół uzdrowiskowy założony został około 1860 roku przez hrabiego Feliksa Königsdorffa. Granice ochrony obejmują cały teren parku w ramach działek wymienionych w decyzji.	A/1524/93 30 IV 1993
9.	Jastrzębie-Zdrój ulica 1 Maja 49	Budynek sanatorium <i>Dąbrówka</i> (obecnie hotel <i>Dąbrówka</i>) oraz jego najbliższe otoczenie w ramach działki.	A/149/05 16 VIII 2005
10.	Jastrzębie-Zdrój ul. Cicha/Świerczewskie go	Rzeźba św. Jana Nepomucena z XVIII wieku, wykonana z piaskowca	B/205/11 25 II 2011

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Katowicach

Co zaś tyczy się dalszego rozwoju obszaru miasta, w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Jastrzębie-Zdrój wyznaczono następujące kierunki polityki przestrzennej:

- Zahamowanie rozpraszania zabudowy na terenach rolniczych o charakterze podmiejskim i wiejskim** oraz kształtowania się nadmiernie wydłużonych pasm zabudowy wzdłuż dróg.
- Zachowanie w kształtujących się pasmowych układach zabudowy korytarzy terenów otwartych, umożliwiających lokalizację dróg i sieci infrastruktury technicznej oraz zapewnienie powiązań ekologicznych pomiędzy terenami otwartymi.** Powinno to doprowadzić do ukształtowania się różnej wielkości, relatywnie zwartych przestrzennie, gniazdowych zespołów zabudowy.

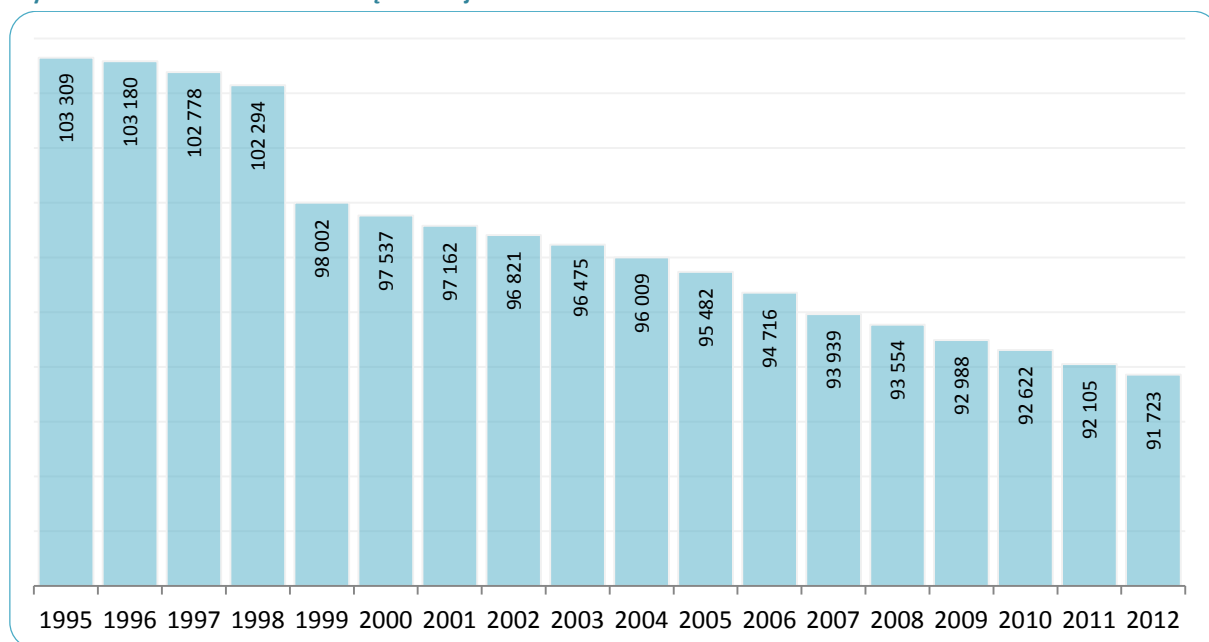
3. **Rewitalizacja i humanizacja zespołów zabudowy w obrębie strefy Centrum**, z dominacją zabudowy osiedlowej wielorodzinnej, oraz wobec osiedli peryferyjnych, zlokalizowanych w sąsiedztwie kopalń węgla kamiennego, w ramach Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich.
4. **Kształtowanie sieci lokalnych (osiedlowych lub wspólnych dla kilku osiedli) przestrzeni publicznych, niezbędnych dla prawidłowego funkcjonowania tychże zespołów zabudowy.** Podstawowym problemem Jastrzębia-Zdroju jest fakt, że istniejąca struktura funkcjonalno – przestrzenna śródmiejskiej części Jastrzębia-Zdroju, uniemożliwia ukształtowanie jednej, centralnej, wspólnej przestrzeni publicznej, cechującej się wszystkimi nieodzownymi dla niej atrybutami (centralne położenie, odpowiednio duża powierzchnia, koncentracja usług o znaczeniu ogólnomiejskim, powszechna akceptacja znaczenia takiego miejsca).
5. **Rewitalizacja terenów przemysłowych zlikwidowanej kopalni „Moszczenica”,** zakładając ukształtowanie z izolowanego dotychczas obszaru kopalni nowej usługowo – produkcyjnej części miasta.

W studium określono kierunki zmian w strukturze przestrzennej miasta zapewniające możliwość lokalizacji działalności usługowych i produkcyjnych w szeregu innych rejonach miasta, w szczególności położonych w sąsiedztwie planowanej drogi głównej południowej oraz w obrębie specjalnych stref ekonomicznych. Ponadto, zakłada się możliwość realizacji nieuciążliwych działalności usługowych lub produkcyjnych w obrębie terenów zabudowy mieszkaniowej pod warunkiem dysponowania przez inwestora odpowiedniej wielkości terenem.

3. Potencjał demograficzny

Według danych GUS liczba mieszkańców Jastrzębia-Zdroju na koniec grudnia 2012 r. wyniosła 91 723 (faktyczne miejsce zamieszkania). Liczba ludności w mieście systematycznie i dynamicznie spada. W 1995 roku miasto zamieszkiwało 103 309 mieszkańców. Oznacza to, że w przeciągu ostatnich 17 lat liczba mieszkańców miasta spadła o 11 586 osób.

Wykres 1 Liczba mieszkańców Jastrzębia-Zdroju w latach 1995-2012

Źródło: GUS

Przyczyną stałego spadku ludności miasta Jastrzębie-Zdrój jest ujemny bilans migracji mieszkańców, ponieważ miasto notuje stały dodatni przyrost naturalny (różnica między liczbą urodzeń żywych, a liczbą zgonów w danym okresie). W latach 1995 – 2012 Jastrzębie-Zdrój zanotowało przyrost naturalny ponad 6 tys. osób, co przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2 Przyrost naturalny Jastrzębia-Zdroju w latach 1995-2012

rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	saldo
ogółem	718	688	627	541	385	406	303	324	256	+ 6 539
rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
ogółem	268	264	276	314	362	257	276	183	91	

Źródło: GUS

Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności w Jastrzębiu-Zdroju jest ujemne i w 2011 roku wyniosło -7,58. Bilans migracji w latach 1995 – 2012 jest również zdecydowanie ujemny (więcej osób dokonuje wymeldowania, niż melduje się w Referacie Ewidencji Ludności Urzędu Miasta Jastrzębie-Zdrój). Na przestrzeni tych lat bilans migracji (osoby meldujące się odjąć osoby, które dokonały wymeldowania) wynosi (minus) 14 496 osób. Saldo migracji dla Jastrzębia-Zdroju przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3 Saldo migracji miasta Jastrzębie-Zdrój w latach 1998-2012

rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ogółem	-799	-876	-955	-1 092	-1 044	-836	-714	-717	-707
rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	saldo
ogółem	-904	-709	-990	-1 072	-855	-724	-802	-700	-14 496

Źródło: GUS

Analiza danych dotyczących struktury wieku mieszkańców Jastrzębia-Zdroju wskazuje przewagę osób będących w wieku od 40 do 44 lat (8,2 % populacji miasta). Są to z pewnością osoby z tzw. wyżu demograficznego lat 70 w Jastrzębiu-Zdroju.

Struktura wieku mieszkańców Jastrzębia-Zdroju wykazuje zbliżone tendencje w porównaniu do otoczenia (podregion, województwo, kraj). Zauważalny jest niższy niż w województwie śląskim odsetek mieszkańców w wieku produkcyjnym, natomiast odsetek mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym jest wyższy od wskaźnika wojewódzkiego i krajowego (co koreluje z dodatnim saldem).

Poza tendencją systematycznego i dynamicznego spadku liczby mieszkańców miasta, widać też wyraźnie zjawisko „starzenia się” lokalnej społeczności. Z roku na rok wzrasta w mieście odsetek ludności w wieku nieprodukcyjnym w porównaniu do osób w wieku produkcyjnym. Podczas gdy w roku 2009 ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym stanowiła 54,6%, w roku 2011 procent ten wyniósł już 58,2. Ten tzw. wskaźnik obciążenia demograficznego dla Jastrzębia-Zdroju jest mniej korzystny w porównaniu do wskaźnika z podregionu rybnickiego, województwa i kraju. Strukturę ludności Jastrzębia-Zdroju według „produktywności wieku” w 2012 roku na tle podregionu, województwa i kraju przedstawia poniższe zestawienie.

Tabela 4 Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w 2012 r. - porównanie

Ludność w %	Jastrzębie-Zdrój	podregion rybnicki*	województwo śląskie	Polska
wiek przedprodukcyjny (0-17lat)	18,3 %	18,1%	17%	18,3%
wiek produkcyjny (18-59/64 lata)	62,5 %	64,7%	64,3%	63,9%
wiek poprodukcyjny (60/65 i więcej lat)	19,1 %	17,3%	18,7%	17,8%
* powiaty ziemskie: raciborski, rybnicki, wodzisławski oraz miasta na prawach powiatu: Żory, Rybnik, Jastrzębie-Zdrój				

Źródło: GUS

4. Bezpieczeństwo

Do podstawowych zbiorowych potrzeb społecznych tworzących warunki rozwoju i funkcjonowania lokalnej społeczności należą bezpieczeństwo, porządek i ład publiczny. Jednym ze zjawisk społecznych, które podobnie jak większość miast, dotyczą również Jastrzębie-Zdrój, jest jednak występująca przestępczość.

Poziom zagrożenia przestępczością jest wartością zmienną, której struktura i dynamika zależy od wielu czynników. Istotna jest tu natychmiastowa reakcja na wszelkiego rodzaju nowe trendy przestępcze oraz sprawdzone postępowanie w przypadku znanych już kategorii przestępstw. Poniżej przedstawiono najważniejsze, najbardziej istotne kategorie przestępczości, obrazujące wyniki uzyskane na terenie miasta Jastrzębie-Zdrój, ze szczególnym uwzględnieniem przestępczości nieletnich.

Tabela 5 Przestępstwa w Jastrzębiu-Zdroju w latach 2008 – 2012 (w tym czyny nieletnich)

Rok	2008		2009		2010		2011		2012	
Kategoria przestępstwa	ogółem	nieletni	ogółem	nieletni	ogółem	nieletni	ogółem	nieletni	ogółem	nieletni
Kradzieże	512	26	511	21	506	18	572	16	453	19
Kradzieże z włamaniem	336	42	379	67	362	13	366	13	349	32
Rozboje	41	9	49	11	59	11	40	17	31	7
Uszkodzenia ciała	44	10	51	13	51	6	40	9	40	9
Pobicia	53	8	56	13	75	28	47	12	28	4
Zniszczenie mienia	228	12	296	9	258	9	279	7	243	14

Przestępstwa narkotykowe	149	31	173	72	190	20	163	36	251	143
Oszustwa	29	0	50	1	247	0	56	0	91	1
Nietrzeźwi kierujący	368	1	332	1	320	0	290	1	198	0
Przeciwko funkcjonariuszom	101	10	105	14	114	12	114	12	128	10

Źródło: Komenda Miejska Policji w Jastrzębiu-Zdroju

Jak wynika z powyższego zestawienia najczęściej popełnianych przestępstw dotyczy kradzieży oraz kradzieży połączonych z włamaniem. Tendencja ta nie zmienia się od lat, choć w roku 2012 po raz pierwszy od pięciu lat zanotowano spadek popełnianych kradzieży. Zmalała również ilość pobić (w tym wśród młodzieży), jak również ilość nietrzeźwych kierujących na drogach miasta, co jest związane zarówno z rosnącą świadomością społeczeństwa na temat bezpieczeństwa, jak i działaniami policji w tym obszarze. W ostatnich latach największym, bo stale pogłębiającym się problemem, staje się przestępczość narkotykowa. Dotyczy ona w coraz większym stopniu nieletnich (jest to zdecydowanie najczęściej popełniane przestępstwo w tej grupie). Stanowi to z pewnością bardzo alarmujący symptom. Najczęstszymi miejscami ich dystrybucji są klatki schodowe niektórych bloków, dyskoteki, kompleksy handlowe czy szkoły gimnazjalne i ponadgimnazjalne. Niepokojącym zjawiskiem jest również wzrost popełnianych różnego rodzaju oszustw, jak i przestępstw przeciwko funkcjonariuszom.

Ważnym aspektem w kontekście bezpieczeństwa mieszkańców jest również występowanie niebezpiecznych zdarzeń drogowych. Na liczbę zdarzeń drogowych oraz ich negatywnych skutków istotnie wpływa jakość infrastruktury drogowej, dostosowanie układu komunikacyjnego do zagrożeń oraz skuteczne działania policji. W tym zakresie, dla poprawy bezpieczeństwa na jastrzębskich drogach, policja systematycznie monitoruje stan bezpieczeństwa, skutecznie ograniczając przestępstwa i wykroczenia popełniane przez uczestników ruchu drogowego.

Poniżej zaprezentowano dynamikę występowania niebezpiecznych zdarzeń drogowych w Jastrzębiu-Zdroju (dane za ostatnie 5 lat, od lipca 2008 r.).

Tabela 6 Zdarzenia drogowe w Jastrzębiu-Zdroju w latach 2008-2013

Rok wystąpienia zdarzenia	Liczba zdarzeń	Liczba wypadków	Liczba zabitych	Liczba rannych	Liczba kolizji
2013 (stan na koniec VI 2013)	367	34	1	50	333
2012	751	97	3	112	654
2011	738	100	4	102	638
2010	842	103	0	112	739
2009	796	106	8	133	690
2008 (od VII do XII)	415	67	2	82	348

Źródło: Komenda Miejska Policji w Jastrzębiu-Zdroju

Z danych KMP w Jastrzębiu-Zdroju wynika, że największa ilość niebezpiecznych zdarzeń drogowych występuje na ulicach: Pszczyńskiej, Piłsudskiego i Cieszyńskiej. Są to jedne z głównych ulic biegnących przez miasto, na których ruch samochodowy jest największy. Zarówno liczba wypadków, jak i kolizji, na przestrzeni ostatnich lat nie podlega znacznym wahaniom (z wyjątkiem roku 2010, kiedy liczba kolizji była większa, ale z kolei nie odnotowano żadnych zabitych). Częstą przyczyną wypadków i kolizji jest niedostosowanie prędkości do warunków ruchu, brawura na drodze (agresja i wysoka ocena swoich umiejętności). Bardzo częstą przyczyną wypadków i kolizji jest też niewłaściwa i niedostateczna infrastruktura drogowa oraz alkohol i lekceważenie przepisów ruchu drogowego.

5. Przemysł i potencjał gospodarczy

Szczególną, charakterystyczną cechą gospodarki miasta jest dominacja przemysłu wydobywczego – górnictwa węgla kamiennego. W tym zakresie należy jednoznacznie wyeksponować dominujący podmiot gospodarczy, czyli Jastrzębską Spółkę Węglową S.A. która posiada siedzibę oraz prowadzi działalność w Jastrzębiu-Zdroju. JSW S.A. jest największym w Unii Europejskiej producentem węgla koksującego.

JSW S.A. została utworzona 1 kwietnia 1993 roku. W jej skład weszło siedem samodzielnie funkcjonujących przedsiębiorstw górniczych, które przekształcono w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa. W 2011 r. Spółka zadebiutowała na giełdzie papierów wartościowych. Aktualnie w strukturach JSW S.A. znajdują się 4 kopalnie węgla kamiennego: Borynia-Zofiówka-Jastrzębie, Budryk, Krupiński i Pniówek, w których wydobywany jest węgiel koksowy i węgiel do celów energetycznych oraz Zakład Logistyki Materiałowej. Do większych spółek powiązanych kapitałowo z JSW S.A. należą: Koksownia Przyjaźń S.A., Kombinat Koksochemiczny „Zabrze” S.A., Wałbrzyskie Zakłady Koksownicze „Victoria” S.A., Spółka Energetyczna „Jastrzębie” S.A., Jastrzębskie Zakłady Remontowe Sp. z o.o., Jastrzębska Spółka Kolejowa Sp. z o.o. oraz Polski Koks S.A.

W 2012 r. w kopalniach JSW S.A. wydobyto 9,5 mln t węgla koksowego (w tym 7,7 mln t koksowego typu 35) oraz 4,0 mln t węgla do celów energetycznych. W 2012 roku w koksowniach należących do JSW S.A. wyprodukowano 3,8 mln t koksu. Załoga Jastrzębskiej Spółki Węglowej to obecnie 22678 osób (stan na dzień 31 grudnia 2012 r.), z czego pod ziemią pracuje 18067 osób, natomiast na powierzchni 4611¹.

---

¹ Dane pozyskane z oficjalnej strony internetowej JSW S.A. (www.jsw.pl)

Tabela 7 Wskaźniki wyników finansowych Jastrzębskiej Spółki Węglowej S.A. (w mln zł)

	2008	2009	2010	2011*	2012
Przychody ze sprzedaży	7 646,1	4 470,1	7 288,9	9 376,8	8 821,0
Zysk brutto ze sprzedaży	2 057,3	152,5	2 562,0	3 409,7	2 435,2
Zysk netto	806,0	669,1	1 501,9	2 086,0	988,1

Źródło: Prospekt emisyjny JSW S.A. *dane przekształcone po korekcie

Jastrzębska Spółka Węglowa S.A. jest największym i cenionym pracodawcą w regionie. Spółka i firmy działające w ramach Grupy Kapitałowej odgrywają więc kluczową rolę w odniesieniu do stabilizacji społeczno-ekonomicznej dla dużej grupy mieszkańców Jastrzębia-Zdroju oraz szerzej – regionu. Kondycja ekonomiczna JSW S.A. mocno oddziałuje na sytuację społeczno-gospodarczą w mieście, w tym koreluje z lokalnym popytem wewnętrznym (a zatem ma wpływ na warunki działania innych podmiotów gospodarczych) oraz warunkami działania samorządu. To drugie odniesienie można obserwować także bezpośrednio – poprzez relację podatkową JSW S.A. z przychodami budżetu Miasta. Stąd dobre w ostatnich latach wyniki finansowe jastrzębskiej spółki wpływają pozytywnie na lokalną koniunkturę. Należy zaznaczyć, że w mieście operuje duża grupa firm, których działalność związana jest z bezpośrednią obsługą JSW S.A.

Tabela 8 Wyniki JSW S.A. w odniesieniu do dochodów miasta Jastrzębie-Zdrój (2008-2011, mln zł)

	2008	2009	2010	2011*	2012
Przychody ze sprzedaży i zysk Jastrzębskiej Spółki Węglowej S.A.					
Przychody ze sprzedaży	7 646,1	4 470,1	7 288,9	9 376,8	8 821,0
Zysk brutto ze sprzedaży	2 057,3	152,5	2 562,0	3 409,7	2 435,2
Zysk netto	806,0	669,1	1.501,9	2 086,0	988,1
Nabycie wartości niematerialnych i aktywów trwałych	1 124,2	941,5	782,2	1 291,0	1 829,5
Dochody budżetu Miasta Jastrzębie-Zdrój					
Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek od osób prawnych	4,3	10,6	14,1	22,6	bd
Wpływy z opłaty eksploatacyjnej od przedsiębiorstw górniczych węgla kamiennego	5,1	3,3	3,8	3,7	bd

*dane za I kwartał 2011 r.

Źródło: Prospekt emisyjny JSW S.A., GUS

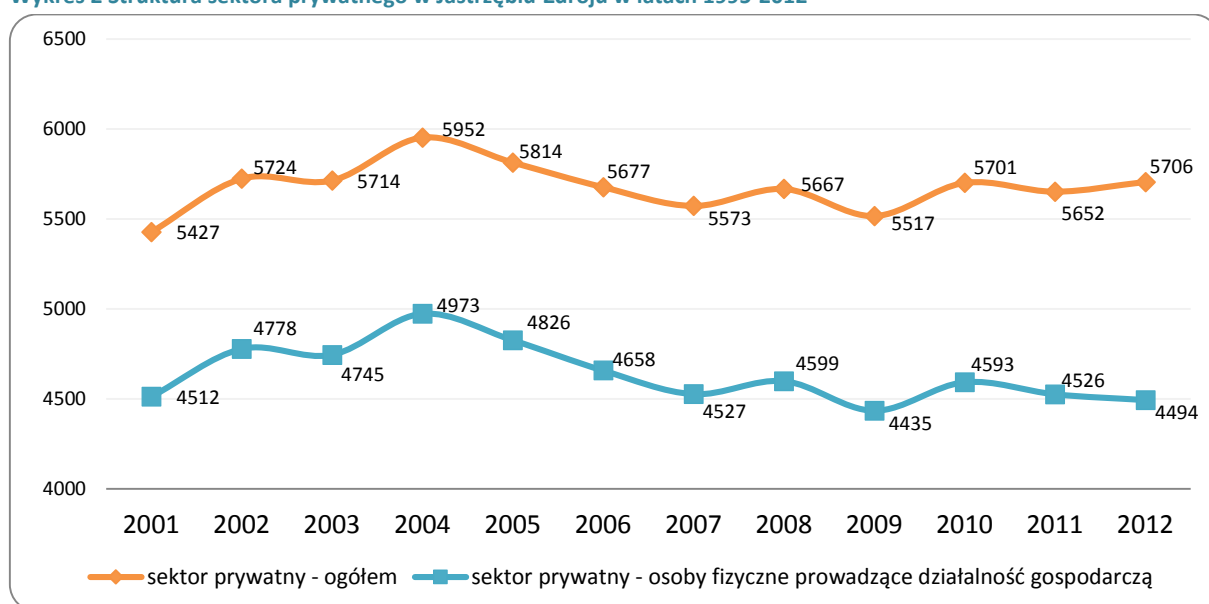

Ponadto w Sołectwie Bzie powstaje obecnie nowy szyb, który pozwoli dotrzeć do jednego z największych złóż węgla w Europie. Eksperci przewidują, że zasoby węgla wystarczą do 2100 roku, gdyż znajduje się tu 13 hektarów, tj. około 200 milionów ton węgla najlepszej jakości.

Poza obecnością podmiotów związanych z przemysłem węgla kamiennego miasto aktywnie działa w celu przyciągnięcia inwestycji z sektora produkcyjnego oraz wyspecjalizowanych usług. Zmiany te wspomaga usytuowanie w Jastrzębiu-Zdroju podstrefy Jastrzębsko-Żorskiej Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej S.A. Strefa posiada zdolność przyciągania inwestorów, jednakże miasto jest uzależnione od produkcji węgla i raczej będzie postrzegane jako miasto górnicze, co przekłada się na trudności w pozyskaniu dużego i ważnego inwestora spoza branży górniczej.

W zakresie przedsiębiorczości działają znaczące przedsiębiorstwa operujące w różnych branżach. Można wymienić tu Prymat Sp. z o.o., ELPLAST+ Sp. z o.o., Jastrzębskie Zakłady Remontowe Sp. z o.o., Centralne Laboratorium Pomiarowo-Badawcze Spółka z o.o., Spółka Energetyczna JASTRZĘBIE S.A., Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Górnictwo ROW-JAS Sp. z o.o.

Wykres 2 Struktura sektora prywatnego w Jastrzębiu-Zdroju w latach 1995-2012

Źródło: GUS

W Jastrzębiu-Zdroju 62% ludności czynnej zawodowo zatrudnionej jest w przemyśle i budownictwie. Biorąc pod uwagę wielkość zatrudnienia przedsiębiorstw, Jastrzębie-Zdrój należy do miast charakteryzujących się większym niż w otoczeniu odsetkiem średnich i dużych przedsiębiorstw. W Jastrzębiu-Zdroju odsetek przedsiębiorstw zatrudniających

powyżej 50 pracowników wynosi 1,45% ogółu, natomiast w podregionie rybnickim 0,98%, a w województwie śląskim tylko 0,95%.

Tabela 9 Podmioty gospodarcze według klas wielkości zatrudnienia stan na rok 2012

	Jastrzębie-Zdrój		podregion rybnicki		woj. śląskie	
	liczba	odsetek	liczba	odsetek	liczba	odsetek
ogółem	5 947	100%	49 143	100%	453 496	100%
0 – 9 pracowników	5 565	93,58%	46 406	94,43%	429 909	94,80%
10 – 49 pracowników	296	4,98%	2 257	4,59%	19 302	4,26%
50 – 249 pracowników	73	1,23%	430	0,87%	3 708	0,82%
250 – 999 pracowników	9	0,15%	42	0,09%	500	0,11%
1000 i więcej pracowników	4	0,07%	8	0,02%	77	0,02%

Źródło: GUS

Na kształt i wielkość lokalnego rynku pracy ma wpływ liczba podmiotów gospodarczych i osób w nich zatrudnionych. Szczególnie ważny dla rozwoju gospodarczego miasta jest rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, a wśród nich dynamika zmian liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

Poziom przedsiębiorczości w Jastrzębiu-Zdroju jest niestety niski. Aktywność gospodarcza mieszkańców, biorąc pod uwagę liczbę zakładanych przez nich firm, jest najniższa w województwie śląskim.

Tabela 10 Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON – porównanie, stan na 2012 r.

Obszar	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	Jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności
Jastrzębie-Zdrój	648	59	53
Katowice	1 434	119	70
Rybnik	950	70	54
Żory	856	70	56
Cieszyn	1 474	148	95

Wodzisław Śląski	812	80	52
podregion rybnicki	768	62	48
województwo śląskie	987	83	61
Polska	1 032	93	65

Źródło: GUS

Niechlubne, ostatnie spośród 65 polskich miast na prawach powiatu (stan na koniec 2012 roku) zajmuje miasto Jastrzębie-Zdrój w statystykach biorąc pod uwagę liczbę podmiotów w rejestrze REGON na 10 tys. ludności. Miasto cechuje bardzo niska liczba podmiotów gospodarki narodowej na 10 tys. mieszkańców, która wynosi 648. Dla porównania w woj. śląskim wynosi 987. Jednym z powodów są funkcjonujące na terenie miasta kopalnie węgla kamiennego, zaliczane do kategorii dużych przedsiębiorstw. Ponadto w 2012 r. zanotowano niski przyrost podmiotów gospodarki narodowej. W Jastrzębiu-Zdroju dynamika przyrostu podmiotów gospodarczych jest bardzo statyczna.

Na obszarze Jastrzębia-Zdroju funkcjonuje podstrefa jastrzębsko-żorska Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, która została utworzona w celu wsparcia i przyspieszenia procesów restrukturyzacyjnych oraz stworzenia nowych miejsc pracy w regionie katowickim. Na terenie miasta znajduje się też Jastrzębska Strefa Aktywności Gospodarczej. Powstała ona w lipcu 2000 roku w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, której udziałowcami są miasto Jastrzębie-Zdrój oraz Jastrzębska Spółka Węglowa S.A. Przedmiotem działalności JSAG sp. z o.o. było zagospodarowanie majątku poprodukcyjnego likwidowanych kopalń i terenów przemysłowych.

6. Rynek pracy

Zgodnie z danymi Powiatowego Urzędu Pracy w Jastrzębiu-Zdroju na koniec I kwartału 2013 r. bez pracy pozostawało 3 995 bezrobotnych, z czego większość, bo 2 445 osób stanowiły kobiety. Stopa bezrobocia na koniec stycznia 2013 roku wyniosła 9,2.

Według danych GUS na koniec 2011 r. liczba pracujących mieszkańców Jastrzębia-Zdroju wyniosła 31,4 tys. (bez podmiotów zatrudniających do 9 osób). Stanowi to 34,1% populacji miasta wynoszącej w 2011 r. 92,1 tys. mieszkańców.

Występują znaczące dysproporcje na rynku pracy w kontekście równości szans kobiet i mężczyzn. Spośród pracujących aż 68% to mężczyźni, a 32% kobiety. Poziom aktywności zawodowej kobiet jest zatem znacznie niższy niż mężczyzn. Głównym czynnikiem wpływającym na dyskryminację kobiet na rynku pracy jest monokultura przemysłowa (górnictwo) oraz upadek gałęzi przemysłu wykorzystujących przede wszystkim zasób pracy kobiet (np. dziewiarstwo). W pewnej mierze trudniejsza sytuacja kobiet wynika z innych czynników jak np. tradycyjny śląski wzorzec rodziny z przypisanymi rolami kobiet (prowadzenie domu) i mężczyzn (praca zarobkowa), które nadal służą do uzasadniania asymetrycznego udziału kobiet i mężczyzn w rynku pracy².

Tabela 11 Pracujący w głównym miejscu pracy w Jastrzębiu-Zdroju wg płci w latach 1995-2003

Pracujący wg płci	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ogółem	39049	38431	37871	35221	31941	29435	29128	28539	28041
mężczyźni	26789	26194	25847	23323	20626	19046	18988	19043	19120
% ogółu	69	68	68	66	65	65	65	67	68
kobiety	12260	12237	12024	11898	11315	10389	10140	9 496	8 921
% ogółu	31	32	32	34	35	35	35	33	32

Dane bez uwzględnienia podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji, bez zatrudnionych poza granicami kraju, źródło: GUS.

² „Kobiety na rynku pracy w województwie śląskim. Informacja statystyczna”. Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach, Katowice, czerwiec 2009 r., str. 2.

Tabela 12 Pracujący w głównym miejscu pracy w Jastrzębiu-Zdroju wg płci w latach 2004-2011

Pracujący wg płci	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ogółem	28 704	30 255	30 768	30 653	31 290	29 921	30 414	31 385
mężczyźni	20 108	21 130	21 687	21 516	21 706	20 223	20 714	21 436
% ogółu	70	70	70	70	69	68	68	68
kobiety	8 596	9 125	9 081	9 137	9 584	9 698	9 700	9 949
% ogółu	30	30	30	30	31	32	32	32

Dane bez uwzględnienia podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji, bez zatrudnionych poza granicami kraju, źródło: GUS.

Tabela 13 Odsetek pracujących w Jastrzębiu-Zdroju z podziałem na płeć (1995-2011, średnia z okresu)

Odsetek pracujących mężczyzn	Odsetek pracujących kobiet
67,9%	32,1%

Źródło: opracowanie własne

W Jastrzębiu-Zdroju zauważalna jest duża zbieżność pomiędzy poziomem zatrudnienia w przemyśle i budownictwie a poziomem bezrobocia. Im wyższe zatrudnienie w przemyśle, tym niższy jest poziom bezrobocia wśród mieszkańców.

7. Wynagrodzenia

Jastrzębie-Zdrój należy do tych miast w Polsce, gdzie statystycznie zarabia się najwięcej. Zgodnie z danymi GUS przeciętne wynagrodzenie brutto w Jastrzębiu-Zdroju jest zdecydowanie wyższe niż np. w mieście stołecznym Warszawie.

Tabela 14 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej 2011 r.

Polska	100,0%
Powiat miasto Kraków	102,7%
Powiat miasto Płock	122,2%
Powiat miasto stołeczne Warszawa	136,2%
Powiat miasto Katowice	138,3%
Powiat lubiński	173,3%
Powiat miasto Jastrzębie-Zdrój	174,5%

Źródło: GUS

Statystyczne średnie zarobki mieszkańców Jastrzębia-Zdroju są więc bardzo wysokie (znacznie wyższe niż średnie wynagrodzenia w kraju). Przeciętne miesięczne wynagrodzenie na koniec 2011 roku w Jastrzębiu-Zdroju wyniosło 6 324,79 zł, podczas gdy w Polsce 3 625,21 zł. Jednocześnie w Warszawie średnie wynagrodzenie kształtowało się na poziomie 4 936,36 zł. W związku z charakterystyczną cechą gospodarki miasta, którą jest dominacja przemysłu wydobywczego, inną ważną informacją dotyczącą zarobków w Jastrzębiu-Zdroju są dane dotyczące wynagrodzeń w JSW S.A. Pracownik Spółki zarabiał w 2012 r. średnio 7 914,36 zł brutto miesięcznie (łącznie z wszelkiego rodzaju nagrodami rocznymi i premiami) i było to wynagrodzenie wyższe o 5,4% od średniego wynagrodzenia w roku 2011 (7 505,39 zł). Jednocześnie przeciętne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw (bez nagród z zysku) wyniosło w 2012 r., wg danych GUS, 3722,28 zł. Oznacza to, że średnia płaca w JSW S.A. jest ponad dwukrotnie wyższa niż przeciętne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw w Polsce. Z kolei w latach 2000-2011 płace w JSW S.A. zwiększały się średnio o 7,6% rocznie, czyli znacznie powyżej inflacji, która wyniosła w tym okresie średnio 3,5% rocznie.

8. Bezrobocie i pomoc społeczna

Na koniec marca 2013 roku liczba bezrobotnych w Jastrzębiu-Zdroju wyniosła 3 995 osób, spośród których 1 550 (38,8%) stanowili mężczyźni, a 2 445 (61,2%) kobiety. Na przestrzeni lat od 2004 do 2008 roku, w Jastrzębiu-Zdroju systematycznie malała liczba bezrobotnych. Miało to związek zarówno z migracjami mieszkańców, jak i otwartym rynkiem pracy po wejściu Polski do Unii Europejskiej. Tendencja ta została zatrzymana i od 2009 roku do dnia dzisiejszego liczba osób bezrobotnych kształtuje się na poziomie nieco poniżej 4 tys. osób.

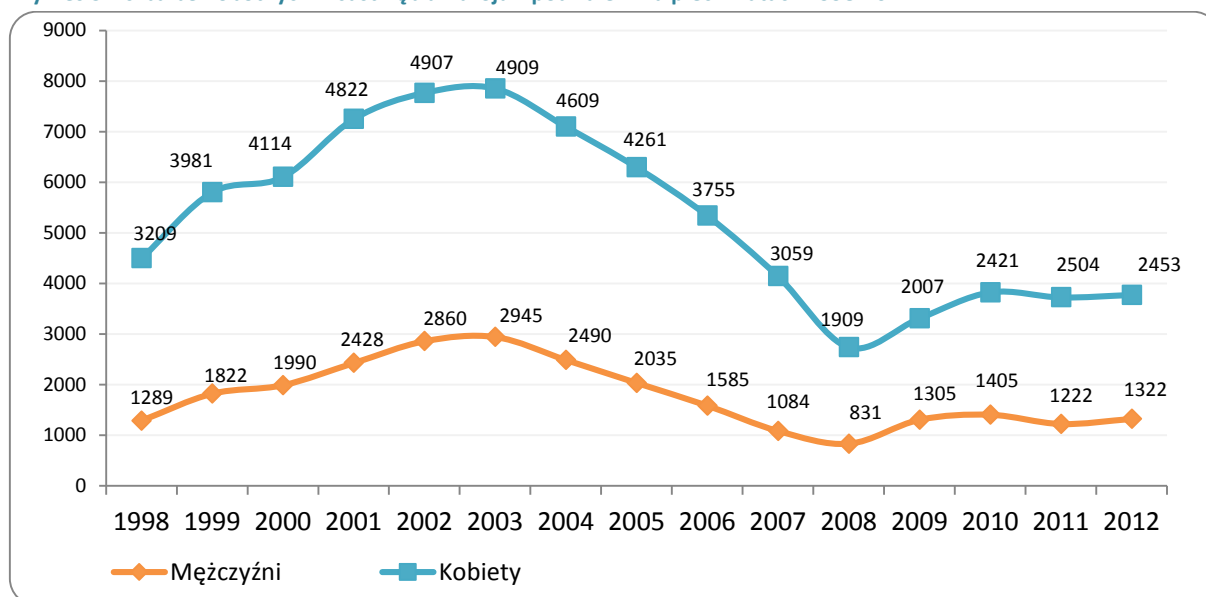
Tabela 15 Liczba bezrobotnych w Jastrzębiu-Zdroju w latach 1998-2013

Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
liczba bezrobotnych	4 498	5 803	6 104	7 250	7 767	7 854	7 099	6 296
% mężczyzn	28,7	31,4	32,6	33,5	36,8	37,5	35,1	32,3
% kobiet	71,3	68,6	67,4	66,5	63,2	62,5	64,9	67,7
Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013*
liczba bezrobotnych	5 340	4 143	2 740	3 312	3 826	3 726	3 775	3 995
% mężczyzn	29,7	26,2	18,5	39,4	36,7	32,8	35,0	38,8
% kobiet	70,3	73,8	42,4	60,6	63,3	67,2	65,0	61,2

Źródło: GUS, *stan na 31.03.2013r., dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy

Bezrobocie w Jastrzębiu-Zdroju dotyczy głównie kobiet. W latach 1998-2012 kobiety zawsze stanowiły większość osób bezrobotnych. Warto podkreślić, że w 2012 r. w województwie śląskim kobiety stanowiły średnio 54,7% bezrobotnych, natomiast w Jastrzębiu-Zdroju aż 65,0%.

Wykres 3 Liczba bezrobotnych w Jastrzębiu-Zdroju z podziałem na płeć w latach 1998-2012

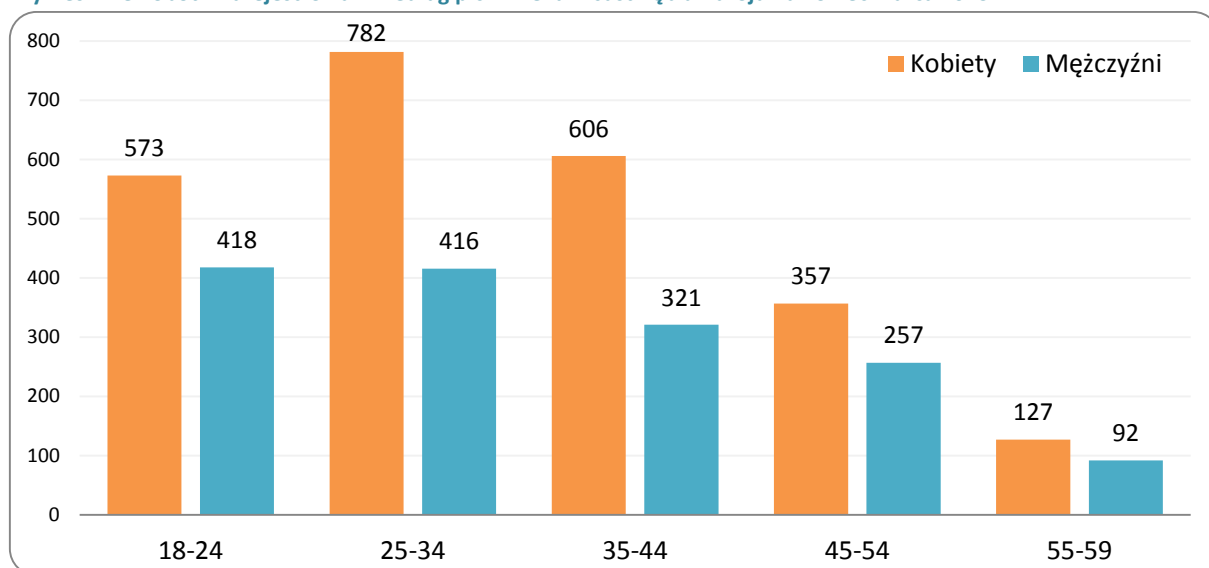

Źródło: GUS

Według danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Jastrzębiu-Zdroju wskaźnik bezrobocia (stosunek liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych do liczby ludności w wieku produkcyjnym) na koniec stycznia 2013 roku wyniosła 9,2%. Dla porównania stopa bezrobocia w województwie śląskim w analogicznym okresie wyniosła 11,9%.

Bezrobocie w Jastrzębiu-Zdroju dotyczy głównie osób młodych. Bezrobotni do 25 roku życia stanowią zgodnie z danymi PUP aż 24,8% ogółu, natomiast aż 54,8% bezrobotnych to osoby do 34 roku życia. Brak pracy dla młodych ludzi jest zjawiskiem powszechnym. Według danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Katowicach na koniec marca 2013 r. w województwie śląskim 47,0% bezrobotnych to osoby do 34 roku życia. W Jastrzębiu-Zdroju skutki bezrobocia są odczuwane głównie przez kobiety. Na koniec grudnia 2011 roku w Jastrzębiu-Zdroju 61,2% osób bezrobotnych to kobiety.

Wykres 4 Bezrobotni zarejestrowani według płci i wieku w Jastrzębie-Zdroju na koniec marca 2013

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach

Mimo, że liczba osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym na koniec marca 2013 roku wyniosła 405, to stanowią oni jedynie 10,1% bezrobotnych. Wykształcenie wyższe daje największe szanse na zatrudnienie. Osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej stanowią największą 29,4% grupę bezrobotnych. Znaczna przewaga bezrobotnych kobiet nad liczbą bezrobotnych mężczyzn występuje w grupach posiadających wykształcenie wyższe, policealne i średnie zawodowe oraz średnie ogólnokształcące.

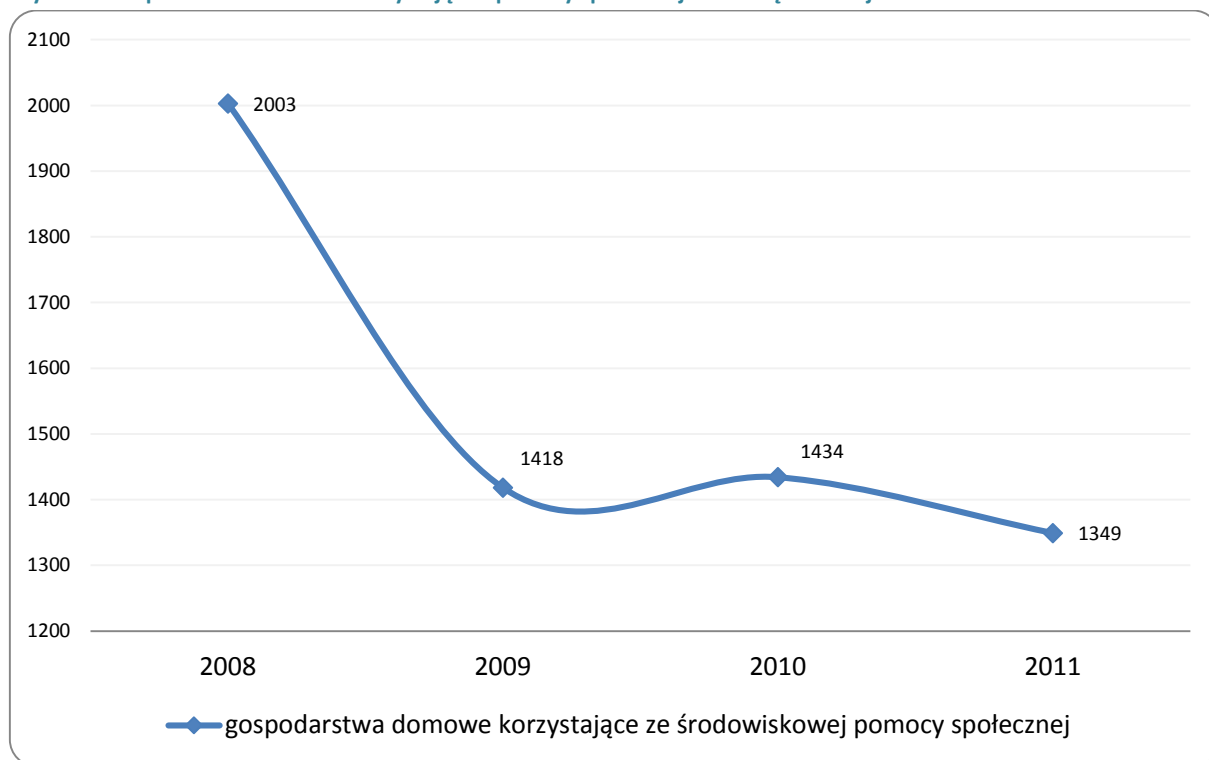

9. Opieka społeczna i ochrona zdrowia

Pozostawanie bez pracy pociąga za sobą często drastyczny spadek poziomu dochodów dla rodziny, a tym samym obniżenie poziomu bezpieczeństwa socjalnego. Opieką społeczną w Mieście zajmuje się Ośrodek Pomocy Społecznej.

Według danych GUS w 2011 roku liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej wyniosła 1349 (zamieszkiwało w nich 3066 osób). Liczba ta znacznie spadła w stosunku do ostatnich lat.

Wykres 5 Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej w Jastrzębiu-Zdroju w latach 2008-2011

Źródło: GUS

Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej plasował miasto Jastrzębie-Zdrój na 6. pozycji spośród 65 ówczesnych miast na prawach powiatu w kraju, ze wskaźnikiem 3,3% w stosunku do ogółu ludności. Z kolei 1599 rodzin w Jastrzębiu-Zdroju otrzymało zasiłki rodzinne na dzieci.

Opiekę nad najmłodszymi dziećmi zapewnia funkcjonujący w mieście publiczny żłobek oraz 1 klub dziecięcy. W 2012 roku dysponowały one łącznie 120 miejscami. Najwięcej (62)

przebywało w nich dzieci dwuletnich. Dla starszych dzieci i młodzieży funkcjonowało 5 placówek wsparcia dziennego, z których w 2012 roku korzystało 278 dzieci.

Dla osób starszych i chorych pomoc świadczy zaś utworzony w 1995 roku Dom Pomocy Społecznej „Dar Serca”, działający jako jednostka budżetowa Miasta Jastrzębie-Zdrój. Celem Domu jest świadczenie usług bytowych, opiekuńczych i wspomagających. Na początku 2013 roku zamieszkiwało w nim na stałe 37 mieszkańców.

Zarówno dochody, jak i wydatki budżetu Miasta Jastrzębie-Zdrój w dziale „Pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej” w ciągu ostatnich lat spadają. Dochody spadły z 6,3% w 2009 roku do 5,8% w roku 2011, zaś w tym samym czasie wydatki z poziomu 15,7% do 12,7%. Trzon służby zdrowia stanowi Wojewódzki Szpital Specjalistyczny nr 2, który jako wysokospecjalistyczna placówka ochrony zdrowia posiada bogato wyposażone zaplecze diagnostyczno-terapeutyczne, dostępne zarówno w oddziałach, jak i w Poradniach Specjalistycznych, Zakładzie Diagnostyki Obrazowej oraz w innych pracowniach diagnostycznych. Działa tutaj także Wojewódzki Szpital Rehabilitacyjny dla Dzieci, posiadający poradnię oraz dwa oddziały rehabilitacyjne (zakres usług medycznych obejmuje także tzw. wczesną interwencję dla dzieci do 18. miesiąca życia), a także Szpital Dziecięcy im. Janusza Korczaka.

Zgodnie z danymi GUS za 2012 rok, miasto dysponowało bazą 620 łóżek szpitalnych oraz funkcjonowało w nim łącznie 51 placówek opieki zdrowotnej, w tym 49 niepublicznych. Na koniec 2012 roku działały w mieście 23 apteki ogólnodostępne – na jedną aptekę ogólnodostępną przypadało w tym roku 3 988 mieszkańców tj. 9% ogółu ludności.

10. Oświata i kultura

W roku szkolnym 2011/2012 liczba dzieci w wieku 3-6 lat wyniosła 3806, z czego 71% uczęszczało do placówek wychowania przedszkolnego. W 2011 roku liczba dzieci przypadająca na miejsce w przedszkolu była wysoka i wynosiła 115 dzieci na 100 miejsc. Zmiany w liczbie uczniów w poszczególnych latach prezentuje poniższa tabela:

Tabela 16 Liczba dzieci i młodzieży uczęszczająca do placówek edukacyjnych w Jastrzębiu-Zdroju

Wskaźniki opisujące system edukacyjny	2009/10	2010/11	2011/12
Placówki wychowania przedszkolnego	25	25	25
w tym przedszkola	23	23	23
Miejsca w przedszkolach	2260	2295	2339
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego	2468	2648	2728
w tym w przedszkolach	2434	2613	2691
Szkoły podstawowe	20	20	19
w tym specjalne	3	3	3
Uczniowie szkół podstawowych	5498	5299	5160
Szkoły gimnazjalne	16	17	17
w tym specjalne	3	3	3
Uczniowie szkół gimnazjalnych	3454	3312	3129
Szkoły ponadgimnazjalne:			
zasadnicze szkoły zawodowe	5	6	6
licea ogólnokształcące	17	18	19
licea profilowane	1	1	-
technika i ogólnokształcące szkoły artystyczne	12	12	14
szkoły policealne	14	17	14

Źródło: GUS

Obecnie w Jastrzębiu-Zdroju oświatę tworzą publiczne, jak i niepubliczne placówki dydaktyczne. Zgodnie z danymi Urzędu Miasta Jastrzębie-Zdrój na koniec marca 2011 roku liczba szkół i placówek publicznych i niepublicznych w Jastrzębiu-Zdroju wyniosła 144. Łączna liczba oddziałów wyniosła 847, w których uczyło się 18233 uczniów.

Dane szczegółowe (szkoły i placówki publiczne) w Jastrzębiu-Zdroju przedstawiają się następująco:

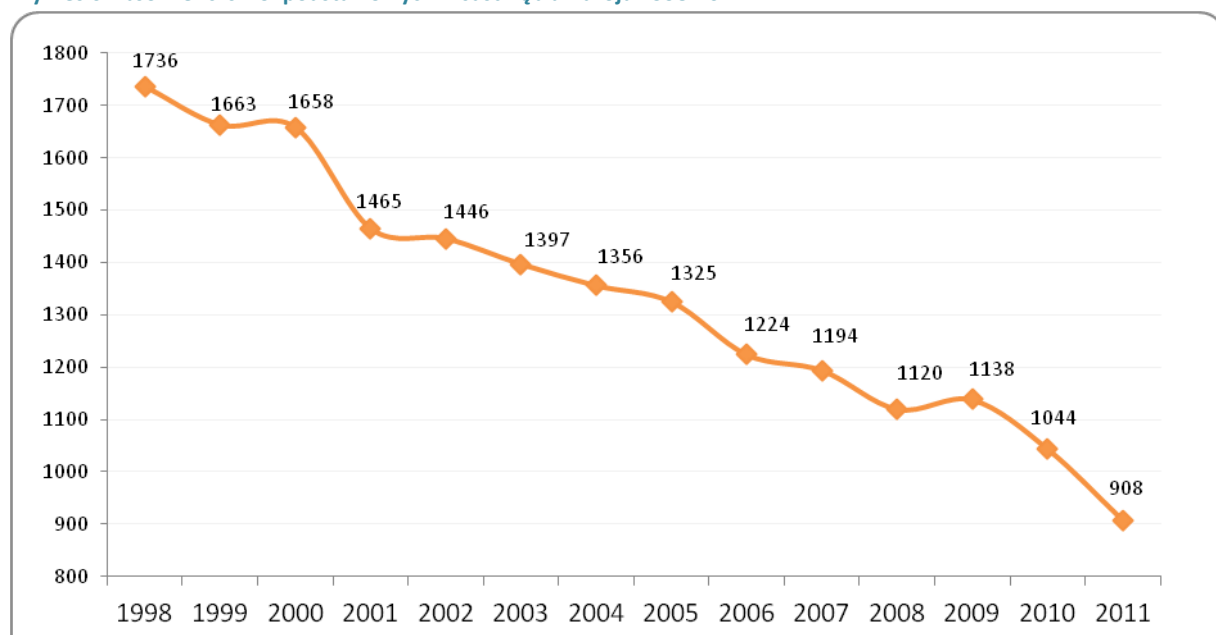
- 23 przedszkola + dwa oddziały przedszkolne funkcjonujące przy szkołach podstawowych (SP 15 i SP 23 w ZS 10) – liczba uczniów: 2712, liczba oddziałów: 121.
- 18 szkół podstawowych - liczba uczniów: 5282, liczba oddziałów: 258.
- 15 gimnazjów – liczba uczniów: 3267, liczba oddziałów: 137 (uwzględniono gimnazjum dla dorosłych w ZS nr 7 oraz gimnazjum w Zespole Szkół Sióstr Salezjanek).
- 31 szkół ponadgimnazjalnych – liczba uczniów: 4324, liczba oddziałów 192 (uwzględniono technika uzupełniające dla dorosłych, szkołę policealną oraz liceum w Zespole Sióstr Salezjanek).
- Centrum Kształcenia Praktycznego.
- Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych - liczba słuchaczy: 105, liczba oddziałów: 9.
- Międzyszkolny Ośrodek Sportowy.
- Poradnia Psychologiczna – Pedagogiczna.

Ponadto funkcjonują tutaj 2 szkoły publiczne (gimnazjum i liceum ogólnokształcące) prowadzone przez osoby prawne inne niż jednostka samorządu terytorialnego i 31 szkół i placówek niepublicznych prowadzonych przez osoby prawne inne niż jednostka samorządu terytorialnego i osoby fizyczne. W Jastrzębiu-Zdroju działają też prywatne przedszkola, liczne szkoły językowe, Centrum Nauki Biznesu „Żak” i Centrum Kształcenia Praktycznego, szkoła muzyczna Yamaha, a także Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia. Prowadzi ona nauczanie na wszystkich instrumentach, z wyjątkiem organów i harfy w zindywidualizowanym procesie nauczania oraz działalność koncertową.

Liczba absolwentów szkół podstawowych ma tendencję zdecydowanie malejącą. W 1998 roku szkoły podstawowe kończyło 1763 absolwentów, a w 2010 już tylko 1044.

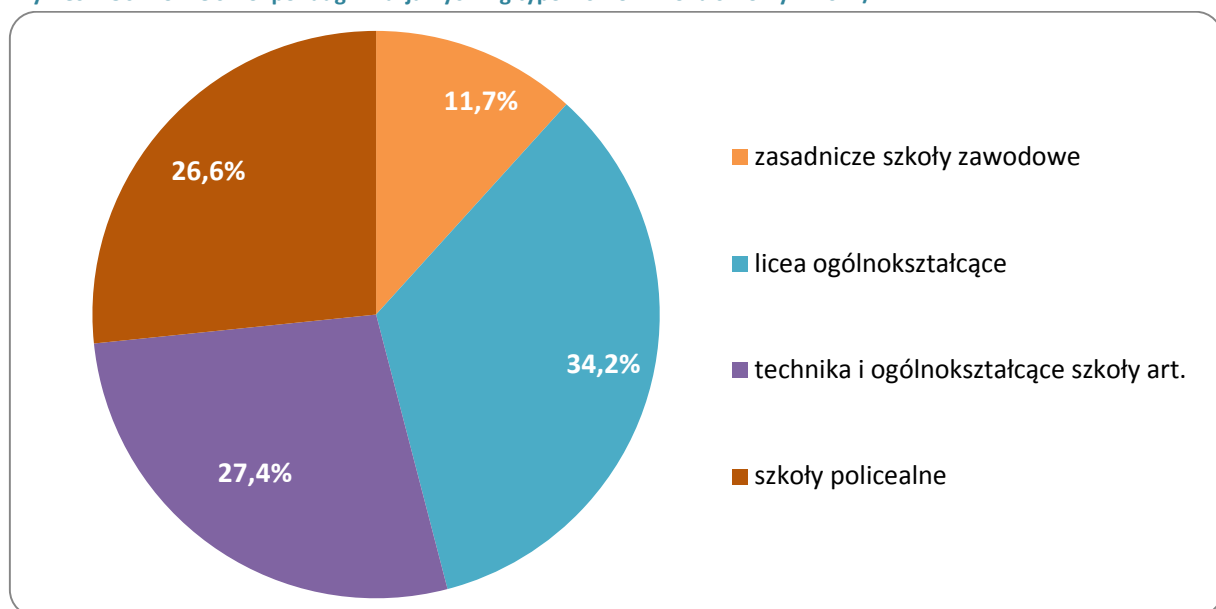
Wykres 6 Absolwenci szkół podstawowych w Jastrzębiu-Zdroju 1998-2011

Źródło: GUS

Spośród szkół ponadgimnazjalnych, największą popularnością w roku szkolnym 2011/12 cieszyły się licea ogólnokształcące. Procent uczniów poszczególnych typów szkół przedstawia poniższy wykres.

Wykres 7 Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych wg typów szkół w roku szkolnym 2011/12

Źródło: GUS

Z punktu widzenia obecnej struktury gospodarki istotne są możliwości kształcenia zawodowego, które obecnie oferują placówki z Jastrzębia-Zdroju przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 17 Rodzaje zawodów, które można uzyskać w placówkach oświatowych w Jastrzębiu-Zdroju

Nazwa szkoły	Zawód, który można uzyskać
Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 2 w Zespole Szkół Handlowych	• sprzedawca
Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 1 w Zespole Szkół nr 2	• kucharz
Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 3 w Zespole Szkół Zawodowych	• górnik eksploatacji podziemnej • ślusarz • elektryk • mechanik pojazdów samochodowych • fryzjer • piekarz • cukiernik • lakiernik • blacharz samochodowy • monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie • murarz tynkarz • klasa wielozawodowa
Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 4 Specjalna w Zespole Szkół nr 9	• kucharz małej gastronomii • piekarz • stolarz
Technikum nr 3 w Zespole Szkół Handlowych	• technik handlowiec • technik obsługi turystycznej • technik organizacji reklamy
Technikum nr 1 w Zespole Szkół nr 2	• technik żywienia i usług gastronomicznych • technik ekonomista • technik logistyk • technik hotelarstwa
Technikum nr 2 w Zespole Szkół nr 5	• technik mechanik • technik informatyk
Technikum nr 4 w Zespole Szkół nr 6	• technik analityk • technik mechatronik • technik elektryk • technik górnictwa podziemnego • technik informatyk

Źródło: Oferta szkół ponadgimnazjalnych w Jastrzębiu-Zdroju

Najstarszą uczelnią wyższą w Jastrzębiu-Zdroju jest otwarte w 1992 roku Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych, które obecnie prowadzi nauczanie języka francuskiego, angielskiego i niemieckiego. Wszystkie przedmioty wykładane są przez nauczycieli akademickich, pochodzących w znacznej mierze z Uniwersytetu Śląskiego.

W 1998 roku otwarto drugą w Jastrzębiu-Zdroju uczelnię wyższą – wydział zamiejscowy Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jego siedziba pierwotnie miała miejsce w trzech budynkach, z czego główną był posanatoryjny obiekt Sanatorium Spółki Brackiej, który po gruntownej modernizacji został zaopatrzony w dwie kompletnie wyposażone sale wykładowe, cztery kompletnie wyposażone sale do prowadzenia ćwiczeń i konserwatoriów, pracownię informatyczną, laboratorium fizyczne i elektroniczne, a także pomieszczenia administracyjno-biurowe. W roku szkolnym 1998/1999 rozpoczęto studia na wydziałach matematyki, fizyki i chemii, wydziale pedagogiczno-artystycznym oraz wydziale zarządzania. Na potrzeby osób starszych uruchomiono Uniwersytet Trzeciego Wieku działający przy Uniwersytecie Śląskim. W 2009 roku z powodu bardzo słabego naboru na studia wydział zamiejscowy Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach został zlikwidowany. Uniwersytet Trzeciego Wieku (UTW) przy Uniwersytecie Śląskim - grupa w Jastrzębiu-Zdroju działa jednak w dalszym ciągu, wspomagana przez formy pracy Miejskiej Biblioteki Publicznej w Jastrzębiu-Zdroju, w której budynku odbywa się wiele regularnych zajęć. Aktualnie na zajęcia uczęszcza 380 osób. Bardzo ważnym elementem uzupełniającym wykłady są wyjazdy naukowe połączone z wykładami na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie.

W 2006 roku otwarto kolejną uczelnię wyższą – Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Obecnie prowadzi on rekrutację na wydział górnictwa i geoinżynierii, kierunek górnictwo i geologia. W 2006 roku został otwarty Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach, który z powodu niżu demograficznego został jednak zlikwidowany w 2010 roku.

Oprócz jednostek zapewniających uzyskanie ogólnej wiedzy w wyżej wymienionych placówkach oświatowych, istnieje w mieście szereg placówek pozaszkolnych. Są to między innymi liczne kluby sportowe, wśród nich jest Międzyszkolny Ośrodek Sportowy (istniejący od 1992 roku jako placówka wychowania pozaszkolnego o charakterze specjalistycznym), a także wyspecjalizowana placówka resortu oświaty – Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna.

Strategia Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój do 2015 roku zakłada, że głównym celem miasta w dziedzinie edukacji jest rozszerzenie oferty edukacyjno - oświatowej i dostosowanie jej do aktualnych i prognozowanych potrzeb rynku pracy, położenie szczególnego nacisku na rozwój kształcenia ustawicznego, kształcenia na odległość (e-learning) oraz rozwój szkolnictwa zawodowego.

W Jastrzębiu-Zdroju funkcjonują nie tylko liczne placówki oświatowe, ale również kulturalne. W 2012 roku w mieście działało łącznie 9 placówek kulturalnych, takich jak domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice. Zorganizowano w nich 227 różnorodnych wydarzeń i imprez tematycznych, które przyciągnęły 21 072 uczestników. W ramach ich struktur działało 12 zespołów artystycznych oraz 9 kół tematycznych, mających w swych szeregach 149 członków.

Działający w Jastrzębiu-Zdroju od 1987 roku Miejski Ośrodek Kultury zaspokaja potrzeby kulturalne i zagospodarowuje czas wolny mieszkańcom miasta. Pomaga w rozwijaniu i spełnianiu się młodym artystom i stwarza dogodne warunki dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego. Organizuje różnorodne imprezy kulturalne: festiwale, koncerty, spektakle teatralne czy konkursy oraz prowadzi działalność wystawienniczą i stałe formy aktywności kulturalnej, takie jak: kursy, sekcje, koła zainteresowań, zespoły artystyczne, warsztaty. MOK prowadzi także działalność w zakresie kinematografii.

W budynku MOK przy Al. Piłsudskiego funkcjonuje Centrum Kultury Filmowej z Kinem Centrum, w którym prócz wyświetlania filmów odbywają się również spektakle, występy muzyczne czy kabaretowe. Posiada ono salę dużą oraz studyjną.

W ramach ośrodka kultury działają kluby: Metronom (plastyczny) oraz Kaktus (taniec, śpiew), Modelarnia, jak również świetlice młodzieżowe: Astra, Iskierka, Kanon, Nastolatek, Promyk, Stryzek i Skarbnik. Funkcjonuje również Galeria Historii Miasta oraz Dom Zdrojowy z salą teatralną i galerią sztuki. Na terenie miasta znajduje się także 9 galerii sztuki, prezentujących zmienne ekspozycje. Większość z nich stanowią galerie należące do Miejskiego Ośrodka Kultury oraz Miejskiej Biblioteki Publicznej. Galerie przedstawiają ekspozycje historyczne, regionalne oraz współczesne.

Miejska Biblioteka Publiczna powstała w 1948 roku. Zaopatrzona jest w 420 tysięcy woluminów księgozbioru, 300 tytułów czasopism oraz ponad 23 tys. zbiorów specjalnych.

W jej ramach funkcjonuje wypożyczalnia literatury dla dzieci, wypożyczalnia literatury dla dorosłych, wypożyczalnia zbiorów muzyczno-fonograficznych oraz czytelnia internetowa. Biblioteka posiada 11 filii. W jej głównym budynku znajdują się ponadto dwie galerie sztuki, centrum europejskie, dział informacyjno-bibliograficzny oraz wypożyczalnia muzyczno-fonograficzna. Skorzystać można tu z katalogów: centralnego, alfabetycznego oraz elektronicznego. Poza tym biblioteka prowadzi spotkania autorskie, wykłady czy kursy językowe. Biblioteka umożliwia również skorzystanie z kawiarenki „Pod Sową”.

Działa tutaj również Universitas Litterarum (biblioteka uniwersytecka), która powstała w 2006 roku na potrzeby trzech uczelni wyższych – Akademii Górniczo-Hutniczej, Akademii Wychowania Fizycznego oraz Uniwersytetu Śląskiego. Mieści się ona w budynku „Masnówka” w Parku Zdrojowym, a ze specjalistycznego księgozbioru korzystają głównie studenci AGH oraz UŚ. Biblioteka wyposażona jest w specjalistyczny księgozbiór z zakresu pedagogiki i górnictwa liczący 4 tys. książek oraz 70 tytułów czasopism bieżących i archiwalnych z zakresu pedagogiki i górnictwa. Uzupełnieniem tej oferty jest kartoteka zagadnieniowa z dziedziny pedagogiki. Biblioteka oferuje także 14 stanowisk komputerowych z dostępem do Internetu oraz bezpłatny bezprzewodowy dostęp do Internetu. Działa tu także galeria i kawiarenka „Da Vinci”.

Miasto Jastrzębie-Zdrój nie ma własnego, państwowego muzeum (ze względu na dawną przynależność rejonową Jastrzębia do powiatu wodzisławskiego), a wiele jego zabytków znajduje się obecnie w Pałacu Dietrichsteinów - Muzeum Regionalnym w Wodzisławiu Śląskim. Działalność muzealna prowadzona jest jednak m.in. w sołectwie Moszczenica, gdzie mieści się szkolne muzeum gromadzące pamiątki po prof. Rudolfie Ranozku i inne, związane z tym sołectwem. W budynku dawnych Łazienek II w Parku Zdrojowym funkcjonuje zaś Galeria Historii Miasta, w której wystawiane są zmienne i stałe ekspozycje dotyczące historii i kultury Jastrzębia-Zdroju oraz Śląska. Placówka ta wydaje też kwartalnik „Biuletyn Galerii Historii Miasta”. Ponadto do 2008 roku działało w Jastrzębiu-Szerokiej największe w Europie muzeum dzwonków, liczące około 2,7 tys. eksponatów. Po śmierci właściciela, ks. Antoniego Łatko, zbiory zostały przekazane przez jego spadkobierców do klasztoru Sióstr Matki Bożej Loretańskiej w Warszawie-Rembertowie.

Z czasów miasta-uzdrowiska jednym z najważniejszych zabytków miasta jest pochodzący z drugiej połowy XIX wieku Dom Zdrojowy, zbudowany w tzw. „szwajcarskim” stylu architektonicznym, usytuowany w środkowej części Parku Zdrojowego. Podjęto też plany rozbudowy niewielkiej wtedy miejscowości uzdrowskiej do 100-tysięcznego miasta. Wskutek działalności górniczej nastąpił jednak zanik źródeł solankowych i ostatecznie w roku 1994 uzdrowisko zakończyło swoją działalność, a budynek Domu Zdrojowego został przejęty przez Gminę i przekazany Miejskiemu Ośrodkowi Kultury z przeznaczeniem na działalność kulturalną. W roku 1998 Dom Zdrojowy poddano generalnemu remontowi.

Unikatową kompozycję stanowi górujący na niewielkim wzniesieniu z otaczającym zespołem zieleni parkowej Pałac w Boryni, wybudowany w drugiej połowie XVIII wieku. Został on poddany gruntownej renowacji w 2009 r. i w 2013 r. zaadaptowany na elegancki hotel, dostępny także dla zwiedzających.

Do najcenniejszych zabytków Jastrzębia-Zdroju należą również Kościół św. Barbary i Józefa, który prawdopodobnie został zbudowany w 1345 roku, w Jedłowniku - dzielnicy Wodzisławia Śląskiego, a przeniesiony do Jastrzębia-Zdroju. Obiekt ten posiada wielką wartość artystyczną i historyczną, o dużym znaczeniu dla kultury polskiej. Ponadto na uwagę zasługują Sanktuarium Opatrzności Bożej (Kościół pw. św. Katarzyny i Opatrzności Bożej), Kościół pw. Wszystkich Świętych, wybudowany w stylu późnorenansowym Dwór obronny w Bziu, kompleks Parku Zdrojowego wraz z zabudowaniami uzdrowskimi: budynkami Zespołu Łazienek I, II i III, który może pochwalić się bogactwem sprowadzonych gatunków roślin oraz zabytkową gruntownie odremontowaną Pijalnią wód (wzniesioną w roku 1861). Do znanych zabytków miasta zaliczają się również Masnówka - obiekt wybudowany w celu pełnienia funkcji siedziby Zarządu Uzdrowiska w roku 1912, muszla koncertowa, a także budynek leczniczy Ewangelickiego Zakładu dla Dzieci Chorych Betania III (obecnie Hotel „Dąbrówka”) oraz Zakład Sanatoryjny dla dzieci im. Najświętszej Marii Panny.

11. Sport

Jastrzębie-Zdrój posiada długie tradycje sportowe. Można tu wskazać na działające w mieście od dziesięcioleci kluby sportowe, które wpisały się w jego historię wieloma osiągnięciami na arenie krajowej. Takim klubem jest np. założony w 1949 roku klub siatkarski funkcjonujący dziś pod nazwą „Jastrzębski Węgiel”, który od 1997 r. występuje w polskiej ekstraklasie siatkówki mężczyzn (Plus liga). Klub zdobył łącznie 6 medali mistrzostw Polski: 1 złoty, 2 srebrne i 3 brązowe. Największym miejskim piłkarskim klubem sportowym jest zaś funkcjonujący dziś pod nazwą „GKS 1962 Jastrzębie” założony w 1962 roku, który od sezonu 2011/2012 gra w IV lidze (jako dawne GKS Jastrzębie występował w 1 lidze). W mieście działa również klub hokejowy „JKH GKS Jastrzębie”, który od sezonu 2008/2009 występuje w ekstralidze polskiego hokeja (klub w sezonie 2012/2013 zdobył tytuł wicemistrza Polski oraz Puchar Polski) oraz takie kluby sportowe jak: BKS Jastrzębie (boks), UKH Białe Jastrzębie-Zdrój (hokej na lodzie kobiet), Międzyszkolny Ośrodek Sportowy Jastrzębie, LKS Granica Ruptawa (piłka nożna), LZS Zryw Bzie (piłka nożna), LKS Żar Szeroka (piłka nożna), Jastrzębski Klub Tenisa Stołowego, Koka Jastrzębie (judo), Klub Piłki Ręcznej, UKS ROMI Jastrzębie (piłka ręczna dziewcząt) oraz Jastrzębski Koszykarski Klub Sportowy (koszykówka dziewcząt).

Łącznie w Jastrzębiu-Zdroju działają 24 kluby sportowe (dane GUS, stan na 2010 r.), które zrzeszają w sumie 1 606 członków. Ćwiczyło w nich 1 465 osób, z czego w większości była to młodzież do 18 roku życia (1 032 osób), a kobiety stanowiły tylko 362 ćwiczących. W ramach 28 sekcji sportowych pracowało 30 trenerów, 35 instruktorów sportowych oraz 20 innych osób prowadzących zajęcia sportowe.

Główną instytucją sportową w Jastrzębiu-Zdroju jest Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji powstały w 1991 roku. MOSiR jest jednostką organizacyjną działającą na terenie całego miasta. Jako jednostka organizacyjna miasta, realizując zadania własne gminy wykonuje wiele zadań, aby zaspokoić preferencje mieszkańców w zakresie upowszechniania kultury fizycznej, sportu i rekreacji. Głównym obszarem zadań tej instytucji jest organizacja imprez sportowo-rekreacyjnych, a także współpraca z klubami i organizacjami młodzieżowymi. Organizacji masowych imprez sportowo - rekreacyjnych, sprzyja istnienie szerokiej bazy, na którą składają się obiekty sportowe (usytuowane w różnych częściach miasta), zarządzane przez MOSiR.

Ośrodek regularnie organizuje rozgrywki w czterech dyscyplinach sportowych:

- Miejskiej Ligi Siatkówki Amatorów,
- Grand Prix Miejskiej Ligi Piłki Halowej,
- Miejskiej Indywidualnej Ligi Tenisa Stołowego,
- Jastrzębskiej Ligi Szachowej.

Obiektami sportowymi należącymi do Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji są:

- stadion miejski przy ul. Harcerskiej - na którym zamontowano prawie 6 tysięcy siedzisk plastikowych, położony w centrum miasta, wielofunkcyjny (płyta trawiasta, rozbudowane zaplecze z salą gimnastyczną, sauną i siłownią), mieszczący pomieszczenia biurowe MOSiR oraz jastrzębskich klubów i organizacji sportowych,
- stadion przy ul. Kościelnej – przebudowany na przełomie 2010 i 2011 roku. Kompleks sportowy to przede wszystkim miejsce treningów i rozgrywek zawodników Szkółki Piłkarskiej MOSiR i MKS GKS Jastrzębie, odbywają się tam również spartakiady zakładów pracy oraz imprezy osiedlowe,
- kompleks sportowy „Omega” przy ulicy Harcerskiej, w skład którego wchodzi: hala sportowa o wymiarach 22m x 48m i widownią na 450 osób, część hotelowa dla 50 osób, kawiarnia z salą bankietową na 80 osób. Odbywają się tam Turnieje Tenisa Stołowego, Turniej Bezpieczeństwa w Ruchu Drogowym, Grand Prix Miejskiej Ligi Piłki Halowej, imprezy sportowe o randze ogólnopolskiej i międzynarodowej w judo oraz inne imprezy rekreacyjne, „Giełda Szkół” dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych oraz zajęcia wychowania fizycznego dla uczniów jastrzębskich szkół oraz treningi zawodników Szkółki Piłkarskiej MOSiR i Jastrzębskiego Klubu Tenisa Stołowego,
- kryta pływalnia „Laguna” przy ul. Opolskiej – udostępniana dzieciom i młodzieży z jastrzębskich szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych w ramach zajęć wychowania fizycznego oraz zawodnikom na treningi KDP „NAUTILUS” i „H₂O” oraz mieszkańcom. Organizowane są w niej kursy Ratownika Wodnego oraz rekreacyjne zajęcia w wodzie Aqua Aerobic dla kobiet,
- lodowisko „Jastor” przy ul. Leśnej – kompleksowo zmodernizowane, całkowita powierzchnia hali lodowiska wraz z zapleczem wynosi ponad 4 tys. m². Obiekt posiada 1600 miejsc siedzących oraz 300 miejsc stojących, składa się z płyty lodowiska

o wymiarach 60m x 30m, 8 szatni z pełnym wyposażeniem, wypożyczalni łyżew ze szlifiernią, kawiarni, sklepiku sportowego. Na terenie obiektu odbywają się mecze i turnieje międzypaństwowe, rozgrywki ekstraklasy Jastrzębskiego Klubu Hokejowego GKS Jastrzębie, ćwiczą młodzieżowe drużyny hokejowe oraz amatorzy hokeja na lodzie, odbywają się też ślizgawki ogólnodostępne,

- boisko sportowe do piłki nożnej przy ul. Katowickiej – wybudowane w ramach programu „Blisko Boisko”, o wymiarach 34 x 66 m, w tym pole gry ma wymiary 30 x 60 m, o nawierzchni z trawy sztucznej. Na obiekcie odbywają się treningi i rozgrywki zawodników Szkoły Piłkarskiej MOSiR. W czasie roku szkolnego na boisku prowadzone są zajęcia wychowania fizycznego dla uczniów jastrzębskich szkół,
- zespół boisk sportowych ORLIK 2012 przy ul. Warszawskiej - w tym boisko do piłki nożnej o wymiarach 30,0 m x 62,0 m, boisko wielofunkcyjne o wymiarach 19,1 m x 32,1 m, z zaadaptowanymi pomieszczeniami szkoły na zaplecze szatniowe i sanitarno-higieniczne, dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- boisko ORLIK 2012 przy ul. Staszica – w tym boisko do piłki nożnej o wymiarach: 30,0 m x 62,0 m, boisko wielofunkcyjne o wymiarach 19,1 m x 32,10 m, boisko do piłki plażowej o wymiarach 14,0 m x 22,00 m, bieżnia oraz rozbieg i skocznia w dal oraz kort tenisowy,
- kąpielisko „Zdrój” przy ul. Witczaka – nowoczesny obiekt zawiera basen pływacki i rekreacyjny wraz z atrakcjami wodnymi oraz brodzik dla dzieci i zaplecze z przebieralniami, pomieszczenie administracyjne, kawiarnie z tarasem, budynek technologiczny oraz dwa boiska do siatkówki plażowej. Obiekt jest podgrzewany, a na terenie kąpieliska znajduje się również plac zabaw dla dzieci wyposażony w zjeżdżalnię, huśtawki oraz inne atrakcje. Latem na terenie ośrodka organizowane są cykliczne zawody Grand Prix Jastrzębia Zdroju w Siatkówce Plażowej i Regionalne Mistrzostwa Miast Śląska w Siatkówce Plażowej oraz różnego rodzaju imprezy, a w okresie zimowym z kąpieliska korzysta Klub Morsów „Biały Miś”.

Ponadto w mieście znajdują się hala sportowa (dzielnica Szeroka) oraz hala widowiskowo-sportowa przy ul. Leśnej. Hala widowiskowo-sportowa w Jastrzębiu-Zdroju została kompletnie odnowiona w 2011 roku, na co część środków pozyskano z RPO WSL 2007-2013. Posiada

boisko (którego płyta główna ma wymiary 46,0m x 27,2m, a wysokość 12,8m, czym spełnia wymagania Światowej Federacji Siatkówki) oraz dwie trybuny, pod którymi znajdują się trzy kondygnacje nadziemne, stanowiące zaplecze (w tym sale ćwiczeń - rozgrzewek, szatnie dla zawodników i sędziów, pokoje służb medycznych, prasy, biura zawodów, magazyny i pomieszczenia techniczne, toalety i szatnie dla kibiców, sala konferencyjna, pomieszczenia biurowe i medyczne). Odbývają się w niej duże imprezy sportowe, okolicznościowe i koncerty. Hala posiada zaplecze parkingowe na 130 samochodów. We wrześniu 2012 r. przedsięwzięcie „Modernizacja, nadbudowa i rozbudowa hali widowiskowo-sportowej w Jastrzębiu-Zdroju przy ul. Jana Pawła II” zostało uhonorowane nagrodą I stopnia w kategorii „obiekty sportowe” w konkursie „Budowa Roku 2011” (organizowanym przez Polski Związek Inżynierów i Techników Budownictwa).

W mieście działa również klub bejsbolowy „MKS Jastrzęb”, którego zawodnicy są jednymi z najlepszych graczy w 1 lidze grupy południowej.

Dla amatorów wspinaczki w Jastrzębiu-Zdroju funkcjonuje także, zarządzana przez Klub Wysokogórski Jastrzębie Zdrój, ścianka wspinaczkowa, o powierzchni 200 m². Zawodniczki i zawodnicy KW Jastrzębie Zdrój w 2010 roku wchodzili w skład kadry narodowej wspinaczki sportowej PZA.

12. Atrakcyjność turystyczna

W Jastrzębiu-Zdroju turystyka nie stanowi ważnej gałęzi gospodarki. W 2012 r. działały tu 3 turystyczne obiekty noclegowe całoroczne, posiadające 91 miejsc. Skorzystało z nich 4 535 osób, w tym 307 turystów zagranicznych. Znajdują się tu też obiekty hotelowe, w których w 2012 roku (wg danych GUS) udzielono 6 179 noclegów Polakom oraz 584 turystom zagranicznym. Ponadto w mieście można skorzystać z kwater prywatnych, pokoi gościnnych oraz noclegów pracowniczych.

Atrakcjami turystycznymi miasta są m.in. opisane wcześniej klasycystyczny pałac w dzielnicy Borynia oraz zabytkowe kościoły, takie jak drewniany kościół św. Barbary i Józefa, kościół pw. Wszystkich Świętych oraz Sanktuarium Opatrzności Bożej. Szczególną atrakcją jest Park Zdrojowy, stanowiący o rozwiniętych tradycjach uzdrowiskowych miasta. Turystyka uzdrowiskowa w Jastrzębiu-Zdroju szczyci się bogatą historią, toteż zwłaszcza w Parku spotkać można liczne świadectwa dawnej wspaniałości uzdrowiska, wśród których zaszczytne miejsce zajmują zabytki starej infrastruktury i architektury zdrojowej oraz pensjonatowej. Tradycje te wzbogaca współczesność, wyróżniając się organizacją na tym terenie licznych imprez artystycznych. Park Zdrojowy w oparciu o swą historię może stanowić jedną z najbardziej rozpoznawalnych atrakcji turystycznych w Jastrzębiu-Zdroju.

W mieście działa Galeria Historii Miasta pełniąca funkcje muzeum. Przy KWK Zofiówka znajduje się pomnik Solidarności, wybudowany na pamiątkę wydarzeń z 1980 roku na terenie kopalni „Manifest lipcowy”. Licznie występują także pomniki oraz kapliczki przydrożne. W mieście działa ponadto oddział PTTK.

Przez miasto poprowadzone są następujące szlaki turystyczne:

- Szlak im. Powstańców Śląskich (18,40 km) - trasa: Szeroka – Godów,
- Szlak Zebrzydowski (9,80 km) - trasa: Zebrzydowice – Bzie Zameckie,
- Jastrzębski Szlak Krajoznawczy im. Jerzego Fudzińskiego (35,90 km) - trasa: Zebrzydowice – Turza Śląska,
- Szlak im. Ewakuacji Więźniów Oświęcimskich (91 km) - trasa: Oświęcim – Wodzisław Śląski.

oraz trasy rowerowe:

- EuroVelo 4 (EV 4) – Szlak Europy Centralnej - trasa dociera do miasta od strony Gołkowic i przechodzi przez następujące części miasta: sołectwo Moszczenica, osiedle Zdrój, centrum, las Kyndra i sołectwo Bzie,
- czerwona trasa rowerowa nr 24 (Pętla rowerowa Euroregionu Śląsk Cieszyński),
- zielona trasa rowerowa nr 13 - Rybnik - Jastrzębie-Zdrój - Ustroń (82 km),
- niebieska trasa rowerowa nr 279 - Jastrzębie-Zdrój - Strumień (23 km),
- żółta trasa rowerowa nr 271 - Jastrzębie-Zdrój - Zebrzydowice (28 km).

Miasto znajduje się również na Szlaku Architektury Drewnianej województwa śląskiego, który obejmuje zabytkowe obiekty i zespoły architektury drewnianej: kościoły, kaplice, dzwonnice, chałupy, karczmy, leśniczówki, pałacyk myśliwski, skanseny i obiekty gospodarcze – młyn wodny i spichlerze. Znajdujący się tu kościół świętych Barbary i Józefa objęty jest Pętlą rybnicką tego Szlaku.

13. Infrastruktura komunikacyjna i techniczna

Infrastrukturę miasta można ująć w dwie podstawowe kategorie:

- infrastrukturę służącą komunikacji,
- infrastrukturę służącą zaopatrzeniu w media.

Infrastruktura drogowa w Jastrzębiu-Zdroju jest w dobrym stanie, ale wymaga ciągłego rozwoju i usprawnienia ze względu na niewystarczającą przepustowość (zwłaszcza podczas szczytu komunikacyjnego). Według danych GUS na koniec 2011 r. w Jastrzębiu-Zdroju zarejestrowanych było 48 650 pojazdów samochodowych.

Drogowa infrastruktura komunikacyjna Miasta składa się z trzech rodzajów dróg:

- wojewódzkie – łącznie 18,0 km (droga nr 933: Racibórz- Wodzisław Śląski - Jastrzębie-Zdrój – Pszczyna oraz droga nr 937 Jastrzębie Zdrój – Cieszyn);
- powiatowe - 61,5 km;
- gminne – 227,4 km o nawierzchni twardej i 33,7 km o nawierzchni gruntowej.

Aktualnie w bezpośredniej bliskości granic miasta trwa budowa odcinka autostrady A1 docelowo w relacji Świerklany - Gorzyczki. Obecnie budowany jest ostatni obiekt mostowy na odcinku A1 między węzłem Świerklany pod Wodzisławiem Śląskim a węzłem Mszana pod Jastrzębiem-Zdrojem (pozostałe obiekty oraz sama konstrukcja autostrady na tym odcinku są gotowe, bądź na ukończeniu). Zdaniem GDDKiA przewidywany termin dopuszczenia do ruchu odcinka Świerklany - Gorzyczki to pierwsza połowa 2014 r.

Ponadto prowadzona jest budowa obwodnicy Jastrzębia-Zdroju, pod nazwą „Budowa Drogi Głównej Południowej na odcinku od DW 933 – ul. Pszczyńska w Jastrzębiu-Zdroju do węzła autostrady A1 w Mszanie”. Dzięki realizacji inwestycji miasto będzie doskonale skomunikowane z drogami krajowymi i międzynarodowymi. „Droga Główna Południowa” połączy miasto bezpośrednio z budowaną autostradą A1 i drogami krajowymi w południowej części województwa śląskiego.

Warto zauważyć, że w zakresie komunikacji Jastrzębie-Zdrój nie posiada pasażerskiej komunikacji kolejowej – linia 159 została zamknięta w roku 2001. Działają natomiast niezależne linie górniczego transportu kolejowego.

Na terenie miasta Jastrzębie-Zdrój funkcjonuje komunikacja miejska łącząca ze sobą poszczególne sołectwa i osiedla. Ponadto, uruchomione są połączenia z okolicznymi miejscowościami: Wodzisławiem Śląskim, Rybnikiem, Żorami i Zebrzydowicami. Głównym środkiem transportu komunikacji pasażerskiej są autobusy, a także szczególnie rozwijające się w ostatnich latach linie tzw. „busów”. Poza przedsiębiorstwami z grupy PKS, które obsługują połączenia z wieloma ośrodkami południowej Polski, główne przedsiębiorstwa obsługujące transport zbiorowy to: TRAVEL-BUS, TRANS-BUS, DRABAS, R-bus, Paw-bus, Linea - Trans, Bus Brothers.

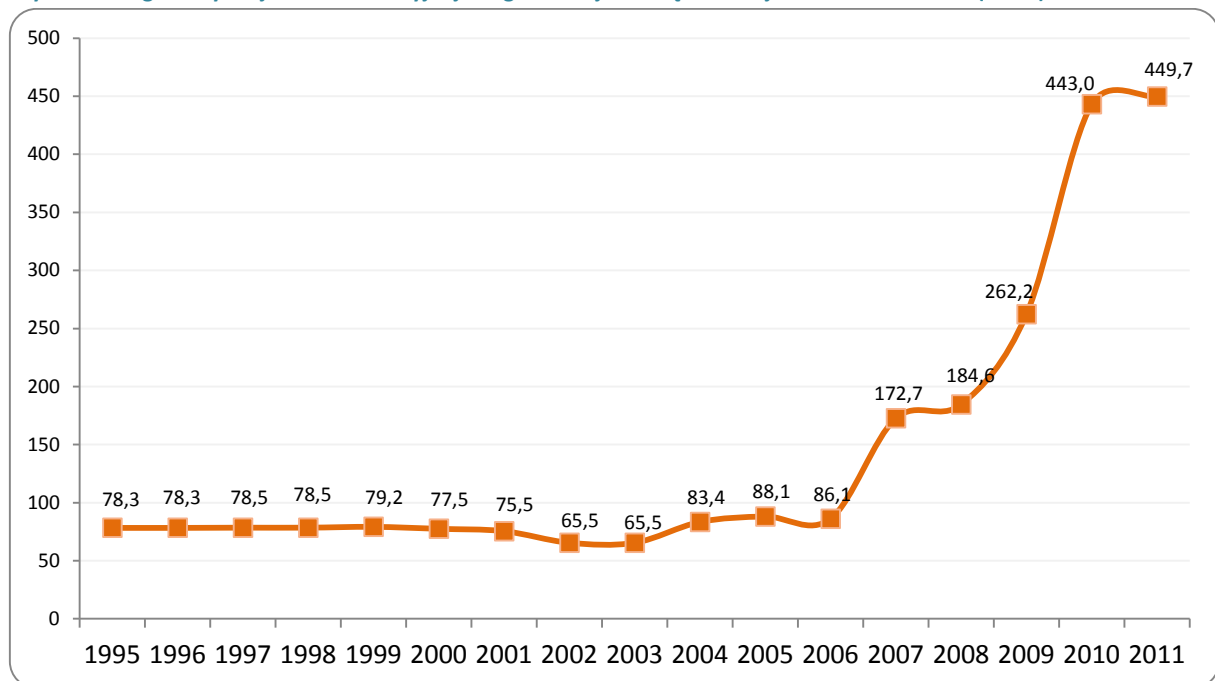
Poza układem komunikacji miejskiej Jastrzębie-Zdrój dysponuje również bardzo dobrze rozwiniętą infrastrukturą techniczną. W 2011 roku, wg danych GUS, w mieście działało 10 kotłowni, długość sieci ciepłej przesyłowej wynosiła 51,8 km, a długość sieci ciepłej przyłączy do budynków i innych obiektów 37,6 km. Kubatura budynków ogrzewanych centralnie wyniosła w sumie 7 598,0 dam³, w tym budynków mieszkalnych 6 151,0 dam³. W większości są to budynki mieszkalne spółdzielni mieszkaniowych (5 489,0 dam³), w mniejszym stopniu budynki mieszkalne komunalne (545,0 dam³) i prywatne (117,0 dam³). Większość energii ciepłej sprzedawana jest do budynków mieszkalnych (80%), mniejsza część do urzędów i innych instytucji. Głównym dostawcą energii ciepłej w Jastrzębiu-Zdroju jest Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej S.A. (którego głównym właścicielem od końca 2011 r. jest Spółka Energetyczna „Jastrzębie” S.A. z siedzibą w Jastrzębiu-Zdroju, posiadająca 85% akcji przedsiębiorstwa), zaś źródłami ciepła elektrociepłownie: Zofiówka oraz Moszczenica. Spółka Energetyczna „Jastrzębie” S.A. należy ponadto do grupy kapitałowej Jastrzębskiej Spółki Węglowej S.A., która jest drugim dostawcą energii ciepłej, ze źródłem na terenie KWK Borynia.

Energia elektryczna odbierana jest w mieście przez 35 330 odbiorców, a jej zużycie wyniosło w 2011 roku 62 250 MWh (zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu na 1 mieszkańca to 673,7 kWh). Sieć energetyczna na terenie miasta podlega systematycznej modernizacji i rozbudowie, dzięki czemu obecnie można ją uznać za dostosowaną do potrzeb i potencjału miasta.

Skanalizowanie Miasta Jastrzębie-Zdrój należy rozpatrywać jako obszar, który wraz z Gminami Mszana i Godów tworzą Aglomerację Jastrzębie-Zdrój. Gminą wiodącą w Aglomeracji jest

Miasto Jastrzębie-Zdrój. W 2010 roku na obszarze aglomeracji została zrealizowana inwestycja w zakresie porządkowania gospodarki ściekowej (84% dofinansowania ze środków Funduszu Spójności), która zapewniła 100% skanalizowania obszaru. Na koniec 2011 roku liczba osób korzystających z kanalizacji sanitarnej w Aglomeracji Jastrzębie-Zdrój wynosiła 90 440 osób (tj. 93 % ludności aglomeracji) z czego na obszarze Miasta Jastrzębie-Zdrój liczba osób korzystających z kanalizacji sanitarnej wynosiła 82 400 osób. Do roku 2015 planuje się podłączyć 100% mieszkańców na obszarze Aglomeracji Jastrzębie-Zdrój. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej na obszarze Aglomeracji Jastrzębie-Zdrój wynosiła w 2011 roku 442,7 km (z czego na terenie Miasta Jastrzębie-Zdrój 255,7 km), zaś podłączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania było 7 152 szt. W 2011 roku z obszaru aglomeracji odprowadzono i oczyszczono zgodnie z dyrektywami UE 3 848 721 m³ ścieków. Skanalizowanie Aglomeracji Jastrzębie-Zdrój spełnia wymogi Dyrektyw Unii Europejskiej w zakresie ochrony środowiska.

Wykres 8 Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w Aglomeracji Jastrzębie-Zdrój w latach 1995-2011 (w km)

Źródło: Dane własne Jastrzębskiego Zakładu Wodociągów i Kanalizacji S.A.

Zwodociągowanie Miasta Jastrzębie-Zdrój kształtuje się następująco. W roku 2011 100% mieszkańców (tj. 89 850 osób) miało dostęp do sieci wodociągowej. Długość czynnej sieci wynosi 524,6 km, zaś podłączeń prowadzących do odbiorców wody pitnej 8 032. W mieście działają 3 przedsiębiorstwa świadczące usługi wodociągowe (dostarczające wodę). Wodociągi

sprzedają w czasie doby 13,5 dam³ wody, z czego 7,6 dam³ gospodarstwom domowym (tj. w ciągu roku 2 765,0 dam³). Daje to przełożenie 31,0 m³ wody z sieci wodociągowej na jednego mieszkańca rocznie.

Podmiotem odpowiedzialnym za gospodarkę wodno-ściekową na terenie miasta jest Jastrzębski Zakład Wodociągów i Kanalizacji S.A., który powstał w 1994 roku w wyniku podziału PWiK w Wodzisławiu Śląskim, co umożliwiło bardziej efektywną gospodarkę wodną na terenie miasta. Zarządza on siecią wodociągową, siecią kanalizacyjną, pompowniami wody, przepompowniami i dwoma oczyszczalniami ścieków.

81,8% mieszkańców Jastrzębia-Zdroju ma dostęp do instalacji gazowej (75 070 osób w 25 315 gospodarstwach domowych, z czego 1 058 gospodarstw ogrzewa mieszkania gazem, zużywając przy tym 1 156,8 tys. m³ gazu). Długość czynnej sieci gazowej w mieście wynosi 249 861 m, a czynnych przyłączy do budynków mieszkalnych i niemieskalnych jest 3 906. Rocznie w mieście zużywa się 7 849,50 tys. m³. Na jednego mieszkańca rocznie zużywane jest 85,0 m³ gazu z sieci (oraz 104,6 m³ na jednego korzystającego ogółem). Górnośląski Operator Systemu Dystrybucyjnego Sp. z o.o., który wchodzi w skład Grupy Kapitałowej Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo (PGNiG) zajmuje się techniczną dystrybucją gazu w Jastrzębiu-Zdroju.

14. Infrastruktura mieszkaniowa

Na terenie miasta Jastrzębie-Zdrój wyróżnić można 2 zasadnicze rodzaje zabudowy:

- zabudowa wielorodzinna – obejmująca głównie bloki wielorodzinne zbudowane na osiedlach mieszkaniowych, najczęściej 10-piętrowe, zlokalizowane w znacznej mierze w centrum miasta oraz na terenach przyległych do kopalń,
- zabudowa niska – domy jednorodzinne, wolnostojące, zabudowa występująca głównie na terenach sołectw należących do Gminy.

Wg danych GUS, na terenie miasta Jastrzębie-Zdrój znajduje się 31 342 mieszkań (dane za 2010 rok). Infrastrukturę mieszkaniową na terenie miasta można więc uznać za dobrze rozwiniętą, a zarazem bardzo zróżnicowaną. Niejednolity jest stan techniczny oraz stopień wyposażenia budynków. Zgodnie z danymi GUS 99% mieszkań posiada jednak podłączenie do wodociągu, 98,2% łazienkę, a 98,1% centralne ogrzewanie.

W większości przypadków, za zarządzanie i utrzymanie pod względem technicznym wielorodzinnych bloków mieszkaniowych odpowiedzialne są spółdzielnie mieszkaniowe. Do największych działających w mieście spółdzielni należą:

- *Spółdzielnia Mieszkaniowa "JAS-MOS"* – posiadająca 112 budynków, 6 020 lokali. Zarządza budynkami o zróżnicowanej konstrukcji, wielkopłytowymi, wielkoblokowymi, monolitycznymi, wykonanymi w technologii tradycyjnej. Są to budynki posiadające instalację elektryczną, wodną, kanalizacyjną, gazową, centralnego ogrzewania oraz AZART. 18 budynków 11-kondygnacyjnych posiada windy.
- *Górnicza Spółdzielnia Mieszkaniowa* – posiadająca 97 budynków, 7 305 lokali. Budynki o zróżnicowanej konstrukcji i roku budowy, począwszy od małych budynków w technologii tradycyjnej o kubaturze 2-3 tys. m³, do bardzo dużych obiektów wielkopłytowych o kubaturze 70 tys. m³. Obiekty te pochodzą z lat 1966-1991. Wszystkie posiadają wewnętrzną instalację wodociągową i kanalizacyjną, centralnego ogrzewania zasilaną w ciepło z miejskiego systemu ciepłowniczego za pośrednictwem stacji wymienników oraz instalację elektryczną.
- *Spółdzielnia Mieszkaniowa „Nowa”* – która posiada 83 budynki. Są to budynki zróżnicowane konstrukcyjnie i wielkościowo, wyposażone w wodociąg sieciowy,

kanalizację, ustęp spłukiwany, łazienkę, gaz przewodowy oraz centralne ogrzewanie.

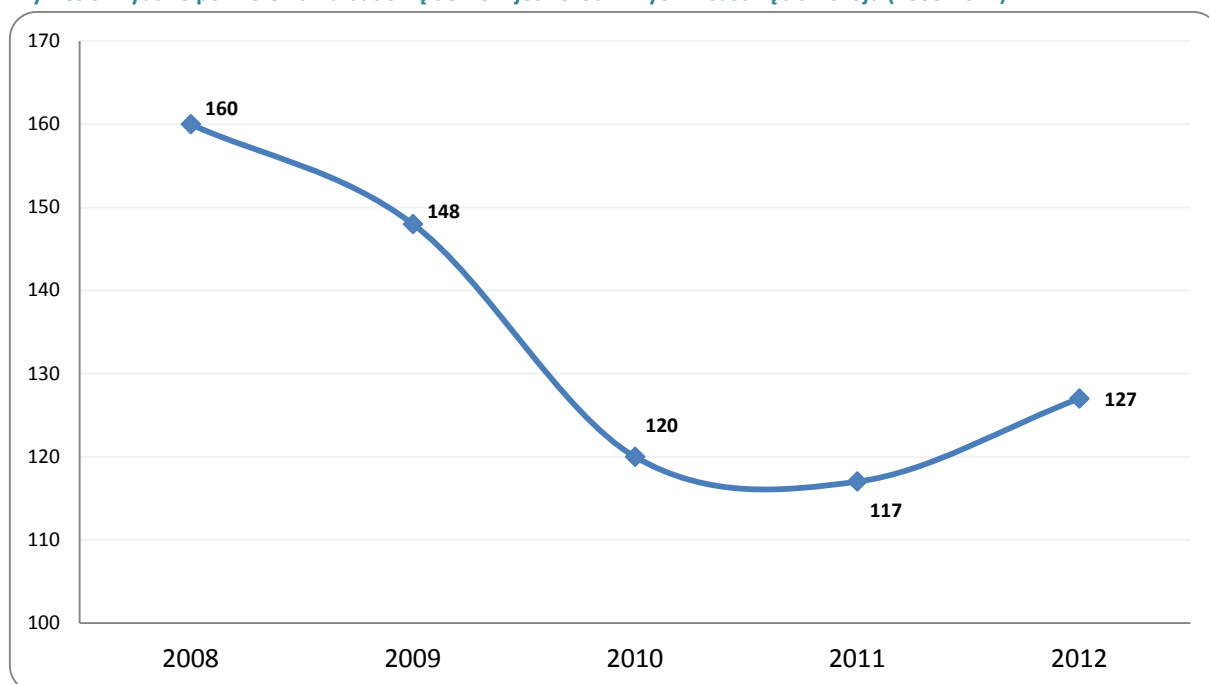
Spółdzielnia posiada także 9 pawilonów handlowo-usługowych.

Działania podejmowane na terenie miasta przez spółdzielnie mieszkaniowe w zakresie remontów nie są wystarczające, przez co zasoby mieszkaniowe w Jastrzębiu-Zdroju wymagają licznych prac modernizacyjnych. Do szczególnie ważnych należą te z zakresu usuwania elementów azbestowych z budynków, ich termomodernizacji oraz remonty instalacji: elektrycznej, sanitarnej i CO. Wiek budynków (zazwyczaj około 30-40 lat) pozwala sądzić, iż zapotrzebowanie na działania remontowo-modernizacyjne będzie stopniowo wzrastało.

Łączna powierzchnia użytkowa mieszkań w Jastrzębiu-Zdroju wynosi 2 107 362 m², co daje średnią powierzchnię mieszkania na poziomie 67,24 m². Spółdzielnie mieszkaniowe nie podejmują działań inwestycyjnych, które przekładałyby się na zwiększenie zasobów mieszkaniowych miasta. Dynamika budownictwa w ostatnich latach wykazuje więc tendencję spadkową. Podczas gdy w 2005 roku wskaźnik liczby oddanych mieszkań na 1 tys. mieszkańców wynosił 2,1, w roku 2010 było to już tylko 1,2 mieszkania.

W zakresie budynków zbiorowego zamieszkania, liczba wydanych pozwoleń na ich budowę w ostatnich latach była bardzo niska. Jedno takie pozwolenie wydano w 2008 roku, następnie wydano 7 pozwoleń na budowę budynku o 2 mieszkaniach (tzw. bliźniak) w roku 2011 oraz 6 pozwoleń na budowę budynku o 2 mieszkaniach (tzw. bliźniak) i 1 pozwolenie na budowę budynku wielorodzinnego (12 mieszkań) w roku 2012. W ostatnich pięciu latach rozwój budownictwa jednorodzinnego w mieście uległ zdecydowanemu spadkowi, co znajdowało odzwierciedlenie w liczbie wydanych przez Urząd Miasta w Jastrzębiu-Zdroju pozwoleń na budowę. W roku 2012 pierwszy raz od pięciu lat nastąpił wzrost wydanych pozwoleń w zakresie budynków mieszkalnych jednorodzinnych.

Wykres 9 Wydane pozwolenia na budowę domów jednorodzinnych w Jastrzębiu-Zdroju (2008-2012)

Źródło: UM Jastrzębie-Zdrój

Miejski Zarząd Nieruchomości, do którego zadań należy w szczególności gospodarowanie gminnym zasobem nieruchomości, posiada następujące zasoby mieszkań komunalnych:

- Budynki Wspólnot Mieszkaniowych - 81 budynków,
- Budynki mieszkalne gminne - 16 budynków,
- Budynki mieszkalne socjalne - 14 budynków.

Wszystkie lokale mieszkalne posiadają centralne lub lokalne systemy ogrzewania i są w stanie technicznym zadowalającym, aczkolwiek wymagają remontów.

Ponadto w Jastrzębiu-Zdroju prowadzi działalność Jastrzębskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego „Daszek” sp. z o.o., które dysponuje 178 mieszkaniami o łącznej powierzchni 9 165 m². Do dzisiaj Spółka zrealizowała 5 inwestycji finansowanych głównie ze środków Krajowego Funduszu Mieszkaniowego. Jedynym Udziałowcem Spółki jest Miasto Jastrzębie-Zdrój.

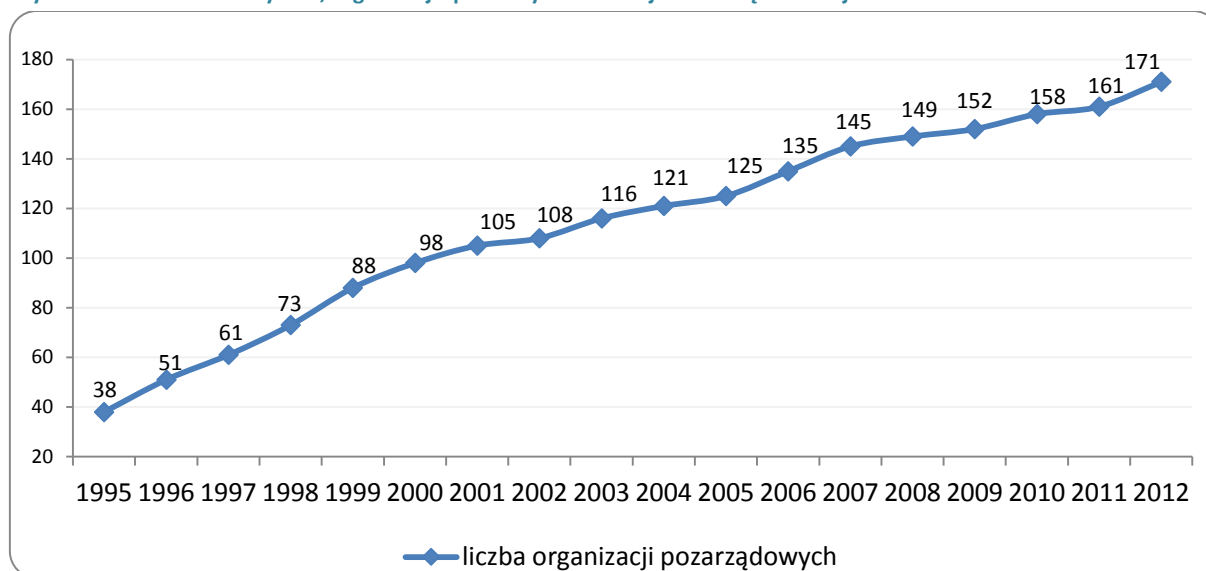
15. Aktywność lokalna

Liczba działających na terenie danej gminy czy miejscowości organizacji pozarządowych jest wskaźnikiem aktywności danej społeczności. Najczęściej spotykaną formą organizacji pozarządowej jest stowarzyszenie. W najszerszym znaczeniu stowarzyszenie to dobrowolne zrzeszenie ludzi w formie organizacji dla osiągnięcia wspólnymi siłami i środkami określonego celu. Ponadto do organizacji pozarządowych zaliczamy fundacje, organizacje sportowe, parafie, związki zawodowe, kółka rolnicze itp.

Organizacje pozarządowe są ważnym elementem wpływającym na rozwój lokalny. Związane jest to z pełnieniem przez nie funkcji integracyjnej w społecznościach lokalnych, czyli udziale w procesie budowania więzi społecznych, zbliżania jednostek i społeczności lokalnych.

W ostatnich latach w Jastrzębiu-Zdroju liczba organizacji pozarządowych sukcesywnie wzrasta. Dynamika tego wzrostu jest względnie wysoka – od 2009 roku przybyło w mieście 19 NGO. Zgodnie z danymi GUS w 2012 roku działało tu 171 organizacji społecznych (w tym 159 stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz 12 fundacji). W szczególności w mieście aktywne są stowarzyszenia.

Wykres 10 Liczba stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji w Jastrzębiu-Zdroju w latach 1995-2012

Źródło: GUS

Jastrzębie-Zdrój jest miastem znanym przede wszystkim z takich dyscyplin sportowych, jak siatkówka oraz hokej. Na uwagę zasługuje zatem funkcjonowanie organizacji pozarządowych

działających w dziedzinie sportu. Są to przede wszystkim KS Borynia (prowadzi KS Jastrzębski Węgiel S.A.), JKH GKS Jastrzębie oraz liczne kluby piłkarskie. Kluby sportowe działają w głównej mierze, w oparciu o profesjonalną bazę sportową na terenie miasta. Jastrzębskie organizacje działają również w wielu innych obszarach. Poza sportem do najważniejszych należy bezpieczeństwo publiczne (6 ochotniczych straży pożarnych), kultura, opieka społeczna, wsparcie chorych i niepełnosprawnych oraz religia (16 kościołów i związków wyznaniowych). Spośród 171 organizacji pozarządowych zarejestrowanych w Jastrzębiu-Zdroju nie wszystkie działają aktywnie. Podobnie jak ma to miejsce w całym kraju, część z nich mimo pozostawania w rejestrze nie podejmuje obecnie żadnych działań.

Jastrzębskie organizacje pozyskują środki finansowe, realizują ważne społecznie projekty. Do najistotniejszych barier w rozwoju fundacji i stowarzyszeń należy brak środków finansowych na działalność statutową, nadmiernie rozbudowane przepisy prawne oraz brak wolontariuszy. Miasto Jastrzębie-Zdrój podejmuje współpracę z organizacjami pozarządowymi działającymi na jego terenie, której zasady regulują roczne „Programy współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”. Zapisy Programu określają zasady i formy współpracy w wymiarze finansowym oraz pozafinansowym, terminy i obszary, w których zostaną ogłoszone otwarte konkursy ofert wraz z ogólną kwotą zaplanowaną na ich realizację. W Programie zawarto zasady powoływania i działania komisji konkursowych opiniujących wnioski w ramach otwartych konkursów ofert. Współpraca Miasta z NGO przybiera formę finansową (zlecenie zadań publicznych w trybie otwartego konkursu ofert, pożyczki na realizację zadań w przypadku prefinansowania projektów) oraz pozafinansową, w tym:

- wsparcie merytoryczne i infrastrukturalne organizacji pozarządowych i podmiotów pożytku publicznego,
- prowadzenie i aktualizacja serwisu informacyjnego na stronie internetowej Urzędu Miasta www.jastrzebie.pl,
- przekazywanie informacji o realizacji zadań publicznych,
- prowadzenie elektronicznej bazy danych NGO i podmiotów pożytku publicznego,

- konsultowanie dokumentów strategicznych i uchwał Rady Miasta dotyczących działalności statutowej organizacji pozarządowych i podmiotów pożytku publicznego,
- tworzenie wspólnych zespołów o charakterze inicjatywnym i doradczym,
- podejmowanie inicjatyw integrujących organizacje pozarządowe i podmioty pożytku publicznego wokół zadań ważnych dla lokalnego środowiska,
- wspieranie organizacji posiadających status pożytku publicznego w realizacji kampanii informacyjno-promocyjnej służącej pozyskiwaniu środków w ramach mechanizmu 1%,
- wzajemnie informowanie się o planowanych kierunkach działalności,
- organizacja lub współudział w organizowaniu szkoleń, konferencji, spotkań,
- prowadzenie działalności doradczej związanej z funkcjonowaniem organizacji pozarządowych.

W Mieście funkcjonuje również Jastrzębskie Centrum Organizacji Pozarządowych. Swoje działania kieruje do organizacji pozarządowych i podmiotów pożytku publicznego, grup nieformalnych i grup inicjatywnych działających w obszarze pożytku publicznego. W Jastrzębskim Centrum Organizacji Pozarządowych utworzono ponadto (w partnerstwie z Miastem Żory) biuro Inkubatora Społecznej Przedsiębiorczości w ramach projektu „Inkubator Społecznej Przedsiębiorczości Województwa Śląskiego” (projekt finansowany jest ze środków Unii Europejskiej). Inkubator wspiera rozwój sektora ekonomii społecznej. Miasto Jastrzębie-Zdrój przystąpiło również do realizacji projektu partnerskiego pn. „Inkubator Ekonomii Społecznej Subregionu Zachodniego” (realizowanego od 1 listopada 2012 r. do 30 czerwca 2015 r.), którego liderem jest stowarzyszenie Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS, zaś pozostałymi partnerami Miasto Żory - Żorskie Centrum Organizacji Pozarządowych, Miasto Rybnik, Powiat rybnicki, Powiat wodzisławski i Powiat raciborski. W ramach partnerstwa w Jastrzębskim Centrum Organizacji Pozarządowych przy ul. Wrzosowej 12 A utworzono Inkubator Ekonomii Społecznej Subregionu Zachodniego, który świadczy bezpłatne formy wsparcia jak: doradztwo bieżące i specjalistyczne, szkolenia, działania wspierające lokalne partnerstwa na rzecz ekonomii społecznej. Uczestnikami przedsięwzięcia mogą być podmioty ekonomii społecznej oraz osoby fizyczne zainteresowane działalnością w obszarze ekonomii społecznej z subregionu zachodniego województwa śląskiego.

W Jastrzębiu-Zdroju funkcjonuje także Zespół Konsultacyjny ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi, w skład którego wchodzi 11 osób: 2 radnych Rady Miasta Jastrzębie-Zdrój, pracownik Urzędu Miasta, 8 przedstawicieli organizacji pozarządowych działających na rzecz Miasta.

W 2012 roku w Mieście przeprowadzono 7 otwartych konkursów dla NGO. I tak na zadania związane z poszczególnymi obszarami wsparcia przeznaczono:

- kultura – 34 tys. złotych w ramach 4 dotacji,
- upowszechnianie kultury fizycznej i krajoznawstwa – 396,5 tys. zł (dofinansowano 29 ofert),
- ochrona i promocja zdrowia – 23 299 zł w ramach 4 dotacji,
- przeciwdziałania i profilaktyki problemów alkoholowych – 2 oferty na łączną sumę 88 616 zł,
- zwalczanie patologii społecznych - 9 300 zł otrzymała jedna organizacja,
- edukacja – dofinansowano 3 oferty na łączną kwotę 5 800 zł,
- pomoc społeczna i wyrównywanie szans – 50 500 zł w ramach jednej dotacji.

Ponadto w ramach tzw. „małych grantów” dotacje zostały przyznane w dziedzinach: ochrony środowiska (łącznie 34 360 zł), szkolenia sportowego dzieci i młodzieży oraz organizacji imprez sportowych (6 376 zł), a także kultury (łącznie 26 379,5 zł).

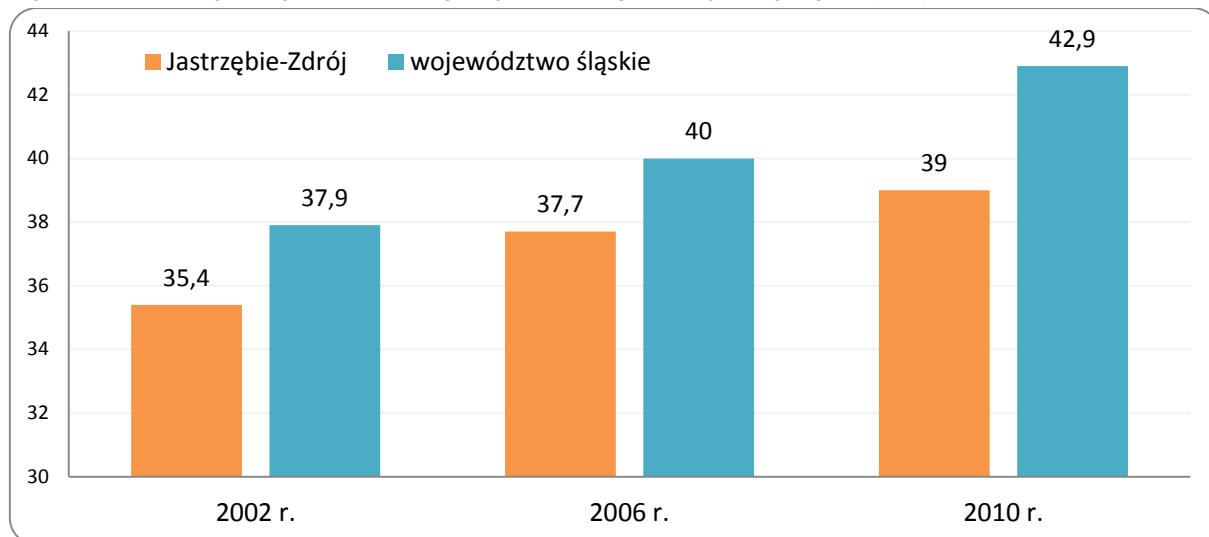
Wartość środków, które miasto Jastrzębie-Zdrój przeznacza na współpracę z NGO realizowaną w formie zlecania zadań publicznych na podstawie przepisów Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie kształtuje się na średnim poziomie, porównywalnie z miastami ościennymi. Samorząd stanowi główne źródło finansowania działalności organizacji pozarządowych, jednak coraz częściej sięgają one po środki zewnętrzne w porównaniu z latami ubiegłymi.

Społeczność Jastrzębia-Zdroju wykazuje niską, aczkolwiek stale rosnącą aktywność w zakresie frekwencji wyborczej, która jest podstawowym wskaźnikiem partycypacji obywatelskiej. W ostatnich wyborach samorządowych w 2010 roku w głosowaniu do Rady Miasta w Jastrzębiu-Zdroju głosowało 39% uprawnionych do głosowania mieszkańców miasta (28,5 tys. z 73,2 tys. uprawnionych). Jest to wynik bardzo zbliżony do średniej dla miast na prawach powiatu w województwie śląskim wynoszącej 39,1 %, jednak na poziomie

województwa frekwencja wyborcza wyniosła 42,9%. Frekwencja w wyborach samorządowych w Jastrzębiu-Zdroju jest więc niska, co obrazuje kolejny wykres.

Wykres 11 Frekwencja w wyborach samorządowych w Jastrzębiu-Zdroju i woj. śląskim (w %)

Źródło: Państwowa Komisja Wyborcza (www.pkw.gov.pl)

Poziom rozwoju społeczeństwa obywatelskiego kształtuje się więc na średnim poziomie. Sposobem na wzmocnienie obywatelskie społeczności lokalnej są dobrze działające organizacje pozarządowe. Już obecnie jastrzębskie organizacje uczestniczą w ważnych wydarzeniach kulturalnych, edukacyjnych, sportowych czy zdrowotnych, a współpraca samorządu z NGO stała się tradycją wypracowaną na podstawie lat ubiegłych.

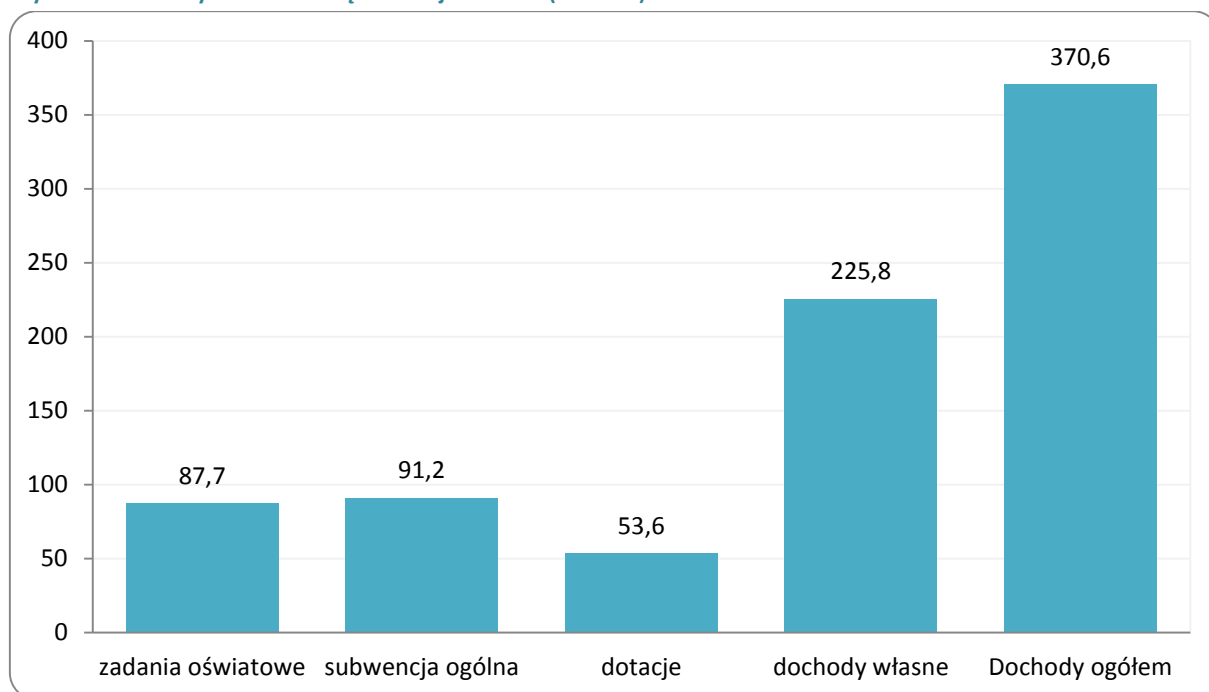

16. Budżet samorządowy i inwestycje

W ciągu ostatnich 10 lat można zaobserwować bardzo wysoką dynamikę wzrostu dochodów budżetu jastrzębskiego samorządu. Jest ona oczywiście ściśle powiązana ze wzrostem wydatków (w dużej mierze koszty są generowane w miarę wzrostu zakresu obowiązków delegowanych i nakładanych na samorządy lokalne przez administrację centralną lub regionalną). Jednak od 2007 w Jastrzębiu-Zdroju można regularnie obserwować nadwyżkę dochodów nad wydatkami, co niewątpliwie stwarza szeroką przestrzeń dla podejmowania przez samorząd różnorodnych projektów rozwojowych.

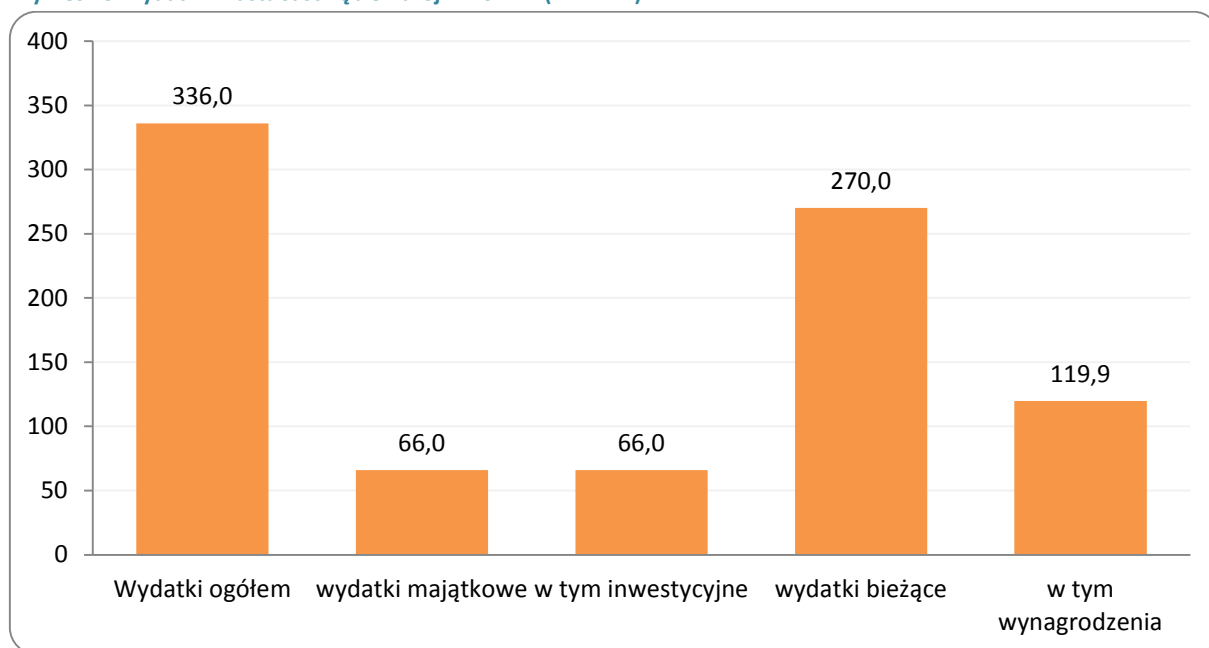
W 2011 roku relacja wyniku budżetu miasta do dochodów ogółem wynosiła 0,09. Poniżej zaprezentowano dochody i wydatki budżetu Miasta Jastrzębie-Zdrój wg rodzajów w 2011 r.

Wykres 12 Dochody Miasta Jastrzębie-Zdrój w 2011 r. (w mln zł)

Źródło: GUS

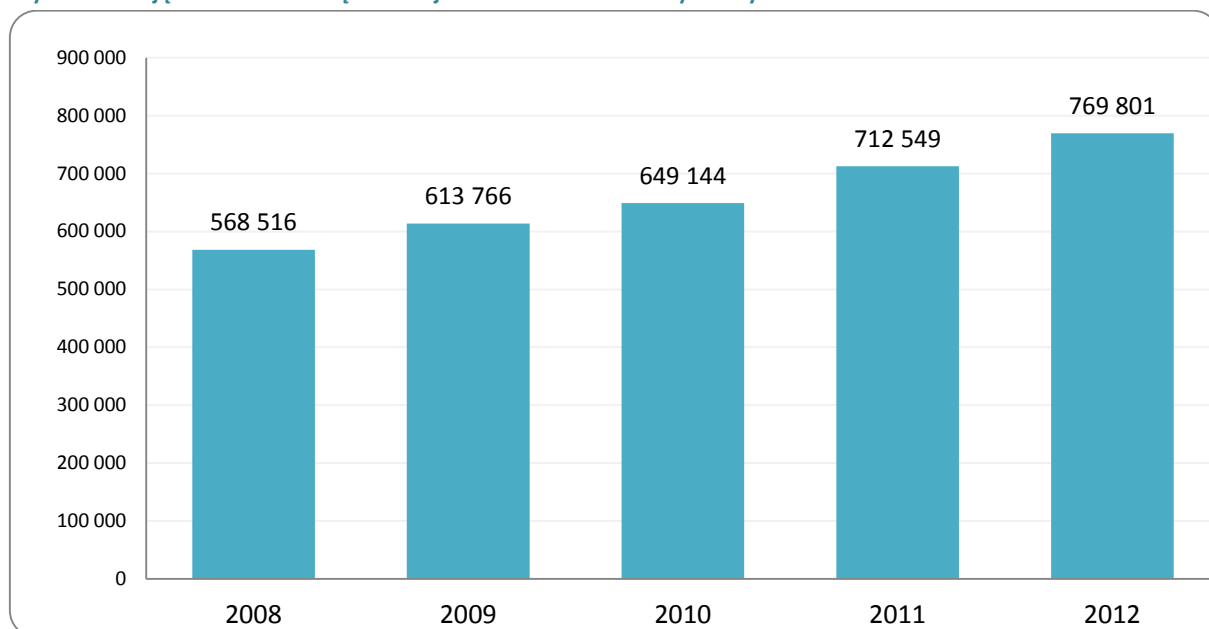
Wykres 13 Wydatki Miasta Jastrzębie-Zdrój w 2011 r. (w mln zł)

źródło: GUS

Stan majątku Miasta na koniec roku 2012 roku w stosunku do stanu z dnia 31 grudnia 2011 roku był wyższy o około 8,04 %, co w ujęciu wartościowym wskazuje, że nastąpił wzrost o kwotę 57 252 tys. zł. Wzrost ten nastąpił w grupie aktywów trwałych, natomiast niewielki spadek odnotowany został w grupie zapasów jako składnika aktywów obrotowych.

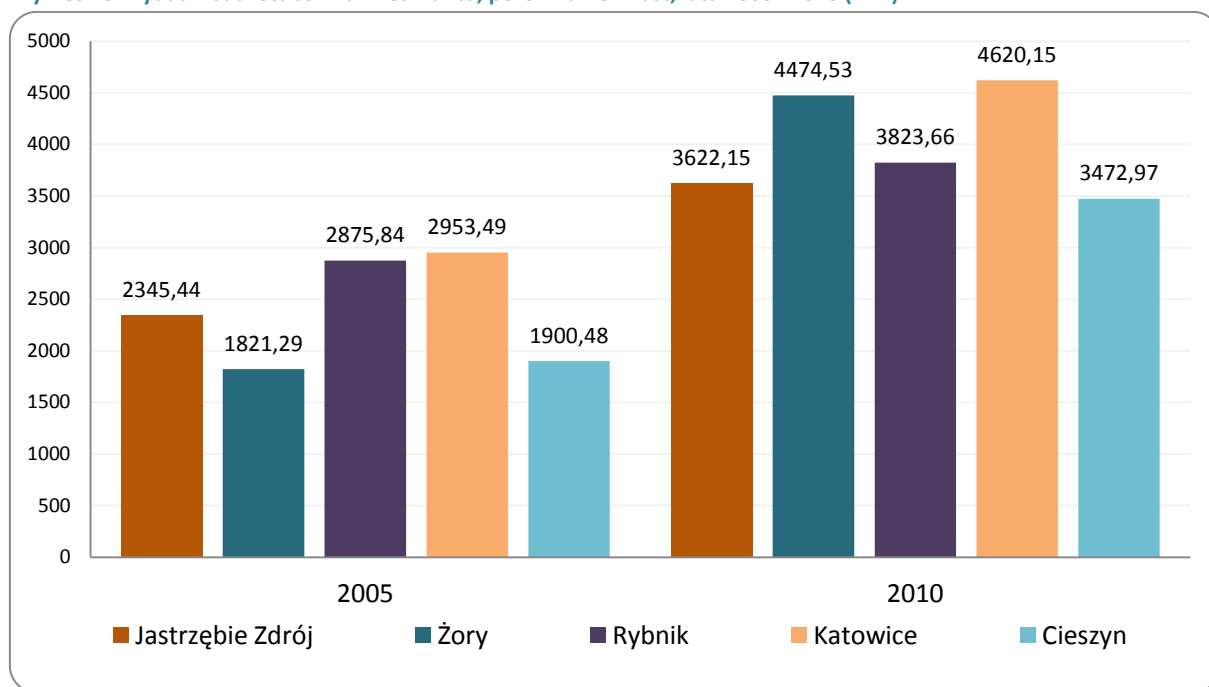
Wykres 14 Majątek Miasta Jastrzębie-Zdrój w latach 2008-2012 w tys. złotych.

Źródło: UM Jastrzębie-Zdrój

Pod względem poziomu zamożności samorząd Miasta Jastrzębie-Zdrój prezentuje dobrą pozycję w stosunku do ościennych jednostek samorządu terytorialnego. Jednym z ważnych współczynników, za pomocą których można dokonywać porównań poziomu zamożności danej JST jest wartość budżetu w przeliczeniu na 1 mieszkańca danej jednostki. W przypadku Jastrzębia-Zdroju zestawienie z innymi wybranymi jednostkami prezentuje poniższy wykres.

Wykres 15 Wydatki budżetu JST na mieszkańca, porównanie miast, lata 2005 i 2010 (w zł)

źródło: GUS

Z powyższego wykresu wyraźnie widać, że poziom wydatków budżetu miasta na mieszkańca Jastrzębie-Zdrój zanotował znaczny wzrost w stosunku do lat ubiegłych. Dodać należy, że miasto prowadzi zrównoważoną politykę finansową. Jednym z jej efektów jest dobry stan finansów miasta. Lokalny samorząd dysponuje stabilnym i zrównoważonym budżetem, prowadzi stosunkowo rygorystyczną politykę kontroli wydatków oraz zadłużenia. Polityka ta pozwala równocześnie na bezpieczną realizację szeregu inwestycji infrastrukturalnych, których celem jest poprawa warunków inwestycyjnych i jakości życia mieszkańców. Elementem wyróżniającym miasto Jastrzębie-Zdrój w otoczeniu jest jego brak zadłużenia. Samorząd Jastrzębia-Zdroju wykazuje dużą aktywność w zakresie realizacji inwestycji infrastrukturalnych, w tym tych współfinansowanych w ramach funduszy pomocowych Unii Europejskiej. Poniższe zestawienie pokazuje wartość zaangażowanych w projekty

inwestycyjne środków, ze wskazaniem funduszy pomocowych w Jastrzębiu-Zdroju w 2011 roku.

Tabela 18 Wartość projektów współfinansowanych przez UE w Jastrzębiu-Zdroju (na koniec 2011 r.)

Wartość projektów w ramach NSRO 2007 – 2013 w Mieście Jastrzębie-Zdrój, dofinansowanie UE i wartość środków na mieszkańca miasta	ogółem	w tym dofinansowanie ze środków UE	na 1 mieszkańca
	w mln zł		w zł
Programy operacyjne ogółem	357,2	174,7	3866
w tym:			
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	-	-	x
Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka	125,4	34,2	1357
Program Operacyjny Kapitał Ludzki	22,5	19,1	243
Regionalny Program Operacyjny Województw Śląskiego	209,3	121,4	2265

Źródło: GUS, * Dane szacunkowe; miejsce realizacji projektu zgodnie z umową o dofinansowanie; dane dotyczą podpisanych umów o dofinansowanie; bez środków Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna

Miasto posiada również bogatą ofertę inwestycyjną. W Urzędzie Miasta funkcjonuje Punkt Obsługi Inwestora, gdzie specjalista ds. obsługi organizuje spotkania i konsultacje branżowe oraz opracowuje dostosowaną do indywidualnych potrzeb ścieżkę obsługi inwestora. Na inwestorów czekają tereny położone w strefach ekonomicznych: Katowickiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej i Jastrzębskiej Strefie Aktywności Gospodarczej (powstałej w 2000 r. w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, której udziałowcami są miasto Jastrzębie-Zdrój oraz Jastrzębska Spółka Węglowa S.A.), gdzie nowo tworzone inwestycje korzystają z ulg i zwolnień od podatków:

- Oferta nr 1 KSSE Pole Ruptawa (tereny przeznaczone są na rozwój przemysłu i usług, powierzchnia całkowita 5,15 ha, odległość obszaru od planowanego zjazdu z autostrady A1 wynosi ok. 6 km),
- Oferta nr 2 KSSE Pole Bzie (tereny przeznaczone są na rozwój przemysłu i usług, obszar całkowity 5,91 ha, o bardzo dobrej dostępności komunikacyjnej, w pobliżu drogi nr

933 Pszczyna-Pawłowice-Jastrzębie-Zdrój - Wodzisław Śląski. Odległość obszaru od planowanego zjazdu z autostrady A1 wynosi ok. 8 km),

- Oferta nr 3 SRK Moszczenica (obszar produkcyjno-usługowy usytuowany w odległości ok. 3,5 km od budowanego węzła autostrady A1, o powierzchni całkowitej 5,9908 ha)
- Oferta nr 4 KSSE pole Moszczenica (obszar usytuowany w odległości ok. 3,5 km od budowanego węzła autostrady A1, Całkowita powierzchnia terenu produkcyjno-usługowego - 5,0946 ha).

Ponadto działalność przedsiębiorców w Jastrzębiu-Zdroju wspierają Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. i Fundacja Jastrzębski Inkubator Przedsiębiorczości. Informacji zainteresowanym założeniem własnej działalności gospodarczej udziela zaś Gminne Centrum Informacji. Przygraniczne położenie, dobre połączenia z głównymi miastami Górnego Śląska, bliskość zjazdu z budowanej Autostrady A1, a także korzystne regulacje prawa lokalnego (m.in. w zakresie miejscowego planu zagospodarowania) sprawiają, że Jastrzębie-Zdrój jest miastem o rosnącym potencjale gospodarczym.

Spis tabel

Tabela 1 Zabytki Jastrzębia-Zdroju w rejestrze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków	10
Tabela 2 Przyrost naturalny Jastrzębia-Zdroju w latach 1995-2012.....	14
Tabela 3 Saldo migracji miasta Jastrzębie-Zdrój w latach 1998-2012.....	14
Tabela 4 Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w 2012 r. - porównanie	15
Tabela 5 Przestępstwa w Jastrzębiu-Zdroju w latach 2008 – 2012 (w tym czyny nieletnich).....	17
Tabela 6 Zdarzenia drogowe w Jastrzębiu-Zdroju w latach 2008-2013	19
Tabela 7 Wskaźniki wyników finansowych Jastrzębskiej Spółki Węglowej S.A. (w mln zł)	22
Tabela 8 Wyniki JSW S.A. w odniesieniu do dochodów miasta Jastrzębie-Zdrój (2008-2011, mln zł).....	22
Tabela 9 Podmioty gospodarcze według klas wielkości zatrudnienia stan na rok 2012.....	24
Tabela 10 Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON – porównanie, stan na 2012 r.....	24
Tabela 11 Pracujący w głównym miejscu pracy w Jastrzębiu-Zdroju wg płci w latach 1995-2003.....	27
Tabela 12 Pracujący w głównym miejscu pracy w Jastrzębiu-Zdroju wg płci w latach 2004-2011.....	28
Tabela 13 Odsetek pracujących w Jastrzębiu-Zdroju z podziałem na płeć (1995-2011, średnia z okresu).....	28
Tabela 14 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej 2011 r.	29
Tabela 15 Liczba bezrobotnych w Jastrzębiu-Zdroju w latach 1998-2013	31
Tabela 16 Liczba dzieci i młodzieży uczęszczająca do placówek edukacyjnych w Jastrzębiu-Zdroju	37
Tabela 17 Rodzaje zawodów, które można uzyskać w placówkach oświatowych w Jastrzębiu-Zdroju.....	40
Tabela 18 Wartość projektów współfinansowanych przez UE w Jastrzębiu-Zdroju (na koniec 2011 r.).....	68

Spis wykresów

Wykres 1 Liczba mieszkańców Jastrzębia-Zdroju w latach 1995-2012.....	13
Wykres 2 Struktura sektora prywatnego w Jastrzębiu-Zdroju w latach 1995-2012	23
Wykres 3 Liczba bezrobotnych w Jastrzębiu-Zdroju z podziałem na płeć w latach 1998-2012.....	32
Wykres 4 Bezrobotni zarejestrowani według płci i wieku w Jastrzębiu-Zdroju na koniec marca 2013.....	33
Wykres 5 Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej w Jastrzębiu-Zdroju w latach 2008-2011	35
Wykres 6 Absolwenci szkół podstawowych w Jastrzębiu-Zdroju 1998-2011	39
Wykres 7 Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych wg typów szkół w roku szkolnym 2011/12	39
Wykres 8 Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w Aglomeracji Jastrzębie-Zdrój w latach 1995-2011 (w km)	53
Wykres 9 Wydane pozwolenia na budowę domów jednorodzinnych w Jastrzębiu-Zdroju (2008-2012)	57
Wykres 10 Liczba stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji w Jastrzębiu-Zdroju w latach 1995-2012	59
Wykres 11 Frekwencja w wyborach samorządowych w Jastrzębiu-Zdroju i woj. śląskim (w %).....	63
Wykres 12 Dochody Miasta Jastrzębie-Zdrój w 2011 r. (w mln zł).....	65
Wykres 13 Wydatki Miasta Jastrzębie-Zdrój w 2011 r. (w mln zł)	66
Wykres 14 Majątek Miasta Jastrzębie-Zdrój w latach 2008-2012 w tys. złotych.	66
Wykres 15 Wydatki budżetu JST na mieszkańca, porównanie miast, lata 2005 i 2010 (w zł).....	67

Strategia Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój do roku 2020

Metodologia procesu planowania strategicznego

Spis treści

1. Wprowadzenie. Kontekst projektu.	3
2. Ramy czasowe realizacji. Harmonogram.....	5
3. Organizacja pracy i struktura zespołu projektowego, system komunikacji.....	9
3.1. Ogólne założenia metody projektowej	9
3.3. Zespół Sterujący	9
3.4. Zespoły eksperckie	10
3.5. Zespół projektowy wykonawcy	10
3.6. System komunikacji.....	11
4. Diagnoza. Metody realizacji	13
4.1. Analiza źródeł wtórnych (<i>desk research</i>)	13
4.2. Analiza SWOT	14
5. Metodyka procesu planowania strategicznego	17
5.1. Domeny planowania strategicznego.....	17
5.2. Metody planowania strategicznego.....	17
5.3. Procedura opracowania Strategii.....	19
5.4. Zintegrowany charakter Strategii Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój	21

Mamy przyjemność poinformować, że Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Gospodarczych DELTA PARTNER działa w oparciu o wdrożony System Zarządzania Jakością zgodny z normą PN-EN ISO 9001:2009. Nasze działania cechuje dbałość o najwyższą jakość produktów i usług oraz dobrą komunikację z klientami.

1. Wprowadzenie. Kontekst projektu.

Przedmiotem projektu jest opracowanie strategii rozwoju dla Miasta Jastrzębie-Zdrój jako jednostki samorządu terytorialnego, realizującej ustawowe funkcje miasta na prawach powiatu. Głównym produktem działań jest długookresowa Strategia Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój do roku 2020 zawierająca następujące elementy:

- Wstęp,
- Diagnozę strategiczną Miasta Jastrzębie-Zdrój,
- Analizę SWOT,
- Opis misji i celów na poziomie strategicznym,
- Opis celów na poziomie operacyjnym,
- Plany wykonawcze dla realizacji Strategii,
- Opis systemu monitorowania i ewaluacji Strategii.

Strategia ma stać się narzędziem nowoczesnego zarządzania Miastem Jastrzębie-Zdrój jako organizacją, której działanie zakłada systematyczną poprawę jakości życia oraz stymulowanie zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego. Co do zasady, strategia w klasycznym ujęciu ma prowadzić organizację do osiągania przewagi nad innymi. W kontekście Miasta Jastrzębie-Zdrój chodzi tu o uzyskanie przewag konkurencyjnych w obszarach atrakcyjności osiedleńczej, inwestycyjnej, a także poziomu życia i warunków prowadzenia biznesu.

W ramach przedmiotowej Strategii metodologia zakłada w szczególności wyznaczenie:

- Przewag (zasobów) oraz deficytów konkurencyjnych Jastrzębia-Zdroju (między innymi dzięki opracowaniu analizy SWOT),
- Kluczowych obszarów działania samorządu jako domen planowania strategicznego,
- Celów strategicznych Miasta Jastrzębie-Zdrój w poszczególnych obszarach (domenach strategicznych),
- Celów operacyjnych (zawierających plany wykonawcze), które wskazują na konkretny wymiar działań rekomendowanych w ramach wdrażania strategii.

2. Ramy czasowe realizacji. Harmonogram

W kontekście przedmiotowego projektu mówiąc o ramach czasowych odnosimy się do dwóch aspektów. W pierwszej kolejności chodzi o horyzont czasowy Strategii, która jest głównym produktem w ramach kontraktu. Ścisłe wyznaczone ramy czasowe odnoszą się także do samego procesu planowania strategicznego i zostały określone w umowie pomiędzy Zleceniodawcą – Miastem Jastrzębie-Zdrój oraz wykonawcą – Stowarzyszeniem Wspierania Inicjatyw Gospodarczych DELTA PARTNER.

a. Horyzont czasowy dla realizacji Strategii Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój

Okres w którym zaplanowano realizację założeń Strategii Rozwoju wyznaczono na lata 2014 – 2020. Należy podkreślić, że jest to obecnie optymalna perspektywa czasowa dla programowania działań rozwojowych – głównie z uwagi na fakt, że pozwala na zachowanie koherencji z dokumentami planistycznymi wyższego szczebla – głównie na poziomie regionalnym i krajowym. Równocześnie wieloletnie ramy finansowe Unii Europejskiej w ramach tzw. 7-letnich okresów budżetowych obejmują zbieżny okres tj. lata 2014 – 2020. Należy zatem spodziewać się możliwych efektów synergicznych – w szczególności w odniesieniu do możliwości pozyskania środków z Funduszy Strukturalnych UE dla finansowania implementacji programów i projektów, które wynikają ze Strategii Rozwoju.

b. Harmonogram prac planistycznych

Ścisłe określony harmonogram opracowania Strategii Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój pozwala zoptymalizować pracę zespołów zaangażowanych w budowanie poszczególnych elementów (diagnoza, programowanie). Zaprezentowany poniżej terminarz prac wraz z sekwencją kamieni milowych opracowania strategii, z jednej strony pozwala na zwiększenie efektywności działań zespołu Wykonawcy – SWIG DELTA PARTNER, ale także zaplanować grupie liderów reprezentujących jastrzębskie instytucje i organizacje uczestnictwo w spotkaniach, a także ocenę trafności rozwiązań proponowanych przez ekspertów zewnętrznych z punktu widzenia rozwoju miasta. Wyznaczono następujące kamienie milowe w ramach procesu opracowania Strategii:

Kamienie milowe opracowania Strategii Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój		
1.	Podpisanie umowy	06.03.2013
2.	Powołanie Zespołu Sterującego	03.04.2013
3.	Zakończenie cyklu warsztatów w ramach zespołów eksperckich	30.06.2013
4.	Opracowanie diagnozy strategicznej wraz z analizą SWOT	31.07.2013
5.	Wstępny projekt Strategii Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój	30.08.2013
6.	Upublicznienie projektu w wersji do konsultacji społecznych	09.09.2013
7.	Zakończenie konsultacji społecznych	30.09.2013
8.	Finalna wersja Strategii Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój	10.10.2013
9.	Przeprowadzenie procedury środowiskowej	31.10.2013
10.	Wersja finalna wraz z projektem uchwały	31.10.2013
11.	Przyjęcie Strategii Rozwoju przez Radę Miasta	30.11.2013

Poniższy wykres prezentuje założenia harmonogramu realizacji kontraktu wykorzystując metodę wykresu Gantta, przy zastosowaniu miesięcznej skali postępu projektu w 2013 roku.

Zakres działań	marzec	kwiecień	maj	czerwiec	lipiec	sierpień	wrzesień	październik	listopad
Organizacja zespołu, metodologia									
Prace Zespołu Sterującego									
Prace zespołów eksperckich									
Opracowanie diagnozy i analizy SWOT									
Wstępny projekt Strategii Rozwoju									
Konsultacje społeczne projektu Strategii									
Procedura środowiskowa									
Przyjęcie Strategii przez Radę Miasta									

3. Organizacja pracy i struktura zespołu projektowego, system komunikacji

3.1. Ogólne założenia metody projektowej

Zarządzanie projektem to dla osób mających doświadczenie w realizacji działań projektowych jeden z najistotniejszych warunków ostatecznego sukcesu projektu. To ono stanowi gwarancję odpowiedniego zaangażowania wszystkich zainteresowanych stron w realizację przedsięwzięcia i podstawę do stworzenia odpowiedniej płaszczyzny komunikacyjnej pomiędzy interesariuszami projektu. Przez jasno określony podział ról, obowiązków, kompetencji i odpowiedzialności skutecznie eliminuje się bowiem problemy związane z podejmowaniem decyzji oraz uprawnieniami do wykonywania określonych działań zarządczych. Struktura Zarządzania Projektem w ramach opracowania Strategii Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój wykorzystuje stosowaną przez SWIG DELTA PARTNER metodykę PRINCE 2. Struktura zarządzania obejmuje przede wszystkim Koordynatora oraz Kierowników Zespołów Roboczych (w ich skład wchodzi eksperci, powołane zostały zespoły ds. diagnozy oraz ds. planowania strategicznego). Koordynator projektu zarządza projektem w warstwie operacyjnej będąc odpowiedzialnym za ogólne planowanie projektu, kontrolę postępu prac i ich koordynację, prowadzenie i gromadzenie dokumentacji, reprezentowanie projektu na zewnątrz. W małych projektach Zespół Projektowy może być nawet jedno osobowy i składać się wyłącznie z koordynatora, który wykonuje także czynności wykonawcze. W złożonych projektach Koordynator kieruje zespołem bądź zespołami roboczymi nazywanymi inaczej zespołami projektowymi. W ramach przedmiotowej realizacji działania mamy do czynienia z tym drugim przypadkiem.

3.3. Zespół Sterujący

W ramach prac nad Strategią zakłada się powołanie tzw. Zespołu Sterującego, którego zadaniem będzie generowanie kluczowych z punktu widzenia prac planistycznych odniesień w kontekście wizji rozwojowej Miasta Jastrzębie-Zdrój. W szczególności określono następujące zadania realizowane przez Zespół Sterujący:

- Zdefiniowanie obszarów planowania strategicznego („domen strategicznych”),
- Wyznaczenie tematyki i zakresu prac zespołów eksperckich,

- Określenie głównych elementów składowych wizji rozwojowej Jastrzębia-Zdroju do 2020 r.,
- Weryfikacja zawartości treściowej programu strategicznego (cele i programy operacyjne, projekty kluczowe) zaprezentowanego jako wynik prac zespołów eksperckich,
- Definicja i ocena założeń Strategii, formułowanie opinii i rekomendacji w zakresie realizacji procesu aktualizacji Strategii,
- Opiniowanie dokumentów powstających w procesie budowy Strategii, w tym jej kolejnych projektów oraz ocena modelu wdrażania Strategii,
- Ocena uwag i propozycji zgłoszonych podczas konsultacji społecznych, współpraca z pozostałymi podmiotami zaangażowanymi w proces aktualizacji Strategii.

Zakłada się powołanie Zespołu Sterującego w składzie minimum 10 osobowym, w tym:

- Ze strony Jastrzębia-Zdrój (interesariusze Strategii) – 6 osób, liderzy samorządu,
- Ze strony SWIG DELTA PARTNER – zespół ekspertów (4 specjalistów).

3.4. Zespoły eksperckie

W obrębie wyznaczonych domen strategicznych zakłada się pracę w ramach tzw. zespołów eksperckich. Przyjęto zastosowanie metody warsztatowej pracy zespołów eksperckich – organizacja warsztatów strategicznych w ramach zespołów eksperckich (łącznie 5 lub 6 sesji). Warsztaty odbywają się w formie burzy mózgów składającej się z przedstawicieli ważnych w danym obszarze tematycznym grup (liderzy, eksperci). W praktyce w warsztatach bierze udział około 20 osób. Dyskusję kieruje zespół 2 moderatorów – ekspertów Wykonawcy. Dyskusja obejmuje elementy wizualizacji i pracy grupowej. Prace zespołów eksperckich są rejestrowane na bieżąco.

3.5. Zespół projektowy wykonawcy

W zakładanym projekcie przewiduje się iż Zespół Projektowy przyjmie następującą strukturę:

- a. Kierownik Projektu (Koordynator) – 1 osoba,

- b. Zespół ds. planowania strategicznego (specjaliści i eksperci w zakresie planowania rozwoju organizacji, zarządzania strategicznego, 4 osoby).

Dobraną przez Wykonawcę Zespół Projektowy spełnia wszystkie oczekiwania wymagania formalne i merytoryczne, jest gotowy do pracy i gwarantuje realizację zadań projektowych na profesjonalnym poziomie. Zespół ten jest w stanie zapewnić należyłą jakość danych dla zapewnienia właściwej jakości całych badań.

Dodatkowo na potrzeby projektu w ramach struktur SWIG DELTA PARTNER przewidziano uczestnictwo specjalisty ds. jakości, który będzie weryfikował zgodność działań z procedurami systemu zarządzania jakością, niniejszymi założeniami metodologicznymi, postanowieniami umowy oraz weryfikował jakość i standardową zgodność opracowań.

3.6. System komunikacji

Komunikacja wewnętrzna w ramach zespołu SWIG DELTA PARTNER będzie realizowana w formie systematycznej wymiany informacji pocztą elektroniczną, a także regularnych (przynajmniej raz w miesiącu w okresie realizacji kontraktu) spotkań zespołu projektowego organizowanych przez Koordynatora w siedzibie SWIG DELTA PARTNER.

W odniesieniu do kontaktów SWIG DELTA PARTNER z Urzędem Miasta Jastrzębie-Zdrój należy wskazać następujące metody komunikacji:

- a. Systematyczne konsultacje bezpośrednie w Wydziale Polityki Gospodarczej i Promocji,
- b. Systematyczne konsultacje telefonicznie i pocztą elektroniczną zgodnie z zapotrzebowaniem oraz potrzebami wynikającymi z uwarunkowań związanych z opracowaniem Strategii,
- c. Weryfikacja przez pracowników Wydziału Polityki Gospodarczej i Promocji dokumentów roboczych generowanych podczas prac nad Strategią (w formie elektronicznej).

W celu odpowiedniej komunikacji z Zamawiającym Zespół SWIG DELTA PARTNER będzie komunikował się bezpośrednio z pracownikami Referatu Współpracy Gospodarczej i Promocji

Miasta w Wydziale Polityki Gospodarczej i Promocji UM Jastrzębie-Zdrój oddelegowanymi do działań w ramach procesu budowy Strategii.

4. Diagnoza. Metody realizacji

Adekwatna diagnoza barier rozwojowych oraz szans rozwojowych stanowi fundament dla planowania strategicznego. Jako kluczowe z punktu widzenia metodologii w ramach specyficznego opracowania jakim jest strategia rozwoju samorządu terytorialnego uznać należy:

- a. Porównywalność danych (w szczególności chodzi tu o te elementy analizy, które realizowane są przekrojowo),
- b. Istotność – selekcja informacji z punktu widzenia ich użyteczności na dalszym etapie prac w ramach procesu planowania strategicznego,
- c. Wiarygodność danych (w tym każdorazowo wskazywanie źródeł informacji),
- d. Aktualność danych (między innymi pozyskanie najnowszych danych agregowanych przez publiczne służby statystyczne oraz jednostki samorządowe różnego szczebla),
- e. Przetworzenie danych na potrzeby prezentacji, tak aby była ona spójna oraz udostępniona w przystępnej formie oraz dawała rzeczywisty obraz sytuacji, unikając prezentowania zbędnych danych szczegółowych.

4.1. Analiza źródeł wtórnych (*desk research*)

Metoda *desk research* obejmuje najogólniej mówiąc podejście badawcze, która nie wymaga pracy w terenie, polega natomiast na wykorzystaniu dostępnych danych wtórnych takich jak publikacje, raporty, dokumenty strategiczne, biuletyny, bazy danych, katalogi, informacje dostępne na stronach www, itp. Przed wykorzystaniem na potrzeby Strategii Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój, dane będą szczegółowo analizowane pod kątem wiarygodności, rzetelności i aktualności.

W przypadku diagnozy na potrzeby Strategii Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój metoda analizy źródeł wtórnych będzie koncentrować się głównie na analizie różnorodnych dostępnych materiałów źródłowych takich jak wcześniejsze badania, dane wewnętrzne, dane statystyczne (GUS), opracowania branżowe, materiały zamieszczone w Internecie (ogólnodostępne raporty innych firm i instytucji badawczych, informacje ze stron internetowych organizacji, fora internetowe itp.). *Desk research* stanowi ważny początkowy element diagnozy istotny dla

dalszych jego etapów. W szczególności kluczowym elementem analizy *desk research* będzie szczegółowe sprawozdanie z informacji zawartych w dokumentacji i opracowaniach planistycznych na poziomie jastrzębskiego samorządu. W szczególności analizie poddane zostaną:

- Program rewitalizacji,
- Program ochrony środowiska,
- Plan gospodarki odpadami,
- Programy ograniczenia niskiej emisji,
- Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych,
- Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest
- Roczne programy profilaktyki,
- Programy społeczne np. Strategia rozwiązywania problemów społecznych, Lokalny Program Działania na Rzecz Osób Niepełnosprawnych, „Rodzina 3+”, Program współpracy z organizacjami pozarządowymi, Program Ochrony Zdrowia Psychicznego, itp.

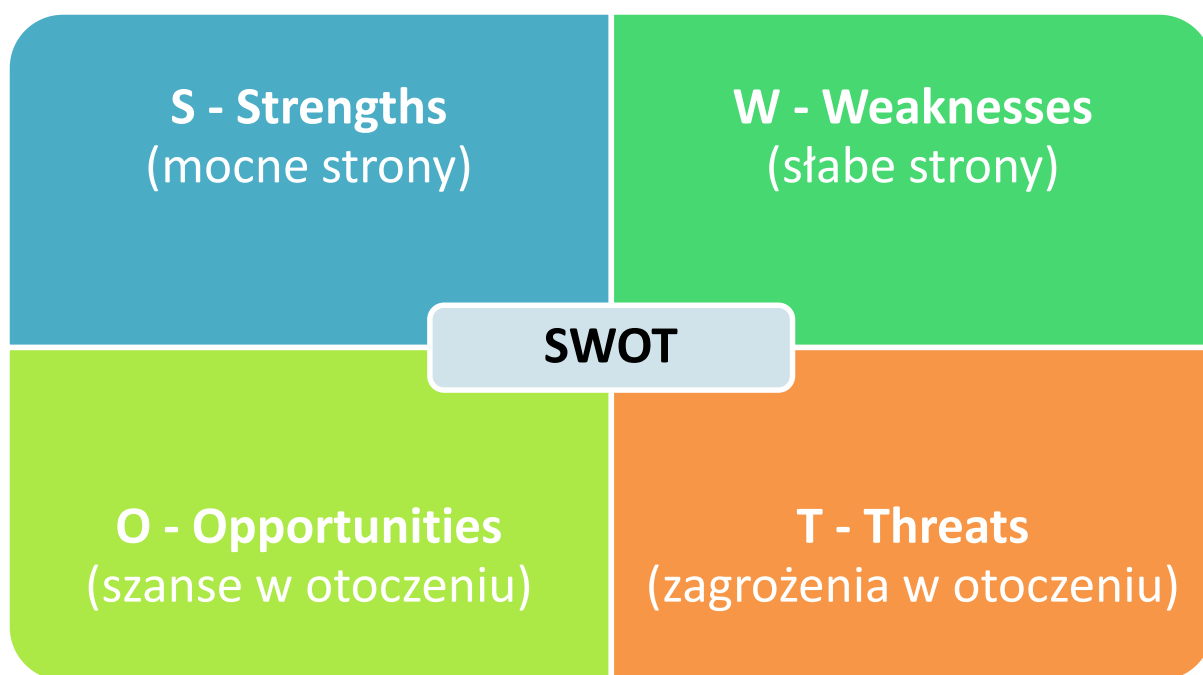
Identyfikacja założeń rozwojowych w różnych obszarach objętych programami wieloletnimi pozwoli na określenie obszarów, w których interwencja samorządu jest najpilniejsza oraz ma szanse być skuteczna i efektywna. Pozwoli ona na pozyskanie informacji na temat pożądanych modeli systemu wdrażania Strategii Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój oraz zarządzania programami, a także zakresu działań i grup beneficjentów. Analiza dokumentacji pozwoli na zbadanie dotychczas osiągniętych rezultatów w projektach i identyfikację problemów związanych z ich realizacją.

4.2. Analiza SWOT

SWOT jest kompleksową metodą eksperckiej analizy strategicznej, która uwzględnia zarówno badanie zasobów i deficytów wewnętrznych organizacji, jak i analizę jej otoczenia zewnętrznego. Polega na identyfikacji kluczowych atutów i słabości danej organizacji oraz na skonfrontowaniu ich z aktualnymi i przyszłymi szansami i zagrożeniami. SWOT jest najczęściej wykorzystywana jako koncepcja formułowania strategii dla organizacji, w tym głównie w sektorze publicznym (tam gdzie efektywność działania nie może być zmierzona za pomocą

prostych wskaźników ekonomicznych - jak to ma miejsce w sektorze biznesu). SWOT jest sposobem organizowania faktów, umożliwiającym zrozumienie danych i dostrzeżenie wynikających z nich konsekwencji. Jest obecnie powszechnie przyjętym narzędziem oceny i planowania rozwoju instytucji publicznych, organizacji społecznych, przedsiębiorstw, ale także np. w klubów sportowych itp. Poniższy diagram prezentuje podstawowy układ graficzny klasycznej analizy SWOT.

Analiza SWOT przeprowadzona w ramach opracowania Strategii Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój będzie skupiać się na usystematyzowaniu faktów, danych i informacji oraz opinii uzyskanych zarówno metodą eksploracji źródeł wtórnych jak i w ramach cyklu spotkań diagnostycznych. W ramach poszczególnych pól analiza SWOT obejmuje następujące elementy.

- Czynniki wewnętrzne pozytywne (mocne strony) – działalność i zasoby Miasta Jastrzębie-Zdrój, doświadczenie, wymiar polityczny, organizacyjny, techniczny, instytucjonalny, wszystko to, co pozwala oczekiwać rozwoju miasta, cechy, które

wyróżniają analizowany region od innych jednostek i stanowią swoistą przewagę konkurencyjną. Punktem odniesienia mogą być inne miasta na prawach powiatu;

- Czynniki wewnętrzne negatywne – słabe strony organizacji, będące konsekwencją ograniczeń szeroko rozumianych zasobów;
- Czynniki zewnętrzne pozytywne – szanse, korzystne tendencje w otoczeniu zewnętrznym miasta, które właściwie wykorzystane mogą stanowić istotny impuls rozwojowy;
- Czynniki zewnętrzne negatywne – zagrożenia, niekorzystne zjawiska zewnętrzne, które mogą być poważną barierą rozwoju miasta. Istniejące zagrożenia wyraźnie osłabiają Jastrzębie-Zdrój, a także mogą poważnie ograniczyć możliwość wykorzystania pojawiających się szans rozwojowych.

W ramach analizy SWOT przewiduje się możliwość zastosowania pogłębionej diagnozy branżowej w odniesieniu do obszarów, które zostaną wyodrębnione jako kluczowe z punktu widzenia rozwoju Jastrzębia-Zdroju. Podejście sektorowe pozwala na dokładniejszą analizę silnych i słabych stron, szans oraz zagrożeń, a także ułatwia opracowanie obszernego materiału merytorycznego, rodzi jednak także pewne niebezpieczeństwa. Nadmierne mnożenie dziedzin utrudnia dojście do syntezy, prowadzi do powtórzeń, a czasami wręcz do sprzecznych wniosków. Silne strony w jednym obszarze mogą paradoksalnie zamienić się w słabości z punktu widzenia innego obszaru. Stąd branżowa analiza SWOT będzie opracowana na potrzeby wewnętrzne, nie będzie natomiast prezentowana w ramach redakcji głównego tekstu Strategii.

Wstępna wersja analizy SWOT jako syntezy etapu diagnozy oraz materiał zasadniczo definiujący ramy procesu planowania strategicznego zostanie przedstawiony do weryfikacji Zamawiającemu.

5. Metodyka procesu planowania strategicznego

5.1. Domeny planowania strategicznego

Ostateczny kształt i zakres domen rozwoju strategicznego uzgodniony zostanie równolegle do realizowanego procesu diagnostycznego. Specyfika uwarunkowań organizacyjnych, instytucjonalnych i regionalnych Miasta Jastrzębie-Zdrój wymaga dostosowywania obszarów planowania strategicznego do indywidualnego charakteru i potencjału organizacji.

Zgodnie z najlepszymi praktykami w dziedzinie planowania strategicznego zakłada się wyodrębnienie od 3 do 6 obszarów planowania (domen strategicznych). Na obecnym etapie można założyć, że domeny strategiczne będą obejmować szeroko pojęte obszary:

- Gospodarki (w tym przedsiębiorczości i współpracy z GK JSW),
- Przestrzeni (ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji i przestrzeni publicznych),
- Wspólnoty (aktywności, zaangażowania mieszkańców i tożsamości lokalnej),
- Młodzieży (jako wyodrębnionej horyzontalnie grupy docelowej w ramach Strategii),
- Jakości życia (w tym usług publicznych i nowoczesnej administracji).

5.2. Metody planowania strategicznego

W trakcie prac zostaną zastosowane nowoczesne metody planowania strategicznego. Prace będą prowadzone w zespołach (koordynator, zespoły problemowe dla obszarów planowania strategicznego) w skład których wejdą eksperci i specjaliści SWIG DELTA PARTNER. Zostaną przygotowane warianty strategiczne. Zostaną podjęte próby budowy konsensusu różnych grup interesu w celu określenia strategii rozwoju. Diagnoza stanu istniejącego będzie syntezą zweryfikowanych wniosków – studium możliwości rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój.

W ramach procesu budowania strategii zostaną wykorzystane następujące, podstawowe narzędzia metodologiczne:

- Definiowanie kluczowych problemów strategicznych (KPS) – tj. obszarów interwencji w ramach strategii, gdzie ma nastąpić zasadnicza zmiana w uwarunkowaniach społeczno-gospodarczych.

- Wykorzystanie Metody Aktywnego Planowania Strategicznego (MAPS). Istotą MAPS jest założenie, że informacje i wiedza potrzebne do opracowania strategii są dostępne, ale poszczególne ich elementy są nieskoordynowane oraz nieuporządkowane, a ponadto rozproszone w różnych instytucjach, organizacjach i umysłach lokalnych ekspertów. Merytoryczną rolę w wypracowaniu strategii odgrywają lokalni liderzy i eksperci (*stakeholders*), którzy są włączani do zespołu planującego.
- Metoda drzewa problemów i drzewa celów – drzewo celów stanowi „pozytywne odbicie” drzewa problemów. Zgodnie z tym podejściem cel to kierunek działania, który chcemy obrać z uwagi na zdiagnozowany problem. Trafne rozpoznanie problemów i ich przyczyn, a także poprawne ich sformułowanie jest warunkiem niezbędnym skutecznego ich rozwiązania.

Poniżej na rysunku zaprezentowano strukturę Strategii Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój:

Powyższy schemat Strategii wyraźnie wskazuje nadrzędny charakter misji Miasta Jastrzębie-Zdrój w stosunku do pozostałych elementów programu. Wszystkie zaprezentowane w niniejszej Strategii zadania szczegółowe są podporządkowane osiągnięciu celów strategicznych, których systematyczna realizacja pozwoli na wypełnienie misji miasta.

Główną bolączką strategii rozwoju lokalnego opracowywanych w Polsce jest ich „nierealizowalność”, czyli opracowywanie strategii tylko po to, by następnie odstawić je „na półkę”. Rachunek ekonomiczny wymusza jednak w coraz większym stopniu nacisk na zwiększenie skuteczności planowania strategicznego – ścisłe trzymanie się wyznaczonych zadań i celów czyli po prostu zarządzania strategicznego. Wnioskowanie przez samorząd o wsparcie w ramach funduszy strukturalnych UE wymaga dobrego uzasadnienia potrzeby (konieczności) realizacji proponowanych projektów. W niniejszej Strategii poziom planów operacyjnych odnosi się bezpośrednio do projektów odpowiadających na konkretne problemy zidentyfikowane w obszarze działania samorządu lub umożliwiających wykorzystanie potencjału lokalnego / regionalnego. Stąd fakt, że dany projekt bezpośrednio wynika ze Strategii, stanowi jego bardzo mocny atut na etapie oceny przedsięwzięcia przez instytucje przyznające pomoc.

5.3. Procedura opracowania Strategii

Procedura opracowania Strategii obejmuje zaprezentowane poniżej kluczowe działania:

Krok 1. Określenie misji Miasta Jastrzębie-Zdrój

Sformułowanie kluczowych zagadnień strategicznych W oparciu o analizę SWOT wypracowana zostanie misja Miasta Jastrzębie-Zdrój.

Krok 2. Zdefiniowanie celów strategicznych

W odniesieniu do misji Miasta Jastrzębie-Zdrój oraz w ramach wyznaczonych domen planowania strategicznego wyznaczone zostaną cele strategiczne. Cele strategiczne wskazują konkretne kierunki działań – ich osiągnięcie stanowi zawsze wyraz realizacji misji miasta. Cele strategiczne wyznaczają też precyzyjne obszary dla formułowania planów operacyjnych i wskazywania konkretnych zadań, które mają być implementowane w ramach planu strategicznego. Ważne jest, że na etapie definiowania celów strategicznych wyodrębnia się szczegółową zawartość domen planowania strategicznego – ma to na celu klarowną demarkację pomiędzy poszczególnymi kierunkami rozwoju organizacji. W obrębie danego pola planowania (domeny strategicznej) zostaną wyznaczone cele strategiczne.

Krok 2. Plany działań – cele i programy operacyjne

Wypracowanie perspektywicznych celów rozwoju społeczno-gospodarczego na poziomie strategicznym i operacyjnym, określenie programów działania przypisanych do każdego z celów strategicznych i operacyjnych (zdefiniowanie kluczowych zadań / projektów na poziomie strategicznym), które stanowią szczegółowe plany działań umożliwiające skuteczne osiągnięcie celów strategicznych. Plany operacyjne zawierają konkretne zadania, których wdrożenie jest pożądane w okresie obowiązywania Strategii. Plany operacyjne zostaną wypracowane w ramach pracy zespołów eksperckich, metodą „burzy mózgów”, a następnie zweryfikowane przez koordynatora oraz Zamawiającego. Należy podkreślić, że zestawienie planów operacyjnych obejmuje zarówno zadania, które w trakcie procesu planowania strategicznego zostały uznane za priorytetowe z punktu widzenia rozwoju Jastrzębia-Zdroju, a także te, które są szczególnie istotne z perspektywy konkurencyjności miasta w wymiarze obszaru funkcjonalnego.

Krok 3. Wypracowanie zasad monitoringu, ewaluacji, aktualizacji i promocji strategii

Określenie zasad obowiązujących na etapie wdrażania strategii, w tym metod monitoringu skuteczności osiągania celów wypracowanych na etapie planowania. Zdefiniowanie struktur wdrażania strategii oraz mechanizmów ewaluacji. Określenie narzędzi komunikacji społecznej strategii. Opracowany przez Wykonawcę system monitorowania i ewaluacji strategii, zawierający m.in.

- a. Określenie celów i korzyści jakie monitoring ma przynieść,
- b. Zdefiniowanie wszystkich odbiorców monitoringu,
- c. Zdefiniowanie produktów monitoringu,
- d. Ocena kosztów monitoringu w relacji do korzyści,
- e. Zagwarantowanie jawności wyników monitoringu,
- f. Opracowanie przewodnika w zakresie aktualizacji, monitorowania i ewaluacji strategii (w tym m.in. procedur, wskaźników, sposobów interpretacji danych).

Krok 4. Określenie źródeł finansowania strategii

Działania eksperckie mające na celu określenie prognoz zapotrzebowania na środki finansowe w ramach realizacji strategii, możliwości realizacji poszczególnych celów przy wykorzystaniu finansowania zewnętrznego (w tym Fundusze Strukturalne Unii Europejskiej, partnerstwo publiczno-prywatne, programy krajowe).

Krok 5. Redakcja tekstu Strategii Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój do roku 2020

Opracowanie tekstu roboczego, konsultacje, weryfikacja zapisów. Prezentacja i konsultacje projektu Strategii w ramach Zespołu Sterującego. Uzgodnienie ostatecznej wersji opracowania (jako gotowej do poddania konsultacjom społecznym oraz Radzie Miasta Jastrzębie-Zdrój w celu przyjęcia Strategii stosownej uchwały (poziom prawa lokalnego).

5.4. Zintegrowany charakter Strategii Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój

Strategię można uznać za zintegrowaną, gdy jest zgodna z innymi wieloletnimi planami rozwoju dla danego kraju, regionu, a także uprzednio zatwierdzonymi przez samorząd dokumentami planistycznymi. Strategia rozwoju musi wyrażać główne założenia rozwojowe tych dokumentów poprzez konkretne propozycje projektów i rozwiązań, uwzględniając jednocześnie specyfikę, przewagi i ograniczenia gminy, któremu ma służyć. Poniżej wymieniono dokumenty planistyczne, z którymi zgodne jest niniejsze opracowanie. Przedstawiono również podstawowe trendy i prognozy, jakie zostały uwzględnione przy definiowaniu poszczególnych celów strategicznych, operacyjnych oraz określaniu konkretnych zadań.

Założenia metodologiczne opracowania Strategii Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój do roku 2020 zakładają pełną komplementarność zakładanych kierunków działania do następujących dokumentów strategicznych:

- Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020”,
- Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020,
- Szczegółowy opis priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007 – 2013,

- Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2013–2020,
- Program Rozwoju Technologii Województwa Śląskiego na lata 2010-2020,
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego,
- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020,
- Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo,
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030,
- Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020,
- Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Założenia Umowy Partnerstwa (załączniki).

Dodatkowo zachowana zostanie komplementarność dla 9 kluczowych strategii sektorowych do roku 2020, tworzących nowy, zintegrowany układ planowania strategicznego na poziomie krajowym:

- Strategia innowacyjności i efektywności gospodarki - Dynamiczna Polska,
- Strategia rozwoju kapitału ludzkiego,
- Strategia rozwoju transportu,
- Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko,
- Sprawne państwo,
- Strategia rozwoju kapitału społecznego,
- Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie,
- Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej,
- Strategia zrównoważonego rozwoju wsi i rolnictwa.

Szczególną uwagę zwracano także na prognozy oraz trendy o charakterze ponadlokalnym:

- Możliwości absorpcji środków pomocowych pochodzących z Funduszy Strukturalnych,
- Prognozami wzrostu gospodarczego w Polsce, analizy cykli koniunkturalnych w gospodarce krajowej i globalnej,
- Rozwoju nowych narzędzi komunikacji, cyfryzacja, trendy technologiczne,

- Możliwości wystąpienia zjawiska deficytu siły roboczej (w szczególności osób młodych – trwałe, niekorzystne tendencje demograficzne),
- Systematycznej poprawy jakości drogowych szlaków komunikacyjnych, jak również tendencji skierowanej na odnowienie transportu kolejowego na terenie województwa śląskiego.